

Universitatea de Stat din Moldova
Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”

Personalități ale USM

ACADEMICIAN

Demir Dragnev

Biobibliografie

Chișinău
Editura Universității de Stat din Moldova
2025

Lucrarea a fost discutată și recomandată spre editare la ședința
Consiliului Științific al Bibliotecii Științifice (Institut) „Andrei Lupan”,
proces verbal nr. 5 din 26.05.2025

Ediție apărută în cadrul Proiectului
Cercetări științifice interdisciplinare în vederea elaborării enciclopediei
cronologice „Basarabia în date: 1812-1918” (BASADAT, 01.02.01)

Editor: dr. hab. Constantin Manolache

Responsabil de ediție: dr. Ion Valer Xenofontov

Coordonator: dr. Oleg Bujor

Bibliografie: Cristina Duduța

Redactor: Ion Vârțanu

Copertă: Valeriu Oprea

Machetare: Maria Nichitenciu

Tehnoredactor: Valeriu Oprea

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Demir Dragnev : academician : Biobibliografie / Universitatea de Stat din Moldova, Biblioteca Științifică (Institut) “Andrei Lupan” ; editor: Constantin Manolache ; responsabil de ediție: Oleg Bujor ; bibliografie: Cristina Duduța. – Chișinău : Editura USM, 2025 (Blitz Poligraf). – 352 p. – (Personalități ale USM, ISBN 978-9975-62-486-2).

ISBN 978-9975-... .

...

D ...

PRINT: „Blitz Poligraf” S.R.L.

Lucrarea consacrată academicianului Demir Dragnev, doctor habilitat în istorie, este o biobibliografie selectivă, cu un cuvânt înainte, Curriculum vitae și un memoriu de activitate ale academicianului Demir Dragnev; Partea I. Prezențe în mass-media; Partea II. Studii și articole științifice și Partea III o bibliografie, ce cuprinde cele mai reprezentative circa 1000 titluri – rezultatul activității științifice, didactice și manageriale a protagonistului, inclusiv: 78 monografii, culegeri de documente, capitole în lucrări de sinteză; 63 de manuale și materiale didactice; cca 150 de articole științifice publicate în reviste și culegeri de studii; 49 de recenzii în reviste și culegeri de studii, 26 de prefețe la monografii, culegeri de documente și studii etc.

Volumul este adresat cadrelor didactice, cercetătorilor științifici, bibliotecarilor, doctoranzilor, masteranzilor, studenților, elevilor, precum și unui cerc mai larg de cititori interesați de istoria Țării Moldovei și Republicii Moldova, inclusiv și istoria științei.

© Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2025

SUMAR

CUVÂNT ÎNAINTE (Igor ȘAROV)	5
SAVANTUL ȘI PROFESORUL DEMIR DRAGNEV LA 85 DE ANI (Gheorghe COJOCARU, Igor CERETEU)	7
CURRICULUM VITAE	11
MEMORIU SUCCINT DESPRE PROPRIA MEA ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ, MANAGERIALĂ ȘI DIDACTICĂ (Demir DRAGNEV)	20
Partea I. PREZENȚE ÎN MASS-MEDIA	29
IN HONOREM academician Demir DRAGNEV (Interviu de Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC și Cătălina CERNEI)	30
Partea II. STUDII ȘI ARTICOLE ȘTIINȚIFICE	85
Știința istorică din Moldova în anii 1946-2006 (Demir DRAGNEV, Ion JARCUTCHI)	86
Considerații istoriografice privind evoluția populației autohtone în spațiul carpato-danubiano-pontic în evul mediu timpuriu (Demir DRAGNEV)	115
Modernitatea timpurie europeană și țările române: constatări istoriografice (Demir DRAGNEV)	129
Științe socioumanistice: evoluție și personalități (Demir DRAGNEV)	150
Organizarea instituțională a cercetărilor istorice academice în RSS Moldovenească: premise, etape și elaborarea discursului legitimant (Demir DRAGNEV, Ion Valer XENOFONTOV)	161
Partea III. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	187
Rezumate la teze de doctorat	188
Monografii, culegeri de documente și capitole majore de sinteză	188
Manuale și materiale didactice	217
Articole științifice în culegeri de materiale, enciclopedii, reviste	232

Prefețe la monografii și culegeri de studii	254
Interviuri	258
Recenzent	260
Coordonator, redactor, consultant științific	267
Articole de popularizare a științei, note publicistice, opinii despre personalități ale istoriografiei contemporane	286
Declarații	292
Participări cu referate și luări de cuvânt la conferințe, simpozioane, congrese (selectiv)	294
Organizator și membru al comitetului de organizare a conferințelor și simpozioanelor științifice	311
Conducător și consultant științific la teze de doctor și doctor habilitat	314
Referent oficial și membru al consiliilor de susținere a tezelor de doctor habilitat și doctor în științe	318
Participări la proiecte internaționale și naționale	327
Referințe la personalitate și activitate	330

CUVÂNT ÎNAINTE

Universitatea de Stat din Moldova (USM) încurajează, promovează și protejează performanțele în activitatea didactică, de cercetare, culturală și sportivă; asigură recunoașterea meritelor, a creativității ce contribuie la creșterea prestigiului instituțional; asigură aprecierea și ierarhizarea calitativă în funcție de rezultatele obținute. Potențialul uman constituie cea mai de preț bogăție al țării, iar cel de înaltă calificare în învățământ și de cercetare științifică reprezintă un valoros tezaur al culturii naționale. În acest fond inestimabil și înscriu cu prisosință și cei mai dedicați profesori și savanți ai Universității de Stat din Moldova, dar și absolvenții de succes, care prin performanțele realizate în viață în diverse domenii și-au depășit dascălii spre satisfacția morală a acestora, ce constituie adevărate inestimabile valori spirituale ale neamului. Pentru promovarea lor în societate, în 2023 a fost instituită colecția de carte „Personalități ale USM”.

Iubite cititor, a prefața acest volum consacrat academicianului Demir Dragnev – unuia dintre cei mai importanți istorici din Republica Moldova la etapa actuală, este un lucru deloc ușor și de o mare responsabilitate. Răsfoind curriculum vitae, observăm *ab initio*, că domnia sa s-a afirmat de-a lungul vieții printr-o activitate vastă și multilaterală, cu repercusiuni profunde în știință și învățământ. A fost un student dornic de carte, de aceea nu întâmplător a absolvit Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Chișinău (actualmente, USM) cu mențiune în 1957 și a fost repartizat la lucru în calitate de cercetător științific stagiar la Institutul de Istorie, Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS (ulterior, Academia de Științe a Moldovei), parcurgând, gradual, toate treptele, devenind membrul titular al înaltului forum științific.

Fiind pasionat de medievistică și paleografie, a valorificat documente vechi din arhivele din Cernăuți, Chișinău, Kiev, Lvov, Moscova, Odessa, Sankt Petersburg și alte orașe, contribuind la editarea colecției „Moldova în epoca feudalismului”, care completează volumele de documente editate și publicate la București. De la începutul carierii sale științifice s-a preocupat de problema dezvoltării economice și sociale a satului din Moldova în secolul al XVIII-lea; ulterior a examinat chestiuni referitoare la apariția și evoluția răzeșilor în Moldova; a cercetat dezvoltarea proprietății

funcționare din Moldova în secolele XVII–XVIII; o atenție specială a acordat reformelor lui Constantin Mavrocordat de la mijlocul secolului al XVIII-lea; a cercetat profund corelația ramurilor economiei – cultura plantelor și creșterea animalelor în diferite zone economico-geografice; a luat poziție față de multe chestiuni de istorie medievală privitoare la teoria imigraționistă, a fost preocupat și de problema relațiilor internaționale, dezvăluind rolul Țării Moldovei în politica europeană în perioada secolul al XIV-lea – începutul secolului al XIX-lea.

N-a pierdut legătura nici de *Alma mater*. Ani de-a rândul a susținut un șir de cursuri universitare, a elaborat și a coordonat publicarea unor manuale preuniversitare de „Istoria românilor” și „Istoria Universală”, inclusiv studiile și manualele referitoare la sud-estul Moldovei, Bucovinei și teritoriului din stânga Nistrului în context național, dicționare de istorie, acestea fiind instrumente valoroase pentru instruirea studenților și elevilor în spiritul tradițiilor și valorilor naționale, inclusiv mie mi-au servit drept lucrări de referință în timpul studiilor la Universitatea de Stat din Moldova.

Volumul de față, pe care vă invităm cu amabilitate să-l parcurgeți, cuprinde selectiv și alte jaloane importante din activitatea didactico-științifică și managerială a protagonistului. Pentru generațiile actuale și viitoare de cercetători, oameni de știință și din educație, bibliotecari ar putea servi drept sursă de inspirație, exemplu de urmat și instrument de lucru.

Igor ȘAROV,

doctor în științe, profesor universitar,
rectorul Universității de Stat din Moldova

SAVANTUL ȘI PROFESORUL DEMIR DRAGNEV LA 85 DE ANI

Reprezentant al comunității academice din Republica Moldova, istoricul și savantul Demir Dragnev, doctor habilitat în istorie, profesor universitar, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, a împlinit la 27 iulie 2021 onorabila vârstă de 85 de ani. Cu acest prilej, cercetătorii de la Institutul de Istorie aduc un omagiu distinsului coleg, promotor al adevărului istoric, apărător al istoriei românilor și susținător al tinerei generații de cercetători.

Profesorul Dragnev a activat în domeniul științific și a îndeplinit funcții manageriale timp de 64 de ani, a publicat monografii, sute de articole științifice și de popularizare a științei, a coordonat numeroase proiecte științifice, s-a încadrat plenar în elaborarea manualelor la istorie pentru ciclurile gimnazial, liceal și universitar. A îndrumat tinerii pe făgașul muncii de cercetare, având zeci de discipoli, care se manifestă cu succes în activitatea științifică. Aceste calități ale domniei sale l-au plasat pe bună dreptate printre cei mai importanți istorici din Republica Moldova. Prin activitatea prodigioasă istoricul Demir Dragnev a devenit cunoscut și apreciat în mediile științifice și universitar din Republica Moldova, România, Ucraina, Rusia și alte țări.

După absolvirea școlii medii din orașul Soroca, Demir Dragnev s-a înscris la Facultatea de Istorie a Universității de Stat, unde a fost apreciat și îndrumat de istoricul Pavel Dmitriev (Dimitriu), alături de care ulterior va munci ca cercetător științific. A fost pasionat de istoria medievală și modernă a Țării Moldovei, s-a aplecat asupra problemei istoriei comunității rurale. Prima sa publicație științifică datează din 1957, care este o comunicare la o conferință studențească de la Universitatea de Stat din Moldova. A fost preocupat și de științele auxiliare ale istoriei, iar un an mai târziu a publicat, împreună cu profesorul M. Muntean, o contribuție despre sistemul de măsuri din perioada Moldovei medievale.

A absolvit facultatea cu mențiune în 1957 și a fost angajat în calitate de cercetător științific stagiar la Institutul de Istorie. A dat dovadă de cunoștințe temeinice în paleografie, a manifestat interes pentru documentele vechi, a transliterat și a publicat vechi documente istorice, necesare isto-

ricilor medievști și moderniști. Această preocupare l-a însoțit pe întreaga activitate a Domniei sale, fiind unul dintre cei mai prolifici documentaliști. A valorificat documentele vechi din arhivele din Cernăuți, Kiev, Chișinău, Lvov, Moscova, Sankt Petersburg, Odessa și alte orașe. Rezultatul acestor eforturi a fost editarea, începând cu anul 1961, a colecției de documente „Moldova în epoca feudalismului”, care completează volumele de documente editate și publicate la București. În ultimul timp, împreună cu discipolii Domniei sale Larisa Svetlicinii, Tudor Ciobanu și Teodor Candu a inițiat o serie nouă de volume de documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada medievală. Primele trei volume au apărut la Editura „Istros” a Muzeului Brăilei (România) și se bucură de un constant interes din partea istoricilor preocupați de problemele interne ale Țării Moldovei în perioadele medievală și modernă timpurie.

De la începuturile activității sale științifice a fost preocupat de problema dezvoltării economice și sociale a Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea. A examinat chestiunile referitoare la apariția și evoluția răzeșilor în Moldova. A fost îndrumat în această cercetare de istoricul Pavel Sovetov, iar rezultatul acestei colaborări este concluzia, potrivit căreia la originea comunității răzeșești se află comunitatea rurală arhaică, peste ea suprapunându-se rămășițele nobilimii mici, care se ruinase în secolul al XVII-lea – prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

În colaborare cu Pavel Sovetov a cercetat și evoluția proprietății funciare și a comunității rurale din Moldova în secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, explicând din punct de vedere teoretic, într-un studiu publicat la Moscova. A fost preocupat în mod special de reformele inițiate de domnul Constantin Mavrocordat la mijlocul secolului al XVIII-lea. A studiat în profunzime viața economică și socială a satului din Principatul Moldova în secolul al XVIII-lea, aceasta fiind esența tezei sale de doctorat, în baza căreia a publicat monografia „Agricultura Moldovei medievale”.

Ulterior, savantul Demir Dragnev a desfășurat acest subiect în teza de doctor habilitat consacrată cercetării profunde în diferite zone economico-geografice a corelației dintre cultura plantelor și creșterea animalelor. Domnia sa a ajuns la concluzia că aceste două ramuri ale economiei rurale s-au aflat într-o corelație strânsă pe parcursul întregii perioade medievale, menționând că ultima aducea un venit mai mare gospodăriei țărănești.

Dea lungul timpului, și-a exprimat opinia în multe chestiuni de istorie medievală. Bunăoară, combate cu argumente opinia unor istorici, bazată pe teoria migraționistă, precum că în perioada medievală în Transilvania ar fi venit mulți țărani din spațiul extracarpatic. Domnia sa susține că, într-adevăr, în secolul al XVIII-lea au avut loc mai multe mișcări de populație spre Transilvania, dar și invers, însă ele n-au produs schimbări radicale în evoluția demografică a diferitor regiuni din spațiul românesc. În aceeași ordine de idei, a coordonat eforturile unor medievști la elaborarea monografiei referitoare la evoluția Țării Moldovei în perioada medievală (1992), în care este susținută teza despre continuitatea românească în spațiul carpato-nistean.

A fost preocupat și de problema relațiilor internaționale, dezvăluind rolul Țării Moldovei în politica europeană în perioada din secolul al XIV-lea până la începutul secolului al XIX-lea.

În calitate de vicedirector al Institutului de Istorie (1977-1990) a coordonat elaborarea și editarea unei lucrări referitoare la politica externă a Țării Moldovei în această perioadă.

Din 1995 devine membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei.

A participat energic la reorientarea activității cercetătorilor secției de medievistică pe care o conducea (1991-1994), ulterior fiind director (1994-2006), și a institutului în ansamblu, la studierea istoriei Moldovei în contextul evoluției spațiului românesc și al civilizației europene.

Coordonează proiecte și lucrări colective, una dintre care este „Domnii Țării Moldovei” (2005); un curs universitar de lecții „Istoria Românilor. Epoca modernă”.

Profesorul universitar Demir Dragnev a desfășurat o amplă activitate didactică. Pe lângă faptul că a predat diferite cursuri universitare, Domnia sa a elaborat și a girat publicarea unor manuale preuniversitare la istoria românilor și istoria universală. Printre acestea se evidențiază elaborarea studiilor și manualelor referitoare la sud-estul Moldovei, Bucovinei și teritoriului din stânga Nistrului în context național, a diferitor dicționare de istorie, toate acestea constituind surse veridice și instrumente prețioase de instruire a elevilor în spiritul tradițiilor și valorilor naționale.

A activat în calitate de redactor-șef al „Revistei de Istorie a Moldovei” (1994-2006), președinte al Consiliului științific pentru susținerea tezelor

de doctor și doctor habilitat în istorie (1994-2006, cu întrerupere), academician coordonator adjunct al Secției de Științe socio-umane și economice (1998-2004), membru al Prezidiului Comisiei Superioare de Atestare (1998-2004), membru al Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică din cadrul Guvernului (1998-2004) etc.

Activitatea științifică a omagiatului a fost înalt apreciată de conducerea Academiei de Științe a Moldovei și de forurile conducătoare ale Republicii Moldova cu distincții de sta, titluri onorifice și premii.

În prezent profesorul Demir Dragnev coordonează primul volum de sinteză din proiectul *Evoluția istorică a Moldovei din antichitate până în epoca modernă în contextul civilizației europene. Basarabia în cadrul Imperiului Rus. Sinteze, studii, documente și materiale didactice*.

Cercetătorii de la Institutul de Istorie Vă apreciază, distinse coleg, ca un savant notoriu în domeniul istoriei, care a adus o contribuție considerabilă la valorificarea trecutului și promovarea adevărului istoric în societatea noastră și Vă adresează cele mai sincere felicitări și urări de bine cu prilejul împlinirii venerabilei vârste de 85 ani de la naștere și 64 de ani de activitate prodigioasă în cercetare!

La acest frumos popas aniversar, Vă exprimăm sentimentele noastre de recunoștință și prețuire pentru rezultatele remarcabile în activitatea științifică și managerială, pregătirea cadrelor în domeniul istoriei, precum și pentru contribuția la valorificarea documentelor istorice, editate în numeroase volume, pe care le-ați coordonat cu grijă, apreciate în întreg mediul științific românesc și peste hotare!

Vă dorim, stimate Domnule Profesor, sănătate și putere de muncă, noi și frumoase realizări într-o propășire științelor, multe bucurii și împliniri alături de familie și prieteni!

Gheorghe COJOCARU,

doctor habilitat, Institutul de Istorie, MEC

Igor CERETEU,

doctor habilitat, Institutul de Istorie, MEC

„Societatea medievală și modernă a românilor. În onoarea lui Demir Dragnev la 85 de ani”, București-Brăila, 2021, pp. 915-920.

CURRICULUM VITAE

Demir DRAGNEV

Data nașterii: 27 iulie 1936.

Locul nașterii: satul Cureșnița, raionul Soroca, Republica Moldova (fosta comună General Poetaș, județul Soroca, România).

Grad științific: academician, doctor habilitat, profesor universitar.

Locul de muncă: Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova.

STUDII

1942–1949 – Școala medie incompletă din satul Cureșnița, raionul Soroca, azi Republica Moldova.

1949–1952 – Școala medie generală nr. 1 din orașul Soroca, azi Republica Moldova.

1952–1957 – Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău, specialitatea „istoric, învățător de istorie”.

1962–1965 – Stagiul de doctorat la Institutul de Istorie al AȘM.

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ

1957–1974 – cercetător științific inferior (stagiar) la Institutul de Istorie al AȘM.

1967–1971 – redactor științific superior în Redacția Istorie, arheologie și artă militară a Enciclopediei Sovietice Moldovenești (prin cumul).

1974 – susține teza de candidat (doctor) în științe istorice.

1974–1979 – cercetător științific superior la Institutul de Istorie al AȘM.

1974–1981 – consultant științific la compartimentul Istoria RSS Moldovenești a Enciclopediei Sovietice Moldovenești (prin cumul).

1979–1991 – director adjunct al Institutului de Istorie al AȘM.

1991–1994 – șeful Secției de Istorie Medievală a Institutului de Istorie al AȘM.

1992 – susține teza de doctor habilitat în științe istorice.

1994–1996 – director interimar al Institutului de Istorie al AȘM.

1996–2006 – director al Institutului de Istorie al AȘM.

2006–2010 – șeful Secției de Istorie Medievală, cercetător științific principal la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM.

2010–prezent – redactor științific, consultant științific la Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan” a USM (prin cumul).

2010–2015 – șeful Secției de Istorie Medievală, consultant științific la Institutul de Istorie al USM.

2015–prezent – consultant științific la Institutul de Istorie al USM.

LOCUL DE MUNCĂ DE BAZĂ ȘI FUNCȚIA DEȚINUTĂ

Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei (din 2022 al Universității de Stat a Moldovei) – din iulie 1957, începând cu funcția de cercetător științific inferior (stagiar) și până în prezent în calitate de consultant științific al Institutului de Istorie al AȘM.

TITLURI ȘTIINȚIFICE ȘI DIDACTICE

4 februarie 1974 – candidat (doctor) în științe istorice.

15 mai 1992 – doctor habilitat în științe istorice.

27 aprilie 1995 – profesor universitar.

28 decembrie 1995 – membru corespondent al AȘM.

Aprilie 2025 – academician, membru titular al AȘM.

TEZELE DE DOCTOR ȘI DOCTOR HABILITAT ÎN ȘTIINȚE

1974, februarie – susține teza de candidat (doctor) în științe istorice.

Tema „Сельское хозяйство Молдавии в период усиления турецко-фанариотского режима (последние десятилетия XVII – середина XVIII вв.) (trad. Agricultura Moldovei în perioada înăspririi regimului turco-fanariot (ultimele decenii ale sec. XVII – mijlocul sec. XVIII)).

1992, 15 mai – susține teza de doctor habilitat în științe istorice. Tema „Социально-экономическое и внутривластическое развитие Молдовы в период турецко-фанариотского режима (XVIII – нач. XIX вв.)” (trad. „Evoluția socioeconomică și politică internă a Moldovei în perioada regimului turco-fanariot (sec. XVIII – încep. sec. XIX)”).

INTERESE ȘTIINȚIFICE

Interes științific general: Istoria românilor (Epoca Medievală și Modernă) în context universal.

Interes științific special: cuprinde un larg spectru de probleme legate de istoria civilizației medievale și moderne din sud-estul și estul Europei, probleme teoretice privitoare la tipologia epocii moderne timpurii în țările române în condițiile suzeranității otomane, probleme de isto-

rie socioeconomică, demografică, politică, culturală și militară a Țării Moldovei și Țării Românești în perioada de la Evul Mediu timpuriu până în Epoca Modernă, editarea izvoarelor istorice medievale slavo-române, viața și activitatea unor personalități istorice, istoria științei din Republica Moldova, elaborarea materialelor didactice (ciclul pre-universitar și universitar).

ACTIVITATEA DIDACTICĂ DE PROFESOR ȘI CONFERENȚIAR

1960–1963 – Institutul Unional Juridic prin corespondență (Filiala Moldovenească), cursul „Istoria statului și dreptului RSS Moldovenești”.

1963–1965 – Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea Juridică, cursurile „Istoria statului și dreptului URSS”, „Istoria statului și dreptului RSS Moldovenești”.

1965–1975 – Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Filologie, cursul „Istoria Moldovei”.

1975–1978 – Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Istorie, cursul „Istoria Moldovei”.

1992–2013 – Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Facultatea de Istorie și Geografie, cursurile universitare speciale: „Paleografia slavo-română și româno-chirilică”, „Țările Române între medieval și modern”; curs de masterat: „Fanariotismul în Europa de Sud-Est și țările române”.

1998–2007; 2010–2011 – Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie. Curs de masterat: „Europa de Sud-Est la începutul Epocii Moderne”.

ACTIVITĂȚI EXTRACURRICULARE

1978–prezent – membru al Consiliului Științific al Institutului de Istorie al AȘM (în 2006–2010 – Institutul de Istorie, Stat și Drept; în 1994–2006 – președinte al Consiliului).

1991–prezent – membru al Asociației Istoricilor din Moldova (din 1996 – prezent – membru al Biroului de Conducere al Asociației).

1998–2004 – academician-coordonator adjunct al Secției Științe Socio-umane și Economice a AȘM.

1998–2002 – membru al Comisiei Superioare de Atestare de pe lângă Guvernul Republicii Moldova.

1998–2004 – membru al Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică din cadrul Guvernului Republicii Moldova.

1998–2005 – membru al Comitetului pentru Decernarea Premiilor Naționale din Republica Moldova.

2001–2012 – președinte al Consiliului Științific specializat în susținerea tezelor de doctor și doctor habilitat de pe lângă Institutul de Istorie a AȘM. Specialitatea 07.00.02 Istoria Românilor (pe perioade).

2004–2012 – membru al Biroului Secției Științe Socio-Umane și Arte a AȘM.

2006–2009 – președinte al Comisiei de Evaluare în domeniul științelor socio-umane a Consiliului Consultativ de Expertiză al AȘM.

2006–prezent – membru al Seminarului Științific de profil de susținere a tezelor de doctor și doctor habilitat la specialitățile Istoria Românilor (pe perioade), Istoria Universală (pe perioade) de pe lângă Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” (din 2014 – prezent – președinte al Seminarului).

2019–prezent – membru al Seminarului științific de profil de susținere a tezelor de doctor și doctor habilitat la specialitatea Istoria Românilor (pe perioade) de pe lângă Institutul de Istorie al AȘM.

2006–2009 – membru al Comisiei de Atestare a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare; președinte al Comisiei unificate de atestare la științele sociale a CNAA.

CONDUCEREA ȘTIINȚIFICĂ A DOCTORANZILOR ȘI POSTDOCTORANZILOR

1988 – prezent – conducător științific a 17 teze de doctor în științe istorice și consultant științific la 5 teze de doctor habilitat în științe istorice (susținute).

2015 – prezent – membru al Consiliului Școlii Doctorale Științe Umane a Academiei de Științe a Moldovei, membru al Comisiei de Îndrumare în cadrul Școlii Doctorale, conducător științific a 3 doctoranzi, 2 post-doctoranzi, îndrumător științific a 3 doctoranzi.

2016 – mabilitat de CNAA la specialitățile: 611.02 Istoria românilor (pe perioade); 611.03 istoria Universală (pe perioade); 611.07 – Istoria științei și tehnicii (pe domenii).

ACTIVITATE EDITORIALĂ

1957–prezent – au fost publicate individual și în colaborare cca 550 lucrări, inclusiv: 84 monografii, culegeri de documente, capitole în

lucrări de sinteză, 66 de manuale și materiale didactice, cca 210 de articole științifice publicate în reviste și culegeri de studii, 49 de recenzii în reviste și culegeri de studii, 26 de prefețe la monografii, culegeri de documente și studii, 59 de articole de popularizare a științei, 14 declarații; 18 interviuri în presă referitor la tratarea unor evenimente și personalități istorice, 134 – coordonator și redactor științific la lucrările de sinteză, monografii, culegeri de studii și de documente; organizator și membru al comitetului de organizare la 32 de conferințe și simpozioane științifice; referent oficial și membru al consiliilor de susținere a tezelor de doctor habilitat și doctor în științe la 52 persoane; implementarea a 12 proiecte internaționale și 19 proiecte naționale etc.

PARTICIPAREA LA CONGRESE, SIMPOZIOANE, CONFERINȚE ȘTIINȚIFICE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

1957–prezent – peste 130 participări.

ACTIVITATE REDACȚIONALĂ (REVISTE)

- membru al Colegiului de redacție (în 1995–2006, redactor-șef) al „Revistei de Istorie a Moldovei” (Chișinău);
- coordonator științific al revistei de istorie militară „Cohorta” (Chișinău);
- membru al colegiilor de redacție a revistelor: „Anuarul Institutului de Istorie „A. Xenopol” (Iași, România), „Destin Românesc” (București–Chișinău), „Limba Română” (Chișinău, 1996–2006), „Anuarul Institutului de Istorie al AȘM”;
- redactor științific și coordonator la Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” al AȘM (Institut), Centrul de Studii Enciclopedice;
- membru al Colegiului de redacție al revistei „Enciclopedia. Revistă de istorie a științei și studii enciclopedice” (din 2011) (Chișinău);
- membru al Colegiului de redacție al „Revistei Militare. Studii de securitate și apărare” (din 2016) (Chișinău).

COLABORĂRI CU INSTITUȚII ȘTIINȚIFICE DE PESTE HOTARE

1991–prezent – colaborări cu Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” (Iași), Universitatea „Al. I. Cuza” (Iași) în organizarea conferințelor științifice și editarea colecțiilor de documente medievale.

1998–2000 – colaborare cu Consiliul Europei, Direcția „Educație, cultură și sport” în calitate de expert și observator la elaborarea manualelor preuniversitare a țărilor din Transcaucazia.

1999–2000 – colaborare cu Asociația Istoricilor din Turcia în vederea organizării Simpozionului moldo-turc.

2000–2004 – colaborare cu Georg Eckert Institut din Germania în probleme de perfecționare a manualelor preuniversitare.

2005 – colaborare cu Centrul de Studii Transilvane (Cluj) în organizarea Școlii de vară pe tema „Problemele istoriei ca știință și disciplină în învățământ la începutul mileniului trei”.

2007–2010 – colaborare cu Institutul de Slavistică al Academiei de Științe a Federației Ruse la elaborarea proiectului de cercetare „Documente și materiale privitoare la istoria Moldovei din arhivele ruse”.

2004–2013 – colaborare cu Departamentul Politici pentru Relații cu Românii de Pretutindeni al Ministerului de Externe al României la editarea dicționarelor de istorie, dicționarului enciclopedic „Bisericile Basarabiei”, a materialelor didactice de istorie regională (Basarabia de Sud, regiunea transnistreană, regiunea Cernăuți ș.a.).

CUNOAȘTEREA LIMBILOR

Română (nativă), rusă (fluent), franceză, engleză, ucraineană, poloneză, bulgară, latină, slava veche (cu dicționar).

DISTINCȚII GUVERNAMENTALE, ACADEMICE ȘI DEPARTAMENTALE

1957 – Diploma Ministerului Învățământului Superior al URSS pentru participarea cu referat la Conferința științifică studențească.

1981 – Premiul Prezidiului Academiei de Științe a RSS Moldovenești pentru monografia colectivă „Moldovenii”.

1983 – Premiul Prezidiului Academiei de Științe a RSS Moldovenești pentru lucrarea colectivă „Istoria RSSM”.

1984 – Premiul de Stat al Republicii Moldova în domeniul științei și tehnicii pentru lucrarea „Istoria economiei naționale a Moldovei (până la 1812)”.

1986 – Diploma de Onoare a Academiei de Științe a RSS Moldovenești.

1987 – Medalia de argint a Comitetului Principal al Expoziției Realizărilor Economiei Naționale a URSS.

1993 – Premiul Academiei de Științe a Moldovei pentru culegerea de documente medievale „Moldova în epoca feudalismului”, vol. I–VI.

1996 – Premiul Academiei de Științe a Moldovei pentru lucrarea „Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă”.

1996 – Ordinul „Gloria Muncii”, decernat de Președintele Republicii Moldova.

1996 – Diploma de onoare a Academiei de Științe a Moldovei, decernată de Președintele Academiei de Științe a Moldovei.

2001 – Medalia „Dimitrie Cantemir”, decernată de Prezidiul Academiei de Științe a Moldovei.

2001 – Medalia „Alexandru Hașdeu – 125 ani de la naștere”, decernată de Întreprinderea Editorial-Poligrafică „Știința”.

2003 – Diploma Casei Limbii Române, acordată de Primăria municipiului Chișinău.

2006 – Medalia „În slujba Patriei”, gr. III, a Ministerului Apărării Republicii Moldova.

2006 – „Premiul Domnesc” al Salonului Internațional de Carte, ed. a XV-a pentru volumul „Domnii Țării Moldovei”.

2006 – Medalia jubiliară „Academia de Științe a Moldovei. 1946–2006”, decernată de Președintele Academiei de Științe a Moldovei.

2006 – Medalia jubiliară a Universității de Stat din Moldova (1946–2006), decernată de rectorul USM.

2006 – Diploma de Onoare a Academiei de Științe a Moldovei, decernată de Președintele Academiei de Științe a Moldovei (cu ocazia jubileului de 70 de ani de la naștere).

2006 – Diploma Direcției Generale Educație, Știință, Tineret și Sport din mun. Chișinău, decernată de Directorul General al Direcției Generale Educație, Știință, Tineret și Sport din mun. Chișinău.

2007 – Diploma de Recunoștință a Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, decernată cu prilejul integrării României în Europa (Uniunea Europeană).

2009 – Diploma „Meritul Academic” decernată de Președintele Academiei de Științe a Moldovei.

2010 – Titlul Onorific „Om emerit”, decernat de Președintele Republicii Moldova.

2010 – Medalia Veteran al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, decernată de rectorul universității.

2010 – Diploma de Onoare a Ministerului Apărării Republicii Moldova pentru contribuții la edificarea Muzeului Armatei Naționale, decernată de ministrul apărării al Republicii Moldova.

2010 – Titlul „Cetățean de onoare” al orașului Soroca, decernat de Consiliul orașenesc Soroca.

2011 – Diploma de Merit a Institutului de Istorie al AȘM, decernată de directorul Institutului de Istorie al AȘM.

2012 – Premiul Academiei de Științe a Moldovei pentru ciclul de lucrări în domeniul istoriei.

2012 – Premiul „Clio” și „Premiul Special” al Salonului Internațional de Carte pentru lucrarea „Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române”.

2012 (aprilie) – Diploma Institutului „Frații Golești” pentru relații cu românii din străinătate (România) și a Muzeului de Etnografie și Istorie Naturală din Republica Moldova pentru organizarea expoziției „Spațiul cultural și etnic al românilor din Valea Dunării și Timoc” (Bulgaria).

2013 – Premiul Național GALEX, anul 2012, decernat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova la categoria „Cel mai bun editor și susținător al bibliotecilor”.

2015 – Diploma Institutului de Ecologie și Geografie al AȘM și a Asociației de Geografie și Etnologie din Republica Moldova EGEA-Moldova pentru participarea la seminarul științific „Aromânii și meglenoromânii: considerații istorico-geografice”.

2016 – Diploma de Merit Academic a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare.

2016 – Ordinul „Cuviosul Paisie Velicicovski”, gr. II, decernat de Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove.

2016 – Medalia „70 de ani de la crearea primelor instituții de cercetare și 55 de ani de la fondarea AȘM”, decernată de Președintele Academiei de Științe a Moldovei.

2016 – Diploma de Onoare a Primăriei municipiului Chișinău, decernată de primarul general al Chișinăului.

2016 – Diploma Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” (Chișinău) pentru participare la Conferința științifică „Istoricul și istoria: Alexandru V. Boldur – 130 de ani de la naștere; Leonid Boicu – 85 de ani de la naștere”.

2016 – Diplomă de merit „Teza de doctorat de excelență a anului”, decernată de Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare pentru calitatea de conducător științific al tezei de doctorat „Marii demnitari ai Țării Moldovei în domnia lui Ștefan cel Mare (1457–1504)”, autor – Valentina Eșanu.

2017 – Medalia onorifică „Ion Creangă” decernată de Senatul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din mun. Chișinău.

2018 – Titlul „Doctor honoris causa” al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din mun. Chișinău.

2018 – Diplomă de excelență a Institutului de Istorie cu ocazia Anului Centenarului pentru realizările remarcabile în activitatea științifică.

2021 – Diplomă Academiei de Științe a Moldovei cu prilejul Zilei Internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare.

2021 – Medalia „Nicolae Milescu Spătarul” a Academiei de Științe a Moldovei.

2025 – Certificat de ctitor al Bisericii cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din s. Bărboieni, rn. Nisporeni, Republica Moldova.

MEMORIU SUCCINT DESPRE PROPRIA MEA ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ, MANAGERIALĂ ȘI DIDACTICĂ

Activitatea științifică a fost inițiată începând cu 1957 și continuă până în prezent, fiind angajat la Institutul de Istorie (periodic reorganizat, în prezent fiind în componența Universității de Stat din Moldova). În această perioadă am ocupat prin concurs diferite funcții: cercetător științific inferior, cercetător științific superior, director adjunct, director al institutului, șef al Secției de istorie medievală, consultant științific (în prezent). Concomitent, am implementat rezultatele cercetării prin cursurile speciale de licență și de masterat la Universitatea de Stat din Chișinău (Moldova), la Facultatea de Filologie (1965–1978), Facultatea de Istorie, la cursurile de masterat la istoria Moldovei (1998–2007; 2010–2011); Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, prin cursurile de paleografie slavo-română și istoria Moldovei (1992–2013). Din 2008, activez și în calitate de consultant la Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan” a USM.

Până în prezent, am publicat individual și în colaborare cu colegii cca 550 de lucrări, inclusiv 84 de studii monografice, capitole în lucrări de sinteză, culegeri de documente, precum și articole științifice, publicate în țară și peste hotare, prefețe la monografii, culegeri de studii și de documente, articole de popularizare a științei și a oamenilor de știință etc., interviuri în mass-media, precum și în alte activități de promovare a rezultatelor actuale ale cercetărilor științifice în domeniul istoriei românilor și universală.

Pe parcursul activității de cercetător științific am contribuit la extinderea bazei documentare a cercetărilor prin noi surse de arhivă, ceea ce a condus la argumentarea unor noi viziuni și concepții teoretice sau la combaterea unor concepții învechite sau nefondate științific. În acest context, am cercetat: specificul ocupațiilor de bază ale populației sătești și caracteristica sistemelor agrare din diferite zone economice ale Moldovei medievale; rolul circulației umane la diferite etape ale evoluției societății medievale în consolidarea unității etnice românești; consecințele

extinderii asupra economiei Moldovei, a crizei economice europene din a doua jumătate a sec. al XVII-lea; am elaborat și am propus noi viziuni privitoare la caracteristica așa numitului „regim fanariot”, tipologia Epocii Moderne timpurii în Țara Moldovei, precum și alte viziuni, expuse în mare parte în lucrarea „Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române” (Chișinău, Cartdidact, 2012).

Activitatea științifică am inițiat-o încă în ultimii ani de studenție prin participarea la conferințe științifice studențești republicane și inter-republicane în colaborare cu mai multe universități din Ucraina, iar activitatea mea științifică a fost menționată de Ministerul Învățământului din URSS prin acordarea unei diplome. Această pregătire științifică mi-a permis includerea în procesul de cercetare la Institutul de Istorie, în calitate de cercetător științific inferior (stagiar), membru al grupului de editare a documentelor medievale slavo-române. Ca tânăr cercetător, împreună cu alți colegi la fel de tineri ai Institutului de Istorie de la Chișinău, în colaborare cu institutul de profil de la București, au fost instruiți de distinsul paleograf român D. Bogdan.

În 1958, împreună cu Pavel Dimitriu și Pavel Sovetov, am depistat în arhivele de la Moscova valoroase hrisoave slavo-române datate începând cu sec. al XV-lea. În următorii ani au mai fost descoperite documente similare în arhivele din Ucraina și Polonia. Drept urmare, a fost inițiată colecția „Moldova în Epoca Feudalismului” în componența căreia începând cu 1961 până în 2012 au fost editate 12 volume de documente care se referă la perioada dintre sec. al XV-lea – anul 1806. Pe parcurs, la editarea acestor lucrări au fost cooperați noi editori, iar începând cu vol. VIII, am îndeplinit funcția de coordonator al acestei prestigioase colecții de documente a patrimoniului istoric.

Continuând activitatea de documentarist, împreună cu discipolii Larisa Svetlicinai, T. Candu și T. Ciobanu în 2015 am început publicarea a unei noi colecții „Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc (1806–1812)”. În anii 2015–2019 au văzut lumina tiparului trei volume cu denumirea colecția „Documenta Basarabiae”, coordonată de acad. V. Spinei, vice-președinte al Academiei Române, la editura Academiei Române și Istros. De menționat faptul că vol. IV va apărea în martie 2025, iar vol. V se află în proces de alcă-

tuire. Sunt profund recunoscător acad. V. Spinei, care a apreciat această direcție științifică de cercetare în felul următor: „academicianul Demir Dragnev va rămâne indubitabil în istoriografia românească drept unul dintre cei mai competenți și perseverenți editor de documente medievale din ultimele decenii” (vezi: *Membru corespondent Demir Dragnev*. Biobibliografie, Chișinău, 2017, p. 46).

Concomitent cu publicarea documentelor, am cercetat o altă temă mai puțin cunoscută sau tratată controversat, studiind istoria obștii sătești, începute încă în anii de studenție.

În 1960, am participat la Sesiunea științifică de la Iași dedicată centenarului Universității din Iași. Prof. univ. C. Cihodaru s-a oferit în calitate de consultant privind cercetarea obștii răzășești în contextul unei prezentări mai largi a relațiilor agrare din Epoca Medievală. Aceeași tematică a fost discutată cu istoricii de la București: M. Berza, A. Oțetea și, în deosebi, cu Al. Gonța (basarabean).

Au urmat ani de muncă scrupuloasă de înscriere pe 1625 fișe a tuturor mențiunilor documentare referitoare la satele din sec. al XV-lea. Documentele au fost clasificate pe tematici și alcătuite tabeluri, care demonstau evoluția proprietății funciare și apariția celei răzășești de origine nobiliară. Concluziile acestor cercetări au fost expuse la simpoziioanele interrepublicane de istorie agrară organizate de istoricii republicilor baltice. Referatele prezentate în anii 1962 și 1966 au suscitât interes din partea participanților în republicile lor, iar tabelele prezentate au fost apreciate drept o nouă metodă de întocmire a recensămintelor „artificiale” a proprietăților funciare și a așezărilor sătești. Referatul completat de P. Sovetov a fost publicat în 1968 în revista științifică de la Moscova „Istoria URSS”. În 2010, în baza materialelor fiscale, am mai completat un recensământ „artificial” pentru anul 1742.

Începând cu 1962, am devenit doctorand sub îndrumarea savantului rus cu viziuni liberale acad. Lev Cerepnin, care a formulat tema tezei: „Relațiile agrare din Moldova în sec. XVII – mijlocul sec. al XVIII-lea”. Deoarece în afară de studierea relațiilor sociale, în centru atenției urmau să fie abordate problemele ocupației sătenilor, atenția mea a fost focalizată pe probleme discutate în istoriografie, cum ar fi afirmația că ocupația de bază a populației sătești o constituia creșterea animalelor.

Studiind sursele cunoscute deja și puse în circuitul documentelor, precum și depistarea unor noi documente inedite de arhivă, au permis demonstrarea unui sistem agrar sedentar, care îmbina creșterea animalelor și cultivarea plantelor. După studierea cu succes a temei propuse pentru doctorat, în 1975, am publicat monografia „Agricultura Moldovei feudale” în care, pentru prima dată în istoriografie, a fost expus specificul structurii sistemului agrar în fiecare zonă geografică a Moldovei. Deosebirile în corelația dintre ramurile agriculturii, determinate de caracterul geografic, a stimulat prezența unui schimb dintre populația acestor zone, ceea ce a contribuit la coeziunea ei etnică și lingvistică.

Pe parcursul anilor 1970, am început să abordez o problemă nouă, neobservată de alți cercetători, despre impactul multilateral al crizei economice europene din a doua jumătate a sec. al XVII-lea asupra evoluției societății Țării Moldovei: reorientarea comerțului extern spre Imperiul Otoman, preluarea unor forme otomane de relații sociale, inclusiv schimbări în structura componenței boierimii și negustorimii etc.

Rezultatele cercetării au fost expuse la Congresul al XV-lea Internațional de Științe Istorice (București, 1980), iar concluziile subsemnatului au fost susținute de istorici din Polonia și Austria. În anii 1970–1980, m-am concentrat asupra elaborării lucrărilor de sinteză: „Istoria economiei naționale a RSSM (până în 1812)” (coautor; 1976) și „Istoria politicii externe a Țării Moldovei” (coordonator și coautor; 1987). Ultima lucrare, scrisă în perioada restructurării gorbacioviste prezintă mai echilibrat istoria relațiilor politice moldo-ruse în context european.

O prezentare a impactului Revoluției franceze asupra societății Țării Moldovei a fost expusă la Congresul internațional „200 de ani de la Revoluția franceză” (Paris, 1989). Referatul a provocat interes istoricului francez Georges Duby, unul din cei mai influenți istorici europeni din sec. XX.

Istoricii medievaliști au avut o libertate relativă din partea forurilor de stat și de partid sovietice în studierea unor probleme în care nu se întrevedea conținutul ideologic, adesea din cauza că nu aveau o pregătire profesională necesară și replicau doar atunci când venea un „semanal” din partea unor persoane „vigilente”. Un asemenea „avertisment”, că subsemnatul istoricul D. Dragnev promovează concepții burgheze a

venit la C.C. din partea unui istoric transnistrean, stabilit de mai mult timp la Moscova, însă în plină restructurare gorbaciovistă avertismentul nu a avut efect.

La intersecții anilor 1980–1990, în contextul mișcării naționale, m-am inclus în realizarea unor lucrări de sinteză, ce ar prezenta obiectiv procesele istorice. În 1992, în calitate de coordonator și coautor, s-a reușit editarea „Istoriei Moldovei din cele mai vechi timpuri până la începutul Epocii Moderne”, în volum fiind expusă istoria Moldovei în context general românesc și european.

După 1991, am contribuit la studierea unor direcții de cercetare ignorate sau interzise în perioada sovietică, fiind conducător științific al tezelor de doctorat la această tematică, de exemplu la tema vieții cotidiene și a mentalităților (Alina Felea). Până în prezent, am fost consultant științific la șase teze de doctor habilitat și conducător științific la 17 teze de doctor susținute, inclusiv după 1995 – la trei teze de doctor habilitat și la 13 teze de doctor în istorie.

După 1995, atunci când mi s-a acordat titlul de membru corespondent, concomitent cu cercetările științifice fundamentale, m-am concentrat și asupra elaborării manualelor pentru învățământul istoric la nivel liceal (clasele a XI–XII) în calitate de coautor și coordonator, iar la clasele X–XII – coordonator. Concomitent, am elaborat în aceeași calitate materiale didactice de istorie regională, a regiunii transnistrene, a sudului Basarabiei, a Bucovinei. Am fost invitat coautor al cursului universitar „Istoria Românilor. Epoca Modernă” și al manualului „Istoria modernă a Europei și Americii” (2009). Am participat la elaborarea unor materiale didactice, editate de Consiliul Europei, recomandat în școlile țărilor din bazinul Mării Negre („The Black Sea. A history at interactions”), în care am fost prezent cu un compartiment referitor la istoria Moldovei și a Țării Românești. După 1992 am participat la elaborarea a 66 de manuale și materiale didactice, inclusiv a unui atlas de istorie a românilor și universală (2016).

Paralel cu alte teme actuale, o atenție deosebită am acordat direcției de studiere a personalităților istorice, în special al domnilor Țării Moldovei, fiind coordonatorul și coautorul lucrării omonime „Domnii Țării Moldovei” (2004). În continuare, am cercetat și am separat diferite

aspecte ale vieții și activității lui Ștefan cel Mare și Dimitrie Cantemir. Împreună cu E. Dragnev, V. Pâslariuc și I. Cașu am publicat monografia „Ștefan cel Mare în contextul epocii sale și a posterității” (2004) în care au fost examinate sub diverse aspecte viața și activitatea marelui domn. În premieră, a fost descrisă așa numitele „brâie defensive” formate de Ștefan cel Mare la hotarele țării – acțiuni de fortificare, păzite de micii proprietari funciari cu obligații militare, viitorii răzeși. O asemenea zonă era situată în ținutul Lăpușna–Orhei, unde atunci aproape că lipsea marea proprietate boierească.

În Anul Cantemir (2008) am cercetat și am studiat unele aspecte legate de activitatea științifică a savantului, argumentând concepții despre caracterul general european și național românesc al „iluminismului timpuriu” din care apoi s-au inspirat reprezentanții Școlii ardelene.

Problema modernizării Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea am abordat-o începând cu editarea în 1999 a monografiei de autor „Țara Moldovei în epoca luminilor”. Metoda de cercetare utilizată se încadrează în metodologia Școlii franceze a Analilor, numită a „duratei lungi”. Procesele din sec. al XVIII-lea sunt examinate luându-se în considerație antecedentele lor începând cu sec. al XVI-lea și consecințele lor în sec. al XIX-lea. Au fost delimitate două procese de proveniență diversă: mutațiile interne specifice epocii medievale și cele determinate de procesul de modernizare europeană care și-a lăsat amprenta asupra Țărilor Române. Au fost examinate și unele modele tranzitorii, specifice zonelor periferice ale economiei – univers european și al celui otoman.

Continuând studierea procesului modernizării în studiile publicate în anii 2012, 2019 și 2022, am propus unele abordări teoretice, legate de stabilirea etapelor modernizării Țărilor Române, începând cu mijlocul sec. al XVI-lea până în 1830. Concomitent, au fost caracterizate deosebirea iluminismului românesc de cel vest-european. Ultimul era cosmopolit și anticlerical, iar cel românesc național cu participarea la promovarea lui a reprezentanților clerului. În prezent, subsemnatul continuă să desăvârșească conceptul tipologiei modernizării spațiului românesc.

Un bilanț al rezultatelor cercetării problemelor științifice abordate pe parcursul activității științifice de-a lungul carierei de cercetător și pro-

fesor universitar sunt prezentate în lucrarea „Istorie și civilizație medievală și modernă în Țările Române”.

O direcție științifică nouă în care m-am încadrat în legătură cu împlinirea a 200 de ani de la anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, este cea fiind consacrată studierii politicii imperiale ruse în Principatul Moldovei la sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea și în Basarabia după anexare până în 1830. În studiile publicate în anii 2012–2014 și în referatul prezentat la Congresul Național al Istoricilor Români (Chișinău–Suceava; 2024) au fost expuse formele de manifestare ale acestei politici țariste și impactul ei asupra vieții societății românești.

În ultimii ani, subsemnatul, supranumit „cronicarul Academiei”, a acordat o atenție sporită direcției de cercetare „Istoria științei în Republica Moldova”. O primă lucrare de proporții la această temă a fost sinteza „Academia de Științe a Moldovei: istorie și contemporaneitate, 1946–2006” (Editura Știința, 2006, 490 p.), coordonată în comun cu istoricul Ion Jarcuțchi, dar fiind și coautor al capitolelor consacrate evoluției științei istorice. Cele mai recente lucrări realizate din această direcție științifică sunt: albumul enciclopedic „Academia de Științe a Moldovei. Evoluție, instituționalizare, personalități. 1946–1961–2021” (2021) realizat în coautorat cu dr. hab. C. Manolache și dr. Ion V. Xenofontov, coordonator dr. hab. Liliana Condraticova; autor la o serie de articole științifice dedicate savanților.

În paralel cu activitatea la Institutul de Istorie al USM, continuă colaborarea cu Centru de Cercetări Enciclopedice al Bibliotecii Științifice (Institut) „Andrei Lupan” al USM, la profilul cercetări enciclopedice și de istorie a științei, în calitate de coautor la ediția enciclopedică „Republica Moldova”, compartimentul „Istoria” (2010; 2016), coautor la volumul „Republica Moldova – 25 de ani. Repere istorice, istoria științei” (2016).

În cadrul Institutului de Istorie al USM în 2024 a fost finalizată sinteza fundamentală „Istoria Moldovei din preistorie până în Epoca Modernă în contextul Europei” (80 de coli de autor) la realizarea căreia, am participat în calitate de coordonator, redactor științific, dar și coautor a două capitole și opt paragrafe (cca 12 coli de autor). Volumul sintetizează realizările recente ale științei istorice la tematica lucrării, îndeosebi a istoricilor din Republica Moldova și România.

În concluzie, prin inițierea mai multor direcții de cercetare, realizate în diferite perioade ale activității științifice și în cadrul unor proiecte coordonate de subsemnat și comun cu alți colegi am adus contribuții recunoscute în Republica Moldova, România, dar și la scară internațională privitor la cercetarea, cunoașterea și valorificarea patrimoniului istoric național și universal.

Demir DRAGNEV,
membru titular al AȘM

15.05.2025

Partea 1

PREZENȚE ÎN MASS-MEDIA

IN HONOREM ACADEMICIAN DEMIR DRAGNEV

La 27 iulie 2021 dl. Demir DRAGNEV, doctor habilitat în istorie, profesor universitar, membru corespondent * al Academiei de Științe a Moldovei, consultant științific la Institutul de Istorie, a împlinit venerabila vârstă de 85 de ani. Pe parcursul a șaizeci și cinci de ani de activitate în domeniul cercetării științifice, prof. univ. dr. hab. Demir DRAGNEV a obținut succese remarcabile în activitatea științifică, didactică și managerială și a devenit cunoscut în calitate de autor a zeci de monografii, culegeri de documente, manuale și sute de articole științifice, studii, materiale didactice etc. în domeniul istoriei (epoca medievală). Performanțele sale academice sunt recunoscute de comunitatea științifică internațională, a fost decorat cu distincții de stat, este laureat al mai multor premii academice, deține titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, a participat și participă în continuare la instruirea cadrelor didactice și științifice. Cu ocazia acestui eveniment important din viața savantului, colectivul Institutului de Istorie îl felicită pe omagiat, dorindu-i sănătate, mult spor în tot ceea ce face și succese mari în continuare pe tărâmul Zeiței Clio. Prilejuit de acest popas aniversar, *REVISTA DE ISTORIE A MOLDOVEI* publică un interviu realizat cu domnul Demir DRAGNEV.

Revista: Stimate Domnule Profesor Demir DRAGNEV, sunteți unul dintre cei mai apreciați specialiști în istoria medievală a românilor, cunoscător profund al trecutului, cu o vastă cultură istorică și cunoștințe enciclopedice. Aveți în spate o cale lungă de pregătire și o amplă activi-

* Din 2025 – academician, membru titular al Academiei de Științe a Moldovei.

tate pe tărâmul cercetării și predării istorice. V-ați născut în perioada interbelică, ați mers la școală în perioada războiului, apoi ați continuat studiile în anii târzii ai stalinizării. Povestiți-ne despre satul și familia Dvs., despre anii de școală. Cine v-au fost profesorii? Cum se predă istoria românilor pe atunci? Cum erau manualele din care ați învățat? Cine v-a alțoit dragostea față de această știință?

Demir Dragnev: Mulțumesc mult pentru interesul față de persoana mea și față de activitatea științifică pe care o desfășor al 65-lea an în aceeași instituție, Institutul de Istorie, și mă voi considera satisfăcut dacă voi trezi interesul cititorilor Revistei de Istorie a Moldovei față de cele expuse de mine. Voi începe cu unele informații referitoare la istoria satului meu natal – Cureșnița, raionul Soroca, (în perioada interbelică – comuna General Poetaș, județul Soroca, nume dat în memoria generalului român căzut în lupta cu rebelii bolșevici de la Hotin). Localitatea este amintită într-un hrisov domnesc din anul 1588, cu mențiunea că exista din vremuri mai timpurii.

În documentele din secolul al XVIII-lea moșia localității este atestată drept răzășească, stăpânită în devălmășie de câteva neamuri, cărora le reveneau părțile lor de moșie, numite „bătrâni” (Revencu, Ciucium, Bulat, Albotă și Petrina). Ultimele două, cu timpul au dispărut, însă au apărut neamuri noi: Andrieș, Luchian, Damașcan, Tomac, Postolache etc. Ei au devenit răzeși, cumpărând părți din cotele băștinașilor. Răzeșii aveau dreptul să vândă pământ străinilor doar dacă nimeni din coproprietari (la fel, răzeși) nu doreau să-l cumpere. Concomitent, răzeșii permiteau unor țărani lăturași să se așeze pe moșia satului cu condiția de a plăti „dijmă” din produsele obținute, care erau apoi împărțită între răzeși în funcție de cotele ce li se reveneau conform gradelor de rudenie. În baza acestor condiții, în sat s-au așezat inclusiv emigranți polonezi (Bursacovski, Petrișevski etc.). Din componența acestei structuri sociale eterogene documentele de până la 1812 îi evidențiază pe slujitorii călărași în frunte cu căpitanii de mazili, care păzeau hotarul de pe Nistru în zona satelor de la hotarul satului Cureșnița. După anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, deși categoria privilegiată a mazelilor a fost transformată în „odnodvorți”, sătenii continuau să-i numească pe foștii mazili „căpitani”, iar pe soțiile și ficele lor – „cucoane”. Astfel, străbunicul meu Gheorghe Bulat, născut în

anul 1852, era numit de săteni „căpitanul Gheorghieș”, iar pe soția lui o numeau „cucoana Tinuța”.

Satul era situat în lunca Nistrului și parțial pe costișa din spate, fiind în trecut înconjurat de păduri. Conform opiniei documentalistului român Gh. Ghibănescu, sătenii se ocupau cu prepararea cărbunilor pentru fierărit, ocupație numită în slava veche „curiti”, iar cărbunarii „curilî”. Aceasta ne-ar indica faptul că de la numele unui conducător de obște răzășească, numit Curilo, ar putea proveni denumirea Cureșnița.

La o dată necunoscută, satul s-a distins prin construcția unor mori plutitoare pe Nistru. Ele aveau forma unor buticuri plutitoare pe mijlocul râului, legate de mal prin funii și protejate cu diguri ce erau ridicate de la mal până la nivelul morilor. Șuvoiul de apă învârtea așa numitele „pălării”, care puneau în mișcare roțile morilor. Pe timpul copilăriei mele funcționau 12 mori. Malul din fața lor era plin cu căruțe din satele din vecinătate, cu care se aduceau cerealele la moară. Cei veniți ridicau corturi, iar seara aprindeau ruguri. Morile, ca și moșia satului, erau stăpânite de răzeși pe cote părți, care invitau morari la muncă cu „naimul”. Acestea le-a jucat festa în timpul deportărilor din anul 1949. Stăpânii morilor au fost învinuiți de folosirea muncii străine și au fost supuși procesului de deportare, iar morile lor au fost trase la mal, unde cu timpul s-au ruinat.

Un alt specific al ocupației agrare a cureșnenilor, apărut la începutul secolului al XX-lea, este legat de producerea legumelor pentru piață. Inițiată de emigranți transdanubieni, inclusiv de bunicul meu Petre Dragnev, această ocupație a luat amploare în anii postbelici, când majoritatea sătenilor cultivau pe loturile de lângă locuințe roșii, pe care apoi, cooperându-se, le vindeau pe piețele orașelor ucrainene, cu precădere în Vinița. Această situație s-a schimbat odată cu stabilirea în anul 1991 a hotarului pe Nistru. Stoparea acestui tip de comerț alimentează până în prezent, în zona respectivă, aspirații nostalgice. În sfârșit, un specific de altă natură al satului natal, apărut de asemenea la începutul sec. al XX-lea, era avântul spre învățătură, în primul rând al copiilor de foști mazili. Acest fenomen s-a observat și în alte sate răzeșești, de unde au provenit mai multe personalități cunoscute. Procesul a continuat și-n perioada interbelică, apoi a luat amploare în anii '60-'70 ai secolului trecut. Printre cei care plecaseră la învățătură au ajuns să fie până în prezent profesori

de liceu (D. Andrieș, V. Andrieș), profesori și conferențieri universitari (M. Revenco, M. Guzun, D. Țurcanu), scriitori și ziariști (Șt. Melnic, A. Ciucium), muzeograful sorocean Nicolae Bulat, medicul de categorie superioară Anatol Revenco, pedagogul și cunoscutul sindicalist Ghenadie Donos și mulți alții. Comentând acest fenomen, Nicolae Bulat a constatat că depopularea satului a început prin plecarea copiilor la învățătură și doar apoi plecarea altor locuitori ai satului. La inițierea acestui proces au adus o contribuție esențială și înaintașii mei pe linie maternă. Străbunicul meu Gh. Bulat, începând cu ultimul deceniu al sec. al XIX-lea, treptat, și-a trimis toți copiii la învățătură. Fiul cel mai mare, Alexe, a absolvit școala agricolă din Grinăuți, apoi cursurile de funcționari publici, devenind la sfârșitul anilor '30 șef al Serviciul poștal din Chișinău. Fiica sa Elena a urmat Colegiul de două clase din Ocolina, obținând specialitatea de învățător de clasele primare. Fiul său Mihai și fiica Maria au absolvit, în anii '20 ai secolului trecut, Universitatea din Iași. Primul a ocupat postul de șef al Camerei Agricole din Soroca, iar fiica Maria – profesoară de liceu în Chișinăul interbelic.

Familia în care mi-am petrecut copilăria era compusă din 3 generații. De la fiecare dintre acestea am înșușit diverse componente ale tradițiilor familiale, strâns legate de cele naționale seculare și de modul de comportament în societatea de atunci. Prima generație era reprezentată de străbunica Tinuța (Efimia), născută în anul 1861 din neamul de mazili Revencu (Revenco), soția lui Gheorghe Bulat (1856–1920). Ea a decedat în vara anului 1947, istovită de foame. În serile de iarnă ascultam de la ea povești, legende, balade, cântece bătrânești, îmi descria diferite obiceiuri, datini strămoșești etc. Aceasta a fost prima mea conexiune cu tradițiile seculare ale băștinașilor de pe malul Nistrului, străjeri ai hotarelor țării. A doua generație din familia mea era reprezentată de bunica Elena Bulat (sătenii îi ziceau „cucoana Lena”), soția bunicului Petre Dragnev, decedat în 1942. De la ea am aflat povestea vieții sale, diferite informații despre organizarea învățământului la Colegiul de două clase din satul Ocolina (pe care l-a absolvit), unde toate obiectele erau predate în limba rusă, iar elevilor li se interzicea să discute în limba română. Bunica Elena îmi mai povestea și din cele auzite de la soțul ei Petre, care a venit în Basarabia la începutul sec. al XX-lea, fiind aromân, originar din cătunul Colibito din Balcanii de Nord,

cu studii gimnaziale în or. Troian. El s-a stabilit într-o colonie agricolă de muncă în comun, lângă Otaci, constituită din adepții viziunilor filosofice ale marelui scriitor rus Lev Tolstoi. Când colonia s-a destrămat (după moartea lui Tolstoi, care o susținea), bunicul a venit la Cureșnița. Ca pe o relicvă sfântă păstra cartea lui Lev Tolstoi „Философские рассказы” (Povestiri filosofice) cu dedicația marelui scriitor.

Bunicii posedau o bogată bibliotecă de literatură artistică, istorică (mai ales referitoare la epocile antică și medievală), multe reviste ilustrate, în limbile română și rusă, cărți bisericești, inclusiv o Biblie, editată în Bulgaria în sec. al XIX-lea. Cu bunicii de pe linie maternă, Nichita Pavliuc și Ana (Nina) Bulat, mă întâlneam mai mult în lunile de vară. Ei locuiau la marginea satului lângă imașul, unde eu, împreună cu fratele Gheorghe (1941–2020) pășteam vitele. Bunicul fusese în timpul țarismului funcționar în sistemul judiciar, iar bunica avea studii primare. Acești bunici aveau multe și diverse cărți pe care le luam cu mine, când mă duceam la păscut vitele.

În sfârșit, a treia generație din familia noastră, era cea a părinților mei Miron (Marin) și Elena (Linea), care mi-au purtat de grijă în toți anii de învățătură. Tatăl Marin (1916–1974), după absolvirea clasei a 7-a a școlii satești, la insistența tatălui său Petre, trebuia să moștenească gospodăria, căci conform viziunii bunicului, adept al „tolstoismului”, îndeletnicirea agricolă este cea mai onorabilă. Mama Elena (1917–2004) dorea mult să devină profesoară și chiar a studiat la Școala Normală din Soroca, dar a abandonat studiile deoarece părinții nu mai aveau posibilitatea s-o întrețină la studii după ce rămaseră fără animale în urma unei epizootii. A urmat apoi căsătoria părinților, în anul 1935, dar viața lor a fost zguduită de intemperii ce au urmat după anul 1940. În 1944 tatăl, plutonier în Armata Română, a fost luat prizonier de sovietici și trimis într-un lagăr din Rusia, unde a fost ținut în condiții inumane până în 1947. Revenit în toiul foametei, el imediat a depus eforturi să ne salveze vânzând obiecte casnice în Ucraina Apuseană, de unde aducea cartofi. În 1944, odată cu instalarea administrației sovietice în sat, bunicul Nichita, care posedea un scris caligrafic excepțional, a fost invitat secretar la Sovietul sateesc. Acolo, a reușit să întocmească acte prin care cea mai mare parte a pământului care fusese în proprietatea părinților mei (24 ha), au fost înregistrate drept „abandonate” de unchii mei, care se refugiaseră în România, lăsând înregistrate

după părinți doar 4 ha de pământ. Doar astfel a fost posibil să se sustragă înscrierii în listele chiaburilor, salvându-ne de deportare în Siberia.

De la părinții mei, mai ales de la mama, un autodidact pasionat, am învățat cele mai frumoase lecții de atașament față de tradițiile neamului nostru, însușite de ea în școala românească și din literatura citită. Pentru mine, moștenirea spirituală preluată de la membrii familiei mele, pe care o consider un studiu de caz interesant din punct de vedere al evoluției mentalității din societatea rurală basarabeană până la instalarea regimului comunist și îndată după acesta, a constituit școala celor „șapte ani de acasă” care m-a inițiat în tradiția, cultura națională și cea universală. La rândul meu, tradițiile naționale și moștenirea spirituală a înaintașilor m-am străduit să le transmit copiilor mei – Emil (conferențiar universitar, specialist în istoria artei medievale românești) și Liliei (artist în domeniul artelor vizuale, specialist în arta contemporană). În această activitate mi-a fost alături regretata mea soție Maria (decedată în 2010, cunoscut medic otorinolaringolog), care le-a transmis tradiția istorică a răzeșilor orheiieni din s. Onești, azi r-nul Strășeni. La rândul său, Emil a transmis tradiția noastră străbună fiicei sale Maria, absolventă a Universității „Al. Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Istorie.

Educația obținută de mine în familie a fost completată pe parcursul celor doi ani de „școală românească” (1942–1944) din satul natal, în care doamna profesoară Ana Damașcan ne învăța cum să iubim patria prin fapte concrete, să cinstim eroii neamului, să respectăm înaintașii noștri, iar preotul Gavriil Vâșcov, la lecțiile de religie, ne învăța cum să fim buni creștini. Impresionante erau sărbătorile de 10 mai, Ziua Independenței României. Sărbătoarea începea cu citirea numelor eroilor din județul Soroca căzuți în război. După citirea numelui fiecăruia din ei, toți pronunțam „Mort pentru Patrie!” Urma o activitate artistică: fetițe îmbrăcate în costume naționale reprezentau provinciile României. Fiecare reprezentantă spunea ceva despre importanța provinciei sale, adresându-se către „Mama România”, în rolul căreia era o profesoară. Țin minte cele spuse de reprezentanta Basarabiei despre suferințele sub regimul țarist și sovietic: „Greu Mămică mi-a fost traiul, căci voiau să-mi i-a și graiul”.

Anii de școală sovietică, ce au urmat în satul natal, au fost marcați de eforturile educatorilor de a ne deconecta de la tradițiile și cultura națională

românească, pentru a deveni, cum spunea însuși Stalin, „șuruburi” (piulițe) în uriașa mașină condusă de „omul nou” internaționalist. Primul an de învățământ sovietic l-am început deja cu alți profesori, deoarece toți cei din școala românească se evacuasera în România. La conducerea școlii au venit Ivan Ivanovici Revenco și soția Ana Ivanovna, care fuseseră excluși din sistemul de învățământ de administrația românească pentru încălcarea normelor regulamentare. Ana Ivanovna a început să ne învețe alfabetul rusesc, limba rusă și cântece sovietice.

Până în clasa a V-a nici vorbă de manuale, scriam pe marginile ziarelor cu cerneală preparată din suc de coji de verzi de nucă lăsate să se înnegrească în care se arunca un obiect din fier, de exemplu un cui ruginit. Începând din clasa a V-a am beneficiat de manualele traduse din limba rusă, în afara de „Gramatica limbii moldovenești” autor Ivan Ceban. Țin minte un tabel: la dreapta cuvinte „moldovenești” iar la stânga – românești. De exemplu: colțun – ciorap, tare – foarte etc. Cadrele didactice s-au completat cu persoane de încredere, printre care: șeful de studii – Vadim Obuhovschi, care fusese închis la închisoarea Doftana pentru activitate subversionistă. Avea înclinație spre alcoolism. El, ca o persoană de încredere, a participat la deportarea gospodarilor din sat, inclusiv a unui mijloc, fiica căruia a refuzat să se căsătorească cu el. O impresie mai bună mi-a lăsat directorul – Sava Roșca, care predă „Limba și literatura moldovenească”, dar care a întreținut o disciplină de rigoare în școală.

Prelucrarea ideologică se efectua pe diferite căi la lecțiile disciplinelor umanistice (Istoria URSS, Limba și literatură rusă, Limba și literatura moldovenească), la întâlniri cu reprezentanții organizației de partid sau cu funcționarii de partid, veniți din raion cu o lecție despre „Comuna din Paris”, din care aproape că nimic nu am înțeles, dar am bătut toți din palme. De sărbătorile sovietice defilam împreună cu toți elevii prin sat, purtând portretele lui Lenin și Stalin și ai membrilor biroului politic al PCUS, exclamând lozinci cu urale stereotip.

O deosebită atenție se acorda eroilor comsomoliști, care în timpul războiului „s-au jertfit” pentru Patrie: Zoia Kosmodemianskaia, Oleg Koșevoi, Alexandru Matrosov, Gastelo etc. O glorificare excesivă se acorda „eroilor moldoveni” Boris Glavan, Ion Soltis. Într-o clasă era amenajat

„colțul eroilor” cu portretele acestora. Acolo era locul, unde elevii erau primiți în rândul pionierilor.

Am absolvit școala de șapte ani în ajunul deportărilor. În acea zi groaznică, văzând, din ascunzișul unei livezi vecine că am fost ocoliți, părinții m-au trimis chiar a doua zi să depun actele la școala Nr. 1 „moldovenească” din Soroca. În acei ani, mătușa mea căreia îi spuneam „tanti” Maria Bulat, era angajată în calitate de șef de studii la Școala Pedagogică din oraș. Când m-a văzut, a înțeles cu bucurie că familia noastră n-a fost deportată. Școala medie soroceană avea cadre didactice profesionale, majoritatea fiind alcătuită din profesori de etnie evreiască, rusă și ucraineană din Basarabia, cunoscători ai limbii române, care în timpul războiului fuseseră evacuați în URSS după linia frontului, urmau apoi transnistrenii, inclusiv directorul școlii I. Pascal care predă geografia, numind adesea denumirile geografice în limba rusă și profesorul de istorie Gh. Iachimovici, care vorbea într-un grai rusificat. Îmi amintesc cum la o demonstrație de 1 mai, el exclamă „Trăiască întâia maia!”

Începând cu anii '50, în componența corpului didactic au fost incluși primii absolvenți ai Institutului Pedagogic din Chișinău, ca de exemplu, profesorul de chimie Gorbatenchii. Dintre cadrele de profesori basarabeni cunosc doar o persoană care predă desenul liniar. Se predau următoarele obiecte din ciclul umanistic: „Istoria URSS”; „Istoria Universală”; „Limba moldovenească”; „Literatura moldovenească”; „Limba rusă”; „Literatura rusă” și „Limba franceză”. Din istoria Moldovei se povesteau doar câteva momente în cadrul Istoriei URSS legate de „prietenia popoarelor”. Toate manualele, în afară de cele de „Limba și literatură moldovenească” erau traduse din limba rusă. La „literatura moldovenească” se studiau operele cronicarilor, ale unor clasici din sec. al XIX-lea, considerați loiali Rusiei (Gh. Asachi, C. Stamati, ș.a.) sau ale revoluționarilor A. Russo. Nu se studiau V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, M. Eminescu ș.a., considerați unioniști. Dar și atunci când în operele clasicele selectați se întâlnea cuvântul „român”, acesta era înlocuit cu alt cuvânt sau se puneau puncte. Astfel, periodicul lui Gh. Asachi „Albina românească” era numit doar „Albina...”. Scopul urmărit era propagarea moldovenismului primitiv și a antiromânismului. Se mai predă printre băieți „pregătirea militară”. Fostul ofițer sovietic, care instruia elevii, înjura la fiecare pas, ne ducea la trageri

cu arma la tirul din interiorul cetății. Elevii erau intoxicați cu ideologia comunistă pe multiple căi. Programele la istorie și literatură prevedeau predarea acestor obiecte de pe „pozițiile de clasă” și în spiritul „prieteniei popoarelor”. Lecții speciale erau consacrate studierii biografiei lui Stalin, „marelui plan stalinist de transformare a naturii” etc. Chipul lui Stalin era de fapt zeificat. Astfel, la sărbătoarea a 70 de ani de la naștere, portretul lui, ridicat în cer de baloane colorate era luminat de un proiector. Un rol important în propaganda ideologică se acorda activității comsomoliste, în rândurile cărora erau încadrați elevii ce atingeau vârsta de 14 ani. Ei erau responsabili în fața „Comitetului comsomolist”, care îi obliga să îndeplinească sarcini comsomoliste: întâlniri cu reprezentanții „mișcării revoluționare” din perioada interbelică, care criticau „ocupanții români”, apoi cu veterani ai „Marelui Război pentru apărare Patriei”, care povesteau despre „faptele lor eroice” în lupta cu fasciștii. Sistemul de propagandă multidimensională n-a putut să nu mă influențeze și pe mine în procesul de percepere a mediului ce mă înconjoară, a evenimentelor politice din țară și de peste hotare. În clasa a X-a am participat la un concurs orășenesc de comunicări școlare cu genericul „Lupta URSS pentru pace”. Am prezentat un eseu cu tema „Noi construim socialismul, noi vrem pace”, în care povesteam despre lupta pentru pace a unui tânăr imaginar german, care a suferit în urma fascismului, iar acum construiește o Germanie socialistă. Câștigând concursul, textul eseului a fost publicat în ziarul „Tinerimea Moldovei”, de unde am primit și un onorar. Ne aflam atunci în apogeul cultului stalinismului. După cum s-a exprimat mai târziu tanti (mătușa) Maria, profesoară de geografie, oamenii nu numai că se temeau să spună față de cineva ceva critic în adresa conducerii, dar chiar să gândească în această direcție. La absolvirea școlii medii, deși intoxicat ideologic, păstram, totuși, în adâncul sufletului amprenta educației din familie cu atașament față de tradițiile naționale și familiale. Orientarea din familie de a cunoaște trecutul mi-a servit drept îndemn de a mă înscrie la Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău.

Rev.: Ați urmat studiile superioare la Chișinău în anii grei de după cel de-al Doilea Război Mondial, la Universitatea de Stat. Cum arăta Chișinăul când ați fost admis la Facultatea de Istorie în 1952? Ce examene de admitere ați susținut? Cum era Facultatea de Istorie pe atunci?

Ați fost îndrumați de generația de profesori de după război. Cine dintre ei v-a impresionat mai mult? Ce discipline se studiau? Pe ce se punea accent mai mult? Cine v-au fost colegii de facultate? Povestiți-ne despre această etapă din viața Dvs.

D.D.: În vara anului 1952, cu ocazia depunerii dosarului la Comisia de admitere a Universității de Stat din Chișinău, pentru prima dată am vizitat capitala Moldovei Sovietice. Orașul cuprindea vatra sa veche de până la război, fără actualele raioane – Botanica, Râșcani, Ciocana, Buiucani. De exemplu, în sectorul Râșcani („Râșcanovca”) era instalat Aeroportul Chișinău, de unde decolau avioanele. Strada principală a orașului, prospectul Lenin (actualmente bulevardul Ștefan cel Mare), diviza orașul în două părți. În cea de „sus” (sau de sud) se aflau principalele instituții de partid și de stat, precum și case cu un etaj și curte ale foștilor funcționari și oameni de cultură din perioada interbelică, care se evacuasera peste Prut. La început, acolo se instalaseră foști servitori, dar aceștia au fost izgoniți, iar locuințele au fost ocupate de demnitari de stat și de partid, precum și de alți funcționari, preponderent vorbitori de limbă rusă (ruși, ucraineni, evrei). Cea mai prestigioasă se considera strada Livezilor (actuala A. Mateevici). Pe atunci, acolo locuia L. Brejnev și alți reprezentanți ai elitei sovietice. Partea de „jos” (de nord) a orașului, de regulă era alcătuită din construcții vechi, înghesuite pe stradele întortocheate. Aici locuia populație de etnie evreiască implicată în diferite servicii publice, precum și muncitori de diverse etnii. Majoritatea dereticătorilor, paznicilor era concentrată în cartierul periferic „Malina” (în zona de sud-est al orașului și în satele din jurul urbei. Un loc atractiv în nord-vestul orașului era „dealul lui Pușkin”, unde fusese casele guvernatorului Basarabiei Inzov și apoi „Casa-muzeu Pușkin”. Alte obiecte atractive erau casa boierului Andronache Donici, devenită apoi Muzeul Bisericesc, Biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavril de alături, construită în sec. al XVII-lea. Aceste edificii au fost demolate în anii ’60 ai secolului trecut, când a fost construit cinematograful Moscova. Direcția Institutului de Istorie se adresase cu o solicitare organelor supreme de partid și de stat de a păstra aceste edificii, dar totul a fost în zadar.

Primele edificii cu mai multe etaje au fost construite pe strada centrală. În 1952 era finisată o asemenea clădire vis-a-vis de Sala cu Orgă

(inițial Banca Centrală). Construcției edificiului, scriitorul Em. Bucov i-a consacrat romanul „Cresc etajele”. Tot atunci, alături de Sala cu Orgă, a fost construit hotelul „Moldova”, cu scuar în față, fiind unicul hotel prestigios din capitală. Vizitatorii străini numeau atunci Chișinăul „orașul unei singure străzi” moderne. Universitatea avea pe atunci doar două blocuri: cel principal de la colțul străzilor Pușkin și M. Kogălniceanu (atunci N. Pirogov) unde se afla Rectoratul și Facultatea de Istorie și Filologie și alt bloc de la colț cu str. G. Bănulescu-Bodoni (atunci N. Gogol). Între blocuri se întindea un teren liber, folosit pentru activitățile sportive.

Pentru a fi admis la Secția Istorie a Facultății de Istorie și Filologie, erau prevăzute 3 examene, toate în limba rusă. Primul examen consta din scrierea unui eseu în limba rusă. La această probă marea majoritate a candidaților la admitere au picat. Din această cauză, conducerea Universității a decis susținerea repetată a probei sub forma unei dictări în limba rusă. Al doilea examen a fost la geografie. Deși cunoșteam perfect materia, îmi era foarte greu să expun în limba rusă unele denumiri și unii termeni. Până la urmă am fost apreciat cu „excelent”. Examenul hotărâtor era la Istoria URSS. Examinatorul, un lector tânăr, recent venit de la Moscova, Serghei Brâseakin nu admitea greșeli la expunerea materialului în limba rusă, drept urmare, candidații autohtoni picau examenul unul după altul. Lângă mine stătea viitorul coleg Alexandru Moșanu, care mi-a spus: „Hai să spunem că dorim să răspundem în limba moldovenească”. Așa am și procedat, la care S. Brâseakin ne-a indicat spre secretarul său: „Răspundeți-i lui”. Acesta s-a dovedit a fi doctorandul Pavel Dimitriu (Dmitriev), viitorul renumit savant. El a fost binevoitor cu noi și ne-a apreciat cu calificativul „excelent”. Din cei 28 de candidați (abiturienți) care au susținut examenele de admitere, doar șapte erau moldoveni, ceilalți erau veniți din diferite localități ale URSS, iar unul din ei (Borodin) era originar tocmai din or. Murmansk. Cei veniți din alte părți erau de diferite vârste. Băieții erau după serviciul militar, inclusiv doi participanți la război, un fost marinăr. Fetele erau preponderent fiice ale unor șefi sovietici. Fiind admis la facultate, am venit la studii și m-am adresat să mi se dea loc în cămin, la care persoana responsabilă de repartizarea locurilor, un fost ofițer cu numele Kalenionok, m-a întrebat unde lucrează părinții. I-am spus că sunt colhoznici, la care el a zis „colhoznicii noștri îs oameni

avuți” și mi-a înaintat o listă cu adrese ale gazdelor particulare, care ofereau odăi în chirie.

În primii ani de învățătură, toți profesorii erau alogeni, veniți din alte regiuni geografice ale URSS, excepție alcătuind șeful Catedrei de Istorie a URSS – I. Grosul (prin cumul), care era și președinte al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS.

Titulari ai Catedrei erau conferențiarii universitari: I. Meșceriuk, A. Malikov, S. Brâseakin, lectorii superiori: A. Vasin, A. Simonov. Spre sfârșitul anilor de studii, la catedră a venit conf. univ. M. Munteanu. Titulari ai Catedrei Istorie Universală erau: prof. V. Antonova (șef până în 1954), conf. univ. R. Enghelgardt, conf. univ. Totrov, lect. superior N. Bregovscaia, lect. superior I. Model, V. Starojuc (din 1955). Cursurile predate erau: istoria antică, istoria medievală, istoria contemporană, istoria țărilor Asiei și Africii, istoria slavilor de sud-est, istoria României (1878-1916), bazele etnografiei. Disciplina de bază era considerată „Istoria URSS”, cu un volum marte de ore și două cursuri complementare: „Studiul izvoarelor istoriei URSS” și „Istoriografia istoriei URSS”. Scopul urmărit prin predarea acestor discipline era de a educa studenții în spiritul prieteniei popoarelor URSS și al rolului eliberator al „marelui popor rus”, al „patriotismului sovietic” și al devotamentului față de partidul comunist.

Cât privește istoria națională, aceasta era predată într-un număr restrâns de ore (preponderent sub formă de cursuri speciale), susținute de conf. univ. N. Mohov, I. Grosul, V. Senchevici. Conținutul principal al cursului de Istorie a Moldovei era istoria relațiilor moldo-ruso-ucrainene. Începând cu anul 1955, pe fundalul prieteniei româno-sovietice, la Catedra de Istorie Universală a fost introdus cursul de Istorie a României, perioada de la independență până la intrarea ei în Primul Război Mondial (1878–1916), atenția principală acordându-se răscoalei țărănești din 1907 (lector superior V. Starojuc). Acest curs nu era prezentat drept parte componentă a istoriei naționale, dar a celei universale. Pe parcursul întregului ciclu de studii, studenții tuturor facultăților urmau să audieze cursurile de istorie a PCUS, de materialism istoric, materialism dialectic și de economie politică. Aceleași scopuri urmăreau și orele de informație politică în grupele academice, conduse de profesori. Cursurile urmăreau scopul de a crea o viziune marxist-leninistă asupra evoluției societății umane, a

devotamentului față de politica partidului comunist. La Secția de Istorie a Facultății de Istorie și Filologie se mai predau obiectele auxiliare: Istoria literaturii sovietice, Pedagogie, Limba rusă veche, Limba engleză sau franceză, Limba latină. Se utilizau manuale la unele discipline (Istoria URSS; Istoria Universală) editate la Moscova, dar acestea erau puține și puteau fi utilizate doar în bibliotecă. Tot acolo făceam cunoștință cu principalele monografii recomandate de profesori, mai ales la cursurile speciale.

În perioada stalinistă, profesorii citeau cursurile în fața studenților de pe conspecte aprobate în cadrul Catedrelor, în vederea corespunderii cu cerințele politico-ideologice. Respectiv, pentru studenți, conspectele pe care le scriau la lecții constituiau principala sursă de pregătire pentru examene. Îmi amintesc cum împreună cu colegul Alexandru Moșanu ne pregăteam de examene la umbra castanului din curtea vechiului bloc principal, citind cu glas tare ba unul, ba altul din propriul conspect, apoi celălalt verifica conspectul și-l completa în caz de necesitate.

În procesul de instruire a studenților, organele directive acordau o atenție sporită pregătirii calitative militare a tinerilor – viitori apărători ai patriei sovietice. În fiecare zi de vineri, la catedra militară situată la partea Bisericii Universității (pe atunci Sala sportivă), studenții ascultau lecții teoretice și practice în domeniu artileriei. Studenții participau la două cantonamente de vară, continuau pregătirea militară până în anul al V-lea, după care li se acorda gradul militar de locotenent inferior.

Pentru mine personal, studierea întregului ciclu de discipline, mai ales a celor care aveau drept scop să ne transforme în „ideologi” ai regimului, erau o obligațiune impusă și nu o ocupație atractivă. Începând cu primul an de studii, a trezit interesul meu doar un singur seminar, condus de conf. univ. Ivan Meșceriuk, originar din sudul Basarabiei, care mai mulți ani a activat în calitate de cercetător științific la Muzeul de Stat de Istorie din Moscova. Tema seminarului era „Analiza comparată a Codului de legi rus vechi „Russkaia Pravda”. Am ales tema „Obștea sătească reflectată în „Russkaia Pravda”. Profesorul m-a învățat metoda de analiză a surselor istorice, expunerea istoriografică și alte elemente primare ale cercetării. Referatul purta caracter analitic și a fost prezentat nu doar la seminar, ci și la ședința Cercului studențesc de istorie a URSS. Acolo, conf. univ. V. Senchevici, care predă istoria URSS la anul II, mi-a propus să studiez struc-

tura socială a obștii sătești din Moldova, în baza documentelor din a doua jumătate a sec. al XV-lea. Domnia sa s-a adresat Bibliotecii Institutului de Istorie, Limba și Literatură a Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS să-mi permită să studiez cele două volume de „Documentele lui Ștefan cel Mare” (1913) editate de I. Bogdan. A fost prima mea cercetare a surselor documentare medievale moldovenești. Lucrarea a fost premiată și publicată în 1957 într-o culegere de studii studentești. După apariția publicației, mi-am propus să desfășor mai larg această tematică sub forma tezei de licență, dar decesul subit al lui I. Senchievici (februarie 1954) m-a făcut să-mi aleg un nou conducător științific. Acesta a devenit conf. univ. N. Mohov, care predă un curs special consacrat istoriei relațiilor moldo-ruso-ucrainene. El mi-a trezit curiozitatea și, în anul al III-lea de studii, am analizat o adresare a delegației marilor boieri și a înaltului cler al Moldovei către Moscova, în anul 1656, în numele domnului Gheorghe Ștefan, pentru a solicita trecerea țării sub ocrotirea țarului. Pentru lucrarea de licență mi-a fost propusă tema „Cronicile ucrainene despre relațiile moldo-ucrainene de la mijlocul sec. al XVII-lea”. Prin abonamentul interbibliotecar am primit edițiile acestor cronici de la Kiev. Am reușit să pun în circuitul științific momente necunoscute ale relațiilor moldo-ucrainene din sec. al XVII-lea.

În anii IV și V de studii am ocupat funcția de președinte al Societății științifice studentești a Universității. Am coordonat publicarea primului volum de studii științifice studentești din universitate, care a apărut în 1957. În volum au fost incluse articole ale studenților și doctoranzilor (aspiranților) de la toate facultățile: ale lui S. Rădăuțan, A. Ciobanu, A. Eremia și mulți alții. În volum am inclus și două studii elaborate de mine, despre obștea satească medievală din Moldova și despre adresarea către Moscova din 1656 (menționată mai sus). Pentru această activitate mi s-a acordat diploma Ministerului Învățământului Superior din URSS. Deoarece teza de licență consacrată istoriei relațiilor moldo-ucrainene reflectate în cronicile ucrainene a fost finisată către sfârșitul anului 1956, decanul facultății, conf. univ. M. Muntean, cu permisiunea rectorului, a decis să organizeze o susținere model, în februarie 1957. Președinte al comisiei a fost numit doctorul habilitat Ia. Grosul, membri: conf. univ. M. Muntean și conf. R. Enghelgardt.

După susținerea cu succes a tezei recomandate spre publicare, până la examenele de licență mai rămâneau vreo trei luni. Decanul M. Muntean mi-a propus să lucrez în Arhiva de Stat și în Biblioteca Republicană asupra studiului consacrat sistemului de măsuri din metrologia medievală și modernă moldovenească. La sfârșitul lunii aprilie articolul a fost finalizat și, după ce M. Muntean l-a mai completat cu unele informații, a fost inclus în „Analele Universității de Stat din Chișinău” (seria Istorie), fiind publicat în anul 1958. Tot atunci am început să depistez noi documente de arhivă despre mișcarea haiducească din Moldova, utilizate mai târziu în lucrarea „Haiducii – răzбunători ai poporului” (în limba rusă), editată în 1962.

În aceeași zi cu mine a susținut teza de licență colega Elena M. Podgradskaia, persoană cu o biografie originală. De naționalitate slovacă, Elena Podgradskaia s-a născut în 1928 în or. Târnova, Cehoslovacia. În anul 1944 a absolvit școala medie, iar în toamna aceluiași an a participat la o rebeliune militară antifascistă la care a participat și fratele Elenei, care îi încredinșase acesteia funcția de operator radio militar. În felul acesta Elena a reușit să stabilească legătura cu comandamentul unei unități sovietice, care venea în sprijinul celor răsculați. Elena s-a împrietenit cu conducătorul structurii militare, ofițerul V. Krivorotov, cu care s-a căsătorit, iar în vara anului 1945 a ajuns în URSS, la Chișinău. Căsătoria lor n-a fost de lungă durată, ulterior ea s-a recăsătorit cu inginerul N. Fișer (1954). În anul 1952 Elena Podgradskaia a devenit studentă la Secția Istorie a Facultății de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău. Începând cu anii de studii 1954–1955, conf. univ. R. Enghelgardt a îndemnat-o pe Elena în realizarea primelor sale cercetări științifice consacrate mișcării antifasciste din Cehoslovacia în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Drept urmare, ea a prezentat în cadrul conferințelor studențești referate consacrate diferitor aspecte ale temei studiate. În teza de licență, Elena Podgradskaia a expus chestiunea mișcării de rezistență din Slovacia, în contextul valului de insurecții antifasciste în 1944 din întreaga Europă Centrală și de Est.

În cercetarea științifică s-au implicat și alți colegi. Printre aceștia s-au distins Al. Moșanu și I. Petrovskiaia. Ei au participat la conferințe științifice studențești, fiind menționați cu diplome ale universității. Drept urmare, subsemnatul și colegii E. Podgradskaia, Al. Moșanu și I. Petrovskiaia au

fost repartizați de Ministerul Învățământului la Institutul de Istorie, Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești al AȘ a URSS, pentru a se ocupa cu cercetarea științifică.

Rev.: Ați început studiile la Universitate în ultimii ani ai lui Stalin și ați absolvit-o după Congresul al XX-lea al PCUS, la care N. Hrușciov a demascăt cursul personalității lui Stalin. Cum au fost acei ani? Cum ați trăit momentul despărțirii de Stalin? Ce s-a schimbat la Facultate după 1953? Cum s-au format cadrele naționale în învățământul universitar postbelic? Cum se preda istoria națională în perioada postbelică? Care erau manualele universitare din care învățați?

D.D.: Cultul „marelui Stalin”, ca și în școală, așa și la universitate, era prezent la orice pas. Portrete în auditorii, bust pe scările dintre etaje, seminare consacrate studierii operelor sale „geniale” etc. O disciplină specială – Istoria PCUS, era de fapt consacrată proslăvirii stalinismului. Fiecare compartiment al cursului respectiv evidenția rolul hotărâtor al lui Stalin în desfășurarea evenimentelor din perioada expusă și se citeau aprecierile date de Stalin evenimentelor de atunci. Lectorul superior Cutovoi, care ne preda această disciplină, pronunța de fiecare dată numele lui Stalin cu un accent patetic. Detaliat erau prezentate de campaniile ideologice staliniste postbelice subiectele: lupta împotriva „cosmopolitismului fără patrie” și a „închinăciunii față de știința și cultura burgheză” și demascarea „dușmanilor interni”, ultimii fiind medicii evrei, care urmăreau scopul să-l omoare pe „tovarășul Stalin”. La începutul anului 1953, retorica antisemită ajunsese la apogeu.

În scopul studierii mai profunde a biografiei „marelui conducător”, în cadrul Catedrei de Istorie a PCUS era organizat un cerc studentesc în frunte cu același I. Cutovoi. Dar, ca un tunet pe cerul curat, în martie 1953, a venit vestea că tovarășul Stalin s-a stins din viață. Pe coridorul blocului de studiu a fost organizat un miting al profesorilor și studenților. Vorbitorii finalizau discursurile, ștergându-și ochii de lacrimi. A fost ținută o cuvântare de către conf. univ. S. Brâseakin, încheiată în stilul perioadei totalitarismului: „Veșnică pomenire tovarășului Stalin, trăiască conducătorul Partidului Comunist Gheorghii Maximilianovici Malenkov!”

În ziua înmormântării toți ne-am dus la mitingul de doliu din Piața Biruinței, (astăzi Piața Marii Adunări Naționale) unde am ascultat cuvân-

tările, transmise la radio, ale lui Gh. Malenkov, V. Molotov și L. Beria. La intrarea dinspre prospectul Lenin (astăzi Bulevardul Ștefan cel Mare), spre alea din mijlocul grădinii publice „A. S. Pușkin” (astăzi Ștefan cel Mare), unde în prezent sunt busturile clasicii literaturii române, pe atunci, se afla instalat un monument din ghips al lui Stalin. În zilele de doliu, monumentul era acoperit cu sute de coroane. Dar iată că au trecut zilele de doliu și au început schimbările. Luptele interne din conducerea țării au condus la arestarea lui L. Beria. Noi, participanți la cercul studentesc de pe lângă Catedra de Istorie a PCUS, ne adunam spontan și ne adresam cu nedumerire: cum de s-a întâmplat așa ceva cu Lavrentii Pavlovici? La care I. Cutovoi ne răspundea enervat: „Ah voi sugarilor, („сосунки”), ce știți despre regimul sovietic! Mie, în 1937, kaghebiștii mi-au întins o foaie curată și m-au impus s-o semnez în partea de jos. În baza celor scrise de ei acolo, am făcut pușcărie!!!” Așa începeau primii pași ai dezamăgirii în stalinism. A urmat apoi excluderea din cursurile de lecții a citatelor din operele lui Stalin.

În această perioadă, s-au stabilit relațiile de colaborare ale Societății științifice studentești din universitate cu cele din alte republici unionale: republicile baltice, Ucraina. Personal, în componența unor delegații studentești, am participat la conferințe științifice organizate de Societățile respective, la Kiev, Lvov, Odessa.

Un rol hotărâtor în procesul de destalinizare l-a avut Congresul al XX-lea al PCUS din februarie 1956. După congres, în Sala festivă a Universității a fost convocată o adunare comsomolistă închisă, în cadrul căreia a fost citită scrisoarea secretă a conducerii partidului expusă la congres, în care erau demascate crimele stalinismului și condamnat „cultul personalității lui Stalin”. La încheierea adunării a fost înaintată propunerea, acceptată în unanimitate, de a scoate portretul lui Stalin din sală. Câțiva băieți l-au dus în curtea din spate a Universității, portretul a fost călcat în picioare și aruncat la gunoi.

A urmat o perioadă scurtă de timp, când se credea că a venit vremea liberei exprimări: intelectualitatea a început să opteze deschis pentru trecerea la alfabetul latin, a introducerii drept limbă literară – limba clasicilor literaturii române, iar unii studenți depuneau flori la monumentul lui Ștefan cel Mare. Evenimentele din Ungaria din toamna aceluiași an au demonstrat că conducerea sovietică procedează conform proverbu-

lui „lupul își schimbă părul, dar năravul bă”. A devenit clar că s-a produs un „dezgheț” temporar. Totuși, în urma atenuării dirijismului politico-ideologic al partidului, profesorii și studenții acordau o atenție sporită pregătirii profesionale. Intelectualitatea din RSSM revendica abandonarea „moldovenismului” antiromânesc și perpetuarea valorilor naționale. Aceste activități devin contraproductive regimului comunist sovietic. Drept urmare, prin Hotărârea Plenarei CC al PCUS din 21 iunie 1963 „Cu privire la obiectivele curente ale lucrului ideologic al partidului în toate domeniile sociale și culturale”, se chema la „vigilență” față de manifestările „naționaliste” „antisovietice” și de „închinăciune față de Occident”, formulă preluată din arsenalul campaniilor staliniste. Totuși, o revenire la stalinism era imposibilă.

Treptat, s-a cristalizat o nouă intelectualitate, care, deși fusese educată în spiritul ideologiei comuniste sovietice, posedea cunoștințe profesionale mai largi decât profesorii săi. În cadrul Facultății de Istorie, cu fiecare an sporea numărul studenților autohtoni. Un imbold în procesul formării cadrelor naționale a fost dat prin comasarea Universității de Stat cu Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă”, în anul 1960. În componența cadrelor cu profil istoric s-au încadrat profesori cunoscători de limbă română: V. Potlog, C. Drachenberg, I. Șlaen, A. Repida etc. Creșterea numărului studenților moldoveni a permis crearea, în componența cursurilor, a grupelor cu predare în limba română („moldovenească”) și în limba rusă. Profesorii cunoscători de limbă română predau în grupele moldovenești. În anul 1969 a fost constituită Catedra de Istorie a Moldovei, astfel s-a mărit numărul de ore la istoria națională. Totuși, principalele materiale didactice rămăneau cele scrise în limba rusă. În limba română („moldovenească”) am putea numi doar un singur manual/curs – „Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până la Revoluția Socialistă din Octombrie”. Vol. I. Text tradus din l. rusă (Chișinău 1967).

Sporirea numărului studenților autohtoni a permis celor cu rezultate excelente să se înscrie la doctorat (aspirantură), să fie angajați în funcții de lectori și laboranți la catedre, să susțină teze de doctori în istorie (I. Niculiță, P. Cocârlă, V. Tomuleț, I. Eremia, ș.a.). Alții au fost repartizați în colegii, licee sau erau încadrați în activitate științifică la Institutul de Istorie al AȘM.

Rev.: După absolvirea Facultății de Istorie ați fost încadrat ca cercetător la Institutul de Istorie. Cum era Institutul de Istorie, în viziunea tânărului absolvent al Facultății de Istorie. Cine era directorul Institutului? Cine erau colegii și mentorii Dvs. în primii ani de activitate? Cine v-a îndrumat în calea deloc ușoară a cercetării istorice? Cum a evoluat Institutul, cum a evoluat știința istorică în timp, în cadrul Institutului? Cum se formau cadrele naționale de cercetători științifici?

D.D.: În iunie 1957 m-am prezentat, conform repartizării, directorului Institutului de Istorie, Limbă și Literatură – lingvistului A. Borșci care m-a trimis la locțiitorul său – N. Mohov, responsabil de Secția de istorie. N. Mohov mi-a fost și profesor la universitate. Am fost angajat în funcția de cercetător științific inferior (stagiar) în sectorul de Istorie a Moldovei: perioada presovietică (așa era numită perioada epocilor medievale și modernă), condusă de același N. Mohov. În componența sectorului activa P. Dmitriev, specializat în domeniul demografiei istorice, I. Anțupov, cercetător al istoriei social-economice a Basarabiei de sud în prima jumătate a sec. al XIX-lea, V. Jucov, cercetător al problemicii vieții urbane din Basarabia în sec. al XIX-lea, I. Ivanov, cercetător al temei mișcarea revoluționară din Basarabia de la înc. sec. al XX-lea și tipărirea, la Chișinău, a gazetei leniniste „Iscra”. În cadrul sectorului mai activau două doamne, L. Semionova (soția decanului Facultății de Istorie și Filologie a universității – M. Muntean) și Galina Grosul (soția fratelui Președintelui Prezidiului Filialei Moldovenești a AȘ a URSS – Ia. Grosul). Ambele doamne cercetau relațiile moldo-ruse din timpul războaielor ruso-turce din secolul al XVIII-lea). În cadrul sectorului era înscris și doctorandul (aspirantul) P. Sovietov (anul III la doctorat), care cerceta tema despre importanța istorico-juridică a „Pravilelor” lui Vasile Lupu” din 1646 (se evita a fi numite „Cartea românească de învățătură”).

P. Sovietov a avut o biografie deosebită: s-a născut la București, într-o familie de medici implicați în „mișcarea subversivă comunistă”. Tatăl său, Vasile, provenea dintr-o familie de mari aristocrați ruși (consilieri) ai țarului, de unde și numele de Sovietov. Mama, Eleonora, era fiica unui mare negustor evreu din Chilia. La București, Pavel a absolvit primele șase clase ale prestigiosului liceu „Matei Basarab”. În 1940 familia Sovietov se stabilește în URSS, iar după război Pavel a absolvit Facultatea Juridică a

Universității din Odessa, fiind repartizat în funcția de vice-procuror al raionului Strășeni, RSSM. Accentul său bucureștean, în conversațiile cu localnicii, supăra pe superiorii săi. Agitat de scriitorul Em. Bucov, prieten al părinților săi în activitatea revoluționară, Pavel a fost admis la aspirantură (doctorat) în cadrul Secției de Istorie a Institutului de Istorie, Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS. Cunoașterea limbii române i-a permis să studieze cu facilitate sursele istorice și istoriografia românească. Pavel Sovetov a purtat în amintire viața de la București și se distingea mereu printr-o nostalgie românească accentuată. Acest moment ne-a apropiat, pe mine și pe P Dmitriev (care și el a avut studii primare românești), de personalitatea lui Sovetov. La momentul respectiv, în Secția Istorie a institutului era un număr restrâns de cercetători care cunoșteau limba română (moldovenii: Gh. Cebotarenco, P Bârnea, N. Chetraru, V. Marchevici – arheologi), P Dimitriu (Dmitriev), D. Dragnev (medieviști), E. Certan, Al. Moșanu (moderniști), Gh. Bărcă, S. Afteniuc, L. Repida, B. Vizer (contemporaniști), ultimii trei cu studii în Transnistria. Dintre alogeni, buni cunoscători ai limbii române erau E. Russev (medievist), I. Levit (contemporanist) și A. Babii (filosof). Ceilalți câțiva zeci de cercetători erau de etnie rusă, ucraineană, bulgară și evreiască și comunicau exclusiv în limba rusă, unii posedau un număr restrâns de cuvinte românești.

Rev.: Sunteți coordonatorul mai multor corpusuri de documente istorice medievale. Cum ați reușit să depistați și să aduceți din diverse arhive documentele medievale referitoare la istoria românilor de la Est de Carpați acasă, la Chișinău.

D.D.: Inclus în activitatea Secției de Istorie (transformată în 1958 în Institutul de Istorie ca structură aparte), în perioada dezghețului hrușciovist, când se acorda o atenție sporită profesionalismului, ca și alți tineri cercetători, eram în căutarea unei teme pentru teza de doctor, dar o întâmplare m-a făcut să-mi modific planurile.

La sfârșitul anului 1957, academicianul moscovit Lev Cerepnin, fostul conducător științific al tezei de doctor a medievistului E. Russev, ne-a informat că colaboratorii săi au depistat în Arhiva de Acte Vechi de la Moscova, în fondul „Direcția cadastrului Basarabiei” (F. 1299) documente vechi moldovenești, scrise pe pergament, care datau începând cu secolul al

XV-lea. În sector a fost formată o echipă compusă din: P. Dmitriev, P. Sovietov și subsemnatul, care au cercetat câteva luni în arhiva menționată. Am reușit atunci să facem cercetări și-n alte arhive moscovite ca Arhiva Muzeului de Istorie ș.a., comandând fotografii făcute de pe documentele depistate. Când au sosit la Chișinău pachetele cu fotografii elaborate de pe documente, am constatat că nu prea puteam descifra scrisul slavo-român.

Pe atunci, relațiile româno-sovietice erau bune. La adresarea conducerii Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS, Academia Română l-a delegat la Chișinău pe cunoscutul slavist, profesor universitar Damian P. Bogdan, care ne-a ținut un curs de arheografie și paleografie româno-slavă. Primul volum de documente cu denumirea „Moldova în epoca feudalismului. Documente slavo-moldovenești (veacul al XV-lea – întâiul pătrar al veacului al XVII-lea), alcătuit de P. Dmitriev, D. Dragnev, E. Russev și P. Sovietov a fost publicat în anul 1961. Anterior, în 1959, același colectiv a publicat la București în „Studii. Revista de Istorie”, nr. 3, articolul „Documente din arhivele sovietice privitoare la istoria medievală a Moldovei și Țării Românești”.

După o întrerupere de cca un deceniu și jumătate, Institutul de Istorie a decis reluarea publicării documentelor medievale. Pe parcursul mai multor ani, istoricii medieviști au întreprins călătorii de cercetare într-un șir de arhive din URSS (Leningrad/Sankt-Petersburg, Lvov, Kiev, Odessa, Cernăuți) și peste hotare (În Polonia – Varșovia, Cracovia, Wroslaw), Bulgaria (Sofia). În anul 1978, colectivul alcătuitor: D. Dragnev, A. Nichitici, L. Svetlicinaia și P. Sovietov, sub redacția acad. L. Cerepnin, pune temelia editării în mai multe volume a colecției „Moldova în epoca feudalismului”, începând cu sec. al XV-lea. Au fost editate 12 volume ale acestei colecții (vol. VII, alcătuit de P. Dmitriev, vol. VIII–XII, alcătuitori L. Svetlicinaia, D. Dragnev și E. Bociarova). O nouă colecție numită „Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806–1812” se află în proces de realizare. Au fost editate trei volume (Vol. I, alcătuitori D. Dragnev, L. Svetlicinaia, T. Candu, T. Ciobanu, V. Constantinov, Vol. II și III, alcătuitori D. Dragnev, L. Svetlicinaia, T. Candu, T. Ciobanu, București – Brăila (2016–2019).

Rev.: Domnule Profesor, ați urmat studiile la aspirantură (doctorat) și ați susținut o primă teză dedicată profilului satului moldovenesc.

Ați avut în preocupările Dvs. științifice probleme privind evoluția social-economică și politică a Țărilor Române. Ce probleme se cercetau în colectivul de medievști?

D.D.: La sfârșitul anilor '50 – înc. anilor '60, pe parcursul lucrărilor de editare a documentelor vechi moldovenești, subsemnatul, P. Sovetov și P. Dmitriev, în urma discuțiilor referitoare la specificul societăților medievale a Țării Moldovei, am stabilit direcțiile de cercetare a acestei teme, urmând să publicăm studii și referate separate sau în comun. Principalele dintre aceste probleme erau: 1. Evoluția formelor de proprietate funciară și destinul proprietății răzășești; 2. Impactul dominației otomane asupra evoluției societății din Moldova, îndeosebi asupra evoluției demografice și a corelației dintre formele de însușire a supraprodusului de către stat și de către moșieri particulari.

Grupul nostru de cercetare a fost numit de E. Russev – grupul „tinerilor feudali”, „*младофеудалы*”. Viziunile noastre le susțineam în comun nu doar la discuțiile din cadrul institutului, ci și la simpozioanele inter-republicane de istorie agrară a Europei de Est, inițiate în anul 1958 de către istoricii estonieni. În fiecare an, împreună sau individual, prezentam referate la sesiunile simpozionului – la Vilnius, Riga, Tallinn, Minsk, Kiev, Odessa, Chișinău. Colaborarea cu istoricii din alte republici unionale și, îndeosebi, compararea proceselor istorice din societățile medievale din spațiul lor geografic cu cel românesc, ne-a permis să stabilim trăsături comune și să evidențiem trăsături specifice ale evoluției obștii sătășești (D. Dragnev, P. Sovetov), ale sistemului de relații dintre stat și producătorii de bunuri materiale sub dominația otomană (P. Sovetov, P. Dmitriev). Generalizând și aprofundând aceste direcții de cercetare, P. Sovetov a reușit să formuleze caracteristicile tipologice ale societății medievale din Moldova și Țara Românească, care se afla într-un proces de etapizare. Discuțiilor asupra acestui concept i-au fost consacrate lucrările Simpozionului Internațional „Europa de Sud-Est în epoca feudalismului” (Chișinău, 15-17 mai 1973), la care, în afară de istoricii din URSS, au participat renumiți savanți din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria. La lucrările simpozionului pornise un autobus cu istorici români, dar, în ultimul moment au fost opriți din ordinul Elenei Ceaușescu. Era perioada de înăsprire continuă a disputei româno-sovietice.

Concepția expusă de P. Sovietov a fost susținută de toți participanții la simpozion. În referatele pe care le-am prezentat la acest simpozion, apoi la Congresul Internațional de Studii Sud-Est Europene (București, 4-10 septembrie 1974) și la Congresul al XV-lea internațional de Științe Istorice (București, 1980), am examinat etapele evoluției economice a Țării Moldovei în funcție de evoluția economiei europene. În acest context am stabilit impactul crizei economice europene din a doua jumătate a sec. al XVII-lea asupra economiei Moldovei, care la intersecția secolelor al XVII-lea al XVIII-lea a cunoscut un regres substanțial și o reorientare a relațiilor sale comerciale, aproape în exclusivitate spre Imperiul Otoman. Rezultatele cercetărilor au fost publicate la Chișinău și la Moscova.

Conducătorul oficial al tezei mele de doctorat, acad. Lev Cerepnin, mi-a cerut, la începutul anilor '70, să mă concentrez asupra temei alese: „Agricultura Moldovei în perioada intensificării asupririi turco-fanariote, sf. sec al XVII-lea – mijlocul secolului al XVIII-lea”. Drept urmare, la începutul anilor '70, m-am concentrat asupra studierii evoluției structurilor agrare din Moldova, pe baza reliefării corelației dintre cultura plantelor și creșterea animalelor în diferite zone economico-geografice ale așezărilor rurale. Cercetarea surselor din arhivele României și URSS, în mare parte inedite, mi-a permis să caracterizez sistemul agrar sedentar din Moldova, începând cu evul mediu timpuriu, drept unul mixt care îmbina cultivarea plantelor cu creșterea animalelor, îndeletniciri care aduceau cel mai mare venit în gospodăria rurală. În teza susținută (1973) și, apoi mai pe larg, în monografia „Agricultura Moldovei feudale” (1975), am examinat specificul structurii sistemului agrar din fiecare zonă economico-geografică a Moldovei. Am constatat că doar în zonele montane și de stepă ocupația de bază a populației era păstoritul și meșteșugăritul sătesc. În celelalte zone domina sistemul agro-pastoral, cu o corelație diferită dintre cultivarea plantelor și creșterea animalelor, în dependența de poziția geografică a zonei respective. Sistemul de schimb dintre populația diferitor zone din spațiul carpato-danubiano-nistrean a contribuit la coeziunea ei etnică și lingvistică. Am sesizat că unii istorici străini, pentru a demonstra caracterul pastoral al economiei rurale românești, se limitau la descrierea zonelor montane, extinzând concluziile lor asupra întregului spațiu locuit de români.

După editarea monografiei, m-am concentrat asupra cercetării dinamicii populației în spațiul carpato-danubiano-nistrean în sec al XVIII-lea. Problema a apărut în urma insistenței istoricilor maghiari, susținute de istoricul sovietic moscovit, Șuşarin, precum că românii ar fi devenit majoritari în Transilvania doar către mijlocul sec. al XVIII-lea, drept urmare a migrației lor din Moldova și Țara Românească. Cu susținerea cunoscutului istoric de la Moscova V. Koroliuk, căruia concepția îi părea tendențioasă, am publicat câteva studii în care am demonstrat, în baza recensămintelor populației și a surselor documentare, că în perioada respectivă, cu toate că migrația românilor din Moldova și Țara Românească în Transilvania se întetise, datele concrete rămăneau ne semnificative.

În perioada mijlocului anilor '70-'80, m-am concentrat asupra editării lucrării de sinteză „Istoria economiei naționale a RSSM până la 1812” (Chișinău, 1976), lucrare în care am fost autor și coautor al compartimentelor referitoare la evoluția economică a Moldovei de la sfârșitul secolului al XVII-lea - începutul secolului al XVIII-lea. O a doua sinteză „Istoria politicii externe a Țării Moldovei” (Chișinău, 1987), lucrare în care am fost coordonator și autor al compartimentului referitor la prima jumătate a sec. al XVIII-lea, a fost realizată în perioada „restructurării” gorbacioviste și, drept urmare, autorii au expus mai echilibrat istoria relațiilor moldovene în contextul celor internaționale. În aceeași perioadă, la Congresul Internațional „200 de ani de la Revoluția Franceză” (Paris, 1989), am făcut o prezentare a impactului Revoluției Franceze asupra societății Țării Moldovei.

În perioada anilor 1960-1989, lucrări științifice profesionale au reușit să editeze specialiștii privitor la istoria culturii Moldovei medievale: E. Russev – în domeniul cronografiei, iar pe atunci tânărul cercetător dr. Andrei Eșanu – referitor la sistemul de învățământ din sec. al XV-lea – începutul secolului al XVIII-lea, răspândirea și editarea manuscriselor operei lui Dimitrie Cantemir „Descrierea Moldovei” (1987).

Din cele expuse mai sus observăm că istoricii medievaliști au avut o relativă libertate în cercetări și au obținut rezultate științifice noi și veridice în acele direcții științifice, care mai puțin interesau forurile diriguitoare ce tratau istoria drept o disciplină ideologică. A fost importantă, desigur, susținerea acestor cercetări de către savanții de la Moscova. Politicienii nu

aveau pregătire profesională necesară pentru a pătrunde în esența problemelor istorice. De regulă, ei se implicau în procesul de cercetare științifică doar atunci când venea un semnal (denunț) din partea „savantului vigilent”. Am fost și eu implicat într-un asemenea caz, când istoricul F. Grecul, originar din stânga Nistrului, stabilit la începutul perioadei postbelice într-o instituție academică de la Moscova, s-a adresat în a doua jumătate a anilor '80, către CC al partidului comunist din RSSM să se ia măsuri împotriva mea și a lui P. Sovetov, deoarece promovam o concepție „burgheză”, „antimarxistă” privitor la originea răzeșilor, căutându-le acestor țărani liberi, origini „boierești”. Scrisoarea a fost transmisă de la CC la comitetul de partid al Academiei de Științe a RSSM. Aici a fost constituită o comisie specială, ce urma să investigheze cazul, dar amploarea „restructurării” a determinat lipsa unei finalități, cum nu s-ar fi întâmplat, dacă cazul ar fi avut loc ceva mai devreme.

O evoluție spinoasă a avut procesul de cercetare istorică în domeniul relațiilor politice, aflat sub supravegherea constantă a organelor de partid. După o scurtă etapă de „dezgheț” hrușciovist, în URSS începe o nouă perioadă de îndoctrinare ideologică, desfășurată în perioada aflării lui L. Brejnev în funcția de secretar general a PCUS (1964–1982), iar în RSSM – în perioada lui I. Bodiul, care era în funcția de prim-secretar al CC al PC din RSSM (1961–1980). Începând cu anul 1964, pe lângă reprimarea unor manifestări ale intelectualității, considerate „antisovietice” și „naționaliste”, conducerea supremă de partid direcționează activitatea istoricilor din RSSM în vederea îndeplinirii unei noi comenzi speciale, determinate de disputa dintre conducătorii partidelor comuniste din România și URSS. Astfel, într-o hotărâre a CC al PCM din 1 februarie 1966 se declară, că „savanzii Academiei de Științe a RSSM studiază puțin și nu propagă îndeajuns un sir de chestiuni importante ale istoriei Moldovei, legate de mișcarea revoluționară din ținut, de situația economică și socială a poporului în timpul ocupației române în Basarabia și a luptei eroice pentru reunirea cu Patria URSS” (a se vedea: E. Negru, Gh. Negru „Cursul deosebit” al României și supărarea Moscovei. Disputa sovieto-română și campaniile propagandistice antiromânești din RSSM (1965–1989). Studii și documente”, Chișinău, 2013, p. 144). Se propunea sărbătorirea zilei de 28 iunie drept Ziua „eliberării de sub ocupația boierilor români” și a „re-

unirii cu statul unitar sovietic”. Se mai propunea de a marca date istorice legate de prietenia moldo-rusă și „alipirea Basarabiei la Rusia în 1812”. În contextul agravării disputei româno-sovietice, mai ales după invazia sovietică în Cehoslovacia în 1968, în același an, în cadrul Institutului de Istorie al Academiei de Științe a RSSM a fost creat „Sectorul de cercetări social-politice și informație”, care punea la dispoziția „organelor de directivă” *sinteze despre aparițiile editoriale din România și alte țări, evidențiindu-se momentele considerate neprietenoase față de URSS*. Acest sector publica, de asemenea, culegeri de articole în care erau criticate *falsificările burgheze ale istoriei* Moldovei. În războiul propagandistic româno-sovietic, ținut în secret de publicul larg după anul 1970, se trece la critica deschisă a orientării „antimarxiste”, „antisovietice” și „antimoldovenești” a conducerii partidului comunist român. În 1974, istoricii români și istoriografia română în ansamblu, au fost atacați în cartea lui A. Lazarev „Statalitatea sovietică moldovenească și problema basarabeană” (în limba rusă). Istoricii români au caracterizat această publicație drept o scriere propagandistică antiromânească, tendențioasă, elaborată la comanda ideologică.

În cadrul Institutului de Istorie a urmat editarea, la comanda organelor conducătoare, a unor lucrări de sinteză, ce elogiau „însemnătatea progresistă a alipirii Basarabiei la Rusia”: „Importanța istorică a alipirii Basarabiei și regiunii Transnistrene la Rusia”, (în limba rusă, 1987), lucrarea colectivă „Moldovenii” (în limba rusă, 1977)”, în care urmărirea scopul să se fundamenteze baza științifică a „identității moldovenești”. În realitate, contrar voinței editorilor, prin conținutul lor primitiv, în ansamblu, se observa prezența unei unități culturale, lingvistice, literare și istorice a românilor din întreg spațiul locuit de ei. În procesul de dirijare a cercetărilor istorice, autoritățile comuniste acordau atenție sporită elaborării unor scrieri care să legitimeze includerea Basarabiei în cadrul URSS. Paralel cu reliefaarea „premiselor seculare ale relațiilor de prietenie” și evidențierea „importanței progresiste” a actului din 1812, o atenție sporită se acorda evenimentelor din Basarabia anilor 1917–1918. În acest context a fost inventat mitul victoriei „puterii sovietice în Moldova”, înăbușită de „ocupanții români”. O avalanșă de publicații demascau „rolul trădător” și „contrarevoluționar” al Sfatului Țării, care prin votul din 27 martie 1918 ar fi permis ruperea Basarabiei de la Rusia Sovietică” (S.

Afteniuc, N. Berezneacov, A. Esaulenco, M. Itkis), precum și caracterul reacționar al „ocupației burghezo-moșierești române”, cu care „duceau luptă aprigă, revoluționară, truditarii Basarabiei” (I. Kopanskii, S. Brâseakin, I. Bobeico, etc.), iar anexarea la URSS a Basarabiei, a nordului Bucovinei și a ținutului Herța, din 28 iunie 1940 era declarată drept un triumf al dreptății istorice prin care a fost reunit poporul moldovenesc (S. Brâseakin, M. Sîtnic).

Perioada postbelică era examinată de istoricii contemporanești drept o luptă continuă pentru traducerea în fapt a hotărârilor trasate de partid, drept o luptă continuă cu privire la colectivizarea agriculturii, industrializarea, revoluția culturală, construcția „socialismului dezvoltat” (L. Repida, V. Țaranov, Ch. Stratievski, B. Vizer, L. Bulmaga).

Succesele „construcției socialiste” erau demonstrate cu citate din hotărârile organelor de partid și cu o mulțime de date statistice lipsite de credibilitate, fapt recunoscut inclusiv de conducerea sovietică din perioada restructurării, când s-a declanșat o luptă acerbă cu așa numitele „mistificări” („приписки”) din rapoartele de activitate ale instituțiilor și întreprinderilor.

O altă direcție de cercetare, comandată și finanțată suplimentar de către „organele directive” de la Moscova, în legătură cu escaladarea disputei sovieto-române, promovată de către conducerea Institutului de Istorie pe parcursul anilor '70-'80 în monografii și studii referitoare la istoria românilor, se axa pe următoarele teme: istoria relațiilor româno-ruse din sec. al XIX-lea (autori V. Grosul, E. Certan), relațiile sovieto-române din perioada interbelică (I. Kopanskii, M. Kolker, I. Levit), participarea românilor la cel de-al Doilea Război Mondial. În toate aceste scrieri se promova ideea despre caracterul „antirusesc” și „antisovietic” al politicii externe a României.

Un moment important în viața științifică a Academiei de Științe și, respectiv, a Institutului de Istorie, a fost numirea în funcția de președinte al Academiei de Științe a RSSM a lui A. Jucenko, fapt urmat după decesul președintelui Ia. Grosul (28 septembrie 1976). Acad. A. Lazarev, pe atunci vicepreședinte al AȘ al RSSM și academician coordonator al Secției de Științe Umanistice s-a opus categoric alegerii în funcția de președinte a AȘM a RSSM a unui alogen, necunosător al „limbii moldovenești” (ro-

mâne). Promotor al „moldovenismului”, A. Lazarev combătea atât românismul moldovenilor, cât și rolul slavonismului în constituirea etnică. În acest context, el a susținut viziunea arheologului I. Hâncu, care combătea viziunea ce nega toate monumentele arheologice din secolele IX-XI de pe teritoriul RSSM și recunoștea doar pe cele ale slavilor și migratorilor. Cercetătorul Ion Hâncu a admis prezența în componența culturii arheologice „Dridu” (numită pe atunci „Balcano-Dunăreană”) din perioada respectivă a elementului romanic, alături de cel slav și migrator. A. Lazarev vedea în elementul romanic din această regiune strămoșii moldovenilor, deși I. Hâncu nu afirma așa ceva. A. Jucenko a decis să exploateze acest moment pentru a-l înlătura de la conducere pe A. Lazarev și pe directorul Institutului de Istorie, Boris Vizer – susținătorul acestuia. Drept urmare a adresării sale către conducerea AȘ a URSS de a supune unei verificări temeinice activitatea Institutului de Istorie, a fost creată o comisie în frunte cu membrul corespondent N. Mohov, în care a fost inclus un arheolog și un istoric de la Moscova, care a declarat concluziile lui I. Hâncu „neștiințifice” și a propus înlăturarea acestuia de la investigațiile arheologice. Totodată, comisia a recomandat de a nu fi editată monografia lui Ion Hâncu, care era deja finisată, „Populația și cultura Moldovei în sec. X–XIV”. În baza concluziilor comisiei, B. Vizer a fost eliberat din funcția de director al Institutului, iar director nou a fost numit dr. hab. Vladimir Țaranov. Lui I. Hâncu i s-a impus să se ocupe exclusiv cu probleme de ocrotire a monumentelor istorice. Sectorul de Arheologie a fost exclus din componența Institutului de Istorie și inclus în subordinea Secției de etnografie și studiul artelor (1978), iar acad. A. Lazarev a părăsit funcția de vicepreședinte al AȘ a RSSM.

Pe parcursul anilor '70 – '80, pe măsura agravării disputei româno-sovietice, în RSSM tot mai insistent era promovat „moldovenismul” antiromânesc și concepția rolului eliberator al „marelui popor rus”. Organele directive considerau oportun de a implica în promovarea acestor concepții ideologizate tot mai multe cadre tinere naționale. Se considera că încadrați în vechile colective de cercetători vor elabora lucrări în spiritul ideologic, promovat de partid. Drept urmare, în această perioadă toate domeniile de cercetare au fost completate cu tineri cercetători moldoveni – absolvenți ai Facultății de Istorie a Universității de Stat și ai Institutului Pedagogic

de Stat „Ion Creangă”. În domeniul cercetării epocii medievale au fost angajați tinerii cercetători: P. Parasca, I. Chirtoagă, A. Eșanu, Gh. Gonța, L. Svetlicinaia, apoi Vlad Mischevca, Vl. Tcaci ș.a.; a epocii moderne: I. Jarcuțchi, A. Agachi, Gh. Negru; a epocii contemporane: M. Ghițiu, E. Danu, N. Moldovean, N. Chicuș, L. Bulmaga, I. Țurcanu, apoi A. Țăranu, P. Sandulache ș.a.

Scopul urmărit de organele supreme de partid nu s-a încununat cu succes. Pe măsura afirmării proceselor novatoare în viața socială și științifică, în anii „restructurării”, tinerii cercetători au fost printre primii care au aderat în mare majoritate la mișcarea națională, promovând deschis necesitatea studierii problemelor cardinale ale istoriei românilor de pe poziții naționale și general umane.

Rev.: Stimate Domnule Profesor, fiind la Institutul de Istorie încă din zorii acestuia, ați stabilit relații științifice cu reputați istorici din dreapta Prutului, din România acelor vremuri. Ați cunoscut diverse personalități basarabene care s-au refugiat în dreapta Prutului. Cine dintre aceste personalități V-a marcat în mod deosebit. Cu cine dintre istoricii de la Iași, București ori din alte mari centre ați reușit să stabiliți o colaborare constantă? Ce a însemnat pentru Dvs., pentru colegii Dvs. și pentru știința istorică de la Chișinău acele contacte cu oamenii de știință de peste Prut?

D.D.: Până la instaurarea temeinică a regimului comunist în România, cu sprijinul nemijlocit al URSS, între istoricii români și cei din RSSM nu existau contacte științifice. Un prim contact, după cum mi-a comunicat istoricul Mohov, a fost, participarea sa, în anul 1956, la o conferință științifică organizată de Institutul de Istorie din București, consacrată istoriei relațiilor politice româno-ruse, unde a citit în limba română un referat despre relațiile diplomatice ale Rusiei Moscovite cu Țara Moldovei și Țara Românească în sec. al XVI-lea – mijlocul sec. al XVII-lea.

În octombrie 1958, drept răspuns, o delegație a Academiei R.P. Române, compusă din: acad. P. Constantinescu – Iași, dr. Ștefan Ștefănescu (viitor academician), dr. V. Popovici, au participat la Conferința științifică a Institutului de Istorie al Filialei Moldovenești a AȘ a URSS, consacrată la fel, relațiilor româno-ruse. La conferință am participat în calitate de coautor al referatului: P. Dmitriev, D. Dragnev, P. Sovetov „Noi documen-

te referitoare la istoria Moldovei feudale păstrate în arhivele sovietice”, care a atras atenția istoricilor români. Cu susținerea lor, referatul a fost publicat în revista periodică academică de la București: „Studii. Revistă de istorie” (1962, Nr. 3, p. 135-162), constituind prima mea publicație în România.

În octombrie 1960 am fost delegat din partea tinerilor cercetători ai Filialei Moldovenești a AȘ a URSS la Sesiunea jubiliară a centenarului Universității „Al. I. Cuza” din Iași. În cadrul Secției de istorie a conferinței jubiliare, m-am pronunțat în susținerea concepției promovate de istoricul ieșean C. Cihodaru despre originea nobiliară a proprietății funciare răzășești din Moldova medievală, atrăgând atenția medievistilor români asupra acestui fapt. Acest moment a fost descris pe larg, mai târziu, în Revista Română (Iași, 2016, nr. 3, p 4-7). Tot atunci, la încheierea Sesiunii, am întreprins o excursie la Cluj-Napoca, Brașov (atunci „Orașul Stalin”) și București. La Universitatea din Cluj am făcut cunoștință cu acad. Șt. Pascu, profesorul M. Dan și acad. cehoslovac Mazurek, venit acolo în oșpeție. Am discutat cu ei despre problematica cu care se ocupă istoricii de la Chișinău, inclusiv despre mișcarea husită din Moldova lui Alexandru cel Bun, problemă în care era specialist acad. Mazurek, care mi-a transmis un extras dintr-o revistă cehă pe această temă.

La Institutul de Istorie din București m-am întâlnit cu istoricii basarabeni Al. Boldur și Al. Gonța. Ultimul mi-a acordat consultații în domeniul editării documentelor slavo-române și s-a plâns că redacția Revistei de Istorie „îi taie din studiile sale orice date referitoare la teritoriul Basarabiei”. Un alt istoric basarabean, Gh. Bezviconi, concediat de la Institut și angajat la Cimitirul Bellu, în ziua plecării m-a vizitat la hotel și mi-a înmănat o scrisoare către Ia. Grosul, în care solicita sfaturi cum să doneze Muzeului de Arte Plastice din Chișinău o colecție de tablouri aparținând pictorilor basarabeni din perioada interbelică, evacuată de el la București. Tot atunci am stabilit contacte de colaborare cu istorici notorii de la Institutul de Istorie din București: acad. A. Oțetea, dr. M. Berza, dr. N. Stoicescu, dr. Ș. Papacostea ș.a. Concomitent, m-am revăzut cu Șt. Ștefănescu, devenit secretar științific al Institutului. În anii 1968, 1973, 1974, 1976 am întreprins stagii de studii în arhivele și secțiile de manuscrise ale bibliotecilor academice de la București și Iași.

Istoricii din România erau la curent cu unele rezultate ale cercetărilor mele din domeniul istoriei social-economice a Moldovei medievale și le apreciau pozitiv. Astfel, dr. V. Mihordea (Institutul de Istorie din București) în monografia sa „Relațiile agrare din sec. al XVII-lea în Moldova” (Ed. Acad. RSR, București, 1968) aprecia concluziile mele științifice referitoare la reformele lui C. Mavrocordat de la mijlocul sec. al XVIII-lea, drept „juste și în concordanță cu realitatea faptelor” (p. 25-26).

În perioada anilor 1973–1980 am exercitat funcția de secretar-traducător sincronic al Comisiei mixte sovieto-române de istorie, participând concomitent la discuții referitoare la analiza critică a documentelor politice din perioada războaielor ruso-turce din sec. al XVIII-lea (Constanța, 23-26 aprilie 1980). Discuțiile erau controversate, însă până la urmă se adoptau declarații comune expuse cu loialitate.

În activitatea mea științifică din timpul stagiilor în România, eram susținut de către cunoscuți istorici medievaliști. Astfel, în timpul stagiului de studii din 1973 am fost ajutat de către acad. C.C. Giurescu să depistez condici de documente moldovenești păstrate în secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei R.S.R., iar acad. Șt. Pascu m-a consultat în probleme de demografie istorică. La Iași, în timpul stagiilor de cercetare, am stabilit relații de colaborare cu cercetători de la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”: I. Caproșu (viitor membru de onoare al Academiei Române), dr. Al. Zub (viitor academician), V. Spinei (de origine basarabeană, viitor academician), acad. Gh. Platon, dr. L. Boicu (basarabean de origine), dr. N. Grigoraș, dr. D. Ciurea, dr. C. Istrati, dr. V. Ciobanu, etc. O mare parte dintre aceștia, în prezent, nu mai sunt în viață, dar le voi purta mereu profunda mea gratitudine pentru susținerea acordată.

Între colegii ieșeni și cei chișinăuieni, veniți în stagii de cercetare, s-au creat relații de încredere reciprocă. Astfel, la încheierea vizitei, istoricii însărcinați să mă însoțească erau obligați să prezinte administrației o informație despre toate aspectele relațiilor pe care le-am avut cu colectivul Institutului și cu alți cetățeni români. Atât Ioan Caproșu, C. Istrati, cât și însoțitorii mei, întotdeauna îmi făceau cunoscut, în prealabil, conținutul raportului. Așa cum istoricii români nu aveau pe atunci acces liber la documentele medievale românești păstrate în arhivele sovietice, am fost invitat să depistez asemenea documente și să le transmit sub for-

mă de microfilme profesorului I. Caproșu, pentru a fi editate în prestigioasa colecție națională „Documenta Romaniae Historica”. Acceptând propunerea, ani la rând eu personal sau prin intermediul unor colegi de încredere, care plecau mai devreme în România (P. Dmitriev, Al. Moșanu, I. Hâncu), puneam la dispoziția editorilor documente inedite din arhivele URSS, care apoi erau publicate după copiile ce se adunau la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol”. Doar după 1989 istoricii români au avut posibilitatea să menționeze în următoarele volume din colecția nominalizată și în alte culegeri de documente, contribuția mea personală la depistarea documentelor respective (a se vedea „Documenta Romaniae Historica”. Moldova, vol. X (1629–1631), București, 2011; „Documente privitoare la istoria orașului Iași”, vol. VII). Despre colaborarea mea cu instituții academice din România au publicat, recent, eseuri acad. V. Spinei și regretatul prof. I. Caproșu (Revista Română, Anul XIV, 2018, nr. 1-2, pp. 96-97, 99).

O nouă etapă în colaborarea mea cu instituțiile academice din România a început în anul 1990, când am fost inclus în componența delegației oficiale a Academiei de Științe a Moldovei pentru a semna, la Iași, „Acordul de colaborare științifică între Filiala Iași a Academiei Române și Academia de Științe a RSSM” (24-27 iunie 1990). În cadrul acestei vizite, am prezentat un referat despre situația din știința istorică din RSSM referitoare la istoria medievală și modernă a Moldovei, în care am trasat principalele probleme ce urmau a fi revăzute sau aprofundate în colaborare cu istoricii români. În încheierea acestui subiect doresc să subliniez că, fără colaborarea permanentă cu colegii din România, atât pentru mine, cât și pentru colegii mei nu ar fi fost posibile concluziile științifice la care am ajuns în perioada de după 1991.

Rev.: Stimate Domnule profesor Demir Dragnev, ați participat la mai multe congrese internaționale ale istoricilor. Care erau cerințele pe care erați obligați să le urmați când plecați în delegațiile oficiale ale URSS? Pe cine ați cunoscut la acele congrese? Care erau temele de discuție între istorici? Care era atitudinea istoricilor din marile centre științifice de la Moscova, Leningrad (Sankt Petersburg), Kiev ș.a. față de oamenii de știință de la Chișinău? Ce relații ați avut cu ei?

D.D.: Pe parcursul întregii perioade de dominație a regimului comunist sovietic, colaborarea științifică dintre instituțiile academice de profil

din diferite centre științifice a purtat un caracter constant doar în limitele teritoriale ale URSS, stabilirea și evoluția relațiilor respective fiind coordonate de Comitetul de Stat pentru Știință și Tehnică.

Inițiativa desfășurării diverselor forme de colaborare a aparținut Institutelor AȘ a URSS, care erau numite „de frunte”. Acestea coordonau diferite forme de colaborare cu institutele de profil ale academiilor republicilor unionale, urmărindu-se scopul păstrării (în conformitate cu metodologia marxist-leninistă) a unei științe sovietice unificatoare. Pentru Institutul de Istorie al AȘ a RSSM, asemenea instituții „de frunte” erau: Institutul de Istorie și Institutul de Slavistică al AȘ a URSS.

Principalele forme de colaborare dintre aceste institute și Institutul de Istorie al AȘ a RSSM au fost: numirea unor savanți notorii în calitate de redactori științifici ai unor lucrări de sinteză, culegeri de documente și de studii; constituirea unor Consilii științifice specializate pe probleme actuale cu participarea la activitatea acestora a unor savanți cunoscuți din institutele „de frunte”; participarea oamenilor de știință în comisii de evaluare a activității Institutului de Istorie; invitarea unor cercetători ai Institutului de Istorie de la Chișinău la elaborarea, de către institutele „de frunte”, a unor lucrări de sinteză; includerea reprezentanților Institutului de Istorie al AȘ a RSSM în componența comitetelor organizatorice ale unor conferințe științifice unionale și în componența delegațiilor istoricilor sovietici la congrese și conferințe internaționale etc. Impactul acestor colaborări depindea în mare măsură de comportarea persoanelor responsabile de promovarea activităților respective (acțiuni cu caracter restrictiv sau numai liberal). Astfel, coordonatori ai primei lucrări de sinteză „Istoria Moldovei” (în limba rusă) au fost: acad. L.V Cerepnin, prof. A.D. Udalțov (vol.1, 1951) și S. P. Trapeznikov (funcționar la CC al PC(b)U (vol. II, 1958). Aceștia au redactat lucrarea conform rigorilor politico-ideologice ale timpului. Totuși, dintre cei nominalizați, acad. L. V. Cerepnin, savant cu studii formate încă în perioada țaristă, a atras atenția asupra caracterului superficial, declarativ al multor concluzii ale autorilor sintezei și a stabilit relații de colaborare cu unii dintre aceștia. El s-a angajat în calitate de conducător științific al tezei de doctor în istorie al viitorului membru corespondent al AȘ a RSSM – Eugeniu Russev, iar la începutul anilor '70 – și al subsemnatului.

Începând cu perioada dezghețului hrușciovist, acad. L. V Cerepnin a elaborat monografia bazate pe analiza profundă a surselor referitoare la istoria statului medieval moscovit, iar în 1973 a fost unul dintre organizatorii Simpozionului Unional „Europa de Est în perioada feudalismului”, care a avut loc la Chișinău, cu participarea istoricilor de peste hotare. În luarea de cuvânt la Simpozion, acad. Cerepnin a susținut ideea promovată de P. Sovetov despre concretizarea concepției marxiste a formațiunilor universale socio-economice, prin stabilirea trăsăturilor tipologice distincte ale unor societăți medievale cum era, de exemplu, cea din Europa de Sud-Est. După plecarea din viață a distinsului savant (1976), relații de colaborare cu medievistii chișinăuieni au continuat să întrețină discipolii săi, îndeosebi cele formate între prof. V. D. Nazarov și mem. cor. P. Sovetov. Concomitent, coordonator al unor volume din colecția de documente „Moldova în epoca feudalismului” a fost mem. cor. V. T. Pașuto. Savanți din institutele „de frunte”, de asemenea, coordonau editarea unor lucrări tematice de sinteză referitoare la diferite perioade istorice, rolul lor având o importanță diferită. De exemplu, în scopul coordonării unei lucrări de sinteză referitoare la evenimentele cruciale din istoria Basarabiei din perioada anilor 1917-1918, Institutul de Istorie al AȘ a RSSM l-a propus drept moderator al unei sesiuni „jubiliare” și redactor al sintezei „Biruința puterii sovietice în Moldova” (1958, în rusă) pe membrul corespondent V. T. Pașuto. La această sesiune și în lucrarea de sinteză, cunoscutul istoric rus a promovat falsul istoric despre instalarea puterii sovietice la Chișinău, la 1 ianuarie 1918, precum și alte neadevăruri. Colaborarea sa cu cercetătorii perioadei respective de la Institutul de Istorie al AȘ a RSSM a contribuit la îndepărtarea tot mai mare a lor de adevărul istoric.

Nici colaborarea acad. M. P. Kim cu cercetătorii perioadei postbelice, pe care îi îndoctrina ideologic, nu s-a soldat cu rezultate pozitive. În a doua jum. a anilor '60 – începutul anilor '70 se intensifică colaborarea Institutului de Istorie al AȘ a RSSM cu Institutul de Slavistică și Balcanistică al AȘ a URSS. Această aprofundare a colaborării avea la bază susținerea „științifică” a viziunii sovietice asupra unor probleme cardinale din istoria românilor, în condițiile disputei politice sovieto-române. Se acordă atenție elaborării de către institutul moscovit a sintezei „Istoria Românilor”, în 3 volume. La elaborarea primului volum au fost invitați istorici de

la Chișinău (E. Russev, P. Sovetov, P. Dmitriev, D. Dragnev), însă din cauza divergențelor de opinii acest volum n-a mai apărut, s-a reușit editarea doar volumului al II-lea.

Pe același fundal al disputei sovieto-române, conducerea sovietică acorda o atenție sporită problemei formării „poporului moldovenesc”, separat de poporul român. Prezidiul AȘ a RSSM, în coordonare cu AȘ a URSS, îndeosebi cu Institutul de Slavistică și Balcanistică, a organizat Consiliul științific cu tema „Relațiile slavo-volohe și formarea poporului moldovenesc”. La sesiunile Consiliului participau savanți cunoscuți atât din institutele cu profil istoric de la Moscova, cât și a celor din Ucraina (Lvov, Kiev). Deseori, în cadrul ședințelor aveau loc discuții contradictorii. Dacă profesorul G.B. Fiodorov (Institutul de Arheologie al AȘ a URSS) și discipolii săi din Chișinău (Gh. Cebotarenco, I. Rafalovici, P. Bârnea ș.a.) insistau asupra rolului hotărâtor al slavilor în formarea poporului moldovenesc, arheologul chișinăuian I. Hâncu și unii savanți moscoviți înaintau păreri mai puțin corespunzătoare celor oficiale. Prof. G. G. Litavrin demonstra, în baza surselor bizantine, lipsa unor informații despre o migrație a populației romanice de la sud de Dunăre până în sec. al X-lea, când se formase Regatul Ungar. Profesorul V. Koroliuc, în baza informațiilor din cronicile ruse vechi, a prezentat o lucrare în care demonstra că, până la venirea ungarilor, în Transilvania locuiau „volohi” (români) și slavi.

Acad. L. Cerepnin și prof. V. Koroliuc consultau cercetătorii medievști din Institutul de Istorie al AȘ a RSSM în diferite probleme de istorie comparată, îndeosebi referitor la relațiile moldo-polone. Cât privește discuțiile în cadrul Consiliului nominalizat, ele au fost stopate în urma verificării Institutului de Istorie în anul 1977 de către o comisie de la Moscova, despre care voi relata mai jos.

O formă importantă de stabilire a unor relații de colaborare dintre cercetătorii noștri și cei din alte instituții academice și universitare de la Moscova și din republicile unionale din zona europeană a URSS, erau Sesiunile Simpozionului inter-republican de istorie agrară a Europei de Est (din anii '70 Simpozion unional pe probleme de istorie agrară), inaugurat în anul 1958 la propunerea istoricilor estonieni. Până în 1990 au fost organizate 22 de sesiuni.

Participanții la Simpozion, pe lângă aprofundarea cunoștințelor referitoare la evoluția vieții agrare din Europa de Est în epocile medievală și modernă, datorită întâlnirilor periodice, făceau cunoștință îndeaproape cu teme de interes științific, purtau discuții tematice, făceau schimb de literatură de specialitate, își recenzau reciproc lucrările. Împreună cu medievistii și moderniștii din Institutul de Istorie de la Chișinău am stabilit relații de colaborare cu istorici din republicile baltice, care nu ascundeau să ne spună că avem un destin istoric comun. Printre aceștia erau: acad. Iu. Rakk, prof. H. Lighi (Estonia), Iu. Iughinis (Lituania), G. Strods (Letonia). Am făcut, de asemenea, cunoștință cu renumiți specialiști în problematica respectivă de la Moscova (prof. V. Iațunskii, prof. I. Kovalcenko, dr. E. Drujinina, dr. Iu. Tihonov, dr. V. Kaluzan), din Ucraina: dr. V. Markina (Kiev), S. Borovoi, A. Bacinskii (Odessa), prof. D. Pohilevici, acad. I. Esaevici (Lvov), prof. P. Kozlovski din Bielorusia (Minsk). Referitor la monografia profesorului P. Kozlovski, consacrată istoriei agriculturii Bielorusiei în sec. XVIII – prima jumătate a sec. al XIX-lea, am publicat în 1984, la Chișinău, o recenzie a lucrării.

Savanților din institutele „de frunte” periodic le revenea sarcina de a participa în componența unor comisii de evaluare a activității Institutului de Istorie al AȘ a RSSM. Scopul evaluărilor era de a stabili cum era promovat punctul de vedere al istoriografiei sovietice referitor la Istoria Moldovei. De regulă, concluziile erau loiale, așa a fost, spre exemplu, concluzia evaluării efectuată de dr. V. Vinogradov. Nu la fel de loială a fost evaluarea Institutului de Istorie în anul 1977, când s-a produs o reorganizare administrativă a institutului. În circumstanțele tensionate de atunci, unii savanți de la Moscova, membri ai Comisiei respective, au criticat sever institutul, executând sânguincios directivele organelor diriguitoare. Vicepreședintele Comisiei dr. S. Pletniova, vicedirector al Institutului de Arheologie al AȘ a URSS, a întrecut orice măsură anunțând, în ședința finală, o tratare forțată a faptelor istorice și condamnând vehement „abaterea” unor istorici din Institut de la principiile istoriografiei sovietice și, în primul rând, a lui I. Hâncu, care ar fi avut viziuni naționaliste. Asemenea momente îi făceau pe istoricii onești din institut să fie mai precauți în stabilirea relațiilor de colaborare cu colegi din diferite centre științifice ale URSS.

Necesitatea de a fi precaut devenea stringentă în cazurile când erai inclus în componența unei delegații de istorici sovietici, care urmau să participe la un for internațional peste hotare. Era bine cunoscut faptul că în componența delegației era infiltrat obligatoriu un agent al securității sovietice (KGB), care urmărea activitatea fiecărui membru al delegației.

Oficial, instituțiile științifice ale academiilor republicilor unionale nu aveau dreptul să încheie acorduri directe de colaborare cu instituții similare de peste hotare. La fel, nu aveau voie să trimită delegații aparte la diferite foruri internaționale. Pe de altă parte, conducerea supremă de la Moscova, în scopul de a demonstra comunității științifice internaționale procesul de „înflorire” a științei în academiile republicane, includea obligatoriu și reprezentanți ai acestor academii, inclusiv pe cei din AȘ a RSSM. Personal, în componența delegației sovietice, am participat la următoarele foruri științifice internaționale: al III-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene (București, 1984), unde am prezentat referatul „Particularități ale dezvoltării economice ale Principatelor Dunărene (sf. sec. al XVII-lea – sec. al XVIII-lea)”; al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice (București, 11-16 august 1986), la lucrările căruia am prezentat referatul „Începutul trecerii de la feudalism la capitalism în economia Moldovei în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea”; Congresul internațional „200 ans de la Révolution Française” (Paris 12-15 iulie 1989), la lucrările căruia am prezentat referatul „Les particularités de la diffusion des idées de la Révolution Française dans la société du Pays de Moldavie”.

Luând cunoștință cu programele congreselor nominalizate, am observat că istoricii sovietici prezentau referate preponderent pe teme social-economice sau pe teme din istoria relațiilor culturale, pentru a nu provoca polemici cu tentă politică, iar în referatele istoricilor de peste hotare, invers, prevalau teme de istorie politică. În acest caz, istoricii sovietici evitau să intre în discuții contradictorii. Până la plecarea peste hotare, candidații propuși erau inițial selectați de conducerea instituțiilor în care activau. Dosarul candidatului conținea referința obligatorie din partea organizațiilor de partid. Dosarul era expediat prealabil în adresa Departamentului pentru relații externe al AȘ a URSS, de unde venea răspuns despre aprobarea sau respingerea candidaturii propuse. Vom menționa, „între paranteze”, un caz de respingere a unei candidaturi – celei a mem.

cor. P. Sovetov, invitat la o sesiune a unei prestigioase instituții științifice italiene de istorie economică, Institutul „Francesco Datini” din orașul Prato, Toscana, fără a i se oferi careva explicații.

Candidaturile selectate erau obligate să plece la Moscova, la Departamentul nominalizat, unde erau instruite cum să se comporte peste hotare, inclusiv la ședințele secțiilor congresului. Ei erau obligați să nu intre în contact cu străinii fără acceptul conducătorului delegației, să-l informeze pe acesta despre propunerile de colaborare științifică venite din partea istoricilor străini și să le dea răspuns doar după ce coordonau problema cu conducătorul delegației. În fiecare seară, istoricii sovietici care prezentau referate în secțiuni informau conducerea delegației despre discursul prezentării, despre întrebările adresate și luările de cuvânt. La revenirea de peste hotare toți membrii delegației, inclusiv și cei din Moldova care veneau de la București, erau obligați să se prezinte la Moscova, unde depuneau în scris Raportul despre participarea la congres, inclusiv despre contactele cu istoricii străini, precum și observațiile personale și propunerile pentru viitoarele delegații. La întoarcerea în Chișinău, un exemplar al Raportului era depus în așa numita Secție specială a Prezidiului AȘ a RSSM (dirijată de securitate). Cu toate aceste restricții ce creau incomodități neplăcute pentru istoricii Institutului de Istorie al AȘ a RSSM, aceștia tindeau să fie incluși în componența delegațiilor sovietice care plecau peste hotare. Doar astfel putea să apară posibilitatea de a lua cunoștință cu metodologia contemporană de cercetare în domeniul istoriei, cu probleme actuale la momentul respectiv, să afle despre noile apariții editoriale, precum și despre atitudinea istoricilor de peste hotare față de problemele expuse în referatele prezentate la manifestările științifice internaționale.

Voi evidenția doar unele momente importante din activitatea mea științifică, legate de participarea la congresele internaționale. La Congresul Internațional de Studii Sud-Est Europene a provocat polemici referatul meu despre extinderea asupra Moldovei a crizei economice din Europa Centrală din a doua jumătate a sec. al XVII-lea. Istoricii din țările baltice nu susțineau argumentele mele referitoare la Moldova, pe care o vedeau doar ca parte componentă a Imperiului Otoman ce a evitat această criză. În schimb, istoricii polonezi și austrieci au venit cu argumente concrete în susținerea referatului meu, demonstrând prezența interesului otomanilor

asupra faptului ca Moldova să întrețină relații economice cu Europa Centrală, pentru a avea de unde plăti impozite către Poarta otomană. La Congresul al XV-lea Internațional de Științe Istorice am discutat cu istoricii din alte țări (polonezi, bulgari, greci, etc.) despre specificul începutului procesului de modernizare a societății în Țara Moldovei. O întâlnire impresionantă am avut-o cu renumitul istoric turc (cunoscător de l. franceză) – Omar Muf-ti Barcan, care mi-a lămurit momente importante referitoare la specificul societății medievale otomane și mi-a comunicat despre prezenta multor do-cumente referitoare la istoria Țării Moldovei în arhivele turcești. O impre-sie deosebită mi-a lăsat-o Congresul „200 de ani de la Revoluția Franceză”. Așa cum delegația sovietică era patronată de Raisa Gorbaciov (care avea și alte interese la Paris), organizatorii Congresului au acordat o atenție sporită delegației istoricilor din URSS. Drept urmare, în afară de participarea noas-tră la ședințele secțiilor Congresului, savanții francezi, reprezentanți ai Școlii Analelor (Georges Duby, Jacques le Goff ș.a.) au prezentat referate speciale pentru delegația sovietică. În ele a fost expusă metodologia cercetării bazată pe principiile „duratei lungi”, precum și rezultatele istoriografiei franceze în studierea componentelor antropologiei istorice: cotidian, mentalități, relații familiale etc. Atenția manifestată de istoricii sovietici acestor probleme se datora dorinței lor de a prelua concepția civilizaționistă de expunere a isto-riei, care să o înlocuiască pe cea marxistă. „Restructurarea” gorbaciovistă se extindea și asupra studierii istoriei.

Rev.: Odată cu obținerea independenței Republicii Moldova, știința istorică națională s-a debarasat de încorsetarea ideologică în care s-a aflat până în anul 1991. Cum ați trăit momentele de vârf ale istoriei noastre recente, ca deșteptarea națională, trecerea la alfabetul latin și limba română, prăbușirea URSS și obținerea independenței de stat? Cum s-a produs trecerea de la o istorie cenzurată la cercetarea liberă și la Istoria românilor? Ce pași a trebuit să parcurgă știința noastră istorică pentru a se alina la standardele unei istoriografii recunoscute și apreciate în plan internațional?

D.D.: În anii 1990-1991, în mediul comunității istoricilor basarabeni s-a produs o detașare de sistemul politico-ideologic în care activa și a de-marat procesul de revenire la albia firească a istoriei neamului românesc. A început o perioadă de căutări ale unor principii de cercetare obiectivă

a istoriei, dar și de însușire a unor concepții teoretice ale istoriografiei din țările Europei Apusene de esență liberală, de abandonare a terminologiei marxist-leniniste, tratare a proceselor de evoluție a societății de pe poziții de clasă etc.

Începând cu anul 1991, restructurarea administrativă a Institutului de Istorie, în frunte cu noul director ales dr. Anatol Țăranu, a fost însoțită de abordarea unor repere metodologice de tratare obiectivă a proceselor istorice. Un important reper în această direcție l-au constituit, în primul rând, operele istoricilor români de până la instaurarea regimului comunist. În anii 1991-1993, la Chișinău au fost reeditate mai multe opere ale cunoscuților istorici români, începând cu lucrări devenite clasice ale lui N. Iorga, C.C. Giurescu, Gh. Brătianu, P.P. Panaitescu etc., precum și unele lucrări ale istoricilor contemporani, bazate pe un bogat suport documentar: Gh. Platon, V. Spinei, I. Caproșu, Șt. S. Gorovei ș.a.

Tot în acea perioadă, istoricii din Republica Moldova, inclusiv subsemnatul, participau activ la un șir de întruniri științifice organizate de instituțiile academice din România, la care erau prezentate referate în care se criticau concepțiile impuse de regimul comunist (sovietic și ceaușist) și era promovată orientarea abordării faptelor și evenimentelor istorice în baza principiilor teoretice moderne ale istoriografiei europene. Un prim rezultat al tratării istoriei Moldovei în context general românesc și european a fost atins de către istoricii Institutului de Istorie al AȘM în anul 1992, prin editarea sintezei „Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până la începutul epocii moderne”, la care am participat în calitate de coordonator și coautor. Lucrarea a fost utilizată o perioadă de timp în calitate de manual. A urmat elaborarea, de către cercetătorii Institutului, a unui șir de monografii planificate, care abordau un spectru larg de probleme ale istoriei naționale, editarea cărora era stingherită din cauza lipsei resurselor financiare, situația agravându-se odată cu preluarea puterii de stat de către Partidul Democrat Agrar (1994), așa numiții „agrarieni”. Istoricii politologi, adepți ai acestui partid, în scrierile lor îmbinau vechea ideologie comunistă cu o „nouă” ideologie – cea a „moldovenismului” antiromânesc, declarată „concepție statalistă”.

La scurt timp după plecarea din funcție a directorul Institutului, Anatol Țăranu, care ocupase o funcție importantă în stat, interimatul funcției l-a

preluat dr. N. Movileanu, adept al „moldovenismului”. Între timp, răpus de o boală incurabilă, plecă din viață. Noul director, pe atunci mem. cor. al AȘM, Andrei Eșanu, a depus eforturi considerabile în direcția aprofundării procesului de încadrare a cercetărilor științifice ale angajaților Institutului în contextul istoriografiei generale românești, realizată prin cercetarea unor probleme de istorie națională, ignorate sau falsificate de istoriografia oficială sovietică (Continuitatea populației autohtone la est de Carpați în Evul Mediu timpuriu, consecințele anexării Basarabiei la Imperiul Rus în 1812, unirea Basarabiei cu România în 1918, raptul Basarabiei de către Uniunea Sovietică în 1940, represiunile staliniste din RSSM, foametea organizată din 1946–1947, ș.a.). Cercetarea acestor direcții, asupra cărora ne vom opri în mod special mai jos, a fost în centrul atenției colectivului institutului, inclusiv în anii 1994–2006, când funcția de director a fost exercitată de subsemnatul.

Generalizând rezultatele activității Institutului de Istorie în perioada anilor 1989/1991–2006, vom constata că în această perioadă s-a produs o restructurare profundă a direcțiilor de cercetare, care cuprindeau un spectru larg de probleme de istorie națională atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, ceea ce a condus la integrarea cercetărilor respective în arealul istoriografiei românești, parte componentă a istoriografiei europene. Anume această evoluție a cercetărilor științifice din Institut deranja noua conducere comunistă a țării, venită la putere în anul 2001, deoarece încercarea unor membri ai AȘM cu viziuni stataliste/moldoveniste (mem. cor. V. Zelenciuc) de a impune Institutului o nouă alegere a unui director docil (2002) nu s-a încununat cu succes și, neavând la dispoziție forme legale de a se implica direct în activitatea institutului (inclusiv prin deseale verificări financiare), s-a hotărât, la nivel de guvern, de a reorganiza institutul din punct de vedere administrativ. Astfel, în decembrie 2005, guvernul a decis de a constitui, în baza Institutului de Istorie, o nouă structură – Institutul de Istorie, Stat și Drept, numind în calitate de director al noii instituții pe juristul Al. Burian, persoană apropiată cercurilor guvernamentale de atunci, care intră în funcție la începutul anului 2006.

S-a impus o nouă structură internă a Institutului nou-format, divizat pe sectoare, subsemnatul am ocupat funcția de șef al Sectorului Istorie Me-

dievală. Deși „statalist/moldovenist”, A. Burian a avut destulă inteligență să nu se implice direct în procesul de cercetare din cadrul sectoarelor. La nivel de institut s-au redus, însă, substanțial relațiile de colaborare cu instituțiile academice din România și au luat amploare cele cu instituțiile academice din componența statelor CSI, îndeosebi cu Rusia. Examinarea evoluției cercetărilor în domeniul istoriei din cadrul noului Institut depășește scopul urmărit al acestui interviu, care evidențiază, în primul rând, acele activități și procese din cadrul institutului la care am adus o modestă contribuție științifică și organizatorică. Voi menționa doar că după schimbarea conducerii țării, în anul 2009, imixtiunile politice asupra Institutului au fost stopate. Revenirea la denumirea de Institut de Istorie s-a produs abia în 2013.

Avântul de aprofundare a cercetărilor științifice și intensificarea colaborării cu instituțiile academice de profil istoric din România n-a fost de lungă durată. În anul 2018, Institutul de Istorie, ca și celelalte institute din cadrul AȘM își schimbă fondatorul. Printr-o hotărâre a Parlamentului, noul lor fondator devine Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. A fost introdus un sistem defectuos de organizare a cercetărilor științifice.

Rev.: Când a apărut „Revista de Istorie a Moldovei”? Cum a fost adoptată hotărârea de a edita această revistă?

D.D.: Imediat după obținerea independenței, un rol aparte l-a avut introducerea în sistemul de învățământ preuniversitar a disciplinei „Istoria Românilor”, editarea unor noi reviste istorice cu conținut național: „Patrimoniu”, „Cugetul”, mai târziu – „Destin românesc”, „Tyragetia”, etc. În acest context, în anul 1990, la propunerile cercetătorilor Institutului de Istorie, administrația institutului, susținută de conducerea Academiei, s-a adresat către Comitetul Republican al Presei cu o cerere de a înregistra o nouă revistă științifică de profil istoric, care să expună obiectiv istoria Moldovei, considerând că Colegiul redacțional va promova viziunea oficială a guvernanților. Cererea Institutului a fost acceptată, dar sub presiunea pe care o luase mișcarea de eliberare națională, chiar în primul număr al „Revistei de Istorie a Moldovei” au fost publicate materiale care demonstrau caracterul anexionist al alipirii Basarabiei la Rusia în 1812 ș.a. Cu toate acestea, acad. A. Lazarev a insistat să fie publicat și articolul său despre „agresiunea” României asupra Rusiei bolșevice în anul 1918. Începând

cu anul 1991 și până în prezent, revista a publicat doar studii și materiale care au promovat valorile istorice și culturale ale neamului românesc.

Rev.: Sunteți, totodată, autor al manualelor de istorie și al materialelor didactice pentru elevi. Vă amintiți cum erau primele manuale de istorie de după război? Când a apărut primul manual de istorie națională? Cine au fost autorii acestor manuale? Cum se lucra la elaborarea manualelor de istorie națională? Cum s-a schimbat interpretarea istoriei în manuale? Cum s-a reușit trecerea de la manualul sovietic de Istorie la manualul de Istorie a Românilor? Cum a evoluat manualul de Istorie din anii '90 până în prezent?

D.D.: Despre manualele din copilăria mea și din perioada studenției am vorbit mai sus. Referitor la manualele din perioada independenței aș vrea să spun că perturbările politice din Republica Moldova din anii '90 au lăsat o amprentă serioasă asupra procesului de elaborare a manualelor școlare de istorie, târăgându-se adoptarea Curriculei la această disciplină. Abia în septembrie 1994 a fost creată Comisia guvernamentală care avea sarcina de a elabora o asemenea concepție. Pe parcursul activității sale, plină de dezbateri, comisia s-a scindat fără a adopta o decizie finală. Relatând despre activitatea Comisiei, ziarul „Făclia”, într-un articol intitulat „Și totuși, ce istorie vom studia?” menționa că D. Dragnev „a criticat proiectul conducerii Comisiei și împreună cu un grup de colegi a înaintat o concepție de alternativă, care prevede studierea Istoriei Moldovei în contextul civilizației românești”. Astfel, adepții „moldovenismului antiromânesc” n-au reușit să-și impună viziunea lor.

Opunerea Ministerului Învățământului la predarea cursului *Istoria Românilor* în învățământul liceal și gimnazial a provocat protestul tineretului studios și al cadrelor didactice care, în lunile martie-aprilie 1995, se întruneau la mitinguri în Piața Marii Adunări Naționale. La sfârșitul lunii martie, împreună cu acad. S. Berejan și acad. N. Corlăteanu am fost invitați la Președinție, unde am discutat cu președintele Mircea Snegur pentru a afla părerea noastră cu privire la depășirea crizei. Am propus atunci ca începând cu noul an școlar, istoria națională să se numească „Istoria Românilor”, realizându-se și un curriculum respectiv, i-am propus să organizăm o consfătuire a cadrelor didactice la care să se discute cele propuse de noi. Consfătuirea din 4 aprilie din același an, la care am parti-

cipat și eu, a deschis calea spre alcătuirea manualelor școlare la disciplina Istoria Românilor.

Începând cu anul 1996 și până în 2000, cu antetul Institutului de Istorie, la editura „Civitas” au fost tipărite manualele de Istoria Românilor și Universală pentru clasele a VI–VII și a X–XII (autori – D. Dragnev, N. Enciu, I. Varta, E. Danu; profesorii de la catedrele universitare – N. Chicuş, E. Dragnev, P. Cocârlă, Gh. Gonța, și profesorii de liceu – T. Mistreanu, V. Haheu ș.a.). Manuale au mai fost tipărite la editurile „Prut Internațional” și „Știința”. În anii care au urmat, am mai publicat un șir de materiale didactice la aceste discipline (dicționare, teste și un Atlas de istorie a românilor și universală, edițiile 1-9, coautor E. Dragnev).

Venirea la putere a Partidului Comuniștilor a redeschis discuțiile private la denumirea istoriei naționale. În aceste circumstanțe, la începutul anului 2001, am convocat Consiliul științific al Institutului de Istorie care a adoptat „Decizia cu privire la predarea și cercetarea Istoriei Românilor în sistemul de învățământ și cel academic din Republica Moldova”. Cu decizia respectivă l-am făcut cunoscut pe președintele AȘM, acad. Andrei Andrieș care mi-a propus să citesc această decizie la Adunarea generală anuală a AȘM. La ședința respectivă, în calitate de oaspete de onoare a participat și președintele Vladimir Voronin. După ce am citit decizia, acad. Andrieș s-a adresat adunării să-și expună atitudinea prin vot deschis. După ce adunarea a susținut decizia, Voronin demonstrativ a părăsit sala. După aceasta, Voronin a refuzat să răspundă președintelui Academiei la apelurile telefonice.

Rev.: Stimate Domnule Profesor, ați fost director-adjunct al Institutului de Istorie în perioada sovietică, director al Institutului între 1994-2006. Ați trecut prin multe încercări, mai ales știindu-se că Istoria Românilor, ca și Limba Română, a fost mereu sub asediul unor forțe ostile adevărului științific. Care au fost cele mai importante realizări ale Dvs. în funcția de director, dacă e să faceți o comparație între anii din perioada sovietică și cei care au urmat după proclamarea Independenței?

D.D.: În 1994, din motive de boală, Andrei Eșanu pleacă din funcția de director al Institutului de Istorie, interimatul fiind preluat de subsemnatul, iar între anii 1996-2006 am ocupat funcția de director ales prin con-

curs. O primă problemă a noii direcții era utilizarea rațională a sediului de atunci al Institutului. Încă în anul 1991, prin eforturile depuse de directorul Anatol Țăranu, Institutul își mutase sediul din blocul central al AȘM (bd. Ștefan cel Mare, nr. 1) în blocul fostului Institut al Partidului de pe lângă CC al PCM, de pe strada 31 august 1989, nr. 82. După scoaterea Partidului Comunist în afara legii, Institutul respectiv a fost lichidat. Blocul s-a aflat un anumit timp în gestionarea unei Asociații social-comerciale de la care a fost preluat de Institutul de Istorie. Neavând necesitate de toate încăperile, Institutul de Istorie a oferit în chirie o parte din acestea diverselor organizații private, iar bugetul obținut de la chiriași era transmis în conturile AȘM. Aceste surse extrabugetare, în condițiile crizei financiare de atunci, erau deosebit de utile pentru desfășurarea diverselor activități ale Institutului, cu excepția celor din chiria ultimului etaj arendat pe 25 de ani de fiul prim-ministrului A. Sangheli, care la fel, erau transferați în contabilitatea AȘM. Fiind bani extrabugetari, Institutul îi putea utiliza pentru achiziționarea unor utilaje, editarea lucrărilor științifice, stagii de documentare pentru cercetătorii științifici în alte țări, etc.

După ocuparea funcției de director am decis de a depăși dificultățile în editarea producției științifice ale cercetătorilor prin crearea în cadrul Institutului a unui Centru de Editare și Tipar (CEP), finanțat din sursele extrabugetare, obținute din chiria încăperilor. Centrul, oficial legalizat, a fost dotat cu tehnică de tipar (rizograf, calculatoare) și completat cu specialiști – editori. A urmat publicarea unei serii de lucrări monografice, culegeri de studii și a numerelor „Revistei de Istorie a Moldovei”. În anul 1996, Ministerul Învățământului a anunțat un concurs pentru elaborarea și editarea manualelor școlare. La concurs puteau participa doar edituri cu statut de instituții private. Tot atunci am aflat că Departamentul Românilor de pretutindeni al Ministerului Afacerilor Interne al României finanțează, prin concurs, proiecte consacrate editării unor lucrări actuale din istoria românilor. În aceste circumstanțe, colaboratorii Centrului de Editare și Tipar au înregistrat o editură particulară, numită „Civitas”, iar Centrul respectiv își sistează activitatea. Noua editură își desfășura activitatea din sursele obținute din proiectele menționate și prin concursurile de manuale. Concomitent, continua editarea lucrărilor cercetătorilor științifici ai Institutului, finanțate din bugetul de stat sau din banii fondu-

lui acumulat din chiria încăperilor din blocul administrativ. Aceste relații au continuat până în toamna anului 1999 când, printr-o hotărâre de guvern, gestionarea blocului administrativ a fost transmisă de la Institutul de Istorie la Ministerul Justiției. Institutul a rămas cu statut de instituție publică amplasată într-un bloc ce aparține statului, dar gestionat de o altă instituție. Situația nu s-a schimbat nici atunci când un grup de academicieni din Secția de Științe Umanistice: S. Berejan, N. Corlăteanu ș.a., au protestat împotriva acestei decizii, publicând articolul „Legea nu-i lege... pentru cei cu pâinea și cuțitul” în ziarul „Săptămâna” (26 octombrie 1999).

După 1990, în procesul de revenire a cercetărilor științifice ale Institutului de Istorie în cadrul istoriografie naționale românești, devine importantă completarea lui cu cadre naționale și însușirea de către aceștia a realizărilor istoriografiei românești. Prima sarcină a fost realizată prin completarea unităților devenite vacante după plecarea din Institut a colaboratorilor, vorbitori exclusiv de limbă rusă, cu tineri absolvenți ai facultăților de istorie a USM și UPS „Ion Creangă”, iar către sf. anilor '90 – și cu absolvenți basarabeni ai universităților din România. Realizarea celei de-a doua sarcini s-a înfăptuit cu contribuția nemijlocită a Academiei Române. Printr-o dispoziție specială, Institutului de Istorie al AȘM i-a fost acordată o unitate de cercetător științific în statele de personal a Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” din București. Fiind pe atunci în funcția de director al Institutului de Istorie al AȘM, am convenit cu directorul Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” – mem. cor. al Academiei Române, Șerban Papacostea, asupra modului de realizare a acestei decizii. Se prevedea ca unitatea să fie ocupată de un cercetător basarabean pe un termen de până la 3 luni, iar după încheierea termenului el era înlocuit cu altul. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” deținea o camera pentru oaspeți, unde aceștia erau cazați pe perioada stagiului. Fiecare stagiar își planifica activitatea pe acest termen, la finisarea căruia prezenta un raport de activitate. Sistemul respectiv a funcționat până la începutul anilor 2000, reușindu-se a trimite la stagii în România, pe această cale nu doar cercetători de la Institutul de Istorie, dar și multe cadre universitare de la catedrele de Istorie ale USM și UPS „Ion Creangă”.

Contactele nemijlocite ale istoricilor din Republica Moldova cu cercetători din instituțiile academice și universitare din România, atât pe par-

cursul stagiilor menționate, cât și prin participări la întruniri științifice comune, le-a permis mai lesne să se încadreze în istoriografia general românească, care la rândul său a trecut prin procesul de abandonare a principiilor ideologice ceaușiste și a politicianismului acelor timpuri.

Începând cu anul 1994, în cadrul direcției prioritare a Institutului de Istorie al AȘM „Probleme actuale ale istoriei Moldovei în contextul general european din cele mai vechi timpuri până în prezent”, am contribuit la constituirea următoarelor direcții de investigații științifice: Tracii septentrionali; geto-dacii, romanizarea lor și procesele de etnogeneză; Țara Moldovei în contextul civilizației românești și europene; Basarabia și Transnistria sub regim țarist (1812–1917); Istoria Basarabiei și Transnistriei în perioada interbelică și celui de al Doilea Război Mondial; Istoria Moldovei în perioada postbelică; Istoria regională și a localităților din R. Moldova; Istoria culturii și științei din Republica Moldova. Aceste direcții au fost în vigoare până la începutul anului 2006, când Institutul a fost supus unei noi reorganizări. Pe parcursul desfășurării investigațiilor din cadrul direcțiilor științifice sus menționate, am susținut aplicarea de către cercetători a metodei „civilizaționiste” de tratare a proceselor istorice, luându-se drept model principiul metodologic al duratei lungi, promovate de către istoricii francezi ai Școlii Analelor, care a servit drept bază pentru depășirea abordării procesului istoric prin prisma teoriei marxiste a formațiunilor social-economice. De asemenea, am susținut implementarea unor componente ale antropologiei istorice: viața cotidiană, mentalități, relații familiale etc. (A. Felea, L. Zabolotnaia, E. Namolovan ș.a.); Istoria elitelor politice din Moldova medievală (S. Bacalov). Paralel cu aceste teme actuale, o atenție sporită am acordat studierii vieții și activității personalităților istorice, în special a domnilor Țării Moldovei. În 2004 am reușit să editez, în calitate de coordonator și coautor, lucrarea colectivă „Domnii Țării Moldovei”, în care fiecare domnie a fost prezentată complex, în contextul epocii sale. În același an, în colaborare cu V. Pâslariuc și I. Cașu, am publicat monografia „Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii sale și a posteriorității”, în care a fost examinată sub diverse aspecte viața și activitatea marelui voievod. Unei abordări multilaterale a activității lui Ștefan cel Mare a fost dedicat și Simpozionul internațional pe care l-am organizat la Chișinău (în același an). Studiile și materialele,

împreună cu referatul meu cu privire la „brâul de apărare” a hotarelor de est ale Țării Moldovei, format din slujitori domnești, le-am editat sub formă de culegeri de studii (2005). O sinteză de istorie regională „Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998” (ed. III, 2003) a fost scrisă în colaborare cu istorici de la București (coordonator – prof. univ. dr. Ion Scurtu).

Voi enumera unele realizări obținute atunci în cadrul direcțiilor sus menționate. Astfel, principalele cercetări din componența primei direcții științifice, referitoare la istoria antică și medievală timpurie din spațiul de la Est de Carpați, s-au concentrat în cadrul unui Centru Interdepartamental, unde, în colaborare cu cercetători de la Facultatea de Istorie a USM, au fost analizate aspecte referitoare la romanizarea, continuitatea populației romanizate, etnogeneza românilor, premisele formării statului medieval etc. Rezultatele cercetărilor au fost publicate sub formă de studii și materiale în volumul „Evul mediu timpuriu în Moldova” (coordonator D. Dragnev, 1994). În atenția cercetătorilor direcției științifice „Istoria medievală” pe prim plan s-au situat cercetările consacrate politicii interne și externe a lui Ștefan cel Mare (A. Eșanu, V. Eșanu), politicii externe și diplomației Moldovei în sec. XVI–XVII (E. Baidaus, L. Zabolotnaia, V. Constantinov, E. Cernenchi), politicii Marilor Puteri în a doua jum. a sec. al XVIII-lea – înc. sec. al XIX-lea (V. Tcaci, V. Mischevca). În contextul aceleiași direcții au fost studiate probleme privind așezările rurale ale Țării Moldovei, structurii lor sociale și demografice în sec. al XV-lea – înc. sec. al XX-lea (S. Bacalov, S. Tabuncic, T. Ciobanu). Istoricii medievaliști, inclusiv subsemnatul, au continuat să publice documente inedite româno-chirilice, adunate în colecția „Moldova în epoca feudalismului”.

Epoca modernă a fost studiată de către cercetătorii Institutului de Istorie în cadrul temei evoluției istorice a Basarabiei sub regim țarist. Printre problemele cercetate (în anii 1991–2005) voi menționa evoluția socioeconomică, politică, administrativă a ținutului, mișcarea națională etc. (I. Jarcuțchi, Vl. Mischevca, Al. Agachi, D. Poștarencu, Gh. Negru ș.a.). În baza unui bogat material documentar de arhivă, publicistic și memorialistic, cercetătorii Institutului de Istorie au restabilit adevărul istoric falsificat de istoriografia sovietică și au aprofundat cunoștințele referitoare la mișcarea națională în anii 1917–1918, particularitățile acestuia,

activitatea Sfatului Țării și unirea Basarabiei cu România (Gh. Cojocaru, I. Negrei, V. Popovschi). Cercetătorii istoriei Basarabiei și Transnistriei din perioada interbelică și a celui de-a Doilea Război Mondial s-au concentrat asupra prezentării veridice a unui șir de probleme falsificate de istoriografia sovietică, lansând în circuitul științific cercetări documentate privitoare la integrarea Basarabiei în statul Român, evoluția ei economică și demografică, viața politică, culturală (Gh. Cojocaru, N. Enciu). Concomitent a fost studiată politica etnoculturală în RASSM, soldată cu crearea concepției „moldovenismului” antiromânesc și a unei limbi moldovenești în baza argourilor locale, represiunile staliniste și foametea din a. 1932–1933 din această republică (E. Negru, C. Stratievski, O. Galușenco). Au fost abordate unele aspecte politice, militare și socioeconomice ale Basarabiei și Bucovinei din anii celui de-al Doilea Război Mondial (I. Șișcanu, M. Gribincea, V. Stăvilă ș.a.).

Perioada postbelică a fost cercetată în cadrul a două etape distincte: cea de până la 1989 (1991) și cea care a urmat. Referitor la etapa sovietică, în primul rând au fost cercetate probleme referitoare la foametea din 1946, deportările și represiunile regimului totalitar în RSSM (A. Țăranu, V. Pasat), politica etnoculturală din RSSM (Gh. Negru, I. Cașu), precum și unele aspecte ale situației agriculturii din RSSM, expuse însă conform metodologiei de cercetare din perioada sovietică de L. Bulmaga și V. Țăranov. Deși atunci încă redusă, etapa de după 1989/1991 a atras atenția unor cercetători care au elaborat lucrări referitoare la conflictul militar din Transnistria, relații externe și relații internaționale ale Republicii Moldova (A. Țăranu, M. Gribincea, Gh. Cojocaru, S. Corlăteanu-Granciuc).

Un loc deosebit în contextul cercetărilor științifice din cadrul Institutului îl ocupa istoria culturii și științei Moldovei, cercetate sub aspectul valorificării și repunerii în circuitul actual de valori a mai multor monumente de istorie, scrise de mari personalități ale culturii naționale din sec. XV–XIX (A. Eșanu, V. Eșanu, V. Pelin, I. Cereteu, N. Fuștei).

Începând cu anul 1991 ia amploare cercetarea istoriei Bisericii. Au fost editate materiale documentare și studii referitoare la diverse aspecte ale istoriei ecleziastice, inclusiv ale istoriei Mitropoliei, ale unor episcopii, mănăstiri (Căprianu ș.a.), activități cultural-spirituale ale unor renumiți ierarhi (P. Movilă, Varlam, Dosoftei, Mitrofan, Iacob Putneanu ș.a.).

(A. Eșanu, V. Eșanu, V. Pelin, N. Fuștei, T. Candu ș.a.). Creșterea interesului cititorului față de istoria națională, manifestată după anii 1989/1991, a stimulat cercetarea istoriei locale: constatarea unor trăsături generale și specifice ale evoluției istorice a unor zone ale Moldovei, aflate sub administrație străină (Bugeacul, ținutul Hotin, Bucovina, regiunea Transnistreană – cercetate de I. Chirtoagă, C. Ungureanu), precum și a zonei pruto-nistrene aflate sub administrarea domnului Moldovei (A. Eșanu, V. Eșanu). Rezultatele obținute de către colectivul de cercetători ai Institutului de Istorie, care au inclus reperele principale ale istoriei naționale în context european, permiteau de a întreprinde acțiuni în vederea implementării lor în sistemul de învățământ de toate nivelurile.

Rev.: Cum vedeți viitorul științei istorice, în ce direcție ar trebui să se îndrepte cercetarea istorică de astăzi, conceptual, metodologic? Ce părere aveți despre reforma Academiei de Științe a Moldovei, despre situația actuală a Institutului de Istorie, în particular, despre statutul de astăzi al omului de știință? Ce le-ați dori tinerilor cercetători, celor care (mai) îndrăznesc în prezent să se dedice științei?

D.D.: Încă din antichitate Academia reprezenta forul suprem de organizare a gândirii creative, nucleul fundamental al cercetării, culturii și artei. Fiecare epocă istorică și-a lăsat amprenta sa asupra formelor de organizare și administrare a cercetărilor științifice. Epoca Renașterii, care a dat imbold cercetărilor științifice creative, a pus bazele unificării sistemului de promovare a gândirii științifice, astfel, au apărut Academii moderne. La începutul Epocii Moderne, în spațiul european se bucurau de autoritate prioritară Academia Franceză, care a servit drept model pentru Academii nou create în alte țări europene, inclusiv în România. Forme europene, preponderent germane de organizare a științei, a preluat și Imperiul Rus. În perioada sovietică, Academia de Științe a URSS, supusă procesului de ideologizare bolșevică, totuși, prin intermediul unor renumiți oameni de știință, a conservat importante tradiții de gestionare a științei după principiile Academii europene. Aceste tradiții au fost transmise de către savanți Academii nou create în republicile unionale, inclusiv celei din RSSM. Incluzi în școlile științifice ale unor renumiți savanți din Academia de Științe a URSS, mulți tineri cercetători moldoveni au devenit cu timpul oameni de știință notorii.

După 1991 are loc procesul de dezideologizare și reorganizare a administrării științei din Republica Moldova, în concordanță cu practicile europene. Inițial, se preconiza de a reforma Academia printr-o colaborare strânsă cu Academia Română. În anul 1990, cum am menționat mai sus, Acordul semnat dintre AȘM și Filiala Iași a Academiei Române prevedea cercetarea în comun a diferitor direcții științifice din toate domeniile de cercetare din ambele state, administrate după principiile existente în știința europeană. Venirea în scurt timp la putere a așa numiților „stataliști”, promovatori ai „moldovenismului” antiromânesc, a redus substanțial colaborarea planificată, care devine mai mult spontană. Începând cu anii 2000, când orientarea Republicii Moldova spre asociere cu Uniunea Europeană a luat amploare, s-a întreprins o reformare radicală a sistemului științei prin modernizarea și reorganizarea sferei de cercetare-dezvoltare, corespunzătoare unui cadru juridic adecvat.

În anul 2004 a fost adoptat „Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova”, care prezenta știința drept prioritate națională, fiind înalt apreciată de comunitatea științifică din țară și de peste hotare, inclusiv în SUA, Franța, etc., de Conferința Academiiilor de Știință din Europa de Est și Sud-Est (2007) și de alte foruri științifice internaționale. Comunitatea științifică a AȘM își determina autonom direcțiile de activitate, modul de desfășurare a lor, asigura responsabilitatea pentru rezultatele obținute, finanțarea cercetărilor științifice fiind asigurată din bugetul de stat. În anul 2014, Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere la Programul European pentru cercetare și inovare „Orizont 2020” și de participare la Programul cadru al acestuia, executând în anul 2016 – 45 de proiecte finanțate din surse externe. În 2017, însă, Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova au efectuat schimbări esențiale în „Codul cu privire la Știință și Inovare” în urma cărora, cele 19 instituții de cercetare din cadrul AȘM au fost transferate în gestionare noului fondator – Ministerului Educației, Culturii și Cercetării. A fost încălcat principiul de bază al desfășurării cercetărilor științifice în cadrul unei instituții autonome și apolitice, încadrate în organizații științifice europene. Ministerul, fiind o instituție politică, nu garantează neamestecul politicului în procesul de cercetare, în primul rând în institutele cu profil socio-umanistic. Drept urmare, institutele de cercetare academică s-au pomenit într-o

situație critică din punct de vedere financiar. În institute este salarizată instituțional doar administrația, cercetătorii științifici sunt salariați exclusiv din proiecte ale Programului de Stat, pe o perioadă de patru ani, proiecte obținute prin concursuri organizate de Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare. Practica desfășurării acestui tip de concurs a scos la iveală caracterul formal și incomplet al gestionării lui. Drept urmare, un șir de proiecte care urmau să rezolve unele probleme științifice actuale, au fost respinse, iar autorii lor – cercetători de înaltă calificare, recunoscuți în plan național și internațional, s-au pomenit aruncați în stradă, mulți fiind impuși să emigreze. Drept urmare a noii reforme Institutul de Istorie se află, în prezent, într-o stare financiară dezastruoasă. Mulți cercetători au rămas în afara proiectelor acceptate de ANCD, iar alții au fost angajați cu normă incompletă, fiind nevoiți să practice norme prin cumul în alte instituții. În stabilirea fondului bugetar prevăzut pentru realizarea proiectelor era urmărit scopul de a economisi cât mai mult. Dar ce se câștigă astăzi – se pierde mâine, astfel, tinerii cercetători care sunt bine instruiți, sunt remunerați la nivelul personalului auxiliar, adesea și mai puțin, transformând pentru ei activitatea de cercetător științific într-o activitate neconvenabilă. Drept urmare, numărul tinerilor implicați în cercetare scade vertiginos. Cei patru ani, perioadă de derulare a proiectului, deseori nu sunt suficienți pentru soluționarea unor probleme științifice fundamentale. Sistemul de proiecte, însă, nu permite repetarea/reluarea temei acceptate la o etapă precedentă. Nu se ia în considerație nici faptul că în jurul unor savanți cu renume au fost create școli științifice, care cercetează o problemă fundamentală atâta timp cât este necesar, pentru a o rezolva. În alte țări, prin proiecte se cercetează doar o temă concretă, ce poate fi rezolvată într-un termen finit, fiind o ocupație suplimentară. Temele fundamentale se cercetează de savanții care necesită a fi finanțați instituțional, iar rezultatele cercetărilor lor sunt monitorizate de foruri de specialiști consacrați.

Gestionarea ministerială a actualelor instituții academice se reduce la rapoarte tipizate, prezentate periodic de conducătorii de proiecte cu referire la rezultatele cantitative obținute. Ministerul emite verdicte formale despre derularea proiectului. Dacă în Academie, prin metodele de apreciere a esenței cercetării, se face știință, în administrarea ministerială, prin rapoarte și controale – birocrație.

Prin reformarea pripită a științei și inovării din Republica Moldova, promovată în mare parte de persoane departe de știință (e destul să ne amintim cine a prezentat în Parlament proiectul de reformă), s-a mers după principiul bolșevic „noi lumea veche vom distruge și o lume nouă vom crea: cine a fost nimeni, va fi totul”. Acționând după acest principiu, Academia de Științe, din cel mai înalt for științific a fost transformată „într-o tulpină fără încrengături”. Pragmatismul momentan, pe de o parte, și creația științifică cu impact asupra viitorului țării, pe de altă parte, după modul de gândire, nu se pot îmbina armonios și „reformatorii” distrug ceea ce nu aduce rezultate financiare imediate. Care a fost însă scopul real al „reformatorilor” științei din anul 2017? Analiza acțiunilor lor în raport cu bunurile materiale gestionate mai devreme de Academia de Științe (terenuri, imobile, etc.) vorbește de la sine. Situația Aeroportului din Chișinău, a Hotelului „Național” sau a multor altor obiecte cu soartă comună este inevitabilă. Povestea că proprietățile nominalizate vor fi gestionate mai rațional este combătută de acțiunile care au urmat din partea noilor lor gestionari.

Scurt timp în urmă, un comentator politic radical declara că AȘM trebuie lichidată, fiind o invenție sovietică. La începutul prezentării expuse am menționat, că această formă de gestionare a științei rămâne valabilă și în prezent în țările din Europa de Est și Sud-Est. Sub regim comunist, ele au fost supuse unui dirijism ideologic acerb, dar depolitizarea lor după anul 1989 a permis de a diviza forma străină de esență, care are rădăcini sănătoase în tradițiile naționale și în practica europeană de gestionare a științei și inovării. Într-un cuvânt, atât la cât și în România, în Bulgaria sau Polonia și după anul 1989 au fost înlăturate amprente regimului comunist în organizarea științei și dacă noi dorim să aderăm la Uniunea Europeană și să funcționăm pe aceleași principii, trebuie să punem în concordanță reformele din viața academică de la noi cu cele din țările vecine, membre ale Uniunii Europene.

Care ar putea fi viitorul științei în Republica Moldova? Numai atunci când guvernării vor înțelege că gestionarea științei după modelul existent în țările europene vecine și, în primul rând, conform celui existent în cadrul Academiei Române, se vor deschide șanse reale de a depăși criza curentă a științei din Republica Moldova. Pe măsura sincronizării siste-

mului de organizare al științei, cercetătorii ar beneficia de posibilitatea de a activa în instituții științifice gestionate similar, care vor putea deveni părți componente ale unui sistem științific unic ce va cuprinde spațiul românesc și cel european. Aceste procese ar permite stabilirea unui statut comun al omului de știință, bazat pe o apreciere adecvată a contribuției sale personale, întru prosperarea societății. Dacă tinerii cred într-o asemenea perspectivă pozitivă ei trebuie, la momentul alegerii domeniului de cercetare, să se pregătească profesional pentru a fi capabili să formuleze idei originale care să onoreze statutul lor de savant. Să sperăm că se va afirma această variantă pozitivă, iar cei ce își vor alege cercetarea istorică drept specialitate, vor efectua studii care se vor baza pe surse veridice ce le vor permite să cunoască profund tradițiile naționale ale poporului din care fac parte, pe care să le compare cu cele ale altor popoare, să facă concluzii concrete referitoare la rădăcinile istorice ale vieții contemporane, căci istoria este o punte de legătură dintre trecut și prezent sau „Historia est magistra vitae!”.

În încheiere vreau să Vă mulțumesc pentru acest interviu și pentru oportunitatea de a aminti despre activitatea mea din perioadele precedente, dar și pentru faptul că mi-am exprimat în scris părerea referitoare la ce s-a întâmplat în știința noastră și ce ar trebui să facem, pentru a o redresa.

Rev.: Stimate Domnule Profesor Demir DRAGNEV, Vă mulțumim pentru amabilitatea cu care ne-ați acordat acest interviu, rugându-Vă, totodată, să primiți sincerele noastre urări de multă sănătate, bucurii și noi împliniri cu ocazia zilei de naștere.

La Mulți Ani!

Au consemnat:

Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC,
doctor în istorie, secretarul științific al
Institutului de Istorie

Cătălina CERNEI,
masterandă,
Facultatea de Istorie și Filosofie, USM.

„Revista de Istorie a Moldovei”, Nr. 3-4 (127-128), 2021; Nr. 1-2 (129-130), 2022.

Partea 2

STUDII ȘI ARTICOLE
ȘTIINȚIFICE

ȘTIINȚA ISTORICĂ DIN MOLDOVA ÎN ANII 1946-2006

Demir DRAGNEV,

Ion JARCUȚCHI

Primul centru de cercetări academice în domeniul istoriei în R.S.S. Moldovenească a fost înființat în 1946, o dată cu fondarea Bazei Moldovenești a A.Ș. a U.R.S.S. în care a fost inclus Institutul de Istorie, Limbă și Literatură. În 1958, acest Institut este divizat în Institutul de Istorie și Institutul de Limbă și Literatură, iar din 1961 Institutul de Istorie funcționează în cadrul A.Ș.M., care din 2006 i-a fost extinsă aria investigațiilor, fiind numit Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M.

Studierea istoriei în cadrul unor societăți, formate din savanți de profil umanistic, se impune în mai multe țări începând cu epoca modernă, cum ar fi Romana Academia de Storia e Arheologia, apoi Academia Fiorentina (din secolul al XVI-lea), urmate, după o întrerupere, de cea de la Paris (1635), Berlin (1700) și altele. Membru al Academiei din Berlin a fost și Dimitrie Cantemir (din 1714).

Aceste inovații, caracteristice pentru Europa Occidentală, au avut un anumit ecou și în unele țări din Estul continentului, unde mai dăinuiau relații medievale. Astfel, o încercare (deși nereușită) de a constitui o academie în Moldova a fost întreprinsă încă la mijlocul secolului al XVI-lea de către Despot Vodă (1561-1563), care a adunat la Suceava oameni învățați din alte țări (istorici, juriști, specialiști în arte etc.). Aceștia, însă, au plecat din țară o dată cu detronarea domnitorului.

O altă etapă în acest sens o constituie Colegiul vasilian, cunoscut și sub numele de Academia slavo-greco-latină, constituit la Iași la răscrucea anilor 1639-1640 și considerat de unii cercetători drept prima instituție

de învățământ superior din Moldova. Se presupune că, alături de savanți străini, aici au activat și cărturari băștinași – Simion Dascălul și Eustratie Logofătul, care s-au evidențiat printr-o rodnică activitate [1].

Începând cu răscrucea secolelor al XVII-lea – al XVIII-lea, activitatea științifică din Țările Române se concentrează la Academia domnească de la București (1684) și cea de la Iași (1714). Ele erau în decursul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea nu numai instituții de învățământ cu un nivel apropiat de cel superior, ci și centre științifice de orientări umanistice și preiluministe [2].

În decursul primei jumătăți a secolului al XIX-lea, au fost create câteva Societăți literare în Moldova, Muntenia și Transilvania, apoi, la 1860, în Principatele Unite. Pentru ultimul caz se redactase chiar și un statut al „Societății academice” cu secțiile: arheologică-istorică și filologică-lingvistică [3].

Începuturile instituțiilor academice române au fost puse prin decretul Locotenenței Domnești din 1 aprilie 1866 care hotăra înființarea la București a „Societății literare române”, regulamentul fiindu-i aprobat la 12 (24) martie 1867. Societatea era constituită din 21 membri: 3 din Moldova, 4 din Muntenia, 3 din Transilvania, 2 din Banat, 2 din Maramureș, 2 din Bucovina, 2 din Macedonia și 3 din Basarabia. Membri fondatori din partea Basarabiei au fost Alexandru Hâjdeu, Constantin Stamati și Ion Strajescu [4]. Începând cu prima ei sesiune, societatea a fost numită „Societatea Academică”, iar din 1879 – Academia Română.

În cadrul Academiei Române au fost create mai multe opere științifice remarcabile în domeniul istoriei, printre care și studii consacrate Moldovei de la Est de Prut. Aici am enumera, în primul rând, lucrările membrilor Academiei Române N. Iorga, Șt. Ciobanu, I. Nistor [5].

Lucrările istoricilor români referitoare la istoria Basarabiei au început să apară abia la răscrucea secolelor al XIX-lea – al XX-lea, când lupta de eliberare națională a basarabenilor a atras atenția societății românești. Până atunci, însă, cercetarea istoriei Basarabiei și a Transnistriei se desfășura exclusiv în contextul procesului științific din Rusia. Istoria Basarabiei și Transnistriei era concordată unor concepții oficiale ale țarismului, care căutau să demonstreze caracterul slav al acestui teritoriu din vremuri străvechi și prosperarea lui sub stăpânirea Imperiului rus.

Politica țaristă șovină de asimilare a popoarelor de la periferiile Imperiului, inclusiv din Basarabia și Transnistria, a întrerupt procesul firesc de dezvoltare a gândirii științifice din aceste regiuni în contextul ei național. Intelectualii locali care se consacrau activității științifice erau nevoiți să accepte terminologia științifică rusă, iar activitatea să și-o desfășoare preponderent în afara ținutului natal.

Prima instituție științifică care a desfășurat o activitate de cercetare și a istoriei Basarabiei și Transnistriei a fost Societatea de Istorie și Antichități din Odesa, fondată la 25 aprilie 1839 [6]. Printre membrii Societății se enumerau basarabenii A. Cotruță, A. Negri, J. Suceanu, A. Nacco (Nacu). Primul președinte al Societății a fost ales savantul moldovean A. Sturza, iar printre membrii corespondenți erau scriitorii C. Stamati și M. Kogălniceanu. La comanda Societății, C. Stamati a publicat câteva articole despre cetățile basarabene. În paginile buletinului Societății („Zapiski”) au fost publicate documente slavo-române depistate în Basarabia.

Dat fiind faptul că până la sfârșitul secolului al XIX-lea pe teritoriul Basarabiei n-a activat nici o societate științifică, intelectualii umaniști băștinași, începând cu mijlocul acestui secol, se grupau în jurul principalelor publicații periodice de limba rusă: „*Buletinul regional al Basarabiei*” și „*Buletinul Eparhiei Chișinăului*”. În paginile acestor publicații au prezentat articole valoroase cercetătorii și publiciștii: Gh. Gore, I. Tansclii, D. Suceanu, I. Frățiman, Av. Stadnițki, V. Curdinovski ș.a. Articolele lor erau consacrate istoriei, culturii Moldovei, bisericii basarabene, unor monumente de istorie.

La valorificarea tematicii istorice au contribuit într-o anumită măsură și unele descrieri istorico-etnografice și economice asupra Basarabiei, realizate în exercițiul funcțiunii de ofițeri și demnitari ruși ca P. Svinin, F. Vighel, A. Scalcovski, A. Zașciuc, A. Dragan ș.a. În același timp, savanți originali din Basarabia și Transnistria activau în universitățile din Imperiul rus și din alte țări. Profesorul Universității din Odessa A. Nacco (Nacu) a publicat între anii 1873-1878 „*Istoria Basarabiei din cele mai vechi timpuri*” (4 vol.), „*Schițe cu privire la administrația civilă din Basarabia, Moldova și Valahia în perioada războiului ruso-turc din anii 1806-1812*” (1879) ș.a.

Lucrări consacrate istoriei și culturii Moldovei au editat în diferite perioade profesorii și conferențiarii universităților din Rusia, basarabeni de

origine, A. Jațimirski, P. Sârcu, Șt. Ciobanu, Al. Boldur ș.a. O contribuție substanțială la valorificarea trecutului Basarabiei au constituit-o lucrările profesorului în drept Leon Casso (Cașu), fost ministru al învățământului public din Rusia.

Prima societate istorică științifică constituită în Basarabia a fost Comisia gubernială științifică de cercetare a arhivelor din Basarabia, care și-a început activitatea la Chișinău în 1898. Ea era subordonată Academiei de Științe din Rusia și guvernatorului Basarabiei. Președinte a fost ales N. Codreanu, iar secretar I. Halippa. Comisia a colaborat cu Academia Română în crearea bibliotecii sale și a editat trei volume de studii. În ele au fost abordate probleme din istoria plaiului natal, au fost publicate documente medievale referitoare la istoria Basarabiei, materiale ale recensământului populației din regiune, din 1817 ș.a. [7]

O societate istorico-religioasă a fost fondată la Chișinău în 1904. Ea se numea *Societatea arheologică istorico-bisericească din Basarabia* și până la 1917 a reușit să publice 15 volume de studii.

Un salt calitativ a înregistrat istoriografia basarabeană în perioada interbelică (1918-1940), când ea devine parte componentă a istoriografiei românești. Istoria ținutului este studiată în cadrul a mai multor instituții științifice de stat, societăți, fundații culturale, comisii și așezăminte de învățământ. Unele dintre ele erau filiale ale societăților și comisiilor științifico-culturale din întreaga Românie. Astfel, o activitate fructuoasă a desfășurat aici *Comisia monumentelor istorice*. Secția (din Basarabia, care a editat „Anuarul Comisiei Monumentelor Istorice”. La pregătirea publicațiilor Comisiei au participat L. T. Boga, C. Tomescu, T. Bulat, Șt. Berechet ș.a.

La Chișinău, în 1926, s-a deschis Facultatea de Teologie a Universității din Iași, iar în 1933 – cea de agronomie a acestei universități. Profesorii de profil umanistic, mai ales de la facultatea de teologie, au scris mai multe opere istorice privind trecutul Basarabiei, istoria culturii și artei (Șt. Ciobanu, Al. Boldur, T. Bulat, C. Tomescu, P. Constantinescu-Iași ș.a.) Mulți basarabeni își continuau studiile și publicau unele materiale istorice în publicațiile periodice ale centrelor universitare din România (Iași, Cernăuți, București ș.a.). În această perioadă membri ai Academiei Române devin istoricii și literații basarabeni Șt. Ciobanu, P. Halippa, P. Gore.

În 1932, istoricul basarabeian Gh. Bezviconi înființează la Chișinău *Asociația cultural-istorică „Nicolae Milescu”* care, până la 1939, editează revista *Din trecutul nostru* [8]. În paginile acestei reviste, precum și în alte publicații periodice științifice de istorie (mai ales *Arhivele Basarabiei*) au văzut lumina tiparului studii consacrate valorificării monumentelor istorice, documente medievale slavo-române și vechi românești privind Basarabia, studii genealogice etc. Programul cercetărilor științifice trasat de Gh. Bezviconi pentru revista *Din trecutul nostru* în mare măsură se referea la toate publicațiile cu caracter istoric de pe atunci: „Basarabia are un trecut al ei, se constata în program, o istorie deosebită de a altor ținuturi, o limbă care n-a fost încă explorată în tot domeniul ei, obiceiuri pitorești, figuri dispărute, cunoscute numai fragmentar sau deloc. În ritm contemporan ea prezintă de asemeni frământări și aspecte care merită un interes aparte și care trebuie cunoscute și date în vileag... Este necesar să fie studiat procesul de evoluție a ideologiei basarabenilor, ca să se înțeleagă de ce Basarabia e românească și de ce noi avem o atitudine specifică a noastră moldovenească...” [9].

Cu totul alt aspect capătă publicațiile istoricilor din R.A.S.S.M. În perioada anilor '20-'30. Articolele și broșurile lor aveau un caracter publicistic militant de propagare a ideologiei și politicii Statului Sovietic, în ele se glorifica lupta bolșevicilor pentru instaurarea puterii sovietice pe malul stâng al Nistrului, se condamna „ocupația” Basarabiei de către România, se proslăveau succesele construcției socialiste din R.A.S.S.M., „marea prietenie a popoarelor”, „tradițiile ei seculare”.

Anume la aceste teme se reduceau și materialele celor mai „prestigioase” realizări ale istoricilor sovietici din R.A.S.S.M. – culegerile de articole „Sovetscaia Moldavia” (1924-1934) („Tiraspol”, 1939) și „Moldavia v velicoi semie respUBLIC Sovetskogo Soiuză” (Chișinău, 1941).

Această direcție de reflectare a evenimentelor istorice, trasată în cadrul Institutului de Istorie, Limbă, Literatură și Economie, constituit la Tiraspol, a fost continuată în primii ani de după război, când Institutul s-a staționat la Chișinău.

În evoluția sa, știința istorică din Moldova a cunoscut câteva perioade: stalinistă (anii '40-'50), poststalinistă (anii '60-'80) și perioada din timpul existenței statului independent Republica Moldova (din anii '90 ai secolului trecut până în prezent).

În prima perioadă, s-a constituit un colectiv din mai mulți istorici, formați în medii politico-ideologice diferite, care s-au angajat să elaboreze o lucrare de sinteză – *Istoria Moldovei*. Scrierea ei a fost decisă printr-o hotărâre a Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) din Moldova din septembrie 1947. În comisie au fost incluși funcționari de partid (M. Radul, C. U. Cernenko etc.), istorici atât din R. Moldova, cât și de la Moscova. În 1949, colectivul de autori a finisat primul volum al acestei lucrări, care cuprindea perioada din cele mai vechi timpuri până în 1917. Materialul era expus în conformitate cu doctrina marxist-leninistă despre evoluția procesului istoric. Expunerea istoriei politice era contaminată de panslavismul rus care propaga „misiunea eliberatoare” a Imperiului rus în Europa de Sud-Est.

Volumul II al „Istoriei Moldovei” editat în 1955, pornea, la rândul său, de la premisa că în ianuarie 1918, în Basarabia a biruit puterea sovietică, care a fost înăbușită de „România burghezo-moșierească”, iar la 28 iunie 1940 a fost „eliberată” pe cale pașnică de către U.R.S.S. În acest context, era vehiculată ideea cum că moldovenii din stânga Nistrului (unde în 1924 se constituise o republică autonomă în componența Ucrainei – R.A.S.S.M.) s-au reunit cu cei din dreapta Nistrului, formând Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (2 august 1940) în componența U.R.S.S. și împreună au pășit pe calea „construcției socialiste”.

Concepția oficială expusă în primele lucrări de sinteză a fost precizată în edițiile ei ulterioare *Istoria Moldavskoi SSR*, în 2 volume, 1965-1967; *Istoria R.S.S. Moldovenești din cele mai vechi timpuri până în prezent* (1982, în l. rusă), 1984 (în l. română). În colectivul de autori au fost incluși și cercetători mai tineri (P. Bârnea, P. Sovietov, D. Dragnev, P. Dmitriev, I. Anțupov, V. Jucov, Ch. Stratievschi, B. Vizer, V. Țaranov, M. Sîtnic etc.) care au introdus în lucrare compartimente, bazate pe cercetări documentare referitoare, îndeosebi, la istoria socială, economică și culturală a Moldovei pe parcursul secolelor. Problematica social-economică a fost profund cercetată în lucrarea colectivă „История народного хозяйства Молдавской ССР” (în 4 volume, 1974-1978). Lucrarea corespundea rigorilor științifice din U.R.S.S. din acea perioadă, conținea idei și abordări originale. Cu anumite modificări, concepția oficială politico-ideologică a rămas în vigoare până la sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut.

În perioada anilor '40-'50 ai secolului trecut, la Institutul de Istorie au activat istorici pregătiți în R.A.S.S.M. (F. Grecul, V. Senchevici, Ia. Grosul etc.), precum și unii cercetători care au studiat în universitățile din România (E. Russev, V. Coroban, Gh. Bogaci, A. Kidel etc.) în această perioadă, în domeniul științelor istorice a continuat procesul de formare a direcțiilor de cercetare, s-a extins problematica și s-a ridicat nivelul investigațiilor științifice. Secția de istorie a Institutului de Limbă și Literatură a adus o contribuție esențială la organizarea cercetărilor științifice, la studierea problemelor social-economice, politice, culturale ale istoriei Moldovei din cele mai vechi timpuri. Au apărut o serie de lucrări monografice și culegeri tematice, în care au fost abordate și studiate diverse probleme privind originea moldovenilor și formarea statalității moldovenești medievale, structura social-economică și politica, evoluția relațiilor feudale în Țara Moldovei în epoca medievală (*Relațiile feudale în Moldova în secolele XIV-XVIII*, (1950), F. Grecul *Structura social-economică și politică a Moldovei în a doua jumătate a secolului al XV* (1950) și *Relațiile agrare în Moldova în secolul XV – prima jumătate a secolului al XVII-lea* (1961)). Realizări științifice semnificative au fost obținute în sfera cercetării evoluției istorice a teritoriului dintre Nistru și Prut, căruia, după anexarea la Imperiul țarist la 1812, i s-a atribuit denumirea istorică „Basarabia”, în epoca modernă, atenția principală fiind acordată problemelor agrare. Au fost investigate particularitățile evoluției relațiilor feudale și căile de descompunere a acestora, geneza și dezvoltarea relațiilor capitaliste în mediul rural, situația și structura socială a țăranimii, realizarea reformelor agrare burgheze, mișcarea socială în Moldova la începutul secolului al XX-lea și alte probleme. Rezultatele științifice obținute și-au găsit reflectare în studiile monografice *Țăranii din Basarabia 1812-1861* (Ia. Grosul, 1956), *Dezvoltarea capitalismului în Basarabia în perioada post-reformă* (I. Budak, 1954), *Reforma țărănească în Basarabia din anii '60-'70 ai secolului al XIX-lea* (Ia. Grosul, I. Budak, 1956), *Revoluția din anii 1905-1907 în Moldova* (I. Budak, 1955), *Mișcarea revoluționară din Moldova în anii 1905-1907* (D. Șemeakov, 1955).

Începând cu sfârșitul anilor '50, în condițiile așa numitului „dezgheț” hrușciovist, în activitatea științifică a Institutului de Istorie și a catedrelor universitare începe o nouă etapă – cea poststalinistă. În această perioadă s-a intensificat colaborarea istoricilor din R. Moldova cu cei din alte re-

publici sovietice și din „lagărul socialist”, a devenit posibilă utilizarea metodei științifico-comparative, este cercetată tipologia societății medievale din Principatele Moldova și Valahia, este valorificată moștenirea culturală medievală și modernă. Istorici de la Chișinău participă la conferințe și simpozioane științifice internaționale, pleacă în deplasări de documentare științifică în arhivele și bibliotecile din România, Bulgaria, Polonia etc.

Rezultatele cercetărilor științifice privind dezvoltarea social-economică a Țării Moldovei în epoca medievală și în perioada de tranziție de la medieval la modern, determinarea tipologică a societății medievale moldovenești în contextul sud-est european au fost generalizate în culegerile de studii *Вопросы экономической истории Молдавии эпохи феодализма и капитализма* (1972), *Юго-Восточная Европа в средние века* (1972), *Юго-Восточная Европа в эпоху феодализма* (1973), monografiile individuale *Исследования по истории феодализма в Молдавии. Очерки истории землевладения* (1972) de P. Sovetov, *Сельское хозяйство феодальной Молдавии (конец XVII – начало XIX в.)* (1975) de D. Dragnev etc. Criteriile și concluziile principale privind tipologizarea societății medievale din Principatele Dunărene și Europa de Sud-Est au fost examinate în cadrul simpozionului internațional din 1973 (or. Chișinău) și susținute de un șir de savanți medievști din U.R.S.S. și din Europa, ceea ce denotă recunoașterea contribuției istoricilor moldoveni la cercetarea și elaborarea problematicii nominalizate.

Cercetările ulterioare au fost orientate spre aprofundarea studiilor privind dezvoltarea social-economică a Țării Moldovei în epoca medievală, fiind investigate aspectele principale ale evoluției societății. Aceste rezultate și-au găsit reflectarea în culegerile tematice *Карпато-Дунайские земли в средние века* (1975), *Славяно-волошские связи* (1978), *Социально-экономическая и политическая история Юго-Восточной Европы (до середины XIX в.)* (1980), în care relațiile medievale din Principate au fost examinate pe fundalul dezvoltării acestei societăți în Europa de Sud-Est, precum și în lucrarea lui P. Sovetov *Развитие феодализма и крестьяне Молдавии (Очерки истории ренты в XVI – начале XVIII в.)* (1980) etc. Problemele evoluției economiei orașelor, rolului agriculturii, meșteșugurilor și a comerțului în dezvoltarea acestora, precum și evoluția proceselor demografice în mediul urban au fost reflectate în

studiul monografic *Социально-экономическое развитие молдавского города в конце XVII – начале XIX в.* (1989) de P. Cocîrlă. Studierii dezvoltării relațiilor economico-comerciale externe i-au fost consacrate lucrările *Торговые связи Молдавии со Львовом в XVI-XVII веках* (1968) și *Экономические связи Молдавского княжества и Балканских стран с Русским государством в XVII веке* (1980) de E. Podgradski în perioada respectivă o atenție sporită a fost acordată studierii problemelor evoluției demografice a Moldovei în epoca medievală. În baza analizei complexe a surselor arheologice, toponimice, lingvistice și scrise a fost reconstituit procesul creșterii populației în Moldova timpurie. A fost cercetată și problema formării localităților satești, amplasării populației rurale și dezvoltării forțelor de producție în satul moldovenesc în perioada medievală. Pentru studierea proceselor demografice în perioada premodernă au fost folosite din plin recensămintele populației din anii 1772-1773, 1774 și 1803, care oferă posibilitatea de a urmări dinamica evoluției demografice atât la scară de țară, cât și la cea de județ. Realizarea lucrărilor monografice *Очерки исторической географии Молдавии XIII-XIV вв.* (1979) de L. Polevoi, *Сельские поселения Молдавии XV-XVII вв.* (1969) de P. Bârnea, *Народонаселения Молдавии* (1973) de P. Dmitriev au venit să argumenteze teza lansată anterior că evoluția demografică în Moldova în perioada dominației otomane s-a caracterizat printr-un ritm lent de creștere a populației.

În cadrul tematicii de cercetare a istoriei Moldovei în epoca medievală un loc important îl ocupa istoria politică a țării, inclusiv problemele de istorie a luptei pentru independență și integritate în perioada secolului al XIV-lea – începutul secolului al XVI-lea și pentru răsturnarea dominației otomane în secolul al XVI-lea – mijlocul secolului al XIX-lea. În contextul tematicii de cercetare de atunci o atenție sporită era acordată studierii relațiilor moldo-ruso-ucrainene, fiind publicate la acest capitol o serie de studii și culegeri: *Очерки истории молдавско-руско-украинских связей* (1961) și *Дружба ковалась веками* (1980) de N. Mohov, *Русско-молдавское боевое содружество 1735-1739* (1962) de E. Șulman, *Борьба молдавского народа против османского ига* (1968) de E. Russev, lucrarea colectivă elaborată cu colegii din Ucraina *Исторические корни связей и дружбы украинского и молдавского народов* (1980). În ele sunt relevante

legăturile economice, politice și culturale la diferite etape ale dezvoltării lor istorice până la începutul secolului al XX-lea etc. Într-un șir de lucrări monografice au fost abordate și studiate relațiile moldo-ruse în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea: *Россия и освободительная борьба молдавского народа против османского ига в конце XVIII в.* (1976) de I. Semionov, *Дунайские княжества в политике России 1774-1806 гг.* (1975) de G. Grosul. În toate aceste lucrări, alături de valorificarea unui bogat material factologic depistat de autori inclusiv în arhivele din Moscova, Sankt Petersburg, Chiev etc., persistau și aprecieri unilaterale privind așa-numita „prietenie de veacuri” moldo-ruso-ucraineană.

În anii '70-'80, în studierea istoriei politice a Țării Moldovei s-a conturat diversificarea tematicii de cercetare, ea cuprinzând noi direcții politico-statale și moduri de abordări complexe ale problemelor – în contextul sistemului de atunci al relațiilor internaționale, situației politice interne și evoluției societății medievale. Interconexiunea premiselor social-economice interne și a condițiilor politice externe privind formarea statului moldovenesc a fost studiată în lucrarea *Внешнеполитические условия образования Молдавского феодального государства* (1980) de P. Parasca, în care este formulată problema existenței a câtorva etape de constituire statală a Țării Moldovei. Politica Principatului Moldova față de regatul polonez a fost studiată și reflectată în cartea *Молдавско-польские политические связи в последней четверти XVII – начале XVIII в.* (1980) de L. Vlasov.

În strânsă legătură cu agresiunea otomană și cu schimbările intervenite în situația politică internă este cercetată politica externă a statului moldovenesc la hotarele secolelor al XV-lea și al XVI-lea în lucrarea lui Gh. Gonța *Молдавия и османская агрессия в последней четверти XV – первой трети XVI в.* (1984).

Realizările obținute în studierea istoriei politice externe a Țării Moldovei în perioada medievală a oferit medievistilor moldoveni posibilitatea să elaboreze studiul de sinteză *Очерки внешнеполитической истории Молдавского княжества*, sub conducerea lui D. Dragnev (1987).

O direcție importantă de cercetare în istoriografia moldovenească o constituie studierea culturii epocii medievale. Un aport considerabil la

cercetarea acestei probleme l-a adus E. Russev, care a realizat multiple studii consacrate istoriei cronografiei moldovenești, clasificând operele marilor cronografi ca surse istorice, monumente de limbă și literatură. Probleme de istorie a învățământului în Moldova medievală sunt tratate în lucrarea monografică *Школа и просвещение в Молдавии (XV – начало XVIII в.)* (1983) de A. Eșanu, în care au fost studiate formele principale de dezvoltare a școlii și învățământului în Moldova în sec. al XV-lea – încep. sec. al XVIII-lea și rolul lor în răspândirea științei de carte și a culturii moldovenești. Istoria propagării și editării manuscriselor operei lui Dimitrie Cantemir „Descrierea Moldovei” în diferite limbi și țări din Europa este reflectată în cartea lui A. Eșanu *Dimitrie Cantemir „Descrierea Moldovei”. Manuscrise și ediții* (1987).

În anii '60-'80, medievistii moldoveni au înregistrat succese și în activitatea arheografică. Din anul 1961, este inițiată editarea corpului de documente slavo-moldovenești și moldo-slave din sec. al XV-lea – al XVIII-lea înmănunchate în colecția „*Moldova în epoca feudalismului*” (întocmită de E. Russev, D. Dragnev, P. Sovetov, P. Dmitriev, A. Nichitici, L. Svetlici-nâi), care a apărut în câteva volume (vol. I – 1961, vol. II – 1978, vol. III – 1982, vol. IV – 1975 etc.). În comun cu Academia de Științe a U.R.S.S. și cu Academia Română a fost editată culegerea de documente *Исторические связи народов СССР и Румынии* în 3 volume (1965-1970), care cuprind documente din perioada secolului al XV-lea – începutul secolului al XVIII-lea. A fost pregătită și publicată culegerea de documente *Россия и освободительная борьба молдавского народа против османского ига (1769-1812)* (1984). Au apărut studii de cercetare a izvoarelor scrise din secolul al XI-lea – începutul secolului al XIX-lea, înmănunchate în prima culegere de acest gen *Проблемы источниковедения истории Молдавии периода феодализма и капитализма* (1983).

O semnificație deosebită pentru studierea culturii Moldovei medievale a avut editarea cronicilor moldovenești și a unor opere ale lui Dimitrie Cantemir. În anii '60-'80, cu concursul istoricilor și filologilor, au fost publicate *Славяно-молдавские летописи XV-XVI вв.* (1976), *Letopisețul Țării Moldovei* (1971) de Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron-Vodă încoace* (1972) de M. Costin, *O samă de cuvinte. Letopisețul Țării Moldovei* (1979) de I. Neculce, *Istoria ieroglifică* (1973) și *Descrierea*

Moldovei de Dimitrie Cantemir (1957, 1975, 1982, 1988, în limba rusă – 1973). În anul 1990, cronicile au fost publicate într-o ediție specială cu titlul *Letopisețul Țării Moldovei* (îngrijirea textului P. Dmitriev, T. Celac).

În arealul preocupărilor științifice ale istoricilor un loc deosebit ocupa cercetarea dezvoltării istorice a Moldovei de Est (teritoriului dintre Prut și Nistru, numit Basarabia) și a spațiului din stânga Nistrului în componența Imperiului țarist în perioada dintre finele secolului al XVIII-lea și anul 1917. Eforturile erau concentrate asupra studierii problemelor privind politica regimului țarist și statutul juridic al Basarabiei în sistemul colonial al Imperiului rus, evoluția social-economică, politică și culturală a ținutului, mișcarea social-politică și de eliberare, transformările structural-formaționale în dezvoltarea societății basarabene pe parcursul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea.

Statutul juridic al Basarabiei în sistemul administrativ-politic și colonial al Imperiului rus, formarea, structura și competențele organelor administrative ale regiunii în prima treime a secolului al XIX-lea sunt studiate în lucrarea *Автономия Бессарабии в составе России (1812-1828) // Труды по истории Молдавии XIX века* (1982) de Ia. Grosul.

Probleme de istorie a dezvoltării industriei, agriculturii, transportului și comerțului, a evoluției proceselor social-demografice, precum și a relațiilor agrare și a realizării reformelor agrare și celor burgheze din anii '60-'70 ai secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea au fost abordate și tratate în studiul de sinteză *История народного хозяйства Молдавской ССР (1812-1917 гг.)* (1977), lucrările monografice individuale *Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1812-1861)* și *Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1861-1905)* de Ia. Grosul și Il. Budak, *Экономическое развитие дореформенной Бессарабии в первой половине XIX в.* (1973) de M. Muntean, *Очерки экономической истории Бессарабии эпохи империализма* (1980) de D. Șemiakov, *Промышленность Бессарабии в конце XIX – начале XX в.* (1985) de N. Babilunga, culegerea tematică *Вопросы истории Молдавии XIX века – начала XX века* (1989).

Procesele de formare a piețelor locale ramurale și unificarea acestora în piața agricolă basarabeană și încadrarea ei în sfera de influență a pieței agrare ruse și a celei europene au fost obiectul cercetărilor în lu-

crarea *Сельскохозяйственный рынок Бессарабии в XIX в.* (1981) de I. Anțupov. Au fost realizate ample cercetări în domeniul istoriei orașelor, fiind elucidate dinamica populației urbane și structura ei socială, dezvoltarea industriei și a comerțului, evoluția relațiilor capitaliste în mediul urban. Rezultatele obținute sunt prezentate în studiile *Города Бессарабии (1812-1961)* (1964) și *Города Бессарабии (1861-1900)* (1975) de V. Jukov.

Cercetătorii epocii moderne au acordat o mare atenție specificului dezvoltării social-economice a zonei de sud a Basarabiei. Amplasarea aici a țăranilor din interiorul Rusiei țariste și a coloniștilor străini de origine bulgară, găgăuză și germană, situația social-economică a categoriilor țărănești, evoluția relațiilor agrare și a celor burgheze, mișcarea socială și alte aspecte au fost studiate în cărțile *Переселение болгар и Южную Бессарабию 1828-1834 гг.* (1965) și *Социально-экономическое развитие болгарских и гагаузских сел Южной Бессарабии (1808-1856 гг.)* (1970) de I. Meșceriuk, *Государственная деревня Бессарабии в XIX в.* (1966) și *Аграрные отношения на юге Бессарабии (1812-1870 гг.)* (1978) de I. Anțupov, *Общественное движение и классовая борьба болгар и гагаузов юга России (конец 20-х – середина 50-х гг. XIX в.)* (1988) de I. Grec etc.

În anii '70-'80 a fost inițiată studierea unor probleme necercetate sau slab explorate în istoriografia națională. Rezultatele investigațiilor efectuate în cadrul cercetării problemelor dezvoltării social-economice a spațiului din stingă Nistrului în secolul al XIX-lea sunt prezentate în lucrările *Развитие промышленности и торговли в левобережных районах молдавского Поднепровья в постреформенный период (1861-1905 гг.)* (1985) de I. Jarcuțchi, *Крестьяне левобережного Поднепровья в дореформенный период* (1990) de I. Anțupov.

O pondere semnificativă în tematica de cercetare a istoriei Basarabiei și spațiului din stânga Nistrului în perioada modernă a ocupat-o problematica social-politică. Caracterul, tendințele evoluției, orientările politico-ideologice și formele principale de manifestare a mișcării social-politice și a celei social-revoluționare, antrenarea populației locale în mișcarea de eliberare a popoarelor balcanice sunt cercetate și elucidate în lucrările *Общественно-политическое движение в Бессарабии в первой постреформенный период* (1959) de I. Budak, *Общественное движение в Бесса-*

рабии в первой четверти XIX в. (în două volume, 1974) de L. Oganean, *Южные декабристы и греческое национально-освободительное движение* (1963), *Бессарабия и греческое национально-освободительное движение* (1974), *Декабристы в Молдавии* (1975), *Передовая Россия и общественно-политическое движение в Молдавии (первая половина XIX в.)* de I. Iovva, *Революционное движение в Молдавии (с 1895 по февраль 1917 г.)* de Iu. Ivanov etc.

S-a completat sursa izvoristică, fiind pregătită și publicată colecția de documente „Istoria Moldovei. Documente și materiale”, consacrate situației social-economice a țăranilor și mișcării țărănești din Basarabia în secolul al XIX-lea (în 5 volume, 1957-1969).

Pe lângă realizările incontestabile ale istoricilor în studierea istoriei Basarabiei și Transnistriei (sec. XIX – încep. sec. XX), în lucrările apărute continuă să fie apreciată pozitiv anexarea Basarabiei de către Rusia, fiind ocolită politica de rusificare a țărismului în aceste teritorii, fiind apreciate negativ mișcarea națională din provincie și mai ales, relațiile ei cu intelctualitatea din România.

Un loc deosebit de important în activitatea științifică a Institutului de Istorie și a instituțiilor de profil umanistic din republică revenea studierii istoriei Moldovei în perioada contemporană. În funcție de tematica de cercetare și de cronologia istorică concretă a desfășurării evenimentelor istorice în spațiul dintre Prut și Nistru și din stânga Nistrului, cercetările științifice au fost concentrate asupra studierii problemelor încadrate în două micro-perioade istorice distincte: perioada interbelică și perioada postbelică.

Mediul politico-partinic și ideologic, în care s-au dezvoltat științele istorice, a influențat decisiv formarea tematicii de cercetare și modul de interpretare a evenimentelor și fenomenelor istorice, dominantă fiind orientarea spre satisfacerea demersurilor politico-ideologice oficiale.

În cadrul direcțiilor științifice stabilite pentru perioada contemporană o atenție sporită s-a acordat istoriei mișcării social-revoluționare din anii 1917-1920, evidențiată în istoriografia sovietică prin trei componente integrate: revoluția socialistă din octombrie, lupta pentru instaurarea puterii sovietice și războiul civil.

Un șir de lucrări a fost consacrat mișcării revoluționare din Moldova și pe Frontul român în anul 1917: *Борьба трудящихся Бессарабии против*

интервентов в 1917-1920 гг. (1957) de N. Berezneakov, *Крестьянское движение в Молдавии в 1917 году и претворение и жизнь ленинского Декрета о земле* (1970) de M. Itkis, *Демократическое движение за мир на Румынском фронте в 1917 году* (1973) de E. Danu, *Деятельность солдатских Советов и комитетов на Румынском фронте и в Молдавии в 1917 г.* (1983) de M. Ghițiu. Cercetările realizate au servit drept bază pentru elaborarea lucrării colective de sinteză *Победа Советской власти в Молдавии* (E., 1978 – în l. rusă, Chișinău, 1980 – l. română). Lucrarea se baza pe o tratare forțată a surselor istorice.

Obiectul unor scrieri l-a constituit și organul legislativ suprem al Republicii Democratice Moldovenești, Sfatul Țării, caracterizat tendențios în exclusivitate în culori negre: *Предательская роль «Сфатул uezрий»* (1969) de S. Afteniuc, A. Esaulenco și M. Itkis etc.

Desfășurarea războiului civil și primele transformări socialiste în spațiul din stânga Nistrului au fost studiate în lucrarea *Левобережные районы Молдавии. 1918-1924 (исторический очерк)* (1979) de Z. Ivanov.

În paralel cu editarea lucrărilor monografice, au fost publicate și o serie de culegeri de documente: *Борьба за власть Советов в Молдавии (март 1917 – март 1918)* (1957), *За власть Советов. Хроника революционных событий в Молдавии (март 1917 – январь 1918 гг.)* (1979) etc.

Situația Basarabiei în componența statului unitar român și mișcarea socială în perioada interbelică a fost abordată într-un șir de lucrări individuale: *Положение трудящихся и демографические процессы в городах Бессарабии. 1918-1940* (1977) de S. Custreabov, *Культура Бессарабии. 1918-1940* (1978) de S. Brîseakin, *Общество бессарабцев в СССР и союзы бессарабских эмигрантов 1924-1940* (1978) de Ia. Kopanski, *Большевистская печать Бессарабии 1918-1921 гг.* (1967) de V. Clabuțki, *Крестьянское движение в Бессарабии в 1929-1933 гг.* (1976) de N. Moldovan etc. și în studiul colectiv de sinteză *Борьба трудящихся Бессарабии за свое освобождение и воссоединение с Советской Родиной. 1918-1940 гг.* (1970). Pe tematica respectivă au fost editate culegerile de documente *Международная поддержка борьбы трудящихся Бессарабии за воссоединение с Советской Родиной (1918-1940гг.)* (1970), *Хотинское восстание* (1976) ș.a.

În publicațiile respective, într-o măsură mai mare sau mai mică, materialul documentar era potrivit cu concepțiile preconcepute ale viziunii oficiale negative privind situația Basarabiei din perioada interbelică. Realizările incontestabile din cultură, știință, momente importante din viața socială, economică și politică erau prezentate denaturat. Această viziune a dominat până în anii '90 ai secolului trecut.

Obiectul unor studii speciale a fost istoria R.A.S.S. Moldovenești. Condițiile istorice, premisele și procesul de formare a R.A.S.S. Moldovenești au fost cercetate în lucrarea *Образование Молдавской АССР* (1974) de A. Repida. Dezvoltarea industriei și agriculturii în republica autonomă, crearea noilor ramuri industriale, situația economică a gospodăriilor țărănești în ajunul colectivizării, colectivizarea agriculturii, formarea și activitatea organelor electivă ale puterii – sovietelor au fost reflectate în cărțile *Социалистическая реконструкция и развитие промышленности и сельского хозяйства МАССР (1926-1937)* (1974) de Ch. Stratievski, *Участие трудящихся Молдавской АССР в деятельность Советов (1924-1940 гг.)* (1981) de A. Roman, *Экономическое развитие доколхозного села Молдавской АССР* (1989) de N. Chicuș ș.a.

Problema anului 1940, actul încorporării Basarabiei la Uniunea Sovietică și formarea RSS Moldovenești, locul și rolul acestui an în dezvoltarea statalității sovietice moldovenești și alte aspecte ale problemei au fost abordate în lucrările *Воссоединение молдавского народа в единое Советское государство* (1965), *Молдавская советская государственность и бесарабский вопрос* (1974) și *Год 1940. Продолжение социалистической революции в Молдавии* (1985) de A. Lazarev etc. Aceste lucrări au provocat aprecieri controversate în unele publicații de peste hotare.

S-a realizat un șir de lucrări în care au fost studiate diverse aspecte privind participarea Moldovei în cel de al doilea război mondial. Desfășurarea operațiilor militare pe teritoriul Moldovei, participarea populației în luptele contra fascismului au fost reflectate într-un șir de lucrări, mai reprezentative dintre ele fiind studiul colectiv *Молдавская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза 1941-1945 гг.* (1970) de S. Afteniuc, D. Elin, A. Corenev și I. Levit și culegerea de documente *Молдавская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза 1941-1945 гг.* în 2 volume (1975-1976).

Începând cu anii '60, în tematica științifică a crescut considerabil ponderea cercetărilor consacrate istoriei construcției „socialismului” în republică, în special a dezvoltării social-economice, politice și culturale în perioada postbelică. Din punctul de vedere al opției timpului de atunci au fost abordate și tratate un spectru larg de probleme referitoare la transformările social-economice, politice și culturale de natură socialistă și efectul lor asupra dezvoltării R.S.S. Moldovenești în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Rezultatele investigațiilor științifice a procesului de industrializare a republicii, constituirea complexului industrial republican, diversificarea de ramură și integrarea acestuia în complexul industrial unional, efectele social-economice ale industrializării au fost prezentate în studiile monografice *По пути индустриализации* (1975) și *Индустриальный прогресс Советской Молдавии в период развитого социализма* (1983) de V. Țaranov, *Осуществление ленинских идей электрификации в Молдавской ССР* (1970) de I. Petrovski ș.a.

Principiile generale și particularitățile constituirii și dezvoltării clasei muncitoare au fost analizate în monografiile *Роль рабочего класса в строительстве социализма в Молдавской ССР* (1977) de L. Repida, *Развитие рабочего класса в Молдавской ССР. 1945-1955 гг.* (1969) de V. Barbulat, *Технический прогресс и социальная структура рабочей промышленности Молдавской ССР (1940-1959 гг.)* (1981) de D. Taban și culegerile tematice *Развитие рабочего класса Молдавской ССР (1940-1965)* (1970), *Развитие промышленности и рабочего класса Молдавской ССР* (1970), *Формирование и изменение численности рабочего класса Молдавской ССР* (1980) ș.a.

A crescut semnificativ interesul istoricilor față de istoria agrară. Prima prezentare amplă a procesului de dezvoltare a agriculturii în R.A.S.S.M. și în R.S.S.M. în anii postbelici a fost efectuată în lucrarea monografică colectivă *Осуществление ленинского кооперативного плана в молдавской деревне* (1963) de S. Afteniuc, Ch. Stratievski și V. Țaranov, după care a urmat, fiind publicate diverse materiale și culegeri tematice, studiul de sinteză *Становление и развитие колхозного строя в Молдавской ССР* (1971), în care s-a analizat dezvoltarea agriculturii în intervalul de timp cuprins între anii 20 – mijlocul anilor 60 ai secolului al XX-lea. Proce-

sul de colectivizare și de formare a țăranimii colhoznice este prezentat în cartea *Коллективизация сельского хозяйства и формирование класса колхозного крестьянства в Молдавии* (1976) de M. Sîtnic. Problemele privind consolidarea colhozurilor și dezvoltarea lor în continuare au fost abordate în lucrările *Развитие сельского хозяйства Молдавской ССР* (1975) de B. Vizer, *Укрупнение колхозов Молдавской ССР в 1950-1965 гг.* (1978) de S. Novacov, *Сельское хозяйство и крестьянство Советской Молдавии (1921-1965 гг.)* (1970) etc.

Problemele dezvoltării agriculturii în condițiile aprofundării proceselor de integrare agroindustrială și cooperare intergospodărească, de perfecționare a relațiilor de producție în sfera agrară și de amplificare a influenței progresului tehnico-științific asupra structurii sociale a țăranimii colhoznice au constituit obiectul de investigații în lucrările *Научно-технический прогресс в сельском хозяйстве Молдавии* (1959-1970 гг.) (1982) de L. Bulmaga, *Возникновение и развитие межхозяйственной кооперации в сельском хозяйстве Молдавской ССР (1950-1972)* (1981) de L. Erhan ș.a.

O atenție prioritară s-a acordat studierii istoriei dezvoltării culturii în perioada contemporană. Într-un șir de lucrări au fost abordate și cercetate istoria formării, dezvoltării și activității intelectualității, consolidarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor de cultură, de învățământ și a celor științifice, dezvoltarea relațiilor de colaborare cu republicile unionale în domeniul culturii. Acestea și multe alte probleme și-au găsit reflectare în lucrările monografice *Интеллигенция Молдавской ССР (1940-1975)* (1979) și *Участие интеллигенции в развитии экономики и культуры Молдавской ССР (1940-1975)* (1980) de Z. Fedko și N. Petrovski, *Интеллигенция Советской Молдавии. Подготовка специалистов в Молдавии* (1971) de G. Bîrcă, *Очерки истории организации науки в Советской Молдавии (1924-1961)* (1980) și *Формирование и развитие научного потенциала Молдавской ССР* (1987) de O. Tarasov, *Деятельность культпросветучреждений Молдавской ССР по коммунистическому воспитанию трудящихся (1959-1979)* (1979) de V. Cozma, (1974) etc.

În paralel cu problematica menționată, colaboratorii institutului au abordat și alte aspecte nu mai puțin importante. Funcționarea organe-

lor electivă ale puterii și antrenarea în activitatea acestora a oamenilor muncii este reflectată în cartea *Советы и общественно-политическая активность трудящихся Молдавской ССР в 1940-1960 годах* (1989) de I. Bodrug. Au apărut lucrări privind colaborarea economică a Moldovei cu unele republici unionale și cu țările-membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc: monografia colectivă *Экономические связи Украинской ССР и Молдавской ССР на этапе развитого социализма* (1982), *Молдавия в сотрудничестве Советского Союза с социалистическими странами* (1981) de B. Andrușciac ș.a.

Au fost întreprinse primele încercări în vederea elaborării unor probleme teoretice în domeniul științelor de izvoristică, în special în statistica industrială: *Теория и практика исследования годовых отчетов социалистических промышленных предприятий как исторического источника* (1983) de A. Lisovin.

Concomitent cu editarea lucrărilor științifice, au fost pregătite și publicate o serie de culegeri tematice de documente și materiale: *Культура Молдавии за годы Советской власти. Vol. I. Развитие культуры в Молдавской АССР, Partea 1-2* (1975-1976), vol. II. *Развитие культуры в Молдавской ССР, Partea I* (1984); *Советское строительство в левобережных районах Молдавии. 1921-1924 гг.* (1967); *Социалистическая индустриализация и развитие рабочего класса в Советской Молдавии (1926-1958 гг.)* (1970); *Коллективизация крестьянских хозяйств в правобережных районах Молдавской ССР* (1969) etc.

În anii '60-'80, în cadrul Institutului de Istorie, s-a constituit și s-a afirmat direcția științifică de istorie a Europei de Sud-Est în epoca modernă și contemporană, obiectul investigațiilor fiind, în primul rând, Bulgaria și România.

În cadrul tematicii bulgaristice atenția principală era acordată studierii relațiilor revoluționare ruso-bulgare și participării populației din sudul Rusiei în mișcarea bulgară de renaștere și eliberare națională, fiind publicate studii asupra problematicii respective: *Болгаро-российские революционные связи 60-70-х гг. XIX столетия* (1972), *Из истории болгаро-российских культурных связей в 40-70-х гг. XIX в.* (1976), *Из истории российско-болгарских общественных и революционных связей (последняя четверть XIX в.)* (1979) și *Болгаро-российские*

революционные связи во второй половине XIX в. (1983) toate de C. Poglubco, *Российские революционеры в Юго-Восточной Европе* (1973) de V. Grosul, *Вклад России в подготовку болгарской интеллигенции в 50-70-е годы XIX в.* (1981) de L. Stepanov, *Участие болгар юга России в болгарском национальном Возрождении (50-70-е гг. XIX в.* (1981) de I. Zabunov, *Политические организации болгарского национально-освободительного движения во второй половине 50-х – 60-е гг. XIX в.* (1982), culegerea tematică *Проблемы истории стран Юго-Восточной Европы* (1989) ș.a.

În studierea problematicei privind istoria României s-au conturat două direcții de cercetare: viața politică internă și România în sistemul relațiilor internaționale la nivel bilateral și multilateral în epoca modernă și contemporană. Diverse aspecte ale vieții sociale și politice interne au fost tratate în lucrările monografice *Рабочее и социалистическое движение в Румынии (1907-1914 гг.)* (1974) și *Социалистическое движение в Румынии* (1977) de A. Moșanu, *Политическая система Румынии (последняя четверть XIX-начало XX в.)* (1980) de S. Madievski. Problemele interne și externe ale formării statului român independent au fost abordate în studiile *Русско-румынские отношения в 1859-1863 годах* (1968) și *Великие державы и формирование Румынского независимого государства* (1980) de E. Certan, *Россия и формирование Румынского независимого государства* (1969) de V. Grosul și E. Certan.

În cadrul istoriei relațiilor internaționale ale țărilor din Europa de Sud-Est, inclusiv ale României și Bulgariei, la un nivel relativ înalt au fost explorate problemele ce țin de relațiile cu U.R.S.S.: *Внешняя политика Румынии и румыно-советские отношения (сентябрь 1939-июль 1941 гг.)* (1971) de M. Kolker și I. Levit, *Советско-румынские отношения. 1929-1934 гг.* (1971) de Ia. Kopanski și I. Levit, *Участие фашистской Румынии в агрессии против СССР (Истоки, планы, реализация. I.IX.1939-19.XI.1942)* (1981) și *Крах политики агрессии диктатуры Антонеску (19.XI.1942-23.VIII. 1944)* (1981) de I. Levit, *Очерки внешней политики Румынской Народной Республики 1948-1955 гг.* (1971) și *Борьба Советского Союза за прием в ООН Болгарии, Венгрии и Румынии* (1972) de M. Muntean, *Подготовка и заключение мирных договоров с Болгарией, Венгрией и Румынией после второй мировой войны*

(1981) de C. Jighea, *Румынско-французские отношения во второй половине 70-х – 80-ые годы* (1989) de V. Opincă.

La sfârșitul anilor '80 în Institutul de Istorie a fost inițiată elaborarea cursului academic colectiv „Istoria R. S. S. Moldovenești” în 6 volume, care urma să sintetizeze realizările istoriografiei sovietice moldovenești din perioada postbelică. A fost publicat doar vol. 1 (1987), celelalte rămânând nefinisate. Ele au fost depășite, nerezistând noilor rigori ale societății în condițiile avântului mișcării naționale din anii 1989-1991.

Perioada din 1991 până în prezent. Marile răsturnări de situație din anii 1989-1991 în Republica Moldova au contribuit la creșterea considerabilă a interesului față de o istorie veridică a spațiului dintre Nistru și Prut. Cine suntem, de unde venim, încotro mergem? Aceste întrebări erau puse nu numai pe paginile ziarelor și revistelor, ci și la mitinguri și cenacluri. Istoriografia oficială a fost învinuită de falsificarea istoriei. Începe un proces de editare în grabă a unor lucrări ale istoricilor români din perioada interbelică (N. Iorga, I. Nistor, Al. Boldur, Șt. Ciobanu etc.) și a celor contemporani (Gh. Platon, N. Grigoraș, I. Caproșu și C. Stoide, Șt. S. Gorovei etc.). În 1989-1990 academicianul Artiom Lazarev publică o serie de articole în care scoate în evidență unele „pete albe” în istoria Moldovei: exagerarea în istoriografia sovietică a rolului slavilor în spațiul carpato-nistrean, urmările nefaste ale anexării Basarabiei de Rusia în 1812, politica de rusificare a țărismului în Basarabia, importanța Republicii Democrate Moldovenești din 1917, dezmembrarea teritoriului Basarabiei de către conducerea sovietică în 1940 etc. Cea mai mare parte a istoricilor (mai ales din generația tânără și medie) refuză a mai susține vechile dogme ideologice și se situează pe poziții reformiste. Din inițiativa acestor istorici sunt fondate revistele „Patrimoniul”, „Cugetul”, apoi „Destin românesc” (din 1994, apare cu sprijinul Fundației Culturale Române), care publică articole și materiale în probleme generale de istorie, documente ale timpului, propagă personalități importante din istoria neamului.

Sub impactul noilor procese din societate are loc și polarizarea colectivului Institutului de Istorie al A.Ș.M. Începând cu anul 1990, Institutul editează „Revista de istorie a Moldovei”, care încearcă să prezinte evenimentele și fenomenele istorice de pe pozițiile liberului cuget. Concomitent, Institutul a reacționat la cerințele timpului prin intensificarea cerce-

tării istoriei naționale. În acest scop, începând cu anul 1991, Institutul și-a reorganizat structura și forțele, și-a schimbat direcțiile și problemele de cercetare. Cercetătorii Institutului se sprijină în investigațiile lor pe principiile metodice și metodologice ale școlilor istorice europene de prestigiu. Este adevărat că în unele articole publicate în primii ani după 1991 se profilase și o tendință de negare completă a rezultatelor cercetărilor istorice din perioada regimului totalitar, ceea ce poate fi calificat drept o reacție mai curând emotivă a unor istorici la multiplele manipulări privind istoria națională în scopuri politice, atât de abuzive în trecut, dar nedepășite încă complet după 1991.

Problematica cercetărilor din Institutul de Istorie al A.Ș.M. a cuprins următoarele direcții de investigații științifice: Tracii septentrionali: getodacii, romanizarea lor și procesele etnogenetice; Țara Moldovei în contextul civilizației medievale europene; Basarabia și Transnistria sub regim țarist (1812-1917); Istoria Basarabiei și Transnistriei în perioada interbelică și a celui de-al doilea război mondial; Istoria Moldovei în perioada postbelică, Istoria regională și a localităților din R. Moldova; Istoria culturii și a științei din Republica Moldova.

Toate aceste cercetări fac parte din direcția prioritară „Probleme actuale ale istoriei Moldovei în contextul general european din cele mai vechi timpuri până în prezent”.

În cadrul acestei problematici, prin eforturile cercetătorilor Institutului s-a reușit să se realizeze și să se editeze (în ciuda greutăților financiare) un număr însemnat de lucrări științifice de prestigiu pentru știința academică istorică de la noi. Au fost pregătite cadre de tineri cercetători, care au susținut teze de doctor în științe istorice pe teme actuale din istoria națională. Conducătorii unor direcții științifice academice membru coresp. D. Dragnev, membru coresp. A. Eșanu, dr. hab. I. Chirtoagă, dr. L. Bulmaga etc. (din cadrul Institutului), dr. hab. A. Petrencu, dr. hab. Ion Niculiță, dr. hab. Gh. Gonța, dr. hab. Pavel Cocârlă, dr. hab. Boris Vizer, dr. hab. Eugeniu Certan etc. (din cadrul USM și UPS „Ion Creangă”) au contribuit substanțial la realizarea tezelor de doctorat la nivelul rigorilor actuale, creând școli științifice de tineri cercetători. Un număr însemnat de tineri cercetători a fost pregătit în instituțiile științifice și universitățile din România. În 1992, un colectiv de autori (coordonator D. Dragnev) publică prima lucrare de

sinteză, scrisă de pe poziții noi: „Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă”. Următoarea lucrare de sinteză „Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998” apare în 1998 (ed. II, 2004), fiind scrisă de istorici de la Chișinău și București (coordonator Ioan Scurtu).

Principalele cercetări în domeniul istoriei antice s-au concentrat în cadrul Institutului de Arheologie al AȘM și la U.S.M. Cercetătorii Institutului de Istorie au participat la abordarea unor aspecte privind această tematică în colaborare cu U.S.M. în cadrul unui Centru interdepartamental, care a funcționat până în 2004. Dintre problemele cercetate ținem să menționăm unele aspecte privind romanizarea, continuitatea populației romanizate, etnogeneza românilor și premisele formării statului medieval. În „Revista de istorie a Moldovei” au fost publicate mai multe articole semnate de cunoscuții arheologi și istorici: Ion Niculiță, Ion Hâncu, Lazăr Polevoi etc., consacrate istoriei tracilor nord-dunăreni, cercetării destinului băștinașilor din spațiul pruto-nistean în antichitate și în evul mediu timpuriu etc. Au fost publicate cărțile: Ion Hâncu, *Vetre strămoșești din Republica Moldova. Materiale arheologice informativ-didactice* (2003); Gh. Postică, *Românii din codrii Moldovei în evul mediu timpuriu* (1994); *Evul mediu timpuriu în Moldova*. Coordonator D. Dragnev (1994), I. Niculiță, *Traco-getica. Materiale și studii* (2004) etc.

În atenția cercetătorilor direcției științifice „Istorie medievală” condusă de membru cor. D. Dragnev s-au aflat problemele dezvoltării istorice a Moldovei medievale în contextul civilizației europene. O contribuție substanțială prezintă studierea problemelor privind așezările rurale din Estul Țării Moldovei, evoluția habitatului din perspectiva surselor documentare și arheologice. S-a cristalizat imaginea autentică a rusticului din spațiul Pruto-Nistean în secolele XIV – începutul sec. XIX (studiile din „Revista de Istorie a Moldovei” semnate de S. Tabuncic, P. Popovici, T. Ciobanu etc.).

În aria preocupărilor științifice ale cercetătorilor Institutului de Istorie în colaborare cu cei din universități s-au încadrat și cercetările de sinteză consacrate vieții și activității tuturor voievozilor Țării Moldovei în timpul aflării lor pe tron, începând cu Dragoș-Vodă și terminând cu Alexandru Ioan Cuza („Domnii Țării Moldovei. Studii”. Volum editat de Demir Dragnev (2005).

În contextul acțiunilor consacrate celor 500 de ani de la trecerea în eternitate a domnului Moldovei Ștefan cel Mare și 300 de ani de la moartea lui Dimitrie Cantemir au fost realizate o serie de investigații privind viața și activitatea acestora și rolul lor în istorie, valorificarea moștenirii culturale: D. Dragnev, I. Cașu, E. Dragnev, V. Pâslariuc, *Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii sale și a posterității* (2004), A. Eșanu, V. Eșanu, *Descrierea Moldovei de Dimitrie Cantemir în cultura europeană* (2004). Idem. *Epoca lui Ștefan cel Mare. Oameni, destine și fapte* (2004) etc.

În ultimul deceniu au fost elaborate mai multe lucrări consacrate politicii externe și diplomației Moldovei în secolele al XV-lea – al XVII-lea: Gh. Gonța, *Viața politică a Țării Moldovei în epoca domniei lui Ștefan cel Mare și a urmașilor săi* (2004), L. Zabolotnâi, *Raporturile dinastice și diplomația de mariaj în relațiile moldo-polone în a doua jumătate a sec. al XVI-lea – mijlocul sec. al XVII-lea* (2004); E. Baidaus, *Politica și diplomația Moldovei în timpul domniei lui Vasile Lupu (1634-1653)* (1998); I. Eremia, *Politica externă a Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea* (USM, 2000).

Studii consacrate istoriei diplomației Moldovei din epoca medievală au fost semnate de E. Cernenchi, iar politica internă și externă a Moldovei de la începutul sec. XVII a fost studiată de V. Constantinov. Epoca domniilor fanariote a căpătat reflecție în monografia lui D. Dragnev, *Țara Moldovei în epoca Luminilor* (1999). Studii interesante privind situația Moldovei în contextul politicii marilor puteri în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea a publicat Vl. Tcaci. Tot în acest context se înscriu și lucrările *Moldova în relațiile politice internaționale (1763-1774)* de Vl. Mischevca și *Moldova în politica marilor puteri la începutul sec. al XIX-lea* (1999).

Pentru prima dată în Republica Moldova s-au efectuat în cadrul UPS „Ion Creangă” în colaborare cu Institutul de Istorie cercetări științifice în domeniul relațiilor politice, economice și culturale moldo-grecești. V. Mischevca și P. Zavistanos au publicat monografia „Principele Constantin Ipsilanti. 1760-1818” (1999).

În ultimii ani se profilează și o direcție nouă de cercetare a istoriei medievale a Moldovei: viața cotidiană, mentalități, sensibilități (studii semnate de A. Felea, L. Zabolotnâi, A. Lisnic).

S-au studiat trăsăturile generale și specifice ale dezvoltării istorice a unor zone ale Moldovei: Bugeacul, Transnistria, Bucovina și ținutul Ho-

tin: au fost reconstituite diverse aspecte din viața politică, economică, socială și culturală a regiunilor nominalizate, fiind totodată pus în circuitul științific un volum mare de documente și materiale inedite, referitoare la istoria acestor teritorii depistate în arhivele din Republica Moldova, România, Austria, Ungaria (C. Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii Austriei 1774-1918* (2003); I. Chirtoagă, *Sud-Estul Moldovei și stânga Nistrului (1484-1699)* (1999); I. Gumenâi *Istoria ținutului Hotin de la origini până la 1806* (2002), *Moldova medievală. Structuri executive, militare și ecleziastice* (2001), de A. Eșanu, V. Eșanu, consacrată realităților din spațiul Pruto-Nistean în sec. XV-XVII.

Istoricii medievaliști au continuat să publice materiale documentare inedite, înmănușate în colecția „Moldova în epoca feudalismului” (vol. XI, 1992; vol. VIII, 1996; vol. IX, 2004; vol. X, 2005, întocmite de L. Svetlicinai, D. Dragnev și E. Bociarov).

O contribuție esențială la dezvoltarea disciplinelor istorice auxiliare le constituie studiile în domeniul paleografiei slavo-române și româno-chirilice cu analiza principalelor publicații de texte paleografice, începând cu mijlocul sec. al XIV-lea, și a principalelor cataloage de manuscrise slavo-române (D. Dragnev, I. Gumenâi, *Paleografia slavo-română și româno-chirilică*, 2001; *Catalogul general al manuscriselor moldovenești păstrate în U.R.S.S. Colecția bibliotecii mănăstirii Noul Neamț* (sec. XIV-XIX, alcătuitor Valentina Pelin, Chișinău, (1989); „Cartea Moldovei. Sec. XVII – începutul sec. XX”, vol. I-II (1990-1992).

Și epoca modernă este o preocupare importantă a multor cercetători din Institutul de Istorie și universitățile din Moldova. Au fost studiate procesele social-economice și politice din perioada războiului ruso-turc din 1806-1812, dezvoltarea istorică a Basarabiei în componența Imperiului țarist în anii 1812-1917; organizarea administrativă, situația politică, economică și financiară, starea și dezvoltarea comerțului intern și extern.

Un loc aparte în cercetările istoricilor moderniști îl ocupă problemele legate de mișcarea națională, spiritualitatea și cultura din Basarabia (I. Jarcuțchi, VI. Mischewca, *Pacea de la București (din istoria diplomatică a încheierii tratatului de pace ruso-turc de la 16 (28) mai 1812)* (1992); Al. Agachi, *Ocupația rusă a Principatelor române (1806-1812)* (2003); D. Poștarencu, *O istorie a Basarabiei în date și documente 1812-1940* (1998);

V. Tomuleț, *Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia și influența ei asupra constituirii burgheziei comerciale (1812-1868)* (USM, 2002); Gh. Negru, *Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia* (2000), studii consacrate istoriei învățământului teologic, semnate de D. Ețco etc.).

În baza unui bogat material documentar de arhivă, publicistic și memorialistic, cercetătorii Institutului de Istorie au întreprins vaste investigații consacrate perioadei 1900-1918: diverse aspecte ale politicii naționale promovate de către guvernul țarist, precum și ale mișcării naționale, particularitățile acestei mișcări; constituirea și activitatea Sfatului Țării și proclamarea Republicii Populare (Democratice) Moldovenești în 1917; unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918 (Gh. Cojocaru, *Sfatul Țării, Itinerar*, (1998); A. Moraru, I. Negrei, *Anul 1918. Ora astrală a neamului românesc*, (1998), I. Țurcanu, *Unirea Basarabiei cu România 1918*, (1998), V. Popovschi, *Republica Democratică Moldovenească* (2001). La dispoziția cercetătorilor au fost puse valoroase documente inedite din arhivele rusești, referitoare la unele momente cruciale din istoria națională modernă (I. Varta, T. Varta, *Moldova și Țara Românească în timpul domniilor regulamentare. Documente inedite din arhivele din Federația Rusă, Ucraina și Republica Moldova* (2003); I. Varta, *Revoluția de la 1848 în Țările Române. Documente inedite din arhivele rusești* (1998); Idem. *Unirea Moldovei cu Țara Românească (1853-1959)* (2005).

Specialiștii în istoria interbelică a Basarabiei și Transnistriei sunt preocupați de o serie de probleme privind integrarea Basarabiei în Statul Român, dezvoltarea economică și demografică a Basarabiei, viața politică și cultura ei, politica etnoculturală promovată în R.A.S.S.M., represiunile staliniste din această republică (Gh. Cojocaru, *Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918-1923)* (1997); N. Atanasov, *Industria, comerțul, băncile și sistemele de comunicație ale Basarabiei în anii 1918-1940* (2000); V. Nicolenco, *Extrema dreaptă în Basarabia. 1923-1940* (1999), N. Enciu, *Populația rurală a Basarabiei în anii 1918-1940* (2002), V. Galușcenco, *Populația R.A.S.S.M. (1924-1940)* (2001), E. Negru. *Politica etnoculturală în R.A.S.S.M. (1924-1940)* Chișinău, 2003; K. B. Стратиевский. *Голод в 1932-1933 гг. в Молдавской АССР* (2001) etc. O deosebită atenție s-a acordat evenimentelor tragice din anii 1939-1941, precum și celor din timpul celui de-al doilea război mondial. În acest context au fost abordate

și elucidate diverse aspecte politice, militare și social-economice ale istoriei Bucovinei în perioada acestui război. (I. Șișcanu, *Uniunea Sovietică – România, 1940 (tratatative în cadrul comisiilor mixte)* (1995), N. Gribincea, *Basarabia în primii ani de ocupație sovietică* (1995); V. Stăvilă, *De la Basarabia românească la Basarabia sovietică, 1939-1945* (2000); A. Petrencu (USM), *România și Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial*, Chișinău (1999); P. Moraru, *Bucovina în perioada iunie 1941 – august 1944* (2004) etc.

În perioada de după 1991, inițial se studiau selectiv numai problemele privitor la așa-numitele „pete albe”: foametea din 1946, deportările, represuniile regimului totalitar (*Голод в Молдове (1946-1947). Сборник документов*, (1993); I. Țurcanu, *Foametea din Basarabia în anii 1946-1947: mecanismul organizării ei* (1993); B. Пасат, *Трудные страницы истории Молдавии. 1940-1950* (1994) etc.). În anii ce au urmat spectrul problemelor cercetate referitoare la această perioadă s-a lărgit considerabil. A sporit interesul față de istoria statului independent Republica Moldova (conflictul militar din Transnistria, politica externă a Republicii Moldova, relațiile economice, culturale etc.). Cercetătorii au relevat factorii ce au determinat circumstanțele în care au decurs transformările politice, social-economice și culturale în R.S.S.M., apoi în Republica Moldova. Au fost analizate perspectivele de dezvoltare a Republicii Moldova în contextul integrării europene etc. (L. Bulmaga, *Agricultura Moldovei (1950-1990), Aspecte social-economice* (1999); E. Postică, *Rezistența antisovietică în Basarabia. 1944-1950* (1997); E. Șișcanu, *Regimul totalitar bolșevic în R.S.S. Moldovenească (1940-1952)* (1997); Gh. Negru, *Politica etnolingvistică în R.S.S. Moldovenească*, Chișinău, 2000; I. Cașu, *Politica națională în Moldova Sovietică (1944-1989)*, (2000); B. Царанов. *Сельское хозяйство Молдовы. История и современность* (2004); M. Gribincea, *Trupele ruse în Republica Moldova. Factor stabilizator sau sursă de pericol?* (1998); V. Gaiciuc, V. Ciobanu, *Constituirea Armatei Naționale (cronica evenimentelor 1982-1992)* (1999); Gh. Cojocaru, *Politica externă a Republicii Moldova. Studii* (2001); Idem. *Tratat de Uniune Sovietică* (2005) etc.).

Un șir de studii este consacrat problemelor ce țin de valorificarea și repunerea în circuitul actual de valori a mai multor monumente de istorie scrisă de mari personalități ale culturii naționale din sec. XV-XIX. În cadrul direcției științifice „Istoria culturii și științei”, condusă de m. c. A.

Eșanu, au fost publicate studii consacrate istoriei învățământului, cărții și tiparului, cronicilor și cronicarilor, raporturilor culturale cu alte popoare, monumentelor de istorie, de arte plastice și arhitectură etc. (*Valori și tradiții culturale în Moldova. Culegere de studii* (1993); A. Eșanu, *Contribuții la istoria culturii românești* (1997); *Un veac de aur în Moldova (1643-1743), Contribuții la studiul culturii și literaturii române vechi, Culegere de studii* (1996); N. Fuștei, *Mitropolitul Dosoftei: viața și activitatea* (1991); Gh. Postică, *Mănăstirea Căpriana de la întemeiere până în zilele noastre* (2000); A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei. *Mănăstirea Căpriana (sec. XV-XX). Studiu istoric* (2003); P. Parasca (ULIM), *La obârșia Mitropoliei Țării Moldovei*; Em. Dragnev, *O capodoperă a miniaturii din Moldova medievală. Tetraevangelul de la Elșizavetgrad și manuscrisele grupului Parisinus graecus* (2004) etc.

În perioada anilor 1997-2004, istoricii de la Institutul de Istorie și de la universități, în colaborare cu profesori din licee, au editat tot setul de manuale la Istoria universală și Istoria românilor pentru clasele a IV-a – a XII-a. Autori ai acestor manuale sunt: I. Niculiță, Gh. Postică, D. Dragnev, E. Dragnev, P. Cocârlă, Gh. Gonța, P. Parasca, I. Negrei. E. Danu, N. Chicuș, I. Ojog, I. Șarov, N. Enciu, I. Șișcanu ș. a. Au fost de asemenea editate materiale didactice consacrate istoriei Transnistriei (2001) și Bucovinei (2002).

Istoricii au publicat în această perioadă un set de descrieri monografice ale istoriei mai multor localități din Republica Moldova (A. Eșanu, A. Furtună, I. Leșco, V. Stăvilă, D. Poștarencu etc.).

Realizările istoricilor din Institutul de Istorie și universitățile din Republica Moldova au fost prezentate la mai multe conferințe, sesiuni științifice și simpozioane internaționale și republicane. În acest context o deosebită rezonanță științifică au avut următoarele foruri: „Primul simpozion româno-turc din Republica Moldova în domeniul istoriei” (Chișinău, 2000); „Raporturile moldo-grece în contextul relațiilor internaționale: Probleme și perspective (Chișinău, 2002); „Simpozionul științific Internațional moldo-polon consacrat memoriei marelui hatman Stanislaw Zolkiewski” (Chișinău, 2003); „Ștefan cel Mare – personalitate marcantă în istoria Europei”, Conferință științifică Internațională (Chișinău, 2004); „Dinastia Movileștilor – interferențe politice și cultura-

le ale elitelor din Europa Centrală și de Est în sec. XVI-XVII (Chișinău, 2005); „O altă viziune a istoriei: imaginar, mentalități și cotidian în istoria Moldovei”, Conferința republicană (Chișinău, 2000); „645 de ani de la începutul luptei pentru independență a Țării Moldovei”, Conferință republicană (Chișinău, 2004) etc.

Publicațiile istoricilor din Republica Moldova sunt înalt apreciate în recenziile publicate în revistele științifice din țară și de peste hotare, făcându-se trimiteri la acestea în lucrări științifice editate în România, Ucraina, Polonia, Rusia, Grecia, Germania, Franța etc.

Note:

1. *Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă*, Chișinău, 1992, p. 208.
2. Șt. Bârsănescu, *Academia Domnească din Iași. 1711-1821*, Buc. 1962; A. Camariano-Cioran, *Academiile domnești din București și Iași*, București, 1971.
3. Șt. Pascu, *Academia Română la 125 de ani* // Revista de istorie a Moldovei, 1992, nr. 4, pp. 60-61.
4. *Ibidem*.
5. N. Iorga, *Basarabia noastră*, Chișinău, 1993; Șt. Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1923; Idem, *Unirea Basarabiei*, Chișinău, 1993; I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, 1991.
6. С. Пармакли, *Одесское общество и древностей и место Бессарабии в его научной жизни* // Revista de istorie a Moldovei, 1993, nr. 4.
7. *Труды Бессарабской ученой архивной комиссии*. Т. 1-3, Кишинэу, 1903.
8. I. Șpac, *O revistă basarabeană de genealogie* // Revista de istorie a Moldovei, 1994, nr. 3, 4, p. 98.
9. *Ibidem*, p. 100.

SURSA: „Revista de istorie a Moldovei”, 2006, nr. 1-2.

CONSIDERAȚII ISTORIOGRAFICE PRIVIND EVOLUȚIA POPULAȚIEI AUTOHTONE ÎN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC ÎN EVUL MEDIU TIMPURIU

Demir DRAGNEV

Disputa referitoare la continuitatea viețuirii românilor în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic în Evul Mediu timpuriu, care a apărut în istoriografie încă la sfârșitul secolului al XVIII-lea, s-a extins și în următoarele două secole. La baza acesteia s-au aflat acțiunile unor cercuri politice austriece, apoi maghiare îndreptate spre contestarea concepțiilor fruntașilor mișcării de emancipare națională a românilor din Transilvania, expuse în *Supplex Libellus Valachorum* (1791), privind autohtonismul lor în această provincie. Viziunilor românești le-a fost contrapusă „teoria imigraționistă”, care insista asupra imigrării populației romanice de peste Dunăre, începând cu secolul al XIII-lea. Teoria imigraționistă a fost multiplu promovată în tratatele de istorie a Transilvaniei și Ungariei, scrise de istorici maghiari, germani, ruși, bulgari ș.a. Ei căutau să fixeze originea românilor în diferite zone ale Peninsulei Balcanice.

Pe parcursul ultimelor două secole istoriografia românească s-a concentrat asupra expunerii diverselor argumente istorice, lingvistice, toponimice, arheologice etc., care în viziunea autorilor, combăteau concepția imigraționistă. De regulă, până în perioada postbelică istoricii au operat preponderent cu surse scrise, iar începând cu anii '40-'50 ai secolului trecut un loc de frunte îl ocupă argumentele bazate pe materiale arheologice.

O sinteză a rezultatelor cercetării problemei enunțate a realizat istoricul Nicolae Stoicescu, care a editat în 1980 lucrarea „Continuitatea românilor”, reeditată în 1995 sub denumirea „O falsă problemă istorică – discontinuitatea poporului român pe teritoriul strămoșesc”. Ultima ediție a fost completată și adusă la zi, fiind bazată pe circa 300 de monografii și studii, în mare parte apărute în anii 1980-1990. În lucrare este amplu expusă istoriografia problemei, după care urmează compartimentele ce includ argumentele istoriografiei românești în favoarea continuității populației

autohtone după cucerirea Daciei de către Imperiul Roman și în perioada marilor migrații. Autorul nu evidențiază însă problemele controversate, neclarificate, referitoare la această vastă temă, probleme care vor apărea în vizorul cercetărilor în următoarele decenii.

Academicianul Victor Spinei a menționat într-un studiu publicat la Chișinău în 2006 că în multe lucrări din perioada totalitară din România „se reliefa o atitudine triumfalistă privind stadiul cercetărilor, postulându-se înregistrarea unor dovezi irefutabile privind continuitatea nediferențiată a elementului neolatin în toate microregiunile arealului carpato-dunărean și ignorându-se argumentele reticente în această privință”, ceea ce a condus „spre automulțumire și să descurajeze demersurile constructive” [1].

Abandonarea clișeelelor impuse de regimul totalitar și largirea colaborării istoricilor din diferite centre științifice europene s-au soldat cu noi abordări ale diverselor aspecte referitoare la problema cercetată. O amplă bibliografie contemporană referitoare la această temă a fost publicată de Victor Spinei [2].

Această bibliografie permite a urmări evoluția cercetării problemei respective în ultimul deceniu al secolului trecut și în primii ani ai secolului recent.

În primul deceniu după 1989 au continuat să apară cercetări care aprofundau anumite aspecte ale „concepției continuității”. În 1991 Lidia Bârză și Stelian Brezeanu publică un studiu în care se susține paralelismul procesului de romanizare din Dacia romană și din afara ei [3].

Un studiu comparativ privind evoluția romanității orientale și a celei occidentale în direcția constituirii națiunii medievale a publicat Stelian Brezeanu [4].

În aceeași perioadă, pe fundalul criticilor în adresa denaturărilor „național-comuniste” a istoriei românilor din perioada ceaușistă, în 1997 apare cartea lui Lucian Boia „Istorie și mit în conștiința românească” în care, pe lângă alte probleme majore ale istoriografiei naționale, sunt comentate și unele referitoare la continuitatea populației autohtone de la nord de Dunăre după retragerea legiunilor romane [5]. L. Boia nu se limitează doar la istoriografia românească postbelică, ci caracterizează și viziunile istoricilor români din secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, considerându-le în totalitatea lor de sorginte naționalistă. De

naționalism sunt acuzați nu numai reprezentanții Școlii Ardelene, ci și asemenea renumiți istorici ca Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, C. C. Giurescu ș.a. L. Boia consideră că acești savanți, admitând formarea poporului român atât la nord, cât și la sud de Dunăre, urmăreau scopul politic de a justifica dreptul României (la momentul când ei își scriau operele) de a deveni un arbitru la sud de Dunăre și a-i proteja pe aromâni [6]. Același istoric îl învinuiește pe arheologul Ion Nestor că s-ar fi conformat regimului comunist atunci când a numit cultura arheologică *Dridu* „românească”.

L. Boia pune la îndoială continuitatea populației băștinașe romanizate în spațiul nord-dunărean după anul 600, acceptând o „ștergere a latinității” pe acest teritoriu după modelul Britaniei, Panoniei, Africii de Nord etc. În acest context el este solidar cu istoricul clujean de origine germană, emigrat în Germania, Kurt Horedt, care admite că populația romanizată din Transilvania s-ar fi strămutat prin secolul al VII-lea peste Dunăre și ar fi revenit prin secolul al IX-lea. Când privește primii duci ai unor formațiuni politice româno-slave din Transilvania *Gelu*, *Menumorut* și *Glad*, aceștia, consideră L. Boia, sunt pur și simplu inventați de *Cronicarul anonim* maghiar în a sa „Gesta Hungarorum” și mitizați de către istoriografia românească, așa cum insistă istoriografia maghiară.

Istoricul clujean Alexandru Madgearu într-o lucrare consacrată analizei critice a informațiilor „Cronicarului anonim”, constată că autorul ei în pasajele referitoare la ducele Gelu s-a bazat pe tradiția orală, care conține atât date veridice, cât și unele mituri menite să glorifice cuceririle maghiari. Autorul consideră că primul val al cuceririlor maghiare în Transilvania s-a produs după anul 900, iar ducatul lui Gelu a existat pe la anul 930, ceea ce este în concordanță cu datele arheologice, toponimice și cu alte surse care se referă la perioada respectivă [7].

Astfel, autorul precizează concluziile predecesorilor săi, dar nu pune la îndoială existența acestui ducat românesc în Transilvania la momentul cuceririi maghiare.

Un alt istoric clujean, academicianul Ioan-Aurel Pop a consacrat o lucrare specială analizei criticilor aduse de L. Boia istoricilor români din perioada de până la 1989 [8]. Autorul constată că L. Boia are dreptate când afirmă că pe parcursul timpului, mai ales în perioada regimului comunist, trecutul a fost deformat în lucrările unor istorici. Dar, numind toate aceste

abateri „mituri”, criticul nu recunoaște că rezultatele cercetărilor istoricilor profesioniști necesită să fie raportate la adevăr, adică analizate și nu declarate în bloc „ficțiuni” [9].

Ioan-Aurel Pop consideră că demitizarea și depolitizarea istoriei, pentru care optează L. Boia, nu se poate baza pe ignorarea argumentelor serioase ale istoriografiei românești privind formarea poporului român pe ambele maluri ale Dunării, continuitatea habitatului romanității nord-dunărene și după anul 600, a procesului constituirii limbii române și a poporului român sau pe ignorarea informației *Cronicarului anonim* maghiar despre primele formațiuni statale româno-slave din Transilvania etc., așa cum insistă acest autor [10].

Concretizarea unor aspecte ale *concepției continuității* a urmat să se aprofundeze în ultimul deceniu, lansându-se noi argumente. Istoricul clujean Coriolan Horațiu Opreanu a constatat că în istoriografia românească din ultimul secol problema continuității a fost abordată rigid, încercându-se demonstrarea continuității văzute liniar din Antichitate până astăzi [11]. Același autor menționează că a demonstra prezența în Dacia a populației romanizate după retragerea armatei romane cu argumente arheologice este un efort lipsit de esență, fiind necesar a recurge la metoda comparată de cercetare: situația din Dacia era comună cu cea a altor provincii, unde populația rurală a continuat să locuiască și după secolul al V-lea, după ce s-a retras administrația și armata romană. Unii istorici străini neimplicați în tematica continuității din Dacia (L. Okamura, A. Watson), dar care au studiat epoca împăratului Aurelian, consideră impracticabilă soluția evacuării în masă a întregii populații din provinciile abandonate de armată. Au fost retrași *honestiores* (administrația, marii proprietari de pământ, negustorii), dar au rămas *humiliores* (populația rurală, care avea mai multe în comun cu barbarii decât cu cei, care s-au evacuat) [12]. Se atenționează că motivele retragerii în condițiile concrete de la Dunărea de Jos nu au fost determinate de o invazie a goților, ci de necesitatea de a avea efective mai numeroase pentru compania contra Palmyrei și securizarea frontierei dunărene, precum și de protejarea Serdicăi, de unde împăratul era de origine [13].

O altă problemă insuficient cercetată în istoriografia românească legată de teoria continuității este cea a extinderii romanității pe întreg

spațiul Carpato-Dunărean-Pontic. Viziunii liniare a evoluției etnoculturale a acestui spațiu din Antichitate până la formarea limbii române și a poporului român, lingvistul Al. Neculescu a contrapus un nou concept – cel al *continuității mobile*. El constă în prezența în diferite perioade a două tipuri de romanitate: *Romania* (romanitatea) *Antiqua* și *Romania* (romanitatea) *Nova*. Prima avea câteva focare în Transilvania (în fosta provincie Dacia), iar a doua în zonele extinse compuse din daco-români și alogeni în afara fostei provincii. Dar între aceste două tipuri de continuitate a existat o permanentă și directă comunicare. *Romania Antiqua* nu prezenta o zonă rămasă în nemișcare pe același loc, ci se constituia din concentrări de populație romanică, care se aflau în contact cu zonele în proces de romanizare din *Romania Nova*.

Astfel, în spațiul carpato-dunărean și în cel dunăreano-balcanic a fost creată prin concentrări și dispersări a comunităților romanice o *continuitate mobilă* între aceste tipuri de romanități. Drept urmare, arheologilor le este dificil să urmărească concentrările și dispersările succesive și frecvente ale comunităților aflate într-o *continuitate mobilă* [14].

În studiul lui V. Spinei, menționat supra, se specifică, de asemenea, că, dacă istoriografia maghiară contemporană operează cu argumente depășite științific privind negarea continuității românilor din Transilvania, apoi unii istorici străini încearcă să canalizeze profund problema în discuție, aducând argumente concrete. Astfel, F. Curta atenționează asupra dificultății diferențierii culturii materiale a slavilor și romanicilor din perioada îndelungatei lor conviețuiri, prevenind asupra labilității unor interpretări cvasi-generalizate ale arheologilor români [15]. V. Spinei atenționează, de asemenea, asupra necesității unei analize profunde a argumentației etalate, aduse de arheologii germani Uwe Fiedler și Gottfrid Schramm, care constată o posibilă deplasare a populației din unele enclave romanice din Peninsula Balcanică spre stânga Dunării la începutul Evului Mediu [16]. Caracterul și amploarea acestor deplasări urmează a fi precizată pe viitor.

În ultimii ani în istoriografia românească tot mai insistent se discută problema legăturilor directe dintre mediile culturale ale așezărilor din spațiul nord-dunărean, caracteristice culturilor arheologice: *Sântana de Mureș-Cerneahov* (sec. III-IV), *Ipotești-Ciurelu-Cândești* (la sud de Carpați) și cultura *Costișa-Botoșana-Hansca* (la est de Carpați) (ambe-

le din secolele V-VII) cu mediile culturii *Dridu* (începând cu secolul al VIII-lea).

Au fost emise opinii despre prelungirea culturii *Sântana de Mureș-Cerneahov* până în secolul al V-lea, determinată de supraviețuirea populației daco-romane pe teritoriul extracarpatic, apoi continuarea acestei populații în componența culturii *Ipoțești-Ciurelu-Cândești-Botoșana* care ar avea o legătură directă cu următorul mediu cultural de tip *Dridu*. Unii arheologi constată prezența anumitor discontinuități ale culturii materiale dintre aceste culturi arheologice, menționând, însă, că singurul element, care a marcat continuitatea era cel etnic – populația românească [17].

Perturbațiile din cultura materială încep în secolul al VII-lea, după stabilirea triburilor slave în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic. Cele mai mari dificultăți apar la analiza riturilor și ritualurilor funerare. Dacă în secolele III-V în zonele rurale predomină ritul incinerăției, iar din secolul al VI-lea se generalizează cel al înhumăției, apoi la sfârșitul secolului al VIII-lea din nou se generalizează ritul incinerăției, care, însă, nu se aseamănă cu cel din secolele III-V, aparținând, după cum consideră unii cercetători, triburilor slave. Anume în ultima perioadă se generalizează și toponimica slavă. Toate acestea l-au făcut pe K. Horedt să constate că comunitatea daco-romană din Transilvania „s-a izbit de zidul de netrecut al slavilor”, când populația daco-romană ar fi fost slavizată, iar ulterior populația romanică ar fi venit din sudul Dunării începând cu secolul al IX-lea [18].

Arheologul transilvănean, Gheorghe Baltag consideră că viziunea lui K. Horedt se bazează pe argumente incomplete, caracteristice unui anumit stadiu al cercetărilor arheologice. În întreg spațiul Europei Centrale și de Sud-Est, acolo unde s-a produs invazia slavilor, a dominat o singură cultură materială: aceleași tipuri de vase, de unelte, locuințe, podoabe, rit funerar prin incinerare. Aceste teritorii au devenit slavone, cu excepția ungurilor, grecilor, albanezilor și a românilor. Ungurii au pătruns în Buzăul Carpatic la sfârșitul secolului al IX-lea, venind de la răsărit, grecii și albanezii, din zonele unde au pătruns slavii, s-au salvat în anumite spații, neaccesibile acestora, revenind apoi pe vechile lor teritorii. În aceste condiții nu s-a putut salva toată populația romanică de la Sud de Dunăre, unde slavii, cu excepția colinelor muntoase, erau majoritari. Autorul con-

sideră că în anumite zone ale Transilvaniei, amplu cercetate de arheologi, a dominat cultura materială slavă (orizontul cultural *Blandiana A.*) și ritul funerar specific slavilor. Aceste zone erau câmpia Transilvaniei și văile marilor râuri. Însă zonele mai înalte ale podișului Transilvaniei, zonele păduroase submontane și montane, unde populația romanică, aidoma albanezilor și grecilor s-ar fi putut găsi adăpost, au rămas în afara cercetărilor arheologice sistematice. Unele date etnografice și lingvistice, legate de toponimele acestor spații, sugerează popularea lor intensă în Evul Mediu timpuriu. Drept urmare, concluziile unor arheologi bazate pe cercetarea teritorială parțială, au fost generalizate și extinse asupra întregului spațiu transilvănean, fără a lua în considerație alte spații menționate [19].

Cercetătorii geografi au constatat că zona Carpaților românești a contribuit la păstrarea *Romanității Orientale*, fiind ocolită de populația migratoare, marea majoritate a populației autohtone carpatine grupându-se la altitudinea medie de 450 m [20]. Această zonă de pășuni alpine mai sus de 450 m se mai numește și *Zona Plaiurilor*. Cât privește cursurile inferioare ale râurilor, spațiile de câmpie, aici slavii au coabitat cu populația autohtonă, constituind împreună cultura arheologică *Dridu*.

Totuși o mare parte a populației băștinașe s-a retras în zone împădurite de dealuri, în zonele superioare ale râurilor din spații submontane. Dacă în celelalte zone populația autohtonă și cea slavă aveau o cultură materială comună, apoi în *Zona Plaiurilor* și a celei de dealuri împădurite, populația romanică și-a păstrat specificul său cultural separat. Conform cercetărilor lui Laurian Someșan, în acest spațiu se observă existența urmelor unor ogoare puternic terasate în apropierea unor sate de munte. Aici se cultiva meiul (mălaiul), secara și dughia (părângul) [21].

Un asemenea spațiu a fost recent cercetat de arheologul Gh. Baltag (Sighișoara). Spațiul cuprinde zonele înalte din bazinul superior al Târnavei Mari, unde la Albești, în punctul La Cetățuia, a fost descoperită o cultură materială din secolele VIII-X, care nu are corespondență în alte spații nord-dunărene, cercetate arheologic până în prezent. Aici au fost atestate elemente de continuitate în construcția locuințelor, în ceramică, mai ales în elementele decorative de pe vase, care pot fi urmărite din perioada daco-romană până în Evul Mediu. Există acel ornament arhetipal dacic constând din benzi de linii vălurite (*Wellenornament*) în asociație cu

benzile de linii simple, care stă la baza ornamenticii din perioadele următoare. Paleocreștinismul este reprezentat prin crucile ștampilate sau incizate pe vasele de provizii, descoperite la *Sighișoara-Dealul Viitor* în nivelul din secolele IV-VI, crucile incizate pe vasele din secolele VII-IX, cum este cazul vasului cu patru cruci incizate simetric pe pereții exteriori [22].

La Albești, ca și în alte zone muntoase din Carpați, vatra satului consta dintr-un număr mic de case izolate, răsfirat. Acest tip de sat arhaic a fost amplu descris de Romulus Vuia care a constatat că românii sunt singurii care locuiesc în asemenea sate arhaice. Potrivit opiniei lui R. Vuia, asemenea sate datează din secolul al VI-lea, iar tipul de sat răsfirat este datat cu secolele VI-XII, fiind un element de continuitate a românilor [23]. În asemenea tip de sate arhaice este foarte dificil a descoperi cimitirele, care rămân necunoscute arheologilor.

Drept urmare, concluziile arheologilor despre ritul funerar din secolele VII-IX se bazează pe cercetări efectuate în spațiile cu o populație mixtă romanico-slavă sau romanico-gepidă. Aici, începând cu secolul al VII-lea a fost impus ritul incinerăției, revenindu-se la cel de înhumăție în secolul al X-lea. Analizând acest fenomen, arheologii au emis diverse opinii. V. Spinei consideră că „în pofida incompatibilităților incinerăției cu dogmele evanghelice, nu ni se pare cu totul exclus că la periferia lumii creștine, departe de instituțiile ecleziastice importante, să se fi păstrat practici rituale ancestrale” [24]. Drept exemplu, autorul aduce cazul saxo-nilor, convertiți la creștinism de franci pe timpul lui Carol cel Mare, care mai multe decenii au continuat să practice incinerăția, precum și unele triburi slave după ce adaptaseră creștinismul. Este posibil ca romanicii să fi adoptat elemente ale ritului funerar al vecinilor lor slavi [25].

Concomitent, în istoriografia românească recentă au fost expuse și unele viziuni mai radicale, care neagă prezența creștinismului la români până la creștinarea slavilor bulgari (anul 864) și a moravilor (anul 906) [26]. A. A. Rusu, bazându-se pe unele materiale arheologice incomplete, consideră că în perioada de până în secolul al X-lea la români au lipsit principalele elemente rituale creștine. Astfel, aici ar fi lipsit materialul de bază care servea euharistiei: vinul. Autorul face trimitere la unele studii cu caracter regional, care nu abordează direct problema cercetată și se află în contradicție cu studiile speciale la această temă. Cercetătorii N. A. Miro-

nescu, Dorel Ichim, N. Stoicescu ș.a. au constatat vechimea viticulturii la români, începând cu epoca dacică. Ultimul menționează prezența termenilor de origine dacică (*strugure*) sau romană (*viță, vie, coarde, călcătoare* etc.), precum și continuitatea folosirii aceluiași instrumente începând din vremurile daco-române și până în zilele noastre (*călcătorea tronconică de tip mediteraneean, cosoare curbate dacice, teascurile, bota* (vas de lemn troncote etc.) [27]. Nefondate par a fi argumentele lui A. A. Rusu privind lipsa bisericilor, a cărților bisericești etc. Unele săpături arheologice, de exemplu, la Hansca au scos la iveală urechiușe de bronz de la cărțile sfinte și cruciulițe din secolele IX-X [28].

O contribuție serioasă la studierea creștinismului în spațiul românesc în mileniul I d.Hr. îi aparține istoricului clujean Sorin Marțian [29], care a inventariat obiecte creștine din secolele VII-XII, constatând că informațiile arheologice accesibile includ un număr redus de materiale, iar cele scrise – mai multe informații indirecte. Drept urmare, studierea complexă a creștinismului pe teritoriul fostei Dacii romane „rămâne un deziderat greu de atins în absența unor date arheologice suficiente și în absența izvoarelor scrise” [30]. În viziunea lui Nelu Zugravu, această penurie de informații, referitoare la epoca Evului Mediu timpuriu s-ar putea lămuri prin adoptarea de către băștinași a creștinismului popular, despre care am menționat supra.

Problema răspândirii creștinismului în mediul populației autohtone din spațiul de la est de Carpați în perioada examinată a fost abordată în baza materialelor arheologice de către Dan Teodor [31], M. Andronic [32], Gh. Postică ș.a. Pentru perioada istorică de până în secolul al V-lea d.Hr. au adus contribuții arheologice la problema dată Ion Niculiță [33] și V. Vornic [34]. Primul a descris o construcție de piatră de la *Sobari-Soroca*, datată de autor cu secolele III-IV/V d.Hr. și considerată paleocreștină, fără absidă, fiind comparată cu o construcție similară de la Iași – Nicolina și examinată în contextul răspândirii creștinismului în spațiul de la est de Carpați, începând cu secolele II-IV d.Hr. Al doilea autor a examinat necropolele culturii *Sântana de Mureș-Cerneahov*, îndeosebi pe cele de la Brăviceni-Orhei, ajungând la concluzia că mormintele orientate V-E din aceste necropole pot fi atribuite unor creștini [35].

În ansamblu, soluția la problemele legate de rituri funerare, locașuri etc. necesită investigații suplimentare.

Dar să revenim la problema relațiilor româno-slave. În istoriografia contemporană s-a constatat că o conviețuire îndelungată în cadrul unei culturi materiale similare a dus la asimilarea elementului slav de către cel romanic. Al. Niculescu a formulat acest proces astfel: „slavii au învățat limba romanică, transformând-o în limbă română”. Cunoscutul lingvist Emil Petrovici menționa că în timpul cuceririi Transilvaniei de către unguri, slavii care locuiau împreună cu românii au fost împinși spre periferia bazinurilor deschise și din câmpii spre munți, unde „datorită preponderenței elementului muntenesc românesc, populația a câștigat un caracter româno-slav și în curând românesc” [36].

La est și sud pe Carpați același rol l-au jucat pecenegii și cumanii, împingând populația purtătoare a culturii *Dridu* – spre zonele submontane și împădurite, unde predominau romanicii. Tudor Sălăgean a constatat că „invaziile din secolele IX-XI au avut drept rezultat izolarea românilor nord-dunăreni de slavii de la vest și sud. Aceasta a dus la accelerarea procesului de asimilare a daco-slavilor încheiat, în orice caz, în liniile sale generale, până la sfârșitul secolului al XI-lea” [37].

Populația romanică, concentrată la momentul invaziei slavilor în zone montane, submontane și împădurite (*Romania Antiqua*) a servit apoi drept un rezervor uman care, odată cu instaurarea stabilității, a sporit încontinuu componența romanică din spațiul extracarpatic și a dominat-o pe cea slavă până la completa ei asimilare. Noul val de migratori din secolele X-XI a împins populația din așezările culturii *Dridu* și *Blandiana*, spre zonele habitatului populației romanice din *Romania Antiqua*. Drept urmare, *Romania Antiqua* și *Romania Nova* s-au contopit în contextul poporului român. Anume *Zonele Plaiurilor* precum și circulația umană dintre sudul și nordul Dunării au susținut în continuu romanitatea cu acel suport pe care nu l-au avut unele foste provincii romane, unde romanitatea s-a stins către anul 600.

La studierea problemelor referitoare la evoluția populației autohtone în epoca migrațiilor și a relațiilor eu cu slavii, au adus o contribuție substanțială și istoricii din Republica Moldova. O ocupație primordială a acestor istorici după 1989 a fost demistificarea istoriei de concepțiile ideologizate ale istoriografiei sovietice. În acest context profesorul Gh. Postică menționa: „Concepția oficială a istoriografiei sovietice privind civilizația timpurie din spațiul Pruto-Nistean are la bază cunoscuta doctrină a pan-

slavismului, pe care a urmat-o cu fidelitate. În viziunea istoriografiei sovietice teritoriul dintre Nistru și Prut reprezintă pământuri istorice ale slavilor, pământurile lor de baștină, pământuri, unde a avut loc geneza acestor triburi” [38]. Gh. Postică critică publicațiile Institutului de Arheologie al AȘM din anii 1990-1991, în care unii autori continuau cercetarea civilizației medievale timpurii de pe pozițiile istoriografiei sovietice și care calificau vestigiile arheologice din secolele VI-VIII dintre Prut și Nistru drept pur slave [39].

În anul 1999 la Chișinău au fost organizate dezbateri naționale la tema „Demistificarea sau remistificarea istoriei”, în cadrul cărora au fost prezentate referate privind populația băștinașă din spațiul Pruto-Nistrean în Evul Mediu timpuriu – Ion Hâncu: „Apariția, implementarea și mistificarea etnonimului slav în literatura arheologică din Moldova” [40] și Dragomir Dumbrăveanu: „Contribuții istoriografice în interpretarea culturii Dridu”. În viziunea ultimului autor această cultură aparține civilizației vechi românești [41], interpretare caracteristică istoriografiei de până în anii '90 ai secolului trecut.

În perioada de după 1989, arheologii chișinăuieni au editat studii monografice, bazate pe surse arheologice concrete, care au extins baza referitoare la populația autohtonă din spațiul Pruto-Nistrean în epoca cercetată: Ion Hâncu, „Băștinașii plaiului moldav în lumina surselor arheologice” (Chișinău, 1993), Idem, „Cultura băștinașilor din spațiul pruto-nistrean în Epoca Evului Mediu timpuriu” (Chișinău, 2002), I. Corman, „Contribuții la istoria spațiului pruto-nistrean în epoca Evului Mediu timpuriu” (secolele V-VIII); I. Tentiuc, „Populația din Moldova Centrală în secolele IV-XI” (Iași, 1996); S. Musteață, „Populația spațiului pruto-nistrean în secolele VIII-IX” (Chișinău, 2005) [42] ș.a.

O lucrare fundamentală reprezintă monografia lui Gh. Postică „Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistrean” (secolele V-XIII) (Editura Academiei Române, București, 2007). În viziunea lui Victor Spinei, autorul acestei lucrări a sintetizat coerent un material arheologic substanțial, care „spre deosebire de numeroase studii monografice elaborate de diverși autori în ultimii ani, care se axează prioritar pe materiale arheologice, scoase la iveală de alți confrăți de breaslă, colegul basarabean și-a structurat consistenta sa sinteză în mare parte pe vestigii descoperite

prin propriile eforturi” [43]. Stabilirea zonelor de concentrație demografică pe plan sincron și diacronic i-a permis autorului să constate „continuitatea de locuire pe aceleași vetre în cazul a sute de așezări de la sfârșitul mileniului I și de la începutul celui următor”, constatând predominanța așezărilor cu mai multe orizonturi culturale. Dar, în viziunea lui V. Spinei, „nu întotdeauna existența succesiunii de locuire în aceleași microzone sunt în măsură să indice cu deplină certitudine continuitatea etnică, de aici decurgând o sarcină a cercetărilor viitoare de a încerca discernerea relevanței etno-culturale a tuturor vestigiilor depistate” [44].

În final, vom constata că lucrările publicate în ultimele decenii au aprofundat esențial studierea problemelor cardinale ale evoluției populației autohtone de la nord de Dunăre în Evul Mediu timpuriu. Bazate pe noi surse, investigațiile autorilor depășesc treptat concluziile declarative și combative. Desigur că disputa privind problemele abordate în acest articol va continua în baza unor noi cercetări, deoarece cunoașterea nu poate fi completă, iar apropierea de adevăr este continuă.

Referințe bibliografice:

1. Spinei V, *Universa Valachica. Românii în contextul politicii internaționale de la începutul mileniului al II-lea*. Chișinău: Cartdidact, 2006, p. 47.
2. *Ibidem*, p. 46-56.
3. Bârză L., Brezeanu S., *Originea și continuitatea românilor*. În „Arheologie și tradiție istorică”. București, 1991.
4. Brezeanu S., *Romanitatea orientală în Evul Mediu de la cetățenii romani la națiunea medievală*, București, 1999.
5. Boia L., *Istorie și mit în conștiința românească*, București, 1997, p. 182.
6. *Ibidem*, p. 489.
7. Madgearu Al., *The Romanians in the Anonymous Gesta Hungarorum: Truth and Fiction*. Cluj-Napoca: Romanian Cultural Institute, 2005, p. 147-148.
8. Pop I. A., *Istoria, adevărul și miturile (Note de lectură)*. București: Editura enciclopedică, 2002.
9. *Ibidem*, p. 380.
10. *Ibidem*, p. 137-143.
11. Opreanu Coriolan Horațiu, *Regiunile nord-dunărene de la provincia Dacia la apariția limbii române (sec. II-VIII)*. În: „Istoria României. Compendiu”, Coordonator I.-A. Pop, I. Bolovan, Cluj-Napoca, 2004, p. 109.

12. Okamura L., *Roman Withdrawals from Three Transfluvial Frontiers*. În: „Shifting Frontiers in Lute Antiquity”, London, 1996, pp. 11-19; Watson A. Aurelian and the Thiro Ceaturg, London-New York, 1999 – Apud: C. H. Opreanu, *op. cit.*, p. 110-111.
13. *Ibidem*, p. 110.
14. Niculescu A., *Romania Antiqua, Romania Nova și continuitatea mobilă a limbii române*. În: „Quaderni di Filologia Romanza”, 1987, nr. 6, pp. 7-25; Opreanu C.H., *op. cit.*, pp. 134-136.
15. Curta F., *The Making of the Slavs History and Arhcheology of the Lowes Danube Region*. Cambrige, 2001, Apud V. Spinei, *Op. cit.*, p. 301.
16. *Ibidem*, pp. 55-56.
17. Opreanu C. H., *op. cit.*, pp. 130-131.
18. Horedt K., *Siebenburgenim Fruhmittelatler*, Bon, 1986, p. 110.
19. Baltag Gh., *Sighișoara înainte de Sighișoara*. București: Ed. Oscar Print, 2000, pp. 270-271.
20. *Geografia României, Tratat, Vol. III*, București, 1987, pp. 36-38.
21. Someșan Laurian, *Vechimea și evoluția agriculturii românești în Transilvania*, Brașov, 1941.
22. Baltag Gh., *op. cit.*, p. 262.
23. Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, Vol. II, București, 1980, pp. 9-128.
24. Spinei V., *op. cit.*, p. 30.
25. *Ibidem*.
26. Rusu A. A., *Creștinismul românesc în preajma Anului o Mie: în căutarea identității*. În: <http://www.medievistica.20>, 12.06.2011.
27. Stoicescu N., *O falsă problemă istorică, discontinuitatea poporului român pe teritoriul strămoșesc*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1995, p. 293, notele – p. 307.
28. Хынку Ион, *Древняя культура Молдавии*. Кишинев: Штиинца, 1974, pp. 127-150, Vezi și Teodor D. Gh., *Creștinismul la est de Carpați de la origini până în secolul al XIV-lea*, Iași, 1991.
29. Marțian Sorin, *Biserica pe teritoriul fostelor provincii dacice (Transilvania, Banat, Oltenia) în secolele VII-XII. Aspecte de istorie, organizare bisericească, rit și cultură*. Târgul Lăpuș: Ed. Galaxia Gutenberg, 2006.
30. Zugravu Nelu, *Geneza creștinismului popular al românilor*. București, 1997.
31. Teodor Dan, *op. cit.*
32. Andronic M., *Teritoriul nord-carpatic în a doua jumătate a primului mileniu creștin*. Suceava: Istros, 2005.

33. Niculiță Ion, *Romanizarea și creștinizarea*. În: „Istoria Moldovei. Epoca preistorică și antică (până în sec. V)”, Chișinău, 2010, pp. 621-627.

34. Vornic V., *Morminte orientate vest-est din necropola de tip Sântana de Mureș-Cerneahov de la Brănești. Contribuții la problema răspândirii creștinismului în Gothia*. În: „Arheologia Moldovei”, XXXIII, București, 2010, pp. 189-213.

35. *Ibidem*, p. 206.

36. Vezi: Rusu I. I., *Etnogeneza românilor*, București, 1982, p. 219.

37. *Istoria României*. Cluj-Napoca, 2004, p. 162.

38. *Demistificarea sau remistificarea istoriei*. În: „Materialele Dezbaterilor Naționale. 26-28 aprilie 1999”. Chișinău: Pontos, 2000, p. 19.

39. *Ibidem*, p. 20.

40. *Ibidem*, p. 24-29.

41. *Ibidem*, p. 36-46.

42. *O recenzie desfășurată a lucrării lui Sergiu Musteață de Eugen S. Teodor*. În: „Cercetări arheologice”, XIII, 2006, pp. 463-469.

43. Spinei Victor, *Cuvânt înainte*. În: Postică Gh., *Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistean (sec. V-VIII)*, București: Editura Academiei Române, 2007, p. 9.

44. *Ibidem*.

SURSĂ: „Enciclopedia”. Revistă de Istorie a Științei și Studii Enciclopedice, 2012, nr. 1(2).

MODERNITATEA TIMPURIE EUROPEANĂ ȘI ȚĂRILE ROMÂNE (Constatări istoriografice)

Demir DRAGNEV

În istoriografia contemporană, referitoare la istoria universală sub denumirea de „Istorie modernă” (sau de „Istorie nouă”, după denumirea din epoca renașcentistă – „Historia Nova”) sunt delimitate două perioade istorice distincte: cea care cuprinde secolele XVI – sf. sec. XVIII, numită de istorici divers – „între medieval și modern”, „premodernă”, „Epoca Modernă timpurie” și cea de a doua perioadă – Epoca Modernă propriu zisă, care cuprinde perioada de la Revoluția Franceză până la Primul război mondial.

Totuși, unii istorici consideră, că o periodizare a istoriei ar limita libertatea de creație a cercetătorilor, sau ar acredita teoria marxistă a formațiunilor social-politice. Se mai propune și delimitarea perioadelor istorice după personalități (Alexandru Macedon, Ludovic al XIV-lea, Bonaparte etc.) sau după un simbol ce caracterizează perioada respectivă, cum ar fi denumirile date de N. Iorga unor epoci din istoria românilor: „Sigiliul Romei”, „Ctitorii”, „Cavalerii”, „Monarhii” etc. [1]

Desigur, delimitările cronologice poartă un caracter convențional și sunt utilizate de diverși autori din rațiuni științifice, cât și didactice. Dar totdeauna în centrul atenției cercetătorilor au fost acele fenomene și evenimente, care au pus începutul unor procese istorice noi.

În istoriografia marxistă la baza periodizării Epocii Moderne era pus doar un singur factor, cel socio-economic. Astfel, perioada premodernă era considerată cea a „genezei capitalismului”, iar cea modernă – a dezvoltării relațiilor capitaliste, care reprezintă un moment de cotitură, în evoluția societății. În prezent, în istoriografia occidentală, viziunilor marxiste sau marxoidice megateoretice privitoare la definiția relațiilor capitaliste se contrapun cercetări consacrate funcționării unor economii concrete, a apariției unor noi mentalități, a dezvoltării unei „economii bazate pe cunoaștere, grație instituțiilor care au favorizat dezvoltarea capitalului uman etc., toate începând cu secolul al XVI-lea” [2]. Aceste schimbări în

viața societății au derulat pe fondalul unor evenimente și procese externe de caracter global: descoperirile geografice din sec. XV-XVI, care au condus la transformarea esențială a istoriei universale. Reforma, care a servit drept suport ideologic pentru mișcarea revoluționară, Renașterea cu umanismul promovat de ea, care a pus bazele modernizării culturii.

Astfel, evoluția societăților europene de la medievalitate spre modernitate este un proces complex, care cuprinde atât economia, cât și inovațiile științifice și culturale, bazate pe liberul cuget. Acest proces, care se afirmă începând cu secolul al XVI-lea marchează „un des tournants decisifs de la modernité” [3].

Perioada istorică, care în istoria universală începe în secolul al XVI-lea, este tot mai des denumită de cercetători „Epoca Modernă timpurie”. Această definiție a fost adoptată și în istoriografia rusă postsovietică. În istoriografia sovietică pentru istoria universală (secolul XVI – mijlocul secolului XVII, până la Revoluția Engleză) era utilizată denumirea „Perioada medievală tardivă, atașată „Epocii feudale”, iar pentru perioada, care începe după Revoluția Engleză – „Epoca Modernă”, corespunzătoare afirmării formațiunii capitaliste. Deacum în 1987 istoricii ruși au propus denumirea „Ranniaia novaia istoria” („Istoria Modernă timpurie”), definiție, care în 1993 a fost acceptată și de participanții „mesei rotunde” a Asociației medievistilor și a istoricilor Epocii Moderne timpurii” [4].

Pentru introducerea acestei definiții în curriculumul la istorie în școlile din Republica Moldova a optat istoricul chișinăuian Eduard Baidaus, care într-un șir de articole a adus argumente serioase în favoarea acestei opțiuni [5].

Autorul a propus următoarele repere cronologice ale **Epocii Moderne timpurii**, care include secolele XVI – sf. sec. XVIII: prima perioadă – sec. XVI – mijlocul sec. XVII; a doua perioadă – mijlocul sec. al XVII-lea – sf. sec. al XVIII-lea [6].

Într-un studiu consacrat conceptului teoretic privind Epoca Modernă timpurie istoricul bucureștean Bogdan Murgescu prezintă intervalul dintre anii 1500-1800 drept o perioadă istorică unitară, deosebită atât de Evul Mediu propriu-zis, cât și de Epoca Modernă din secolul al XIX-lea [7].

Cea mai amplă caracteristică a *Epocii Moderne timpurii* a fost propusă de istoricul german Rudolf Vierhaus [8]. Rezumând caracteristicile

acestei epoci sintetizate de R. Vierhaus am putea să le grupăm după următoarele rubrici:

Viața rurală: Persistența ca și în epoca medievală a dominației agriculturii cu unele regiuni specializate în meșteșug și industrii; mod de viață determinat de hrana limitată, secete, epidemii, războaie.

Viața urbană: o lentă creștere a rețelei de orașe și căi de comunicație, ascensiunea economică a unor părți ale burgheziei urbane, ascensiunea profesională a elitelor burgheze.

Viața socială: dominația politică a nobilimii, păstrarea drepturilor speciale și a instituțiilor regionale și de stări, menținerea structurilor societății cu stări privilegiate.

Viața spirituală și culturală: determinarea de către Biserica de Stat a orientării spirituale și laice, monopolul educațional al Bisericii, formarea confesiunilor și a sectelor, dezvoltarea științei moderne, a criticii filozofice, istorice și literare, a teoriilor rațiunilor de stat, codificarea dreptului, *ius publicum europaeus*. Creșterea alfabetizării, apariția spațiului public de comunicare.

Statul: afirmarea suveranității statale, față de exterior și a monopolului exercitării violenței în interior față de supuși în cazul statelor monarhice, dar care păstrează puterea politică a stărilor privilegiate. Expansiunea transoceanică a puterilor europene, afirmarea comerțului european și apariția unor conflicte militare globale.

Bogdan Murgescu a mai propus la cele enumerate și *aspectul economic*: sporirea ponderii schimburilor în raport cu autoconsumul, afirmarea unui set de instituții specifice economiei de piață, o lentă creștere a stocului de bunuri economice durabile pe cap de locuitor [9].

La cele enunțate am mai adăuga transformarea treptată a națiunilor medievale în cele premoderne și apoi moderne. Solidaritățile locale sau regionale se generalizează și se afirmă conștiința originii etnice comune a fiecărui popor [10]. Concomitent în perioada modernității timpurii apare un nou stil al vieții cotidiene, mutații în *mentalul colectiv*, ghidat de *sensibilitatea barocă*.

Criteriul de bază în selectarea principalelor caracteristici ale epocii cercetate este raportul dintre general și particular: stabilirea coraportului dintre fenomenele universale și cele ce s-au manifestat în mod specific în diferite regiuni ale lumii.

În asemenea context necesită de a fi cercetată și istoria modernă a Țărilor Române. Dar până a compara trăsăturile generale ale Epocii Moderne timpurii cu cele specifice Țărilor Române ne vom propune să trecem în revistă evoluția istoriografiei românești privind periodizarea Epocii Moderne.

În istoriografia antebelică se considera că modernitatea în spațiul românesc începe să se manifeste pe la mijlocul secolului al XVII-lea (A. D. Xenopol considera că în perioada domniilor lui M. Basarab și V. Lupu „intrăm în istoria modernă a românilor”) sau cu secolul al XVI-lea (N. Iorga îl considera „un secol de istorie modernă, față de Evul Mediu ce fusese până atunci”). Schimbările intervenite în societatea românească în secolele XVI-XVII erau atunci racordate la modernitatea europeană.

În perioada postbelică, atât în istoriografia românească, cât și în cea sovietică, la baza definirii epocilor istorice se puneau forțele și relațiile de producere. Drept urmare, Evul Mediu a fost asociat cu epoca feudală, iar cea modernă – cu epoca capitalistă.

În lucrările de sinteză, editate în acea perioadă drept principii de bază ale periodizării au fost folosite stipulațiile programelor revoluționare care, în esență, erau îndreptate spre abolirea vechiului regim și instalarea relațiilor capitaliste, atribuind acest obiectiv Revoluției de la 1821 (*Istoria poporului român*, Compendiu, București, 1970). O altă sinteză atribuie acest rol revoluției de la 1848 „a cărei program a fost să înlăture formațiunea social-economică feudală și s-o înlocuiască printr-o formațiune burgheză” (*Istoria României*, vol. IV, București, 1964). În aceste două sinteze este pus semnul de egalitate între orânduirea social economică și epocă. O altă sinteză (*Istoria României*, vol. III, București, 1964) consideră că în perioada de la sf. secolului al XVIII-lea și Revoluția de la 1848 s-a produs „procesul de destrămare a feudalismului” [11].

Despre a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, privită ca un început al epocii moderne, s-a vorbit la o discuție organizată la Iași în 1971, avându-l drept referent de bază pe cunoscutul istoric ieșean Leonid Boicu. Autorul a constatat că „stabilirea începutului epocii moderne în istoria României s-a lovit însă și de unele confuzii terminologice. De regulă, Epoca Modernă era suprapusă și sincronizată în timp orânduirii burgheze, ceea ce este neîndoielnic o eroare, căci epoca „este o noțiune mai cuprin-

zătoare decât noțiunea de orânduire”. Dacă orânduirea este o perioadă istorică când schimbarea devine dominantă, apoi epoca include perioada în care schimbarea (autorii utilizează termenul „contradicția” – *n.n.*) se dezvoltă, se maturizează și intră în declin. Epoca care începe în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea este numită de autor „modernă”, deoarece ea se caracterizează nu numai printr-un avânt al forțelor de producție, prin apariția unui nou tip de relații sociale, dar și prin dezvoltarea științelor care „formează un edificiu complet” prin raționalism, iluminism, formarea conștiinței naționale ș.a. [12] Prin urmare, L. Boicu a făcut-un important pas în depășirea dirigismului ideologic în periodizarea istoriei.

În istoriografia sovietică, însă, periodizarea a continuat să se efectueze după orânduirii (*Istoria RSSM*, Chișinău, 1967): prima jumătate a secolului al XIX-lea era considerată drept perioada în care s-a produs „descompunerea relațiilor feudale și formarea relațiilor capitaliste”, iar a doua jumătate a acestui secol, drept perioadă de „dezvoltare a capitalismului” [13]. În diferite centre științifice din fosta URSS se organizau simpozioane la tema *Geneza capitalismului*, la care, de fapt, se examina evoluția socio-economică a perioadei premoderne sub unghiul de vedere al apariției elementelor de relații burgheze.

După 1989, în istoriografia românească tot mai insistent este promovată ideea despre o perioadă istorică, numită convențional „între medieval și modern”, care cuprinde câteva etape până la afirmarea societății moderne românești în secolul al XIX-lea. Această perioadă din istoria românilor a fost racordată la cronologia istoriei europene. Astfel, Virgil Cândea, în introducerea sa la volumul V al sintezei academice „Istoria Românilor,” (București 2003), menționează că țările române intră în secolul al XVII-lea fiind marcate de „fenomene noi de ordin politic și cultural care au loc în cursul lui, determină schimbări durabile și marchează pe toate planurile societății evoluțiile ulterioare”. Autorul este însă conștient de faptul că „În cronologia Țărilor Române nu există o suprapunere perfectă între fenomenele de istorie politică, economico-socială și culturală, îndeosebi între cele din Transilvania și din statele extracarpatice [14]. Virgil Cândea specifică diferența în ritmurile de dezvoltare socioeconomică a Moldovei și Țării Românești în comparație cu dezvoltarea orașelor și instituțiilor transilvănene. Deși evoluția social-economică era tributară

practicilor medievale, totuși pe parcursul secolului al XVII-lea „manifestările intelectuale, literare și artistice urmează în expresii proprii românilor, cursul european” [15]. Toate aceste înnoiri, în viziunea autorului nu pot fi caracterizate „doar ca simplu interval de tranziție între două epoci”.

Încă în 1987 academicianul Răzvan Teodorescu constata prezența unor elemente ale modernizării în cultura și arta românească începând cu mijlocul secolului al XVI-lea [16].

O mare parte din caracteristicile Epocii Moderne timpurii enunțate de Rudolf Vierhaus referitor la statele europene se regăsesc și în Țările Române din perioada 1500-1800, desigur, cu condiția luării în considerație a decalajelor socioeconomice și culturale în comparație cu spațiul Vest-european. Astfel, vom atesta un peisaj agrar similar altor țări vecine, o viață urbană corespunzătoare în Transilvania statelor central-europene și cu mult mai slab dezvoltată în Moldova și Țara Românească, cu o creștere vizibilă aici a rețelilor orașelor doar în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și cu o ascensiune în toate provinciile românești a burgheziei alogene. Aici nu s-a constituit „starea a treia” compusă din burghezia națională [17].

Epoca Modernă timpurie în Moldova și Țara Românească coincide cu perioada suzeranității otomane, iar în Transilvania până în secolul al XVIII-lea – cu suzeranitatea otomană, apoi cu cea habsburgică. De aici și rolul statului diferă de alte țări europene în exercitarea funcțiilor sale. Statul era lipsit de dreptul de a întreține relații externe independente. Amprenta dominației străine a fost prezentă și în activitatea lui internă, în care urma să-i revină rolul de promotor al modernizării.

Pornind de la cele expuse, vom încerca să caracterizăm succint specificul etapelor modernității timpurii în Țările Române pe parcursul „duratei lungi” – a secolului al XVI-lea – anii '30 ai secolului al XIX-lea.

Spațiul românesc, evaluând treptat de la epoca medievală la cea modernă, în afară de trăsături universal europene, mai avea și caracteristici specifice Europei de Sud-Est, dar și un specific propriu autohton.

Extinderea modernizării prin lărgirea relațiilor economice dintre diferite zone ale Europei și lumii, prin multiple călătorii ale persoanelor, cointerestate în comerț, în cunoașterea de noi spații geografice, în căutarea posibilităților de a se îmbogăți sau de a-și proslăvi numele, prin angajări în acțiuni politice și militare etc., a favorizat difuzarea ideologiei și culturii

moderne nu numai pe teritorii, unde aceste idei aveau un suport social nou, dar și acolo unde continuau să persiste relații și structuri medievale.

Un asemenea spațiu era și cel românesc, care, fiind atras în sistemul economic european, s-a încadrat în piața lui preponderent prin exportul mărfurilor agricole, îndeosebi de animale în baza lărgirii relațiilor medievale de către proprietarii de moșii și aservirii țărănimii dependente.

Includerea Țărilor Române în procesul economic universal european s-a produs după aceleași principii ca și în Europa de Est și Centrală, dar a existat și un factor extern menționat *suprasuzeranitatea otomană*, care n-a permis o orientare absolută spre piața europeană: exportul Țărilor Române a evoluat în două direcții: spre Imperiul Otoman și spre țările Europei Centrale. Corelația dintre ele depindea, în mare măsură, de corelația forțelor politice de pe arena internațională.

Aproximativ de pe la mijlocul secolului al XVI-lea în Țările Române, mai ales în Moldova, „revoluția prețurilor” s-a manifestat cu întârziere în comparative cu Europa Centrală și de Vest. Profitând de decalajul de prețuri față de țările Europei Centrale și de Vest, principatele devin mari furnizoare de produse agricole pe piața europeană [18].

Din cauza sustragerii forțate de către Înalta poartă a unei mari părți din produsul intern, vechea boierime, cu atribuții militare, care își asigura existența în primul rând din veniturile de pe moșii, treptat se ruinează, fiind înlocuită cu o „nouă boierime” (în rândurile căruia se infiltrează cea de origine greco-levantină). Aceasta deținând dregătorii în aparatul de stat, însușea o parte din bunurile adunate sub formă de dări către stat destinate domniei și otomanilor. Având venituri din dregătorii, această boierime se implică activ în relații comerciale cu centrele economice europene.

Desigur, „noua boierime” era conștientă de situația precară în care se afla, de faptul că bunăstarea ei depindea în primul rând de funcția de dregător, de aceea se străduia să atragă țările vecine (Polonia, Austria etc.) în lupta antiotomană și să-și găsească în aceste țări refugiu în caz de primejdie. Domnii și boierii își trimeteau copiii la studii în aceste țări, stabileau relații culturale cu elitele de acolo. Multiplele contacte ale nobilimii românești cu societatea europeană au favorizat familiarizarea ei cu realizările culturii europene. P. P. Panaitescu încă la începutul perioadei postbelice a evidențiat influența ideilor Renașterii asupra spațiului româ-

nesc, începând cu secolul al XVI-lea [19]. În opinia lui Răzvan Teodorescu aceste influențe devin vizibile, mai ales către mijlocul acestui secol [20]. Atunci ideile renaștentiste pătrund nu numai în ideologie, ci și în artă. Astfel, elemente ale arhitecturii renaștentiste pot fi sesizate la mănăstirea Slatina [21] și în alte edificii.

Dar cele mai strânse relații cu țările europene le-a avut Transilvania, unde nobilimea maghiară, populația săsească și secuiască au aderat la Reformă. Un reprezentant de vază al umanismului renaștentist din Transilvania a fost Nicolaus Olahus, de origine din dinastia domnitoare din Țara Românească, care a demonstrat originea latină și unitatea de limbă și neam al românilor [22]. În ce privește românii transilvăneni ortodocși, ei, în confruntarea cu Reforma, au introdus limba română în serviciul divin. Drept urmare, în Transilvania (la Brașov) apar primele tipărituri românești, ceea ce este o confirmare a faptului că românii din această provincie au făcut un salt în direcția modernizării societății [23].

În Moldova și Țara Românească până la cumpăna secolelor XVI-XVII, din cauza tradiției medievale din societate, încercările unor domni de a introduce forme de gândire modernă în cultura românească adesea sufereau eșec. Astfel de încercări au fost întreprinse de către Despot Vodă în Moldova și Petru Cercel în Țara Românească. Tentativa lui Despot de a introduce învățământ laic, pictură laică și de a proteja protestanții a fost percepută de boieri drept o încălcare a tradiției – a „datinei țării”, ceea ce le-a provocat nemulțumirea. Domnul Ieremia Movilă relatează mai târziu că „Despot care a încercat repede și cu mijloace puține, să schimbe datina țării și de aceea s-a pierdut pe sine și țara odată cu el” [24]. Din aceeași cauză și-a pierdut tronul și Petru Cercel douăzeci de ani mai târziu.

Și totuși, în secolul al XVI-lea elemente ale modernizării se afirmă în Moldova și Țara Românească. Domnii opunându-se Reformei, acceptă și susțin unele schimbări importante în domeniul culturii. Conform opiniei lui Răzvan Teodorescu, domnia lui Al. Lăpușneanu „marchează în mod vizibil una dintre etapele mutației lăuntrice acum survenite în civilizația moldavă ce se rupea de Evul Mediu și o etapă de împrumuturi formale din repertoriul Renașterii transilvano-poloneze” [25].

Un domn influențat de ideile Renașterii, conform opiniei lui P. P. Ponițescu, a fost Mihai Viteazul. El amintea boierilor de originea lor ro-

mană și în discursuri strălucite îi chema pe oșteni la fapte eroice [26]. Elementul major al acestui domn era voința lui politică, prin care au fost unite cele trei țări românești. Drept urmare, a fost creat un precedent cu importante consecințe pentru viitor [27].

Recent, academicianul Ioan Aurel Pop menționa, că unirea celor trei țări românești „a trezit anumite sentimente și interpretări naționale încă din epocă, mai ales în Transilvania. În plus, unii contemporani, în manieră umanistă târzie, au definit unirea de la 1600 ca un act de *restitutio Daciae*, adică de refacere a unității Daciei de odinioară” [28].

Astfel, începând cu secolul al XVI-lea în Țările Române se generalizează solidaritatea etnică a românilor, „convingerea latentă medievală a unității românești se transformă treptat în conștiință națională activă, în motor mental ideologic al asumării prin luptă a dezideratelor moderne ale întregii națiuni” [29].

Toate cele relatate ne permit de a conchide că la intersecția secolelor XVI-XVII se încheie etapa incipientă a integrării Țărilor Române în modernitatea timpurie europeană. Elementele modernizatoare, frânate de datinile medievale tradiționale, aveau, însă o pondere limitată și adesea episodică.

Secolul al XVII-lea inaugurează, în viziunea noastră o nouă etapă în afirmarea elementelor modernizatoare în spațiul românesc. În această perioadă unele componente ale spiritului renașcentist tardiv pătrund de asemenea în viața politică și cotidiană a elitelor.

P. P. Panaitescu constata faptul că la sfârșitul sec. al XVII-lea, datorită stingerii dinastiilor domnitoare a Bogdăneștilor (Mușatinilor) în Moldova și a Basarabilor în Țara Românească, unii mari boieri „îndrăzneți” se urcă în scaunele domnești, ceea ce este caracteristic conjuncturii politice specifice Renașterii [30]. Acești domni, adesea educați în țări europene, schimbă aspectul curților domnești, care sunt decorate artistic în interior conform stilului renașcentist de către meșteri aduși din Polonia și statele germane. La curte au fost organizate orchestre de muzicanți, în special, italieni, se desfășurau periodic sărbători și baluri, însoțite de demonstrarea unor veșminte de inspirație europeană. Costume de tip occidental au adoptat domnii Ieremia Movilă, Constantin Șerban, Radu Mihnea III, ș.a. La curți au fost construite galerii de tablouri, unde pictorii italieni au primit comenzi pentru picturi murale sau portrete.

Factorul extern a stimulat și tendința spre o monarhie absolută, care până la urmă a rămas în acea perioadă nerealizată (spre aceasta au tins Radu Mihnea III, Constantin Șerban, Vasile Lupu, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu, Gheorghe Duca, Dimitrie Cantemir).

Începând cu intersecția secolelor XVI-XVII, modernizarea tot mai mult se implantează în tradiția locală, fiind treptat adoptată la specificul și interesele civilizației românești. Aceasta se observă, de exemplu, în atitudinea față de antichitate.

Cunoașterea antichității, a istoriei grecilor și romanilor, a limbii latine, este destul de veche în spațiul românesc. Dar în cronografia românească din secolul al XVIII-lea toate acestea au căpătat o nouă interpretare, fiind valorificate conform intereselor culturii autohtone. Cronicarii au tratat antichitatea ca o valoare universal-umană ce poate fi aplicată în cunoașterea istoriei și culturii lor proprii. Astfel, mitropolitul Dosoftei, Nicolae Spătarul (Milescu), Miron Costin afirmă că limba română este „de bun neam”, adică nobilă. Cronicarii au demonstrat argumentat latinitatea românilor. Acest adevăr este adus de ei și la cunoștința străinilor. M. Costin scrie opere în limba polonă, iar D. Cantemir în limba latină despre acel popor de origine latină, care sunt românii și care trebuie salvat de dominația străină.

D. Cantemir declară că romanii s-ar fi tras din grecii lui Eneas, veniți de la Troia, ai căror urmași sunt și românii, făcând astfel conexiunea dintre grecii antici, romani și români.

Faima grecilor și romanilor, considera savantul nostru, a fost nu războaiele lor, ci cultura. Această idee esențială a Renașterii străbătea cultura românească din perioada examinată.

Astfel, reprezentanții culturii umaniste din sec. al XVII-lea au redescoperit și fundamentat științific originea latină a românilor și unitatea lor etnică. Primul, care a scris și despre substratul dacic al românilor a fost stolnicul muntean Constantin Cantacuzino. Acesta, fără a nega latinitatea românilor, evidențiază și elementul dacic în originea lor etnică. Vorbind despre romanizare, el constată că „atât se unise acei romani de aici cu cei daci, cât nu s-au mai despărțit apoi între dâșii nici când s-au rupt din împărăția Romană și au intrat peste dâșii alte limbi, ci tot într-una s-au ținut și au rămas până astăzi [31]”.

Astfel, rezultatul științific principal la care au ajuns reprezentanții istoriografiei secolului al XVII-lea, a fost fundamentarea originii comune a românilor, bazate pe cele două ascendente ale neamului: geto-dacă și romană.

Deschiderea spre valorile epocii moderne s-a manifestat și prin redescoperirea rolului istoriei în evoluția societății. În concepția cronicarilor din acea epocă se cristalizează ideea atitudinii critice față de surse și responsabilității istoricului pentru scrierea sa. M. Costin în opera sa „De neamul moldovenilor”, criticând „basmele” lui Simion Dascălul privind originea neamului, declară „Nici este șagă a scrie ocară vecinică unui neam, că scrisoarea este greu a răbda, dară în veci? Eu voi da sama de ale mele, câte scriu”.

Îndemnul cronicarilor spre cunoașterea trecutului poporului este însoțit de aprecierea înaltă a învățăturii. Anume în secolul al XVII-lea apar „cărți românești de învățătură”, destinate întregii „seminții (neamului) românești”, iar copiii de boieri și domni tot mai frecvent se înscriu în instituțiile de învățământ din țară și de peste hotare. La mijlocul secolului al XVII-lea de la școlile de grad inferior se săvârșește un salt până la Acaemiile domnești, ceea ce reprezintă, de asemenea, și un indice sigur al modernizării [32].

Victoria limbii române pe parcursul secolului al XVII-lea a pus temelia unei renașteri a culturii scrise. Alături de diverse traduceri sau scrieri originale, în acest secol se naște poezia cultă românească (Udriște Năsturel, Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei, poemul „Viața lumii” de Miron Costin ș.a.). Și totuși, activitatea oamenilor de cultură români din această perioadă se deosebea de a celor din timpul Renașterii europene din secolele XIV-XV. Cultura clasică renascentistă a pătruns în principate nu pe calea contactelor directe cu Renașterea europeană, dar pe cea a unei postfețe a acestei mișcări culturale și spirituale, cea a barocului [33].

Răspândirea curentului baroc în Țările Române (îndeosebi în Moldova) se datora faptului că fiii de boieri au învățat în școlile iezuite poloneze, unde umanismul a pierdut din spiritul său critic.

O altă cale a contactelor societății românești cu cultura umanistă europeană se realiza prin intermediul unor oameni de cultură de origine

greacă, care într-un număr tot mai mare se stabileau în Țările Române, mai ales începând cu intersecția secolelor XVI-XVII. Principiile curentului umanist de factură barocă, însușite în Europa de Vest, îndeosebi în centrele culturale din nordul Italiei de către cărturari greci erau adoptate culturii elene și implementate în principatele române, de rând cu acel curent baroc, care provenea din Europa Centrală [34].

Tendința universală a barocului literar prezenta o primă manifestare a procesului de creare a unei literaturi atoteuropene. Un prim promotor al epocii, când se cristalizează literatura atoteuropeană, a fost și Miron Costin [35]. El a exprimat idei umaniste, caracteristice barocului european, mai ales, în operele sale „Viața lumii” și „De neamul moldovenilor”. Prin aceste opere el a fondat o etapă nouă în literatura românească, pe care a înscris-o în prima epocă cultural-istorică atoteuropeană. Culmea acestui curent în literatura română a constituit-o opera lui Dimitrie Cantemir. Marele savant promovează două idei de bază: originea latină a românilor și caracterul contractual al relațiilor Țărilor Române cu Imperiul Otoman, idei care vor fi preluate de iluminiștii români ai Școlii Ardelene de la interferența secolelor XVIII-XIX [36].

Ca reprezentant al barocului, el considera ortodoxia drept concepția de bază a activității sale creatoare. Concilierea ortodoxiei cu ideile Renașterii prezintă acel fenomen cultural unic, care este specific operei lui D. Cantemir. În ansamblul lor viziunile savantului nostru au pus bazele „preiluminismului românesc”.

Conform periodizării propuse de P. Popovici și susținute de cercetătorul canadian Jacques Bouchard „iluminismul timpuriu”, care își are începuturile pe la 1680 (publicarea operei poetice a lui Dosoftei), trece în faza „matură” către anul 1780, când sunt publicate „Apologia” (la Viena) și „Tratatul de pedagogie” (la Veneția) semnate de savantul grec Iosipos Moisiodax, iar în spațiul românesc își desfășoară activitatea Școala Ardeleană, manifestându-se prin publicarea primei gramatici a limbii române: „Elementa linguae daco-romaniae siva valachiae”, urmată de alte opere scrise în spirit iluminist [37].

Perioada preiluministă, în viziunea lui Jacques Bouchard s-a manifestat în Țările Române prin câteva momente remarcabile: triumful limbii române în Biserică (după 1680), instaurarea despotismului (absolutismu-

lui) luminat a lui Nicolae Mavrocordat (1710-1730) și a lui Constantin Mavrocordat, precum și a altor domni reformatori (1730-1780) [38].

În literatura istorică au fost aduse exemple de analogii între reformele habsburgice în Oltenia, temporar ocupată de acest Imperiu (1716-1739) și reformele din Principate (S. Papacostea). Deoarece absolutismul habsburgic, ca și în alte state europene se baza pe sistemul centralizat de impunere a populației contribuabile, preluarea unor forme analogice era o realitate. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea reformele capătă tot mai mult un conținut de factură modernă și se concordează cu evoluția societății românești pe făgașul luminilor.

Implementate concomitent în Moldova și Țara Românească, aceste reforme au creat în ambele principate structuri sociale, administrative și judiciare similare, contribuind la uniformizarea organizării lor interne.

Un rol deosebit în promovarea preiluminismului în Moldova și Țara Românească le-a revenit unor oameni de cultură greci, stabiliți în aceste principate. Răspândirea preiluminismului prin intermediul grecilor era determinată nu numai de predilecția domnilor fanarioți, care au succedat la domnie începând cu anii 1711/1716 și a celor din anturajul lor față de studiile și scrierile grecești, dar și de faptul că în prima jumătate a secolului al XVIII-lea viața economică a principatelor era orientată în primul rând spre piața Imperiului otoman. Se știe că în comerțul turcesc, mai ales cu țările Europei de Sud-Est, un rol de frunte îl jucau negustorii greci, printre care se întâlneau și oameni culti, cunoscători de limbi, care ocupau posturi de dragomani ai Porții, înalți prelați ai Bisericii ortodoxe și posedau biblioteci bogate pentru acele timpuri (de exemplu biblioteca Mavrocordaților).

Fiind o ramură a culturii neoelene (centrele ei se aflau nu numai în Țările Române, ci și în Italia, Austria, Rusia), cultura greacă a influențat, într-o anumită măsură, în sens pozitiv pe cea românească, jucând un rol de mediator între aceasta și culturile avansate ale Europei.

Privită în ansamblu, cultura greacă din Principate a avut totuși rezultate modeste, deoarece ea nu avea rădăcini în societatea românească, în cultura ei populară. Anume în baza culturii populare a continuat procesul cultural autohton care spre sfârșitul secolului al XIX-lea, fiind alimentat cu idei moderne, receptate direct din cultura europeană săvârșește saltul hotărâtor spre cultura modernă românească.

Dar până a caracteriza succint ultimele etape ale Epocii Moderne timpurii în Țările Române, vom menționa că perioada preiluministă (1680-1780), ca și cea precedentă (sec. XVI-XVII) se distinge preponderent prin afirmarea elementelor modernizării europene în domeniul culturii, spiritualității și vieții politice interne, care însă nu aveau ca în Europa de Vest și cea Centrală un suport temeinic socio-economic, bazat pe relații capitaliste incipiente. În Moldova și Țara Românească perioada de până în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea a fost cea de „pregătire a noilor structuri” [39] în sfera agrară și a economiei. În această perioadă se produce o scădere a ponderii economiei naturale în favoarea schimbului de mărfuri intern și extern. Dar exercitarea comerțului în mare măsură de negustori străini nu a condus la formarea unei „stări a treia” autohtone. Deaceia purtători ai unor idei moderne apăreau elitele laice și eclesiastice din principate.

În ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea începe etapa finală a Epocii Moderne timpurii, care continuă până în anii '30 ai secolului al XIX-lea. În această perioadă elementele modernizatoare pătrund treptat în toate domeniile vieții societății, conducând la includerea Țărilor Române în modernitatea europeană.

Dar și în această perioadă procesele de modernizare în economie erau lente, înglobând diverse forme tranzitorii de extindere a dreptului de proprietate a boierilor asupra pământului stăpânit de ei, de folosire a muncii salariate și a arendeii moșiilor lor de către elemente burgheze [40].

În istoriografia postbelică s-a dezbătut problema așa-numitei „a doua ediții a Serbiei” privite ca o cale de includere a Țărilor Române în sistemul de relații capitaliste [41].

Dar această concepție n-a fost acceptată de majoritatea istoricilor români, deoarece creșterea obligațiilor în muncă a țăranilor clăcași nu a căpătat în perioada de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea acele dimensiuni care erau caracteristice țărilor din Europa de Est.

În viziunea istoricului ieșean Al. Fl. Platon elementele sistemului capitalist pot fi depistate în Principatele române, numai dacă vom porni de la principiile tipologiei sociale propuse de F. Braudel și dezvoltate de Immanuel Wallerstein, conform cărora sistemul de capitalism mondial în diverse societăți se afirmă sub anumite forme și grade. El are un cen-

tru, o semiperiferie și o periferie. Principatele române în perioada Epocii Moderne timpurii, fiind o zonă periferică a sistemului capitalist, aveau o structură tradiționalistă locală, „dominată de elitele vechiului regim, aflate în opoziție cu domnia și cu o numeroasă țărănime dependentă. Concomitent, se constituie o firavă burghezie națională și o numeroasă pătură burgheză alogenă, structurile tradiționale, împletindu-se cu cele noi [42]”.

Randamentele agricole în perioada modernizării timpurii păstrau un caracter arhaic. Țărănimea nu avea mijloace materiale și siguranța necesară pentru a aplica soluții economice moderne, iar boierimea, care capătă principalele venituri din exercitarea slujbelor, se implica prea puțin în activități productive.

În modernizarea economiei un rol important le revine instituțiile statale. Dar pentru a deveni „moderne” ele aveau nevoie de resurse materiale și financiare. În Principatele române acumularea lor era dificilă, deoarece cea mai mare parte a acestor resurse erau canalizate spre exterior, pentru a satisface cerințele Porții. Chiar și în Transilvania, unde habsburgii au încercat să desfășoare o propagandă agricolă intensă de stimulare a cultivării raționale a pământului (inclusiv prin recomandări scrise, manuale), acest efort „de luminare” s-a lovit de imposibilitatea țărănimii de a practica inovații tehnologice în condițiile, când ea era „cvasicoplesită de multitudinea sarcinilor, fie ele domeniiale, fiscale sau comunitare” [43].

Orașele, deși crescuse numeric în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, rolul lor economic și social în contextul economiei-univers al Europei perioadei moderne timpurii a rămas modest, chiar și în Transilvania, unde ele erau „închistate în spatele privilegiilor sociale de tip medieval”. Toate aceste momente „au limitat drastic fenomenele de modernizare economică și socială din Țările Române, care au constituit o zonă de periferie a economiei-univers [44]”.

Raporturile dintre țările periferice și cele relativ dezvoltate în perioada modernă timpurie se caracterizau prin complexitate: pe de o parte, ele erau rămase în urmă din punctul de vedere al tehnicilor agricole, iar pe de altă parte, erau prinse în legăturile din cadrul economiilor-univers, „ceea ce a influențat dezvoltarea lor economică și socială, atât din partea stimulilor vieții, cât și a constrângerilor din partea zonelor centrale ale economiilor univers respective” [45].

Acest specific al evoluției socio-economice a zonelor periferice a economiei-univers europene continua să se manifeste și în Țările Române la începutul etapei secunde a Epocii Moderne timpurii.

În istoriografia contemporană au fost expuse materiale concrete, care demonstrează că în ultimele decenii ale sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea în spațiul românesc, deși rămas în urmă de cel Vest și Central European, s-au creat premise importante pentru afirmarea procesului de modernizare în diferite domenii ale vieții societății. Istoricii au constatat că această perioadă se distruge prin creșterea numărului populației, lărgirea pieței interne, apariția unei noi conjuncturi a exportului de produse agricole pe piețele europene, scăderea în principate a presiunii economice otomane etc. Drept urmare în marele gospodării moșierești se observă o intensificare a procesului de producere a mărfurilor prin utilizarea muncii salariate la îngrijirea animalelor, destinate exportului și la cositul fânului pentru acestea, prin fabricarea băuturilor spirtoase și extragerea silitrei cu ajutorul persoanelor năimite, prin organizarea de către negustori și boieri a unor manufacturi. Se produce, de asemenea, deși lent, aprofundarea stratificării după avere a populației rurale drept urmare a implicării țăranilor înstăriți în relații de marfă-bani. Specializarea unor zone economico-geografice în producerea preponderentă a anumitor mărfuri agrare și meșteșugărești va conduce la aprofundarea divizării muncii și va contribui la procesul de constituire a pieței interne a principatelor [46]. Din acest proces a fost însă exclus teritoriul Bucovinei, anexat la Imperiul Habsburgic în 1775 și spațiul dintre Prut și Nistru, anexat la Imperiul Rusiei în 1812.

La etapa examinată au intervenit de asemenea un șir de schimbări esențiale și în domeniile culturii, ideologiei, mentalităților. Curentul preiluminist, dominat de oameni de cultură de origine greacă, este înlocuit treptat cu cel iluminist. Fiind promovat la această etapă, în special de clerici, el continua tradiția umanistă precedentă, atribuind însă mișcării iluministe un caracter național. Ilumiiniștii preiau ideile lui D. Cantemir cu privire la originea românilor și le transformă într-o armă de luptă pentru constituirea națiunii moderne române [47].

În istoriografie a fost evidențiat specificul Transilvaniei, unde iluminismul s-a manifestat sub forma unei lupte pentru drepturile naționale ale

românilor, în primul rând sub aspectul politic, fiind, teoretic, mai profund decât în principate [48].

În Moldova și Țara Românească, în primele decenii ale secolului al XIX-lea gruparea radicală a „partidei naționale” boierești, precum și unii intelectuali tot mai mult se îndepărtează de principiile „națiunii medievale”, bazate pe solidaritățile etnice locale și cele religioase și se situează pe principiile conștiinței naționale a întregului popor, caracteristice națiunii moderne. Noile principii ale societății moderne au fost lansate de Revoluția Franceză, ideile căreia își croiesc calea și în spațiul locuit de români [49]. În vocabularul politic al epocii respective, pe lângă formulele tradiționale cantemirene cum ar fi „drepturi”, „tratate”, „autonomie” etc. apar și formule specifice ideologiei moderne occidentale: „slobozenie”. „obștesc”, „public” etc., precum și termeni legați de emanciparea națională: „patrie”, „patriot”, „constituție”, „națiune” și „dreptul națiunilor” [50].

Treptat locuitorii autohtoni ai Țărilor Române se identifică după apartenența națională – cea de *români*, abandonând treptat identificarea teritorială, caracteristică epocii Medievale – munteni, olteni, bănățeni, moldoveni, maramureșeni etc.

Primele manifestări ale națiunii moderne românești în curs de afirmare s-au soldat cu evenimente de rezonanță pentru întreg spațiul românesc: răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, Revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu (în domeniul social); mișcarea Supplex-urilor din Transilvania, memoriile boierilor din Moldova și Țara Românească (în domeniul politic); mișcarea de emancipare a românilor transilvăneni, condusă de Inocențiu Micu și de alți fruntași ai acestei mișcări; activitatea ilumiiniștilor din toate provinciile românești și, mai ales, ai școlii Ardele-ene; apariția literaturii artistice și științifice, originale caracteristice Epocii Moderne [51] în domeniul culturii și spiritualității.

Anexarea Basarabiei la Imperiul Rusiei în 1812 a cauzat prejudicii grave intereselor naționale ale populației autohtone, separând-o cu excepția Basarabiei de Sud din perioada 1856-1878 de procesul general de constituire și afirmare a națiunii moderne române.

Pe parcursul perioadei de dominație țaristă aici se conservează în mediul tradițional rural caracteristicile „națiunii medievale”. Pe de altă parte, optând pentru păstrarea tradițiilor naționale, intelectualii basarabeni se

opuneau politicii de rusificare, promovate de țarism, militau pentru păstrarea limbii materne și a entității naționale.

În concluzie vom menționa că istoriografia contemporană a lansat în circuitul științific diverse studii, materiale și documente care, în viziunea noastră, permit de a include perioada din istoria românilor ce cuprinde secolul al XVI-lea – anii '30 ai secolului al XIX-lea în Epoca Modernă timpurie.

Deși această perioadă a cunoscut în Țările Române o evoluție tipologică distinctă, caracteristică zonei de periferie a modernității europene, ea, după cum am încercat să demonstrăm în prezenta relatare, a fost o parte componentă a istoriei acestei modernități. Pe parcursul secolelor menționate societatea românească a implementat elemente ale acelor înnoiri din spațiul european, care treptat acumulându-se, au stat la baza constituirii statului național modern și a națiunii române.

Note:

1. Constantinescu N. A. *Noua istorie a românilor* de N. Iorga. Volum îngrijit de Gh. Buzatu și Horia Dumitrescu, vol. XV, Colecția opera omnia, Iași, 2011, p. VII-IX.

2. Zandemlan Luiten van, *The Long Road to the industrial Revolution. The European Economy in a Global Perspective, 1000-1800*, Leiden, Boston: Brie, 2009, p. 95-201; Apud: Murgescu B., *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-1800)*, Polirom, București, 2010, p. 26.

3. Murgescu B., *Societate și mentalități în Europa medievală*. Iași, 2001.

4. Ivonin Iu. E. *Pozdnee srednevecovie ili Ranniaia novaia istoria*, „Voprosi istorii”, Nr. 1, Moscova, 1987; Buletenei vs Rossiiskoi Assoțiații medievistov i istoricov rannego novogo vremeni, Nr. 2, Moscova, 1993, p. 6-19.

5. Baidaus Eduard, *Considerații, privind periodizarea epocii moderne*, în „In honorem Demir Dragnev. Civilizație medievală și modernă în Moldova. Studii”, Civitas, Chișinău, 2006, p. 196-215.

6. Baidaus Eduard, *Unele considerente privind periodizarea Istoriei Universale* în „InfoHIS, Buletin Informativ ANTIM”, nr. 8 (12), 2001, pag. 10. Ibidem. *Evul Mediu și epoca modernă în știința și instruirea istorică din Republica Moldova (termeni, cronologie, metodologia predării)*, în „Analele ANTIM”, Anuar istoric, Nr. 3, Chișinău, 2002, p. 55-60; Idem, *Considerații privind periodizarea epocii moderne*, p. 196-215; Ibidem, *Istoria Evului Mediu*

și *Epoca modernă timpurie* (programa analitică, teme pentru seminare și materiale didactice), Chișinău, 2006.

7. Murgescu B., *O alternativă la periodizarea tradițională: Epoca modernă timpurie*, în „Studii și articole de istorie”, LXVI, 2001, p. 5-18.

8. Vierhaus Rudolf, *Frühe Neuzeit – Frühe Moderne? Forschungen zur Vielschichtigkeit von Übergangsprozessen. Göttingen*. Apud B. Murgescu, România și Europa... p. 23.

9. Murgescu B., *Op. cit.*, p. 23.

10. Vezi: Pop Ioan-Aurel, *Geneza medievală a națiunii moderne* (sec. XIII-XVI), București, 1998.

11. *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 558.

12. Boicu Leonid, *A doua jumătate a sec. al XVIII-lea – începutul epocii moderne în Istoria României*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie”, Iași, vol. IX, 1972, p. 434-435.

13. *Istoria RSSM*, Chișinău, 1967, p. 436-494.

14. *Istoria Românilor*. Editura enciclopedică, București, 2007, p. XIV.

15. *Ibidem*, p. XV.

16. Teodorescu Răzvan, *Civilizația românilor între medieval și modern*, I, București, 1987.

17. Vezi: Dragnev D., *Țara Moldovei în Epoca Luminilor*, Civitas, Chișinău, 1999, p. 89-116.

18. *Istoria Românilor*, vol. IV, Editura enciclopedică București, 2001, p. 101-102; vol. V, 2003, p. 459-464; Podgradskaia, E. M., *Torgovâe sviazi Moldavii so Livovom v XV-XVII vecah*. Chișinău, 1968.

19. Panaitescu P. P., *Interpretări românești. Studii de istorie economică și socială*, ed. II, București, 1964.

20. Teodorescu Răzvan, *Civilizația românilor între medieval și modern*. I. București, 1987.

21. *Ibidem*, p. 25-26.

22. *Istoria României*, Compendiu, coordonatori Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, București, 2004, p. 292.

23. *Ibidem*, p. 293-294.

24. Panaitescu P. P., *Documente privitoare la Mihai Viteazul*, București, 1936, p. 55.

25. Teodorescu Răzvan, *Civilizația românilor între medieval și modern*, vol. I, București, 1987, p. 24-25.

26. Panaitescu P. P., *Op. cit.*, p. 205.

27. Prodan David, *Suplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, București, 1984, p. 110.

28. Pop Ioan-Aurel, *România în secolele XIV-XVI: de la „republica creștină” la „restaurarea Daciei”*, în „Istoria României”. Compendiu, Cluj-Napoca, 2004, p. 310.

29. Idem. *Națiunea română medievală. Solidarități etnice românești în secolele XIII-XVI*. Editura Enciclopedică, București, 1998.

30. Panaitescu P. P., *Op. cit.*, p. 205.

31. *Cronicari munteni*. Ed. M. Gregorian, vol. I, București, 1961, p. 54-55.

32. Eșanu Andrei. *Contribuții la istoria culturii românești (Moldova medievală)*, București, 1997, p. 259-337.

33. Dragnev Emil. *Cultura Moldovei în sec. al XVII-lea și barocul european*, în „Valori și tradiții culturale în Moldova”, sub redacția lui Andrei Eșanu, Știința, Chișinău, 1993, p. 84-95; Mazilu Dan Horia. *Barocul și literatura română din secolul al XVII-lea*. București, 1976.

34. Vezi: Dragnev D. *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și documente*. Cartdidact-Civitas, Chișinău, 2012, p. 216.

35. Sovetov P. *Miron Costin și epoca sa*, în „Revista de istorie a Moldovei”, 1990, Nr. 2, p. 3-15.

36. Vezi: D. Dragnev. *Istorie și civilizație...*, p. 227.

37. Popovici D. *La literature roumaine des Lumieres*, Sibiu, 1945, p. 244; Bouchard I, *L'aube des lumiers dans les Principautés danubiennes*, în „Pontes. Review of South East European Studies”, II, CEP USM, Chișinău, 2005, p. 4-16.

38. *Ibidem*.

39. *Istoria Românilor*, vol. V, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 459.

40. Vezi: D. Dragnev. *Țara Moldovei în epoca luminilor*, Civitas, Chișinău, 1999, p. 150-151.

41. Oțetea A., *Considerații asupra trecerii de la feudalism la capitalism în Moldova și Țara Românească*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. V, București, 1960.

42. Platon Al. Fl. *Geneza burgheziei în Principatele Române (a doua jumătate a sec. al XVIII-lea – prima jumătate a sec. al XIX-lea. Preliminariile unei istorii*, Iași, 1997.

43. Ștefănescu Barbu, *Tehnica agricolă în ritm de muncă în gospodăria țărănească din Crișana (sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea)*, vol. I, Oradea, 1995, p. 125.

44. Murgescu B. *România și Europa*, p. 60-64.

45. *Ibidem*, p. 101.

46. Vezi: Dmitriev Pavel. *Narodonaselenie Moldavii (po materialam perepisei 1772-1773, 1774 i 1803)*, Chișinău, 1973; Dragnev Demir, *Sel'scoe hoziaistvo feodal'noi Moldavii (conet XVII – nacalo XIX v.)*, Știința, Chișinău, 1975; Ciurea D. *Orașele și târgurile din Moldova în cadrul perioadei de descompunere a feudalismului*, în „Studii și cercetări istorice”, Iași, 1956, vol. I, p. 101-156; Columbeanu S., *Economia domeniului feudal din Moldova și Țara Românească la începutul secolului al XIX-lea (1800-1830)*, în „Studii”, 18, 1965, 2, 323-351. Platon Al. Fl. *Geneza burgheziei în Principatele Române (a doua jumătate a sec. al XVIII-lea – prima jumătate a secolului al XIX-lea. Preliminariile unei istorii*, Iași, 1997; Constantinescu, Ioana. *Arendășia în agricultura Țării Românești și a Moldovei până la Regulamentul Organic*, București, 1985; Hitchins K., *Românii, 1774-1866*, Humanitas, 1998. Murgescu Bogdan, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*. Polirom. București, 2010, p. 27-64.

47. Georgescu, Vlad. *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române 1750-1831*. București, 1972. Dușu Al. *Humanisme, baroque, lumieres L'exemple roumain*. București, 1984; Platon Gh. *De la constituirea națiunii la Marea Unire. Studii de istorie modernă*. I, Iași, 1995.

48. Vezi: Prodan D., *Supplex Libelus Valachorum*, București, 1984; Hitchins K. *The idee of nation the romanians of Transilvania, 1661-1849*, București, 1988; Bocșan N. *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Timișoara, 1986.

49. Vezi: Zub Al. *La Revolution Francaise et le Roumaines Etudes a l'ocasion de bicentenaires*, Iași, 1999.

50. Costea I., *Țările Române în secolul al XVIII-lea în „Istoria României”*. Coordonatori Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, Cluj-Napoca, 2004, p. 437.

51. Simonescu Dan, *Cărțile populare și literatura românească*, 1-2, București, 1963; Dușu Al. *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII*, București, 1968; Idem, *Sinteză și originalitate în cultura română*, București, 1972; Idem, *Umaniștii români și cultura europeană*, București, 1974.

SURSĂ: Sesiunea „In honorem Alexandru Moșanu: Studii de istorie medievală, modernă și contemporană a românilor”, Cluj-Napoca, România, 22 septembrie 2012, Cluj-Napoca, 2012, pp. 159-172.

ȘTIINȚE SOCIOUMANISTICE: EVOLUȚIE ȘI PERSONALITĂȚI

Demir DRAGNEV

Științele socioumanistice și-au definit arealul de cercetare încă în zorile Epocii Moderne, când ele propagau umanismul renescentist. Anume aceste științe s-au aflat la baza primelor academii, apărute în Italia în secolele XV-XVI. Treptat academiile s-au extins spre estul Europei, iar 150 de ani în urmă a fost fondată și Academia Română care, conform Legii privind organizarea și funcționarea ei, reunea personalități „cu realizări deosebite în științe, litere, arte și alte domenii ale spiritului” [1].

Este semnificativ faptul că Academia Română a cuprins în arealul intereselor sale științifice întreg spațiul locuit de români, inclusiv Basarabia aflată sub dominație țaristă, incluzând în componența sa, în calitate de membri fondatori, reprezentanți ai Basarabiei: Al. Hâjdău, I. Străjescu și C. Stamati, înlocuit apoi cu Șt. Gonata.

Această atitudine generoasă a Academiei Române față de oamenii de cultură din Basarabia, unde activitatea științifică după 1812 era parte componentă a celei din Imperiul Rus, iar instituțiile și societățile științifice se concentrau asupra examinării problemelor de caracter local, avea o semnificație deosebită, marcând mersul firesc al științei din provincie. Pe această cale știința basarabeană a pășit doar după unirea provinciei cu România în anul 1918.

Astfel, în anii 1918-1940 mai multe societăți și instituții științifice din provincie se afirmă în calitate de filiale ale celor din toată țara. Noi membri ai Academiei Române au fost aleși basarabenii Șt. Ciobanu, Ion Inculeț, Pan Halippa (1918), Iustin Frățiman (1919); membri de onoare – Paul Gore (1919), Nicolae Donici (1922), transnistreanul Nichita Smochină (1942).

Procesul de dezvoltare a științei din Basarabia interbelică a fost întrerupt brutal prin anexarea provinciei de URSS în 1940. În scopul justificării acestui act din punct de vedere istoric și pentru a subordona viața științifică din nou formată RSSM celei din Uniunea Sovietică, la Chișinău

sunt transferate instituțiile cu pretins caracter științific din fosta RASSM. Este vorba, în primul rând, de Institutul de Istorie, Economie, Limbă și Literatură de pe lângă Comisariatul Învățământului, constituit în 1939 la Tiraspol în urma reorganizării Comitetului Științific Moldovenesc, creat în 1926 pentru a stabili normele așa numitei „limbi moldovenești” în baza graiurilor locale, ce erau inserate cu rusisme și ucrainisme [2].

În 1946, Institutul nominalizat a fost inclus în componența nou creată Baze Moldovenești de cercetări științifice a AȘ a URSS sub denumirea de Institutul de Istorie, Limbă și Literatură și Secția de Economie. În 1949, Institutul este inclus în componența Filialei Moldovenești a AȘ a URSS, divizându-se în 1958 în Institutul de Istorie și Institutul de Limbă și Literatură, iar în 1961, ambele devin parte componentă a Academiei de Științe a RSSM [3].

Pe parcursul a 70 de ani de la fondarea primelor instituții academice din Republica Moldova, științele socio-umanistice au evoluat în contextul a două perioade istorice – cea sovietică (până în 1991) și cea postsovietică (din 1991 până în prezent). În prima perioadă ele au avut drept scop principal „fundamentarea științifică” a existenței a două popoare est-romane – moldovenesc și român cu o istorie și limbă separată, iar după 1991 – revenirea la tradițiile științei naționale întrerupte în 1940 și 1944.

În cele ce urmează vom puncta o caracteristică generală a etapelor menționate, evidențiind doar unele personalități ce s-au manifestat prin fundamentarea anumitor direcții științifice, reușind în condițiile timpului când au activat, să contribuie la valorificarea patrimoniului științific, istoric și cultural al Moldovei.

Realizările științifice socio-umanistice, obținute în pofida restricțiilor impuse de regimul totalitar, de rând cu cele din științele exacte și ale naturii, obținute pe parcursul ultimilor 70 de ani, au imprimat o importanță istorică pozitivă actului creării primelor instituții academice și a Academiei de Științe a Moldovei [4].

Cele două mari etape ale evoluției științelor socio-umanistice au cunoscut perioade distincte marcate de politica de stat în domeniul științei, dar și de aspirațiile generațiilor de cercetători, de rezultatele căpătate.

Prima etapă este una de inițiere a cercetărilor socio-umanistice sovietice și cuprinde anii 1940 – sfârșitul anilor 1950. În acest răstimp activita-

tea oamenilor de știință se află sub supravegherea rigidă a regimului totalitar stalinist, iar lucrările se elaborau la comanda forurilor diriguitoare de la Moscova și din republică. În asemenea condiții a fost elaborată *Istoria Moldovei* în două volume (1951, 1955), care a promovat viziunea oficială asupra problemelor cardinale ale istoriei Moldovei. În domeniul studiilor filologice se promova concepția limbii moldovenești deosebite de cea română, a unei literaturi separate moldovenești, strâns legate de cea rusă. Erau comandate diverse dicționare, un atlas lingvistic moldovenesc, *Istoria literaturii moldovenești* etc. Activitatea științifică era nemijlocit dirijată de cadre ce activaseră anterior în RASSM sau erau delegate de Moscova (I. D. Ceban, A. T. Borșci, N. A. Narțov, V. Senkevici, I. C. Varticean, N. A. Mohov, N. Berezneakov ș.a.) [5].

După Congresul al XX-lea al PCUS (1956), în URSS începe o anumită perioadă de liberalizare limitată a regimului totalitar – așa-numitul „dezgheț hrușciovist”. Drept urmare, la AȘM încep să apară studii istorice bazate pe surse documentare, inclusiv de arhivă, cercetări consacrate valorificării moștenirii literare naționale, studii în domeniul lingvisticii, în care sub paravanul denumirii de „limbă moldovenească” erau descrise normele literare românești. Dar atunci când Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1965) a cerut revenirea la grafia latină, Comitetul Central al Partidului Comunist din Moldova a răspuns cu o respingere categorică și cu măsuri represive.

În perioada respectivă în cercetare se antrenează o nouă generație de savanți, se constituie școli științifice. În domeniul istoriei medievale a Moldovei se manifestă școala m. c. Eugeniu Russev, care conduce un colectiv de editori de vechi documente slavo-române, valorifică moștenirea marilor cronicari moldoveni. Acad. Iachim Grosul și discipolii săi (acad. Ilie Budac, prof. Mihai Muntean ș.a.) studiază probleme de istorie agrară și socială a Basarabiei din sec. al XIX-lea. Problemele de istorie contemporană sunt cercetate și coordonate de acad. A. Lazarev, m. c. S. Afteniuc, dr. hab. L. Repida (foști demnitari de stat și de partid). Lucrările, bogate în materiale factologice, purtau un caracter ideologico-propagandistic și adesea antiromânesc.

În domeniul lingvisticii se afirmă școala științifică a acad. Nicolae Corlăteanu cu cercetări de ordin fundamental privind istoria și evoluția

limbii naționale, a dialectelor și graiurilor de pe teritoriul republicii. Valoroase studii monografice consacrate moștenirii clasice naționale au publicat V. Coroban, Gh. Bogaci, C. Popovici, E. Levit, I. Vasilenko ș.a.

Începând cu anii 1950 își desfășoară activitatea Expediția Pruto-Nistreană de arheologie și etnografie, care a descoperit valoroase monumente din preistorie, epocile antică și medievală.

În anul 1960 a fost creat Institutul de Economie, condus de m. c. M. Radul, iar în 1961-1968 – de acad. V. Cervinski, având drept direcție principală de cercetare istoria economiei agrare și sistemele de planificare a economiei naționale.

Anii 1970-1980 reprezintă o perioadă de extindere a cercetărilor în diverse domenii ale științelor socioumanistice, dar și de criză a principiilor metodologice dominante în știința sovietică, care erau urmate adesea formal de cercetători sub presiunea continuă a forurilor diriguitoare de partid. Personalul științific se completează cu tineri cercetători care se vor manifesta plenar la etapa renașterii naționale. Se extind cercetările la nivel instituțional: în 1968 sunt create Secția de Filosofie și Drept și Secția de Etnografie și Studiul Artelor, în componența căreia în 1978 este inclus și sectorul de Arheologie.

Dacă în anii 1950-1980 expedițiile arheologice erau conduse preponderent de savanți de la instituțiile academice din Moscova și Chiev, apoi la etapa examinată în fruntea lor se situează cercetători din AȘM (N. Chețaru, V. Marchevici, E. Ricman, G. Cebotarenco, V. Dergaciov, P. Bârnea ș.a.). O atenție deosebită se acordă săpăturilor de la Orheiul Vechi, soldate cu descoperiri excepționale. Siturile arheologice de pe teritoriul Pruto-Nistrean din epoca medievală timpurie, conform viziunii oficiale a arheologiei sovietice, continuă să fie tratate drept slave. Arheologul Ion Hâncu, care insistă asupra prezenței în aceste situri și a elementului romanic, este înlăturat de la săpăturile arheologice.

În domeniul istoriei medievale a Moldovei se afirmă școala științifică a m. c. P. Sovetov, care a propus o tipologizare a societății medievale din Moldova și Țara Românească. Această tipologizare nu depășea însă concepția marxistă a „formațiunilor socio-economice”. Cercetări demografice bazate pe recensăminte ale populației Moldovei din anii 1772-1774, descoperite în Arhiva de acte vechi de la Moscova, a întreprins

P. Dimitriu. O istorie a agriculturii Moldovei medievale, scrisă pe baza documentelor din arhivele de la Moscova și din România, a realizat m. c. D. Dragnev. Debutază cu studii monografice P. Parasca, I. Chirtoagă, A. Eșanu, Gh. Gonța, I. Jarcuțchi ș.a.

Concomitent, istoriografia de la Chișinău continuă să elogieze politica țarismului față de Principatele Române, numită „de eliberare”, actul anexionist din 1812, numit „alipirea Basarabiei la Rusia”, precum și «importanța progresivă a acestui act pentru „poporul moldovenesc”». Această concepție a fost promovată și în *Istoria R.S.S. Moldovenești* (1982).

În contextul disputei româno-sovietice din anii 1970 este publicată cartea acad. A. Lazarev *Молдавская советская государственность и бессарабский вопрос* (Statalitatea sovietică moldovenească și chestiunea basarabeană) (1974), scrisă la comanda ideologică în interesul geopolitic sovietic, cu un conținut antiromânesc, fiind aspru criticată în istoriografia românească. Monografiile consacrate istoriei contemporane (m. c. Ch. Stratievski, m. c. Vl. Țaranov, dr. hab. L. Repida, dr. hab. B. Vizer ș.a.), ca și cele scrise în perioada precedentă, promovau concepția oficială a istoriografiei sovietice referitoare la „construcția socialismului”.

De pe poziții similare au fost realizate și studiile sociologice privind dezvoltarea societății contemporane (acad. D. Ursul, m. c. A. Zavtur), precum și cele consacrate economiei naționale (acad. N. Frolov, m. c. Gh. Singur etc.). Printre realizările economiștilor din acea perioadă a fost *Istoria economiei naționale a RSSM* (în 3 vol., 1982), menționată cu Premiul de Stat al RSSM.

Etapa respectivă se caracterizează și prin ample cercetări în domeniul etnografiei, studiului artelor, creației populare orale. Au fost întreprinse expediții etnografice (m. c. V. Zelenciuc și discipolii săi) și folcloristice (Gh. Botezatu, N. Băeșu, V. Cirimpei ș.a.) în toate raioanele republicii, care s-au soldat cu înregistrări, arhivare și editare a materialelor etnofolclorice. Printre acestea se numără *Etnografia și Arta Moldovei* (1972), *Specii folclorice și realitatea istorică* (1985), precum și lucrarea de sinteză *Moldovenii* (1977), în care o deosebită atenție se acordă elementelor etnofolclorice comune ale Basarabiei și spațiului est-slav. Tot atunci CC al PCM a impus instituțiilor socioumanistice scrierea lucrării colective *Formarea națiunii*

burgheze moldovenești (1978). Prin aceste publicații conducerea comunistă de la Chișinău considera că a pus o bază solidă „științifică” identității moldovenești în RSSM. În realitate, la o examinare serioasă a conținutului acestor lucrări, materialele publicate sugerau contrariul anunțat în titluri – o unitate culturală lingvistică, literară, istorică etc. a românilor din întreg spațiul locuit de ei.

În anii 1970-1980 au fost studiate și probleme de istorie a gândirii filosofice și sociale din Moldova (acad. D. Ursul, V. Ermuratschi, Gh. Bobâna ș.a.), probleme gnoseologice de integrare a științei și tehnicii contemporane (acad. A. Ursul). Studiile juridice s-au concentrat asupra cercetării diverselor aspecte ale dreptului civic, ale muncii, istoriei dreptului național (E. Martâniuc, D. Grama ș.a.).

În domeniul lingvisticii au fost elaborate studii privind istoria și starea actuală a lingvisticii naționale (N. Raevschi, A. Dârul, M. Gabinschi, I. Ețcu, A. Eremia, M. Cosniceanu, A. Borș etc.). În paralel cu școala științifică a acad. N. Corlăteanu, se afirmă școlile îndrumate de acad. S. Berejan și m. c. A. Ciobanu. Cercetările în domeniul istoriei și teoriei literare s-au concentrat asupra editării științifice a monumentelor de literatură veche și a scriitorilor clasici, cercetării literaturii clasice și contemporane, problemelor de teorie literară și studierii colaborării dintre literatura moldovenească și cea a popoarelor rus și ucrainean (acad. H. Corbu, acad. S. Cibotaru, acad. C. Popovici, V. Coroban, Gh. Bogaci, E. Levit, N. Bilețchi, M. Dolgan, P. Zavulan etc.). În anii 1986 și 1988 au fost editate primele două volume ale *Istoriei literaturii moldovenești*.

În a doua jumătate a anilor 1980 a luat amploare mișcarea oamenilor de știință și cultură pentru cercetarea de pe pozițiile adevărului științific, pentru descătușarea științei de ideologizare și politizare a ei impuse de regimul totalitar.

Prăbușirea vechiului regim și declararea independenței Republicii Moldova au pus începutul unei noi perioade în evoluția științelor socioumanistice, care se caracterizează prin revenirea în albia firească a tradiției științifice naționale.

Evoluția științelor socioumanistice pe parcursul ultimilor 25 de ani necesită o prezentare specială, de aceea ne vom mărgini doar la o reliefare a unor momente de caracter general, ce sunt relevante în domeniile exa-

minate la etapa recentă, îndeosebi după 2004, când a fost elaborat un nou model de gestionare a științei [6].

Cercetările în domeniul istoriei naționale s-au concentrat asupra elaborării studiilor de interes public și național, centrate pe valorificarea științifică a istoriei Moldovei în contextul civilizației românești și a căilor de consolidare și dezvoltare a statului de drept din perspectiva integrării europene. Au fost publicate monografii, culegeri de studii și documente privind istoria politică, socială și culturală a Moldovei, evoluția administrativ-juridică, mișcarea națională, viața social-economică și cultural-spirituală a Basarabiei și teritoriului din stânga Nistrului în cadrul Imperiului Rus, valorificarea operei lui D. Cantemir etc. (acad. A. Eșanu, m. c. D. Dragnev, dr. hab. I. Chirtoagă, dr. hab. I. Eremia, dr. hab. V. Tomuleț, dr. hab. I. Gumenăi dr. hab. V. Țvircun, dr. Gh. Negru, dr. I. Varta, dr. C. Ungureanu, dr. I. Cereteu, dr. V. Mischevca, dr. Al. Furtună, dr. V. Constantinov, dr. M. Danilov, dr. D. Poștarencu, dr. D. Ețco etc.).

În domeniul istoriei contemporane a fost realizat un tablou multilateral al istoriei Basarabiei în componența României; a fost analizată situația politică și etnoculturală, foametea și represiiunile staliniste din RASSM și RSSM, evoluția vieții social-economice, culturale și politice a RSSM sub regim totalitar comunist, evoluția politică a Republicii Moldova în contextul relațiilor cu țările din Estul și Vestul Europei (acad. V. Pasat, dr. hab. Gh. Cojocaru, dr. hab. I. Șișcanu, dr. hab. N. Enciu, dr. hab. A. Petrencu, dr. S. Corlăteanu, dr. V. Burlacu, dr. D. Negru etc.) [7].

În domeniul științelor filosofice au fost investigate diverse aspecte privind descentralizarea axiologică și societatea bazată pe cunoaștere, istoria gândirii filosofice (dr. hab. Gh. Bobâna, dr. hab. A. Pascaru).

Cercetările filologice au fost axate pe investigarea problemelor din cadrul direcției științifice: limba română, sub aspect structural, funcțional și istoric, literatura română și folclorul din Republica Moldova.

În domeniul lingvisticii a fost stabilit portalul de resurse pentru limba română care include dicționare generale bilingve, specializate etc. Fusese identificat stadiul actual de evoluție a limbii vorbite pe teritoriul Republicii Moldova. S-au obținut realizări importante în domeniul onomasticii și dialectologiei (dr. hab. V. Pavel, dr. hab. A. Eremia, dr. hab. V. Bahnaru, dr. hab. A. Hanganu, dr. hab. I. Condrea ș.a.). Au fost elaborate cercetări

fundamentale de teorie și istorie literară privind evoluția procesului literar unic pe întreg spațiul locuit de români, inclusiv îngrijirea editării și elaborarea unei sinteze, monografii și studii consacrate marilor personalități ale literaturii române, elaborări în domeniul teoriei literare, publicisticii literare, dicționare literare etc. (acad. M. Cimpoi, acad. H. Corbu, acad. M. Dolgan, m. c. N. Bilețchi, m. c. N. Dabija, m. c. I. Hadârcă, dr. hab. I. Ciocanu, dr. hab. A. Burlacu, dr. hab. A. Grati, dr. hab. E. Prus etc.), a creat noi opere literare acad. I. Druță. În colaborare cu specialiști din România au fost elaborate de către folcloriști lucrări fundamentale din cadrul colecției *Tezaurul etnofolcloric al Românilor Moldovei* (Gh. Botezatu, T. Colac ș.a.).

În cadrul direcțiilor științifice privitoare la geneza, evoluția, valorificarea și promovarea patrimoniului etno-cultural și artistic al Moldovei au fost realizate cercetări în domeniile arheologie, etnografie, relații interetnice, studiul artelor, muzeografie.

Investigațiile arheologice, inclusiv de sondaj și preventive de salvare, referitoare la diferite epoci istorice au adus contribuții importante la cunoașterea convergențelor culturale din spațiul est-carpatic din paleolitic până în secolul al XVII-lea, a relațiilor acestui spațiu cu teritoriile limitrofe și mai îndepărtate, au fost abordate diverse aspecte ale perioadei formării statului medieval moldovenesc. Cercetări referitoare la unele monumente arheologice și de sinteză au fost publicate în țară și peste hotare (dr. hab. V. Dergaciov, dr. I. Borzias, dr. hab. E. Sava, dr. hab. O. Levițchi, dr. hab. I. Niculiță, dr. hab. Gh. Postică ș.a.). A fost editată *Istoria Moldovei. Epoca Preistorică și Antică (până în sec. V)* (2010).

În domeniul etnografiei au fost realizate cercetări referitoare la tradițiile populare, la calendarul tradițional, la determinarea particularităților tehnico-artistice ale țesăturilor moldovenești, la relații socio-gender etc. (dr. E. Postolachi, dr. hab. Z. Șofranksy, dr. hab. I. Volc etc.) A fost investigată istoria și cultura minorităților naționale din Republica Moldova (găgăuzi, bulgari, ucraineni, ruși, romi etc.). O deosebită importanță în afirmarea acestui domeniu a avut școala științifică a acad. C. Popovici.

Realizări de valoare au fost căpătate în diverse domenii ale studiului artelor. S-au întreprins cercetări complexe referitoare la evoluția istorică a artelor, la evoluția artei vizuale și a arhitecturii, comparativ cu alte țări în

diferite epoci istorice, inclusiv constituirea fenomenului epocii contemporane. Au fost aprofundate cercetări în domeniile artei interpretative, artei cinematografice, teatrologiei, muzicii tradiționale sacre și culte etc. (m. c. M. Șlapac, m. c. L. Cemortan, dr. hab. A. Dănilă, dr. hab. C. Ciobanu, dr. hab. T. Stavilă, dr. hab. A.-M. Plămădeală, dr. D. Olărescu, dr. L. Toma, dr. T. Nesterov, dr. E. Dragnev, dr. V. Tipa ș.a.). Un studiu fundamental semnat de V. Ghilaș pune în valoare personalitatea lui D. Cantemir în evoluția muzicii universale. Au fost create noi opere muzicale (acad. E. Doga, acad. Gh. Mustea).

O bază teoretică de asistență psihologică și formare a personalității a fost elaborată în cadrul științelor educației.

Lucrări enciclopedice și din domeniul istoriei științei și managementului academic au editat cercetătorii Bibliotecii Științifice a AȘM „Andrei Lupan”. Au fost inițiate colecțiile de carte *Enciclopedia*, *Istoria științei*, *Dicționar biografic*, *Biobibliografie* etc. La promovarea studiilor enciclopedice au contribuit dr. hab. C. Manolache, dr. D. Țăruș, dr. I. Xenofontov, dr. I. Jarcuțchi, M. Adauge etc., precum și unii membri ai AȘM (acad. T. Furdui, acad. M. Cimpoi, acad. M. Bologa, acad. Gh. Rusnac, m. c. D. Dragnev ș.a.).

În cadrul direcției strategice „Patrimoniul național și dezvoltarea societății”, explorate de cercetătorii Secției de Științe Sociale și Economice, au fost întreprinse eforturi privind elucidarea tendințelor de bază ale evoluției proceselor social-politice și economice în vederea asigurării suportului științific al politicilor în domeniul demografic, economic, social și juridic, privind ajustarea legislației naționale la cerințele și standardele europene etc.

Recent, în procesul de investigare din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice a fost elaborată metodologia de evaluare a competitivității economiei naționale a Republicii Moldova, s-a adoptat modelul economico-matematic la condițiile actuale ale țării, s-a fondat conceptul de management al stabilității bancare din republică, s-au elaborat cercetări privind starea demografică la momentul actual, s-au studiat probleme ale mediului de afaceri etc. În cadrul ASEM, o direcție științifică orientată spre elaborarea managementului în sectorul agrar este coordonată de acad. Gr. Belostecinic, iar în domeniul economiei politice – de m. c. D. Moldovan.

În cadrul științelor juridice și politice au fost realizate cercetări în vederea sporirii contribuției elaborărilor științifice la dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova și ajustării cadrului normativ în vigoare la evoluția mediului de securitate. Un suport teoretic și metodologic al concepției edificării statului de drept reprezintă cercetările dr. hab. Gh. Costachi, dr. hab. V. Cușnir, dr. hab. A. Bantuș, dr. hab. A. Burian ș.a. O contribuție substanțială în studierea problemei constituționalității a fost adusă în studiul monografic al m. c. I. Guceac.

În domeniul cercetărilor sociologice au fost elaborate studii orientate spre examinarea opiniei publice a diferitor grupuri sociale din țară spre evidențierea politicilor sociale și ameliorării calității vieții.

Pe parcursul ultimilor decenii s-a afirmat școala științifică a m. c. A. Timuș, axată pe studierea problemelor sociale din mediul urban și rural. O altă școală științifică centrată pe studierea problemelor activității sociale umane, a relațiilor dintre Stat, Societate și Om este condusă de către acad. Al. Roșca.

Problemele legate de posibile configurații geopolitice și geostrategice la nivel global și regional în cadrul orientărilor proeuropene și proeuro-asiatice, de securitatea umană în context internațional și național, precum și alte aspecte sociologice ale societății contemporane, sunt studiate sub coordonarea dr. hab. V. Moraru și dr. hab. V. Juc, dr. hab. P. Varzari, dr. hab. V. Mocanu, dr. hab. V. Saca ș.a.

La finele sumarei noastre prezentări vom menționa că științele socio-umanistice, parte componentă a științelor academice din Republica Moldova, pe parcursul a 70 de ani de la instituționalizarea lor, au cunoscut o evoluție ascendentă, însoțită de afirmarea unor personalități științifice notorii și, în pofida tuturor vicisitudinilor și dificultăților prin care au trecut, oferă în prezent societății realizări notorii, menite să fie un suport temeinic în procesul de integrare în comunitatea științifică europeană și de modernizare a societății din Republica Moldova, de afirmare a ei în familia statelor lumii contemporane [8].

Bibliografie:

1. Duca Gh. *Academia Română – simbol al spiritualității românești*. În: „Akademos”, Revistă de știință, inovare, cultură și artă, 2016, nr. 1 (40), p. 11.

2. Bahnaru V. *Filologia și istoria sovietică moldovenească – diversiune științifică cu suport ideologic și geopolitic*. În: Ibidem, 2016, Nr. 2 (41), p. 135-143.

3. Manolache C., Xenofontov I. *Instituționalizarea științei academice din RSS Moldovenească (1946-1961)*. În: Ibidem, 2016, Nr. 40, p. 16-22.

4. *Academia de Științe a Moldovei: istorie și contemporaneitate. 1946-2006*. Coordonatorii ediției: m. c. D. Dragnev, dr. I. Jarcuțchi. Chișinău: Știința, 2006, p. 191-262.

5. Dragnev D., Parasca P. *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice” asupra istoriei noastre naționale*. În: „Aspecte ale investigării crimelor comunismului în Europa”. Chișinău: Cartier, 2011, p. 676-716.

6. *Academia de Științe a Moldovei. Raport privind activitatea CSSDT și rezultatele științifice principale obținute în sfera științei și inovării în anul 2015*. Biblioteca științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), Chișinău, 2016, p. 71-88; 110-121; 161-164; 308-340.

7. Enciu N. *Știința istorică academică din Republica Moldova: starea actuală și perspectivele studiilor academice în istoria contemporană*. În: „Revista de Istorie a Moldovei”, 2011, nr. 3-4, p. 187-228.

8. Duca Gh. *Știința performantă în serviciul societății*. În: „Akademos”, Revistă de știință, inovare, cultură și artă. Academia de Științe a Moldovei, 2014, nr. 2 (33), p. 3-6.

SURSĂ: „Akademos”, Revistă de știință, inovare, cultură și artă. Academia de Științe a Moldovei, 2016, nr. 3.

ORGANIZAREA INSTITUȚIONALĂ A CERCETĂRILOR ISTORICE ACADEMICE ÎN RSS MOLDOVENESCĂ: PREMISE, ETAPE ȘI ELABORAREA DISCURSULUI LEGITIMANT

Demir DRAGNEV,

Ion Valer XENOFONTOV

Instituționalizarea activității culturale și științifice din principatele române de la mijlocul secolului al XIX-lea a fost caracterizată în istoriografia română contemporană drept un important indice al monitorizării națiunii române [1]. Mișcarea direcțională spre obiective naționale, care era un factor decisiv al „Primăverii Popoarelor”, a cunoscut o evoluție ascendentă multidimensională, care s-a încununat cu crearea statului național român independent, în cadrul căruia instituționalizarea activităților național-culturale nu numai cunoaște o continuă aprofundare, ci tinde să cuprindă și manifestările culturale desfășurate de românii din teritoriile aflate sub stăpânirea Imperiului Habsburgic (Transilvania, Banat, Bucovina) și a Imperiului Rus (Basarabia din 1812).

Unirea, cu 150 de ani în urmă, a Principatelor Moldovei și Țării Românești a deschis calea spre instituționalizarea în cadrul statului național român a activităților oamenilor de cultură și știință din întregul spațiu locuit de români, contribuind astfel la omogenizarea culturii românești naționale.

Acest proces și-a găsit expresia în crearea Universității din Iași (1860) și Universității din București (1864), accesibile pentru tinerii studioși din întregul spațiu românesc. A urmat crearea Societății Literare Române (1866), denumită din anul 1867 Societatea Academică Română [2]. Instituția respectivă, scria acad. Dan Berindei, a fost de la început un Parlament cultural al tuturor românilor, având membri-fondatori reprezentanți ai tuturor provinciilor locuite de români [3]. Vom aminti că în componența celor 21 (apoi 22) de membri fondatori Basarabia era reprezentată de Alexandru Hâjdău, Alexandru Străjescu și Constantin Stamati (înlocuit din motive

de sănătate cu Ștefan Gonata). Primii doi au fost împiedicați de autoritățile țariste să participe la lucrările înaltului forum științific, iar Ștefan Gonata a putut să participe doar renunțând la cetățenia rusească în favoarea celei române [4].

Această restricție se înscrie în contextul politicii național-culturale a guvernului rus, promovate în Basarabia, care urmărea scopul de a-i izola pe basarabeni de restul spațiului locuit de români și de a-i rusifica. Politica respectivă, promovată în întreaga perioadă a stăpânirii de către Imperiul Rus (1812-1917), cu o deosebită înțetire în ultima pătrime al secolului al XIX-lea (când s-a afirmat statul independent român), și întreruptă în perioada revenirii provinciei în componența României Mari (1918-1940/1941-1944), a cunoscut o continuitate camuflată sub paravanul concepției sovietice a „prieteniei popoarelor” după anexarea provinciei de către Uniunea Sovietică (1940-1941/1944-1991).

Desigur că problema istoriei politice național-culturale promovate de guvernanți pe „durata lungă” de la 1812 până la 1989 necesită o abordare specială. Din contextul acestei problematici vom reliefa doar aspectul referitor la impactul dirijismului politico-ideologic sovietic asupra procesului de organizare a instituționalizării cercetărilor istorice academice în RSS Moldovenească. Această dimensiune a fost abordată tangențial în lucrările de sinteză consacrate istoriei științei academice din Republica Moldova [5] sau în cercetări referitoare la evoluția istoriografiei sovietice moldovenești [6].

Totuși, pentru a stabili locul proceselor legate de problematica aleasă din perioada examinată în contextul general al etapelor instituționalizării cercetărilor istorice referitoare la istoria noastră națională, începând cu anul 1812, vom menționa și unele momente ce constituie, în viziunea noastră, premise ale proceselor propuse spre examinare.

Amploarea mișcărilor național-culturale românești de la mijlocul secolului al XIX-lea, menționate supra, care s-au manifestat într-un spațiu național divizat, s-a lovit, în teritoriile ocupate de Imperiul Habsburgic și Imperiul Rus de diverse restricții îndreptate spre contracararea tendințelor de afirmare și omogenizare național-culturală a românilor din aceste provincii. Spre deosebire de teritoriile aflate sub stăpânirea Imperiului Habsburgic, unde românii au găsit forme adecvate de consolida-

re a eforturilor spre o evoluție în direcția instituționalizării activității lor național-culturale [7], în Basarabia acest proces a fost stopat până aproape de sfârșitul dominației țariste.

În această provincie n-a fost creat un învățământ superior de specialitate conjugat cu structuri de cercetare. Drept urmare, intelectualii basarabeni erau nevoiți să obțină cunoștințe în diverse centre universitare ale imperiului (Petersburg, Moscova, Chiev, Odessa). Unii dintre ei se încadrau în procesul de cercetare a istoriei și culturii Basarabiei în cadrul acestor instituții (Iacov Ghinculov (Hâncu), P. Sârcu, A. Nacco, Șt. Margela ș.a.), fiind obligați să accepte metodologia și terminologia științifică rusească [8].

O instituție cu caracter științific de cercetări istorico-culturale din afara Basarabiei, în care s-au încadrat intelectualii originari din Basarabia în scopul studierii monumentelor istorice, publicării surselor documentare și elucidării unor evenimente istorice referitoare la provincia natală a fost Societatea de Istorie și Antichități din Odessa, fondată în 1839. În cadrul acestei instituții au activat intelectualii basarabeni I. Suruceanu, A. Cotruță, C. Stamati ș.a.

Abia la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, pe fundalul social-politic și național-cultural din imperiu, în Basarabia au apărut primele instituții cultural-științifice locale, încadrate în sistemul de organizare a științei din imperiu. O asemenea instituție coordonată de Academia de Științe a Rusiei a fost Societatea Istórico-Arhivistică – Comisia Gubernială Științifică de Cercetare a Arhivelor din Basarabia, care a editat trei volume de studii și documente referitoare la istoria provinciei, inclusiv a orașului Chișinău; coordonatorul edițiilor era arhivistul Ion Halippa [9].

O altă societate culturală – Societatea Arheologică Istórico-Bisericească – a fost fondată în 1904. Până în 1917 a editat 15 volume de studii și materiale documentare [10].

Pe parcursul administrării rusești a Basarabiei, unii funcționari, clerici, călători veniți din interiorul imperiului, dar și unii intelectuali locali, obedienți țarismului, au publicat cărți și articole în care promovau concepția oficială imperială despre pretinsa apartenență a Basarabiei la lumea slavă, despre eliberarea ei de către Rusia de sub „jugul turcesc” în

1812 și propășirea sa sub sceptrul împărațesc rus [11]. Cel mai pregnant a expus această concepție N. Lașkov în broșura *Centenarul alipirii Basarabiei la Rusia*, scrisă la comanda guvernului țarist în 1912 [12].

Procesul de rusificare a Basarabiei a fost întrerupt odată cu Marea Unire din 1918, când au fost întreprinși primii pași spre crearea unor instituții cultural-științifice pe principii naționale.

Un act semnificativ cu valențe simbolice, intelectuale și social-culturale a fost întreprins din nou de Academia Română. De data aceasta, în octombrie 1918, în forum științific suprem au fost aleși, fără a întâmpina dificultăți, doi membri titulari (Ion Inculeț și Ștefan Ciobanu) și un membru corespondent (Panteleimon Halippa) [13].

Astfel a început procesul de includere a culturii și științei din Basarabia în cadrul general cultural-științific și spiritual românesc.

În istoriografia sovietică, acest proces este expus denaturat și redus doar la activitatea unor instituții și societăți locale, regionale. În realitate, spre deosebire de situația din perioada țaristă, Basarabia era inclusă organic în activitatea științifică a unor instituții de interes general-național românesc: universitățile din Iași, București, Cernăuți, Academia Română ș.a. Majoritatea instituțiilor și societăților cultural-științifice regionale erau filiale ale celor din întreaga Românie, adaptate la specificul provinciei, care urma să depășească consecințele politice ale rusificării din timpul stăpânirii țariste.

Printre acestea o deosebită importanță în instituționalizarea cercetărilor sociale și umanistice au avut-o Institutul Social Român din Basarabia, fondat de sociologul D. Gusti; Comisia Monumentelor Istorice, Secția Basarabia; Asociația Transilvană pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român (Astra), Secția Astra Basarabească etc. Istoricii basarabeni publicau articole și materiale de arhivă în periodicele *Arhivele Basarabiei*, *Viața Basarabiei*, *Din trecutul nostru* (fondată în 1934 de Asociația „Nicolae Milescu” a istoricului Gh. Bezviconi) [14]. Studii referitoare la istoria provinciei în context românesc elaborau angajații Catedrei de istorie a românilor a Facultății de Teologie a Universității din Iași (inaugurată la Chișinău în 1926) [15].

Drept urmare a acestor activități, cercetarea științifică din Basarabia se instituționaliza atât la nivel local, cât și ca parte componentă a mediu-

lui general românesc. Dar extinderea și aprofundarea de mai departe a acestui proces a fost întreruptă la 28 iunie 1940 prin anexarea provinciei la URSS.

Activitatea științifică și culturală din Basarabia a fost deconectată de la spațiul național și reîncadrată în cel ruso-sovietic, impunându-se o instituționalizare transplantată din acest spațiu străin, care, deși, după conținut, avea mult comun cu cea din perioada țaristă, se deosebea după formă printr-un specific esențial, bazat pe concepția inventată în spirit politico-ideologic bolșevic menită să legitimizeze pretențiile URSS asupra Basarabiei și să încadreze istoria Moldovei în cea a Uniunii Sovietice.

Premisele politico-ideologice ale acestei instituționalizări au apărut concomitent cu formarea în 1924 a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești. Din punct de vedere politic, formațiunea respectivă, după cum declarau fruntașii bolșevici, era creată pentru ca Basarabia să fie „eliberată de sub jugul burghezo-moșieresc român” [16].

Pentru a impune credibilitate acestei politici expansioniste, s-a insistat asupra „argumentării” științifice a necesității creării „unei națiuni aparte” de cea românească, cu o „limbă proprie moldovenească” [17]. Drept urmare, la 30 decembrie 1926, pe lângă Comisariatul Poporului pentru Învățământ s-a constituit Comitetul Științific Moldovenesc, declarat instituție științifică supremă a RASSM, care avea drept scop „cercetarea și realizarea problemelor principale legate de dezvoltarea poporului moldovenesc”, accentul punându-se pe „aspecte practice ale limbii și învățământului public” în „limba moldovenească” [18]. Se preconiza crearea unei limbi literare „noi” în baza graiului popular al moldovenilor din regiunea transnistreană.

Deoarece activitatea acestui comitet a fost expusă amplu în istoriografie [19] am evidențiat doar faptul că în 1939, atunci când liderii URSS au început să se pregătească pentru o eventuală „eliberare” prin forță a Basarabiei, a fost creat, în urma mai multor reorganizări, Comitetul Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice în Istorie, Economie, Limbă și Literatură pe lângă Sovietul Comisarilor Norodnici din RASSM (or. Tiraspol).

În anii 1939-1940, în cadrul instituției au fost publicate broșuri și articole cu caracter propagandistic, ce urmau să asigure „științific” argumente în favoarea necesității „eliberării” Basarabiei, care în 1918 a fost „anexată la România burghezo-moșierească” [20].

Instituția n-a avut însă forțele științifice necesare pentru a elabora o sinteză (sau un manual) de istorie a Moldovei, după cum se preconiza.

În anul 1940, Institutul a fost transferat de la Tiraspol la Chișinău, unde a editat broșura *Moldova în Marea familie a republicilor Uniunii Sovietice* (în limba rusă), care avea drept scop crearea impresiei unei rapide și eficiente integrări a Basarabiei în componența URSS [21]. Activitatea Institutului, întreruptă de evenimentele din cea de-a doua conflagrație mondială, a fost reluată la Buguruslan (regiunea Orenburg, RSFSR), unde se evacuase împreună cu Institutul Pedagogic din Chișinău, apoi în toamna anului 1944 a revenit la Chișinău [22].

În contextul politicii sovietice de creare a unor instituții de cercetare științifică la periferiile țării, dirijate de Academia de Științe a URSS, CC al PC(b) din URSS a trimis la Chișinău o delegație a Academiei de Științe a URSS în frunte cu istoricii m. c. V. I. Piceta și m. c. A. D. Udalțov să examineze posibilitatea creării aici a unei Baze (Filiale) de Cercetări Științifice a AȘ a URSS.

În nota informativă din 27 august 1945, aceștia au constatat că anume Institutul Moldovenesc de Istorie, Economie, Limbă și Literatură este „principalul centru al gândirii științifice și baza pentru viitoarea Filială a AȘ a URSS” [23]. Pentru aceasta era necesară completarea Institutului cu cadre calificate (la moment dispunea de doar 15 angajați), care să însușească profund teoria marxist-leninistă și „să studieze știința sovietică cu care se ocupă” [24].

La 16 decembrie 1945, Biroul CC al PC(b) a adoptat o hotărâre care prevedea restructurarea organigramei și tematicii Institutului Moldovenesc, instituirea aspiranturii (doctoratului), completarea bibliotecii Institutului cu literatură științifică, inclusiv adusă din România. Se mai solicita CC al PC(b) din Uniunea Sovietică de a-i numi pe m. c. V. I. Piceta și m. c. A. D. Udalțov consultanți și redactori ai lucrărilor elaborate de Institut [25]. După aceste propuneri a urmat Hotărârea Prezidiului AȘ a URSS din 1 martie 1946, apoi Hotărârea Comitetului Central al PC(b) al Moldovei și al Sovietului Comisarilor Poporului al RSSM cu privire la crearea Bazei Moldovenești a AȘ a URSS. În componența Bazei erau incluse cinci secții, care reprezentau diverse domenii ale științelor naturii și științelor sociale (de geologie, pedologie, zoologie, viticultură și pomicultură, precum și de economie) [26].

Institutul Moldovenesc, numit în continuare Institut de Istorie, Limbă și Literatură (Sectorul de economie a devenit o secție autonomă a Bazei) era inclus în componența Bazei, în calitate de instituție autonomă, cu o organigramă și un sistem tarifar de salarizare proprii, fiind unica instituție cu rang de Institut academic de cercetări științifice în domeniul științelor umanistice din RSSM.

Organizarea cercetărilor în domeniul istoriei academice, alături de alte discipline umanistice întreprinsă în RSSM după aceleași principii ca și în toate celelalte instituții academice de același profil din URSS, avea aici un specific local. Spre deosebire, de exemplu, de republicile baltice, de asemenea anexate la URSS în 1940, unde instituțiile științifice existente au fost doar restructurate și completate cu cadre loiale regimului și în conformitate cu cerințele conducerii de partid de la Moscova, sau de România, unde instituțiile de cercetări academice au fost supuse în scurt timp după 1944 unei dirijări partinice, care a presupus doar selectarea cercetătorilor după principiul loialității, în RSSM toate instituțiile științifice și culturale precedente au fost lichidate și înlocuite cu structuri instituționale transferate la Chișinău din fosta RASSM, împreună cu angajații lor. S-a produs, astfel, o „transnistrizare” a activității științifice din RSSM. Abia în perioada evacuării în RSFSR și apoi după revenirea la Chișinău în 1944, Institutul a fost completat cu cadre invitate din alte centre științifice ale URSS și câțiva specialiști locali, strict controlați de organele de conducere.

Prin crearea Bazei Moldovenești a AȘ a URSS, toate subdiviziunile sale, inclusiv Institutul de Istorie, Limbă și Literatură, au fost incluse juridic în structura academiei unionale și obligate să execute directivele politice, ideologice, economice, culturale etc. ale conducerii AȘ a URSS și institutelor de profil ale acesteia, numite „de frunte” („головные”), care implementau dispozițiile conducerii supreme de stat și de partid în sistemul investigațional din RSSM, devenit sistem de dirijare sovietică a științei de către conducerea centrală de la Moscova.

Din perspectiva instituțiilor supreme de partid, sarcina principală a istoricilor din RSSM era elaborarea unei concepții oficiale despre istoria Moldovei, care să legitimeze includerea RSSM în componența URSS. Se mai cerea să se promoveze concepția marxist-leninistă a istoriei Moldovei. Se preconiza, astfel, elaborarea unui discurs academic legitimant, bazat pe

postulate formulate *a priori*, istoricilor revenindu-le doar demonstrarea lor „științifică” documentată istoricește.

Practica *legitimării prin istorie* nu era una nouă. Istoricul ieșean acad. Al. Zub a evidențiat recent prezența discursului istoric legitimant în istoriografia modernă europeană, inclusiv în cea românească, unde operele lui Șincai, Kogălniceanu erau „factori ai renașterii noastre morale și politice” [27]. Problema de bază este „dacă legitimarea se extrage metodic din istorie ori ea se formează în ciuda istoriei” [28].

Primul caz este caracteristic societăților ce permiteau libera exprimare a viziunilor științifice, discursul legitimant fiind expus de istoricii autohtoni, ghidați de spiritul critic, ceea ce permite de a „obține *lecturi* mai fidele” [29]. În al doilea caz, caracteristic societăților dictatoriale, discursul legitimant era dirijat de puterea supremă autoritară, pentru care istoria este doar un instrument de camuflare a intereselor politice [30].

În cele ce urmează, vom observa că anume în acest ultim context se înscrie și „legitimarea” anexării Basarabiei de către URSS în anul 1940. Regimul totalitar sovietic a impus istoricilor din instituțiile de cercetare și învățământ să elaboreze o concepție istorică unică, prin care întreaga istorie a Moldovei să fie tratată drept o parte organică a istoriei URSS.

Instituționalizând cercetarea istorică academică în cadrul Institutului de Istorie, Limbă și Literatură, conducerea supremă de stat și de partid i-a atribuit acestui institut și responsabilitatea primordială pentru expunerea *concepției istorice unice* în cadrul unei lucrări de sinteză, elaborată sub strictul său control. Încercarea din 1947 a unei singure persoane din cadrul institutului respectiv (prof. N. A. Narțov) de a expune istoria Moldovei într-un manual universitar a fost aspru criticată de conducerea republicană de partid, care a utilizat acest fapt în campania stalinistă de luptă cu „închinăciunea în fața științei burgheze”, deoarece autorul utilizează lucrări ale „istoricilor burghezi români” [31].

Pentru a deveni un postulat obligatoriu pentru toată societatea, concepția istorică unică trebuia să fie elaborată în cadrul preconizatei sinteze de un colectiv alcătuit din persoane special selectate de conducerea supremă de partid. Pe 16 septembrie 1947, Biroul CC al PC(b)M a constituit o comisie specială în frunte cu secretarul CC al PC(b)M Macarie Radu (ulterior, în frunte cu secretarul CC al PC(b)M Artiom Lazarev),

alcătuită din 17 persoane – viitori autori ai cursului *Istoria Moldovei* în două volume [32]. La redactarea lucrării urmau să fie invitați istorici de la Moscova: prof. L. V. Cerepnin, prof. A. D. Udalțov, prof. C. P. Trapeznikov, iar în calitate de autori, alături de istorici de la Chișinău, să fie delegați temporar cercetători din instituții științifice din Moscova și Leningrad: T. Pasek, M. Tihanova, F. Omelciuc ș.a.

Monitorizând realizarea cursului de istorie a Moldovei, Biroul CC al PC(b) a examinat în martie 1948 chestiunea cu privire la planul de redactare a lucrării, prezentat de comisia respectivă [33]. Proiectul trasa direcțiile ideologice pe care autorii compartimentelor lucrării trebuiau să le urmeze strict, fără să se abată de la formulările propuse [34]. Primul volum al lucrării, numit *Curs de istorie a Moldovei din cele mai vechi timpuri până la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie* a fost finalizat spre luna septembrie 1949 și editat prin Hotărârea Biroului CC al PC(b)M din aceeași lună, sub formă de machetă a manuscrisului, în tiraj de 500 de exemplare [35]. Biroul obliga „Secția Propagandă și Agitație a CC al PC(b)M (tov. Cernenko)” să organizeze o „largă discuție a machetei în mediul științific și cel al învățătorilor de istorie din școlile republicii”, urmărindu-se scopul de a prezenta conceptul lucrării drept unul recunoscut și aprobat de întreaga societate. În scopul obținerii unei aprobări la nivel unional, macheta a fost expediată instituțiilor științifice și facultăților de istorie ale universităților din Moscova, Leningrad, Chiev, Odessa, Cernăuți, Minsk, Tbilisi și din alte orașe. Drept urmare au venit avize pozitive și recomandări de care s-a ținut cont la editarea finală a lucrării în anul 1951.

În hotărârile Biroului CC al PC(b)M, lucrarea era numită „manual de istorie a Moldovei pentru învățământul superior” [36], apoi macheta respectivă a fost denumită „curs de istorie a Moldovei”, iar ediția finală se numea doar *Istoria Moldovei* [37]. Prin această schimbare tacită a denumirii, organele diriguitoare ridicau importanța lucrării la nivelul unei opere ideologice oficiale, destinate cercurilor largi de cititori. Despre aceasta ne vorbește declarația din *Introducerea* la volum, unde se specifică: „Această carte propusă cititorului prezintă rezultatul activității colectivului de autori, creat prin Hotărârea Biroului CC al PC(b)M din toamna anului 1947. Expunerea marxist-leninistă a istoriei are o mare importanță în educația teoretico-ideinică și politică a truditorilor și în

lichidarea rămășițelor capitalismului în conștiința oamenilor. Pentru populația RSS Moldovenești, expunerea științifică corectă a istoriei poporului moldovenesc este cu atât mai mult necesară întrucât populația părții sale de apus în perioada ocupației româno-boierești (1918-1940) și apoi a întregii RSSM în perioada ocupației fasciste româno-germane (1941-1944) a fost influențată de propaganda mincinoasă a cotropitorilor și a slugoilor naționaliștilor burghezi moldo-români. Un rol nu mai puțin important în această propagandă l-a jucat istoriografia națională burgheză română – sluga credincioasă a imperialiștilor, care prezenta intenționat un tablou fals și denaturat al trecutului poporului moldovenesc în scopul justificării cotropirii de către România boierească a teritoriului RSS Moldovenești” [38].

Acest cuvânt-înainte, expus într-un limbaj caracteristic discursurilor politico-ideologice bolșevice, evidențiază scopul urmărit de regim – de a impune cercurilor largi de cititori o viziune unică oficială asupra istoriei noastre naționale.

Examinarea conținutului volumului I al *Istoriei Moldovei* ne permite o constatare că la baza concepției oficiale se afla discursul legitimant despre „importanța progresivă a alipirii Basarabiei la Rusia”. Acest discurs era expus pe fundalul concepției marxist-leniniste despre evoluția modului și a forțelor de producție, a prezenței luptei de clasă în societățile antagoniste. Erau însă trecute cu vederea opiniile lui K. Marx [39], Fr. Engels, V. I. Lenin despre scopurile expansioniste ale Rusiei în Principatele Dunărene și despre apartenența populației autohtone din Basarabia la neamul românesc [40]. În schimb, era extensiv citată viziunea stalinistă expusă în *Istoria Partidului Comunist (bolșevic) din toată Uniunea. Curs scurt* „despre necesitatea propagării patriotismului sovietic” care avea la bază discursul despre misiunea eliberatoare a Rusiei în raport cu popoarele subjugate de cuceritori străini [41]. Această concepție desfășurată în manualele oficiale sovietice *Istoria URSS* vol. I. (sub redacția lui B. D. Grekov, Moscova, 1939) și vol. II (sub redacția lui M.V. Necikina, Moscova, 1940) a fost integral publicată în *Istoria Moldovei*, vol. I, îndeosebi referitor la „alipirea Basarabiei la Rusia”, caracterizată drept un eveniment care „a avut o însemnătate progresivă pentru acest ținut: ea a eliberat poporul de sub jugul foarte greu al Turciei [...] popoarele (sic!) Moldovei fiind incluse

în sistemul de stat rus, s-au aflat nu doar într-o situație mai bună, dar, ceea ce este deosebit de important, au aderat la o țară care mergea în întâmpinarea unui mare viitor...” [42].

Concepțiilor expuse de către centru le-au fost alăturate viziunile promovate încă în anii 1930 de Comitetul Științific din RASSM despre existența unui „popor moldovenesc” distinct de cel român, cu limba sa separată. Acestor „concepții” preconcepute li s-a adaptat materialul factologic colectat selectiv, ce venea să demonstreze unitatea „poporului moldovenesc” cu lumea slavă și apoi cu popoarele rus și ucrainean alături de care au participat la mișcarea revoluționară din Rusia și „biruința Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”.

Volumul II al *Istoriei Moldovei*, editat în 1955, venea să legitimizeze anexarea Basarabiei de către URSS în 1940. Cartea se începea cu declarația că la începutul lunii ianuarie 1918 în Basarabia a biruit puterea sovietică, care a fost înăbușită de România „burghezo-moșierească”, iar la 28 iunie 1940 Basarabia a fost „eliberată pe cale pașnică” de către URSS. Drept urmare a acestui act, moldovenii din stânga Nistrului s-au „reunit” cu cei din dreapta acestui fluviu, formând Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (2 august 1940), iar în componența URSS și împreună cu „popoarele frățești” au pășit pe calea „construcției socialiste” [43].

Concepția oficială promovată în aceste volume a fost completată cu precizări factologice, dar și cu concepția „prieteniei popoarelor” (*Istoria RSSM* în 2 volume, 1965, 1967 – în limba rusă, 1967, 1968 – în limba română, grafie chirilică), apoi cu cea a „socialismului dezvoltat” (invenție din perioada „brejnevistă”) promovată în „Istoria RSSM din cele mai vechi timpuri până în prezent” (1982, în l. rusă, în 1984, în l. română, grafie chirilică), aprofundată și detaliată în diverse monografii, broșuri, articole. Concepția oficială a istoriei Moldovei, elaborată în anii 1950, după cum am menționat *supra*, nu se baza pe un suport științific constituit din studii monografice și materiale documentare referitoare la diferite probleme din istoria națională, materialul factologic fiind selectat tacit și rupt din context din lucrările „istoricilor români burghezi”. Despre starea precară în domeniul asigurării cu cadre calificate își dădea bine seama conducerea Bazei Moldovenești, dar posibilitățile de extindere a cercetărilor în cadrul instituțional existent erau minime.

O posibilitate de a ameliora structura instituțională a Bazei Moldovenești a apărut datorită reorganizării la nivel unional a acestui tip de instituții academice în filiale ale AȘ a URSS. Astfel, conform Hotărârii din 9 septembrie 1949 a Sovietului de Miniștri al URSS și Hotărârii din 6 octombrie 1949 a Prezidiului Academiei de Științe a URSS, nouă baze – entități de cercetări științifice, inclusiv cea moldovenească, au fost transformate în filiale ale AȘ a URSS [44]. Se considera că aceste transformări instituționale au fost realizate „la indicația tovarășului Stalin” [45]. A fost constituit Sovietul Filialelor AȘ a URSS – organul de coordonare a acestor instituții [46]. Pentru a pune în aplicare această decizie, Filiala nou creată de la Chișinău a întocmit un proiect al structurii sale instituționale, care preventiv a fost aprobată de Sovietul Filialelor AȘ a URSS. La 1 decembrie 1949, această instituție a propus președintelui Sovietului de Miniștri al RSSM, G. I. Rudi și secretarului CC al PC(b)M, N. G. Coval, să examineze posibilitățile de finanțare și asigurare tehnico-materială a instituțiilor Filialei [47]. Noua structură prevedea instituirea în cadrul Filialei a patru noi instituții academice (Institutul de Istorie, Institutul de Limbă și Literatură, Institutul de Pedologie, Viticultură și Vinificație, Institutul de Agrobiologie), Grădina Botanică și șapte secții, laboratoare și diverse structuri gospodărești [48].

La 7 decembrie 1949 structura și statele de personal ale Filialei (387 de unități) au fost examinate la o consfătuire de pe lângă președintele Sovietului de Miniștri al RSSM, G. I. Rudi [49], apoi în ședința Biroului CC al PC(b)M din 13 decembrie 1949, care a adoptat noua structură și statele de personal ale Filialei Moldovenești și a solicitat Prezidiului AȘ a URSS să le confirme [50]. Acesta, la 25 ianuarie 1950, a aprobat noua structură a Filialei Moldovenești [51]. La diferite etape de examinare de către organele superioare de stat și de partid a noii structuri și a statelor de personal ale Filialei Moldovenești, conducerea acesteia le-a prezentat memorii și adnotări care argumentau schimbările propuse.

În contextul studiului de față este interesantă argumentarea constituirii Institutului de Istorie în calitate de instituție academică separată. Astfel, în adnotarea prezentată ședinței Biroului CC al PC(b)M din 13 decembrie se argumenta detaliat necesitatea creării Institutului de Istorie și scopul științific și politic urmărit de secțiile sale nou-constituite, insistându-se că studierea problemelor stringente ale istoriei Moldovei este

posibilă doar în condițiile concentrării instituționale a tuturor eforturilor istoricilor din republică, care să activeze conform unui plan unic și sub o conducere unică. „Fără această condiție este imposibil într-un termen restrâns de a crea manuale marxist-leniniste de istorie a Moldovei și a lupta cu succes împotriva teoriilor burghezo-naționaliste în domeniul istoriei Moldovei” [52].

Concomitent, se expuneau sarcinile noilor secții ale Institutului. Astfel, Secția de arheologie și etnografie avea drept scop să studieze populația străveche de pe teritoriul Moldovei, să rezolve problema „etnogenezei poporului moldovenesc, etnogeneza unor triburi slave, în particular a tiverților și ulicilor” „Istoria timpurie a statului Chievean nu este posibil de a fi studiată fără săpături arheologice pe teritoriul Moldovei”, iar „cercetările etnografice vor permite de a dezvălui mai profund relațiile de prietenie dintre poporul moldovenesc și popoarele slave” [53].

În sarcinile Secției de Istorie a Moldovei până la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie se prevedea studierea istoriei Moldovei în epocile feudală și capitalistă, elaborarea unor studii monografice și „demascarea activității antiștiințifice și falsificatoare a istoricilor burghezo-naționaliști” [54]. În sfârșit, Secția de Istorie a Moldovei din perioada sovietică, cu Grupul de Istorie a Războiului Pentru Apărarea Patriei, era declarată „cea mai importantă din Institut”. Aici trebuia să fie elaborată „istoria luptei poporului moldovenesc pentru Revoluția Socialistă și construcția socialismului, istoria luptei poporului moldovenesc din raioanele de vest ale Moldovei împotriva ocupației românești din anii 1918-1940 și a ocupației româno-germane din anii 1941-1944 și, în sfârșit, lupta poporului moldovenesc pentru „construcția comunismului” [55].

Sarcinile propuse, prin expunerea lor în spiritul politico-ideologic, se înscriau în concepția unică oficială a istoriei Moldovei, expusă în lucrarea de sinteză menționată – *Istoria Moldovei* (vol. I, finalizat; vol. II, în curs de elaborare) [56], pe care Institutul se angaja s-o aprofundeze în cadrul noilor sectoare specializate în anumite direcții de cercetare. În scopul realizării acestui program, la 23 martie 1950 Sovietul de Miniștri și CC al PC(b)M solicitau Sovietului de Miniștri al URSS aprobarea noii structuri a Filialei Moldovenești și mărirea statelor de personal pentru preconizatul Institut de Istorie până la 34 de unități [57].

Argumentele expuse de conducerea Filialei Moldovenești n-au fost însă acceptate de Sovietul de Miniștri al URSS, care a aprobat la 18 iunie 1950 noua structură a Filialei, fără a fi confirmat și constituirea Institutului de Istorie și a Institutului de Limbă și Literatură, păstrându-se Institutul de Istorie, Limbă și Literatură ca instituție unică [58]. În ședința Consiliului științific al Filialei, care a examinat noua structură a instituției, președintele prezidiului acesteia, P.A. Baranov, a declarat: „Vă comunic că, spre regretul nostru, reorganizarea Institutului de Istorie, Limbă și Literatură n-a fost examinată de guvernul unional, deoarece acest Institut, creat în afara Filialei, a fost apoi încadrat în componența acesteia cu statele și tarifele sale proprii, fără careva schimbări” [59].

Comentând această decizie, vicepreședintele Prezidiului Filialei, I. S. Grosul, declara că în actuala componență Institutul „nu putea exista. De la el se cer multe, iar el nu este în stare să le execute. Eu cred că guvernul nostru republican ne va da pentru institut posibilități de a ajunge la performanțe” [60]. În ședința respectivă a fost înaintată propunerea de a solicita guvernului RSSM să se adreseze guvernului unional pentru a permite extinderea statelor de personal ale Institutului [61].

Posibil că una dintre cauzele nedeclarate ale refuzului constituirii Institutului de Istorie a fost numărul infim al angajaților în domeniul istoriei și al arheologiei din cadrul Institutului de Istorie, Limbă și Literatură. La 1 ianuarie 1950 erau doar nouă angajați, inclusiv doi prin cumul. O extindere a statelor de personal până la 34 de unități, repartizate în trei secții, era o sarcină ireală într-un timp scurt. Universitatea de Stat din Chișinău nu avea încă promoții [62], iar absolvenții Institutului Pedagogic erau solicitați în sistemul de învățământ public [63]. Selectarea unor specialiști cu studii obținute în instituții românești din perioada interbelică era ireală în primii ani postbelici. Represiunea și expatrierea din motive ideologice și politice a diminuat substanțial contingentul local al oamenilor de cultură și știință. Lipsa posibilităților asigurării cu spațiu locativ nu permitea invitarea specialiștilor din alte centre științifice ale URSS. Pregătirea cadrelor științifice prin doctorat (aspirantură) a fost inițiată în cadrul Filialei Moldovenești începând doar cu anul 1949 [64].

Problema divizării Institutului de Istorie, Limbă și Literatură în, respectiv, Institutul de Istorie și Institutul de Limbă și Literatură a reapărut

în anii 1954-1955 în legătură cu examinarea în diferite înalte instanțe de stat și de partid a necesității transformării Filialei Moldovenești în Academia de Științe a RSSM. Într-un proiect de hotărâre a Sovietului de Miniștri al URSS din decembrie 1954 se preconiza constituirea Academiei de Științe a RSSM în 1956, iar divizarea institutelor – respectiv în 1955 [65].

În 1955, conform statelor de personal ale institutelor afiliate în proces de organizare Institutului de Istorie, Arheologie și Etnologie, se preconizau 58 de unități, dintre care 17 erau prezente, iar 41 urmau să fie solicitate suplimentar [66]. La 13 ianuarie 1956, Prezidiul AȘ a URSS a inclus în lista instituțiilor în curs de organizare ale Filialei Moldovenești șase instituții, inclusiv Institutul de Istorie, Arheologie și Etnografie [67].

În legătură cu examinarea în 1956 în cadrul AȘ a URSS a problemei constituirii Institutului de Istorie, Arheologie și Etnografie, președintele Prezidiului Filialei Moldovenești, I. S. Grosul, a prezentat o argumentare desfășurată despre necesitatea organizării acestui Institut [68].

În spiritul timpului, autorul a situat pe prim-plan argumentele politico-ideologice: „Autocrația țaristă, iar apoi stăpânirea îndelungată a boierilor și capitaliștilor români împiedicau dezvoltarea științei și culturii poporului moldovenesc. În particular, erau insuficient examinate problemele istoriei poporului moldovenesc. În timpul elaborării cursului de sinteză „Istoria Moldovei”, autorii întâmpinau mari greutăți din cauza lipsei de cercetări monografice marxiste, lipsei culegerilor de documente. Aproape toată literatura prezentă este scrisă de istorici burghezi români, care expuneau istoria poporului moldovenesc de pe poziții naționaliste”.

O asemenea argumentare deveniseră în condițiile regimului totalitar de atunci ceva ordinar. Neordinar însă era că știința istorică din RSSM se afla în competiție cu cea din Republica Populară România: „O îmbunătățire cardinală a lucrărilor de istorie a Moldovei este necesară din cauza faptului că în România popularo-democratică se acordă multă atenție studierii istoriei Moldovei, iar istoricii din Uniunea Sovietică rămân în urmă în acele domenii”. Astfel, în competiția cu istoricii români se apelează la necesitatea aflării în frunte a istoricilor sovietici, așa cum susținea propaganda sovietică. Argumentul era preconizat pentru înaltele foruri diriguitoare din centru. Urmău propuneri privind structura internă a Institutului, care era constituită din patru secții, menționându-se

principalele sarcini ale fiecăreia: Secția de istorie a Moldovei din perioada presovietică – sarcina ei principală era expunerea istoriei relațiilor prietenești ale Moldovei cu Rusia și Ucraina; Secția de istorie a Moldovei din perioada sovietică – sarcina ei principală era „studierea luptei oamenilor muncii pentru instaurarea și consolidarea puterii sovietice, a expune problemele construcției socialiste în Moldova sovietică, lupta poporului moldovenesc cu cotropitorii străini în 1918-1940 și 1941-1944, studierea legităților relațiilor interetnice în condițiile puterii sovietice etc”; Secția de arheologie și etnologie, pe lângă studierea diferitor culturi vechi, urma să cerceteze „cultura slavilor din spațiul nistrean din perioada statului vechi rus și cultura materială a poporului moldovenesc din sec. XIV-XV”. Se insista că studierea „vestigiilor slave de pe teritoriul republicii noastre are importanță pentru studierea istoriei slavilor în general în URSS”; Secția de istorie a gândirii sociale urma să acorde atenție „influenței gândirii sociale ruse asupra dezvoltării ideilor oamenilor progresiști din Moldova”, precum și „moștenirii istorico-literare a poporului moldovenesc, apariției mișcării social-democratice și difuzării marxismului în Moldova” etc. Expuse în perioada „dezghețului hrușciovist”, aceste sarcini ale secțiilor viitorului institut la o simplă comparație cu postulatele expuse în concepția oficială a istoriei Moldovei din perioada stalinistă demonstrează că principiile discursului legitimant al istoriei Moldovei ca parte componentă a istoriei lumii slave și ruso-sovietice, iar al moldovenilor ca un popor aparte de cel român au rămas nestrămutate, urmând să fie aprofundate în continuare. Structura internă a viitorului Institut de Istorie a fost confirmată de Sovietul de Miniștri al RSSM prin dispoziția din 20 aprilie 1956 [69]. Au fost create două secții: Istoria Gândirii Sociale, care avea în componență un doctor (candidat) în științe, doi cercetători științifici inferiori (stagiari), doi laboranți; Secția de arheologie și etnografie avea în componență un doctor (habilitat), doi doctori (candidați) în științe, doi cercetători științifici inferiori (stagiari), trei laboranți. Pe 6 februarie 1957 [70], printr-o altă dispoziție a Sovietului de Miniștri al RSSM au fost create următoarele secții: Secția de istorie a Moldovei din perioada feudalismului și capitalismului, având în componență a patru doctori (candidați) în științe, trei cercetători științifici inferiori (stagiari), un laborant; Secția de istorie a Moldovei din perioada sovietică – patru

doctori (candidați) în științe, doi cercetători științifici inferiori (stagieri), un laborant.

Se preconiza că această structură, constituită în cadrul Institutului de Istorie, Limbă și Literatură, va fi preluată de viitorul Institut de Istorie. Până la mijlocul anului 1957 au fost întocmite adresări din partea președintelui Sovietului de Miniștri al RSSM, G. I. Rudi, și secretarului CC al PCM, Z. T. Serdiuc, către președintele Sovietului de Miniștri al URSS, N. A. Bulganin, și în adresa primului secretar al PCUS, N.S. Hrușciov [71], apoi din partea Sovietului de Miniștri al RSSM și Prezidiului AȘ a URSS către președintele Sovietului de Miniștri al URSS, N.A. Bulganin [72]. Au urmat proiecte de hotărâri ale Sovietului de Miniștri al URSS și CC a PC al URSS referitoare la crearea Academiei de Științe a RSSM [73].

În toate aceste documente, alături de solicitarea de a aproba crearea AȘ a RSSM, se mai solicita divizarea Institutului de Istorie, Limbă și Literatură în două instituții aparte: Institutului de Istorie, Arheologie și Etnologie și Institutul de Limbă și Literatură al AȘ a RSSM [74].

Dar în a doua jumătate a anului 1957 conducerea supremă a RSSM a decis crearea unei Academii Agrare, care să includă în componența sa un șir de instituții și secții de profil agrar din Filiala Moldovenească. Până la constituirea Academiei Agrare, aceste institute au fost transferate în subordinea ministerelor de profil. Acest fapt a slăbit substanțial potențialul științific al Filialei Moldovenești și a provocat disensiuni ale acesteia cu instituțiile de profil agricol, ceea ce a dus la stoparea procesului de constituire a Academiei de Științe a RSSM.

Deoarece preconizata divizare a Institutului de Istorie, Limbă și Literatură n-a fost pusă la îndoială, la 14 octombrie 1957, președintele Prezidiului Filialei Moldovenești, I. S. Grosul, s-a adresat Sovietului de Miniștri al RSSM cu solicitarea de a examina problema în cauză. În adresare se menționa: „Pe 13 ianuarie 1956, Prezidiul Academiei de Științe a URSS a adoptat decizia de a diviza Institutul de Istorie, Limbă și Literatură în două institute. Deoarece concomitent se examina problema inaugurării în 1957 a Academiei de Științe a RSSM, realizarea acestei decizii se preconiza a fi pusă în aplicare concomitent cu organizarea Academiei. Luând în considerare că instituirea Academiei de Științe a RSSM temporar se amână, în scopul ameliorării cercetărilor în domeniul istoriei, arheologiei, limbii și

literaturii poporului moldovenesc, precum și în contextul pregătirii creării Academiei de Științe a RSSM, solicităm realizarea divizării Institutului de Istorie, Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a AȘ a URSS în cele două institute nominalizate” [75].

Drept urmare, la 16 octombrie 1957, Sovietul de Miniștri al RSSM a împuternicit Ministerul Finanțelor, în colaborare cu Filiala Moldovenească, să elaboreze avizul privind organizarea Institutului de Istorie, Arheologie și Etnologie [76].

La 30 decembrie 1957, Sovietul de Miniștri al RSSM a decis crearea Institutului de Istorie, Arheologie și Etnologie și Institutului de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești [77]. Concomitent, se aprobau statele de personal ale institutelor nou create, care includeau 52 de unități, inclusiv Direcția – 5 unități, Secția de istorie a Moldovei în perioada feudalismului și capitalismului – 10; Secția de istorie a Moldovei în perioada sovietică – 9; Secția de arheologie și etnologie – 10; Secția de istorie a gândirii sociale – 7; Secția de istorie a țărilor democrației populare – 5; Biblioteca Institutului – 6. Astfel, au fost extinse secțiile existente din componența Institutului și a fost creată o secție nouă – de istorie a țărilor democrației populare, care urma să studieze probleme legate de istoria României și Bulgariei. Secția a apărut pe fundalul intensificării relațiilor științifice cu aceste țări, preponderent cu România, dar și în scopul de a elabora o viziune a istoriografiei sovietice referitoare la istoria României în contextul elaborării concepției unice sovietice vizând istoria Moldovei. Deoarece Filiala Moldovenească se afla în subordinea AȘ a URSS și pe parcursul anului 1958 structura ei instituțională urma să fie aprobată de Prezidiul AȘ a URSS, conducerea Filialei Moldovenești a adresat informări diferitor instanțe academice de la Moscova: Secția de Științe Istorice a AȘ a URSS (15 ianuarie 1958) [78], Consiliul de coordonare a activității științifice al AȘ a URSS (15 ianuarie 1958) [79] etc. Procedeele de confirmare a creării institutelor nominalizate a continuat până la 30 decembrie 1958.

În diverse documente, instituția academică de cercetări istorice apare în anii 1958-1960 sub diferite denumiri: în documentele emise la Moscova și în alte documente oficiale – Institutul de Istorie, Arheologie și Etnografie [80], iar în mai multe documente emise la Chișinău figura denumirea de Institutul de Istorie [81]. La 29 mai 1959, Prezidiul Academiei de Științe

a URSS l-a ales în funcția de director al Institutului de Istorie, Arheologie și Etnografie, în baza prezentării Prezidiului Filialei Moldovenești, pe președintele Filialei Moldovenești I. S. Grosul, iar la 10 iunie 1960, Adu-narea Generală a AȘ a URSS l-a confirmat în această funcție [82].

La 26 iulie 1960, la propunerea CC al PCM și a Sovietului de Miniștri al RSSM, precum și a Prezidiului AȘ a URSS, Sovietul de Miniștri al URSS a adoptat Hotărârea nr. 797 *Cu privire la crearea Academiei de Științe a RSSM* [83], iar la 29 noiembrie 1960 a fost adoptată Hotărârea CC al PCM și a Sovietului de Miniștri al RSSM *Cu privire la crearea Academiei de Științe a RSSM*, care apoi, după unele precizări, a stabilit data inaugurării Academiei – 2 august 1961 [84].

Institutul de Istorie, Arheologie și Etnografie, creat în 1958, a fost inclus în cadrul Academiei de Științe a RSSM sub denumirea de Institutul de Istorie [85]. Astfel, a fost încheiat procesul de organizare instituțională a cercetărilor istorice academice, inițiat în 1946, concomitent cu includerea Institutului de Istorie, Economie, Limbă și Literatură în componența Bazei Moldovenești a AȘ a URSS.

În anii 1960-1980, schimbările în organizarea instituțională a Institutului de Istorie au afectat doar structura sa internă.

La începutul anilor 1960, istoriografia sovietică acorda o atenție sporită „biriinței puterii sovietice” în teritoriile naționale ale Rusiei, ceea ce servea drept argument legitimant al includerii lor în componența URSS. Drept urmare, a fost elaborată problema complexă unională „Istoria Revoluției Socialiste din Octombrie” [86]. În contextul acestei probleme, un loc important îl ocupa demonstrarea „biriinței Revoluției Socialiste” în Basarabia la începutul anului 1918 [87], ceea ce legitima „restabilirea puterii sovietice” în 1940. În scopul argumentării acestei probleme, în anul 1962 în componența Institutului de Istorie a fost creat Sectorul de istorie a Revoluției din Octombrie și a Războiului Civil din Moldova (10 unități), în cadrul căruia se examinau problemele „luptei pentru biruința revoluției socialiste în Moldova” „lupta maselor populare din Basarabia ocupată pentru restabilirea puterii sovietice și reunirea cu patria sovietică” [88].

În anul 1967, pe fundalul răcirii relațiilor româno-sovietice, în Institutul de Istorie a fost înființat Sectorul de cercetări social-politice și informații științifice în domeniul științelor sociale (12 unități). Acest sector ela-

bora materiale informative despre aparițiile editoriale din România și alte țări europene, urmărind, în special, publicațiile consacrate istoriei RSSM și României. Sintezele elaborate de angajații secției erau executate în cadrul temei „Moldovistica de peste hotare” [89]. Erau publicate culegeri de articole consacrate așa-numitelor „falsificări” ale istoriei Moldovei în „istoriografia burgheză”. Deoarece istoriografia română din anii 1960-1980 trata multe probleme istorice de pe poziții apropiate de istoriografia „burgheză”, pe această cale se critica și istoriografia română. De asemenea, pe fundalul „disputei” româno-sovietice, Secția de istorie a țărilor democrației populare a Institutului de Istorie și-a modificat denumirea în Secția de istorie a țărilor din Europa de Sud-Est (14 unități), concentrându-și atenția asupra unor lucrări din istoria României și Bulgariei din epoca modernă și contemporană. Lucrările elaborate în cadrul acestei secții, prin dispoziția „organelor directive” de la Moscova erau consacrate relațiilor româno-ruse și româno-sovietice. În studiile publicate erau vehiculate așa-numitele atitudini „antirusești” și „antisovietice” ale politicii externe a României. Drept exemplu de colaborare fructuoasă erau aduse relațiile ruso-bulgare din secolului al XIX-lea, încununate cu eliberarea Bulgariei de sub stăpânirea Imperiului Otoman.

Următoarea schimbare în organizarea instituțională internă a Institutului de Istorie s-a produs în anul 1969, atunci când Sectorul de etnografie a fost transformat în Secția de etnografie și studiul artelor [90], iar în 1978 la această secție a fost atașat și Sectorul de arheologie al Institutului de Istorie [91]. De asemenea, în 1969 Sectorul de istorie a gândirii social-politice și filosofice a fost reorganizat în Secția de filosofie și drept [92]. Ambele secții au devenit instituții separate în cadrul AȘ a RSSM.

Aceste reorganizări s-au produs sub impactul intensificării cercetărilor științifice și al sporirii potențialului uman profesional în domeniile respective. Restructurările au fost stimulate de cerințele sporite ale organelor diriguitoare de partid de a se aprofunda cercetarea „identității naționale moldovenești”, devenite elementul fundamental al politicii culturale și științifice pe măsura întetiră disputei politico-ideologice sovieto-române.

În cadrul acestei direcții politizate de cercetare, sub egida Secției de etnografie și studiul artelor a fost editată în 1977 lucrarea de sinteză *Mol-*

dovenii (în l. rusă) în care o deosebită atenție se acorda specificului etnic al „poporului moldovenesc” și elementelor etno-folclorice pe care Basarabia le avea în comun cu spațiul est slav. În anul următor, la indicația CC al PCM, aceeași secție a organizat elaborarea lucrării *Formarea națiunii burgheze moldovenești* (în l. rusă). Prin această publicație, conducerea de partid de la Chișinău considera că a pus o bază solidă „științifică” „identității moldovenești” în RSSM. În realitate, la o examinare serioasă a conținutului acestor lucrări, materialele publicate sugerau contrariul a ceea ce se anunța în titluri – o unitate cultural-lingvistică, literară, istorică etc. a românilor din întregul spațiu locuit de ei [93].

În sfârșit, o ultimă schimbare în organizarea instituțională a Institutului de Istorie a fost crearea, în 1978, a Secției de istorie a Moldovei din perioada socialismului dezvoltat (12 unități). Scrierile elaborate cadrul acestei secții urmau să conecteze Institutul la o tematică unională, apărută în urma eșecului remarcat în încercările de a „construi rapid comunismul” și a apariției unei perioade de stagnare. Au fost întreprinse eforturi, în plan unional, la care s-au alăturat și istoricii de la Chișinău, în scopul de a demonstra că socialismul a intrat într-o nouă fază – cea a „socialismului multidezvoltat”. Restructurarea din a doua jumătate a anilor 1980 a pus capăt invențiilor „teoretice” de conjunctură [94].

În concluzie, vom menționa că schimbările instituționale în cadrul cercetărilor istorice academice din RSSM erau determinate nu de cerințele societății de a cunoaște faptele și legitățile reale ale istoriei naționale, ci de încercările de a legitima o politică expansionistă – includerea spațiului dintre Prut și Nistru în componența Imperiului Rus și ulterior, în URSS. Unele realizări ale istoricilor de atunci în cercetarea profesională, bazată pe surse documentare, erau ignorate, marginalizate sau restricționate. Doar spre sfârșitul anilor 1980, atunci când a luat amploare mișcarea națională, oamenii de cultură și de știință au obținut posibilități de a trata istoria națională de pe pozițiile depolitizate și dezideologizate ale realității științifice.

Bibliografie:

1. Gh. Platon, *Țările Române între medieval și modern. Formarea și afirmarea națiunii române și a conștiinței naționale. În: Istoria Românilor. Vol. VI.*

România între Europa clasică și Europa Luminilor (1711-1821). Coordonatori: dr. Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 945-953.

2. *Istoria Universității din Iași*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2010; *Universitatea din București, 1864-2014*, editura Universității din București, București, 2014; Dan Berindei, *Istoria Academiei Române (1866-2016)*, Ediția a II-a, București, editura Academiei Române, 2016.

3. Dan Berindei, *Academia Română și Basarabia* // Akademos. Revistă de știință, cultură și artă, nr. 2 (25), 2012, p. 63.

4. Ion Valer Xenofontov, *Basarabeni, membri fondatori ai Academiei Române* // Orizonturi medievale și moderne în istoria românilor: (economie, societate, politică, cultură, istoria științei): în onoarea profesorului Demir Dragnev, coord.: Sergiu Bacalov, Ion Valer Xenofontov, Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” (Institutul), 2016, p. 594-596.

5. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate, 1946-2006*. Colecția Academica; coord. ed. Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, Chișinău, Știința, 2006, p. 32-50; Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, *Știința istorică din Moldova în anii 1946-2006* // Revista de istorie a Moldovei, nr. 1-2 (65-66), 2006, p. 3-16; Ion Xenofontov, Lidia Prisac, *File din activitatea Institutului de Istorie, Limbă și Literatură al Bazei/Filialei Moldovenești a AȘ a URSS (1946-1958)* // Enciclopedia. Revistă de istorie a științei și cercetări enciclopedice, nr. 1 (4), 2013, p. 27-48; Demir Dragnev, *Etapele evoluției științei socio-umanistice din Moldova (1946-2016)* // Probleme actuale ale istoriei științei, resp. de ed. Ion Valer Xenofontov, Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2017, p. 6-34.

6. Valentin Burlacu, *Știința istorică în sistemul de propagandă din RSSM*, Chișinău, Tipogr. „Cavaioli”, 2014, 365 p.

7. Gh. Platon, *op. cit.*, p. 15-22.

8. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate...*, p. 15-22.

9. Ion Jarcuțchi, *Comisia Gubernială a Arhivelor din Basarabia (sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX)*, red. șt. M. Adauge, Ion Xenofontov, Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2011.

10. Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești (1731-1918)*, București, Editura Științifică, 1995, p. 357; Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, *op. cit.*, p. 21.

11. Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusescă (1812-1918)*, Chișinău, 1993; Demir Dragnev, *Etapele evoluției științei socio-umanistice din Moldova (1946-2016)*..., p. 8-9.

12. Vezi: V. Burlacu, *Impactul anului 1812 în istoriografie: între discurs identitar românesc și promovarea moldovenismului* // Revista de Istorie a Moldovei, nr. 4 (108), 2016, p. 50-59.

13. Constantin Manolache, Ion Valer Xenofontov, *Basarabeni în Academia Română* // Revista Bibliotecii Academiei Române, anul 2, nr. 2, 2017, p. 58; Idem, *Basarabeni în Academia Română (1918)* // 100 de ani de la Unirea Basarabiei cu România. Rolul și contribuția lui Alexandru Marghiloman. Volumul sesiunii de comunicări științifice. Buzău, 22-23 martie 2018, Buzău, Mad, Linotyp, 2018, p. 95-101.

14. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate...*, p. 28; Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, *op. cit.*, p. 4-5.

15. Vezi: Constantin Gh. Ciobanu, *Rolul Facultății de Teologie din Chișinău în redresarea vieții spirituale și a educației teologice în Basarabia* // Buletinul Științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei, volumul 7 (20), 2007, p. 131-169.

16. Publicat în revista *Cugetul*, nr. 5-6, 1992, p. 56.

17. A se vedea Gh. E. Cojocaru, *Cominternul și originile „moldovenismului”*, Chișinău, Civitas, 2001, p. 29.

18. *Arhiva Națională a Republicii Moldova* (în continuare: ANRM). F. 1151, d. 1, inv. 1, 152 f.

19. Vezi: O. I. Tarasov, *Ocerki istorii organizații nauki v Sovetskoï Moldavii (1924-1961)*, Kișinev, Știința, 1980, p. 19-28; Ion Valer Xenofontov, *Istorie și ideologie în RASS Moldovenească (1924-1940)* // Declarația de autodeterminare de la Oradea din 12 octombrie 1918, coord.: Gabriel Moisa, Sorin Șipoș, Ion Eremia. București, Editura Academiei Române, 2018, pp. 265-275.

20. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate...*, p. 29.

21. Demir Dragnev, Pavel Parasca, *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice” asupra istoriei noastre naționale* // Demir Dragnev, *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în țările române. Studii și materiale*, Cartdidact, Chișinău, 2012, p. 518-520.

22. *Ibidem*, p. 519.

23. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate*, p. 32.

24. *Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova* (în continuare: AOSPRM). F. 51, inv. 51-5, d. 539, f. 35-38.

25. AOSPRM. F. 51, inv. 3, d. 32, f. 154-155.

26. *Ibidem*, inv. 4, d. 9, f. 294-299; d. 193, f. 37-42.

27. Alexandru Zub, *Istoria ca discurs legitimant. Repere tematice* // Istoricul și istoria, coordonatori: Gh. Cliveti, Gh. Cojocaru, Iași, Editura Junimea, 2018, p. 13.

28. Alexandru Zub, *Istoria ca discurs legitimant. Repere tematice...*, p. 17.
29. *Ibidem*.
30. *Ibidem*, p. 14.
31. Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, *Crearea și activitatea Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a URSS (1946-1949)* // In memoriam Gheorghe Palade, 1950-2016, editori: Valentin Arapu, Anatol Petrencu, Corneliu Ciucanu, Chișinău, Bons Offices, 2018, p. 436-438.
32. AOSPRM. F. 51, inv. 5, d. 23, f. 79-80.
33. Arhiva Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (În continuare: ACAȘM), F. 1, inv. 1/1, d. 10, f. 113-114.
34. A se vedea: Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, *Crearea și activitatea...*, p. 439.
35. AOSPRM. F. 51, inv. 8, d. 36, f. 12.
36. AOSPRM. F. 51, inv. 5, d. 14, f. 437-439.
37. *Ibidem*, inv. 8, d. 36, f. 12.
38. *История Молдавии (от древнейших времен до Великой Октябрьской Революции)*. Под. ред. А. Д. Удальцова и Л. В. Черепнина, Кишинев, Шкоала советикэ, 1951, с. 3.
39. Vezi: K. Marx, *Însemnări despre români (Manuscrise inedite)*, ed. acad. A. Oțetea, S. Schwann, București, Editura Academiei de Științe a Republicii Populare Române, 1964.
40. A se vedea: Adrian Dolghi, Alina Felea, *Românii și etniile conlocuitoare din Basarabia în istoriografie, surse istorice, etnografice și cartografice (1812-1912). Culegere de studii*, Chișinău, 2018, p. 10-17.
41. *Ibidem*, p. 18-26.
42. *История СССР, том 2, Россия в XIX веке. Кризис феодализма. Утверждение капитализма*, под. ред. М. В. Нечкиной, издание третье исправленное и дополненное, Москва, 1954, с. 64-66, *Apud* Adrian Dolghi, Alina Felea, *op. cit.*, p. 21.
43. Demir Dragnev, Pavel Parasca, *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice” asupra istoriei noastre naționale* // Aspecte ale investigației erorilor comunismului în Europa, Chișinău, Cartidact, 2011, p. 676-716.
44. Ion Valer Xenofontov, *Constituirea Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS (1949-1950)* // Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe umanistice”, nr. 10 (110), 2017, p. 236-242.
45. AOSPRM. F. 51, inv. 8, d. 448, f. 1.
46. Ion Valer Xenofontov, *Constituirea Filialei Moldovenești...*, p. 237.
47. ANRM, F. P-2848, inv. 2, d. 109, f. 109.

48. AOSPRM. F. 51, inv. 8, d. 397, f. 220.
49. Vezi: Ion Valer Xenofontov, *Constituirea Filialei Moldovenești...*, p. 237.
50. AOSPRM. F. 51, inv. 8, d. 38, f. 55-56, 113-114.
51. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 4, f. 106-108.
52. ANRM. F. P-2848, inv. 2, dos. 09, f. 42-60.
53. *Ibidem*.
54. *Ibidem*.
55. *Ibidem*.
56. Într-o informație din 7 decembrie 1949 semnată de vicepreședintele Comisiei CC al PC(b)M A. M. Lazarev se relatează că lucrarea *Istoria Moldovei*, vol. II urmează să fie discutată în Institutul de Istorie al AȘ a URSS în lunile ianuarie–februarie 1950, iar în aprilie–mai 1950 – editată cu drept de manuscris (machetă). AOSPRM. F. 51, inv. 8, d. 398, f. 100.
57. ANRM. F. P-2848, inv. 2, d. 109, f. 95-96.
58. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 4, f. 239.
59. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 4, f. 239.
60. *Ibidem*, d. 26, f. 25-35.
61. *Ibidem*.
62. *Istoria Universității de Stat din Moldova*, coord.: Ion Eremia, red. științ. Ion Niculiță, Chișinău, CEP USM, p. 92-96.
63. Aurel Tverdochleb, *Prima Facultate de Istorie din Republica Moldova* // Profesori ai Facultății de Istorie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, volumul I, UPS „Ion Creangă”, Chișinău, p. 7-9.
64. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate...*, p. 39.
65. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 92, f. 16-24.
66. *Ibidem*, d. 87, f. 118.
67. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 24, f. 31.
68. ANRM. F. P-2848, inv. 10, d. 564, f. 137-140.
69. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 35, f. 12-16.
70. *Ibidem*.
71. ANRM. F. P. 2848.
72. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 35, f. 67-68.
73. *Ibidem*, F. 73; *Ibidem*, d. 500-501.
74. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate*, p. 42, 46-47.
75. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 35, f. 53.
76. *Ibidem*, F. 52-54.
77. *Ibidem*, F. 54, dos. 539, 540, d. 45, f. 10.

78. *Ibidem*, F. 1, inv. 1/2, d. 45, f. 10.
79. *Ibidem*, F. 14.
80. ACAȘM. F. 1, inv. 1/2, d. 56, f. 7; dos. 66, f. 6; dos. 24, f. 31; dos. 35, f. 72 etc.
81. *Ibidem*, F. 1, inv. 1/2, d. 45, f. 10, 14, 112-117.
82. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate...*, p. 51.
83. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate...*, p. 51.
84. *Ibidem*, p. 58.
85. AOSPRM. F. 51, inv. 20, d. 66, f. 166-167.
86. *Институт Истории имени И. С. Гросула*, отв. ред. В. И. Царанов, Кишинев, Штиинца, 1984, с. 12.
87. Vezi: Ion Valer Xenofontov, *Anul 1918 în Basarabia reflectat în istoriografia din R.S.S. Moldovenească* // Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, tom LVII, 2018, p. 215-223.
88. *Институт Истории имени*, с. 12-13.
89. Demir Dragnev, Pavel Parasca, *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice” asupra istoriei noastre naționale...*, p. 531-532.
90. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate...*, p. 250; Ion Xenofontov, *Politica și etnografia la Academia de Științe a RSS Moldovenești (1961-1990)* // Drobeta XXV, Seria Etnografie, Cluj-Napoca, Editura MEGA, 2015, p. 41-48.
91. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate...*, p. 234.
92. *Ibidem*, p. 242.
93. Dragnev, P. Parasca, *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice asupra istoriei noastre naționale...*, p. 540-541.
94. Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, *Știința istorică din Moldova în anii 1946-2006...*, p. 11-12.

SURSA: *Anuarul Institutului de Istorie: 2019*, Chișinău, 2019, pp. 268-294.

Partea 3

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

REZUMATE LA TEZE DE DOCTORAT

1973

1. Драгнев, Демир. *Сельское хозяйство Молдавии периода усиления турецко-фанариотского гнёта: (последние десятилетия XVII – середина XVIII вв.):* Автореферат дисциплина на соиск. учен. степ. канд. ист. наук : 07.00.02 – История СССР / Демир Драгнев, Кишинёв. Гос. Ун-т. – Кишинэу, 1973, с. 27. – Text: nemediat.

1992

2. Драгнев, Демир. *Социально-экономическое и внутривластическое развитие Молдовы в период турецко-фанариотского режима (XVIII – нач. XIX вв.):* Автореферат. дисциплина. на соиск. учен. степ. д-ра ист. наук : 07.00.02. – Отеч. история / АН Респ. Молдова. Ин-т истории – Кишинэу, 1992, с. 61. Text: nemediat.

MONOGRAFII, CULEGERI DE DOCUMENTE ȘI CAPITOLE ÎN LUCRĂRI DE SINTEZĂ

1961

3. *Молдавия в эпоху феодализма. Том 1: Славяно-молдавские грамоты (XV век – первая часть XVII века) / Moldova în epoca feudalismului. Vol. I: Documente slavo-moldovenești (veacul XV – începutul pătrării al veacului XVII) / alcătuitor.: P.G. Dmitriev, D.M. Dragnev, E.M. Russev, P.V. Sovetov; redactor.: L.V. Cerepnin. – Chișinău: Editura Știința a Academiei de Științe a RSS Moldovenești, 1961, 452 p. Text: nemediat.*

Recenzii:

Mocanu, S. *Moldova în epoca feudalismului // Comunistul Moldovei.* – 1961. – Nr. 10, p. 79. (Cu car. chirilice).

Raevschi, N. *Noi documente slavo-moldovenești // Limba și lit. mold.* – 1962. – Nr. 2. p. 67–71. (Cu car. chirilice).

Михаил, Паул. [Рец.] // *Известия АН МССР*. – 1965. - № 1, с. 81–84.

Referințe:

Panaiteescu, P.P. *Începuturile și biruința scrisului în limba română*. – București: Ed. Academiei R.P.R. – 1965. – P. 46.

Eșanu, Andrei. *Chișinău: file de istorie*. – Chișinău: Ed. Museum. – 1998. – P. 18.

Молдавия в эпоху феодализма // Советская Молдавия: Краткая Энциклопедия. – Кишинэу, 1982, с. 389.

Academia de Științe a Moldovei / Academy of Science of Moldova / coord.: I. Jarcuțchi; trad. în lb. engl.: R. Costăș. – Chișinău: Știința, 2001, p. 68.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte / A. Eșanu, V. Eșanu*. – București: Editura Institutului Cultural Român. – 2004, p. 129, 168, 223, 292, 295, 339, 400.

Руссев, Николай Д. *Реформа монетного дела в Молдавии середины 15 века: причины и результаты // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Editura Cartdidact. – 2008, p. 178.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor (auxiliar didactic)*. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Cernenchi, Eugen. *Aspecte privind ceremonialul diplomatic specific Țării Moldovei în sec. XV–XVII // Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev: Studii*. – Chișinău: Editura Civitas. – 2006, p. 235, 262.

Calendar național ... – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

Gorovei, Ștefan. *Movileștii. Considerații finale // Cercetări Istorice: serie nouă (Iași)*. – 2013. – Vol. XXXII, p. 185.

Amăriuței, Mihai-Cristian; Bacumenco-Pârnuș, Ludmila. *Strategii de ascensiune socială a boierimii moldovene la cumpăna veacurilor XVII–XVIII. Cazul clucerului Gheorghe Hermeziu // Studii de arheologie și istorie în onoarea profesorului Gheorghe Postică*. – Chișinău: Universitatea Liberă Internațională din Republica Moldova. – 2014, p. 310.

Spinei, Victor. *Proiecții istoriografice: Historiographical projections*. – Suceava: Editura Karl A. Romstorfer. – 2014, p. 249.

4. Драгнев, Демир. *Молдавия в период усиления турецко-фанаариотского режима // История Молдавской ССР (с древнейших*

времен до Великой Октябрьской Социалистической Революции). – Кишинев: Картя Молдовеняскэ. – 1965, с. 285–314.

Din cuprins:

- Изменения в социально-экономической жизни страны, с. 287–300.
 - Борьба трудящихся масс против феодального и национального гнёта, с. 300–306.
 - Новый этап в совместной борьбе Молдавии и России против султанской Турции, с. 307–314.
5. Dragnev, Demir. *Moldova în perioada înăspririi regimului turco-fanariot // Istoria RSS Moldovenești (Din timpurile cele mai vechi pînă la Marea revoluție socialistă din Octombrie)*. – Chișinău: Editura Cartea Moldovenească. – 1967, p. 308–340. (Cu car. chirilice).

1975

6. Драгнев, Д.М. *Сельское хозяйство феодальной Молдавии (конец XVII – нач. XIX в.)* / Д.М. Драгнев; отв. ред.: Л.В. Черепнин; АН МССР. Институт истории. – Кишинев: Издательство Штиинца. – 1975, 286 с.

Din cuprins:

- Источники и историография о путях развития сельского хозяйства Молдавии последних десятилетий XVII – нач. XIX в.;
- Природно-хозяйственные зоны Молдавского княжества;
- Структура систем сельского хозяйства;
- Общие социально-экономические сдвиги и эволюция систем сельского хозяйства;
- Сельское население (Динамика численного состава и характер демографических процессов);
- Организация вотчинного и крестьянского производства;
- Рабочая сила и наёмный труд в период преодоления экономического упадка.

Recenzii:

Olivinschii, A. *După plugurile strămoșilor // Chișinău: Gazeta de seară*. – 1975. – 13 nov.; *Ibidem*, (în l. rusă) // Вечерний Кишинев. – 1975, 13 ноября.

Polevoi, L. *O carte despre trecutul satului moldovenesc* // *Tribuna*. – 1976. – 2 ian., p. 47–48. (Cu car. chirilice); *Ibidem*, (în l. rusă).

Гросул, В.Я. [Рец.] // *История СССР* (АН СССР, Москва). – 1976. – № 4. – С. 170–171.

Мохов, Н.А. *Исследования по аграрной истории Молдавии позднего феодализма* // *Советское славяноведение* (АН СССР, Москва). – 1977. – № 1., с. 117–118.

Referințe:

Руссев, Е.М. *Молдавское феодальное государство* // *Советская Молдавия: Краткая Энциклопедия*. – Кишинэу. – 1982, с. 406.

Academy of Sciences of Moldova. Kishinau. – 1993, p. 61.

Удальцова, З. *История крестьянства в Европе: Эпоха феодализма*. Т. 3-й. – Москва: Наука. – 1986, с. 576.

История Балкан. Век восемнадцатый / Отв. ред.: В.Н. Виноградов. – Москва: Наука. – 2004, с. 213, 215.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (auxiliar didactic). – Chișinău: Editura Civitas. – 2005, p. 152.

Chirtoagă, Ion. *La originea științei și învățământului agrar din Moldova* // *Enciclopedia: Revistă de istorie a științei și studii enciclopedice*. – 2013. – Nr. 1 (4), p. 18.

1976

7. Драгнев, Д.М. *История народного хозяйства Молдавской ССР (С древнейших времен до 1812 г.)*. Том 2. / АН МССР. Институт истории; Д.М. Драгнев [и др.]; Редкол.: П.В. Советов [отв. ред.] и др. – Кишинев: Штиинца. – 1976, 435 с.

Referințe:

История народного хозяйства МССР // *Советская Молдавия: Краткая Энциклопедия*. – Кишинэу. – 1982, с. 224–225.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte* // А. Еșanu, V.Еșanu. – București: Editura Institutul Cultural Român. – 2004, p. 119.

Iucal, Vasile. *Târgul medieval Țuțora, un oraș dispărut (1448–1822)* // *Pyretus: Buletinul Muzeului de istorie și etnografie Ungheni*. – 2006. – Nr. 2. p. 75.

Руссев, Н.Д. *Реформа монетного дела в Молдавии середины XV века: причины и результаты* // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța. – Chișinău: Editura Cartdidact. – 2008, p. 178.

Dragnev, Demir. *Evoluția politicii comercial-vamale a Țării Moldovei sub impactul economiilor-univers europene și otomane (mijlocul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea)* / Demir Dragnev, Petru Costin // Revista de istorie a Moldovei. – 2015. – Nr. 3 (103), p. 12.

8. Драгнев, Демир. *Начало экономического упадка и его предпосылки* / Д.М. Драгнев // История народного хозяйства Молдавской ССР. Том 2: С древнейших времен до 1812 г. (Глава VII, § 1). – Кишинев: Штиинца. – 1976, с. 268–273.

Referințe:

Eșanu, Andrei. *Univers cultural în Moldova: (sec. XV–XIX). Studii.* – Chișinău: [s.n.]. – 2013, p. 146.

9. Драгнев, Демир. *Предпосылки и пути выхода Молдавского княжества из экономического упадка* / Д.М. Драгнев, П.В. Советов // История народного хозяйства Молдавской ССР. Том 2: С древнейших времен до 1812 г. (Глава VIII, § 1). – Кишинев: Штиинца. – 1976, с. 320–327.

Referințe:

Dragnev, Demir. *Evoluția situației demografice și circulația umană în spațiul românesc în secolul al XVIII-lea* // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 519.

10. Дмитриев, П.Г., Драгнев Д.М. *Естественно географические условия и демократические процессы* / П.Г. Дмитриев, Д.М. Драгнев // История народного хозяйства Молдавской ССР. Том 2: С древнейших времен до 1812 г. (Глава VIII, § 2). – Кишинев: Штиинца. – 1976, с. 327–337.
11. Драгнев, Демир. *Сельское хозяйство и эволюция аграрных отношений* / Д.М. Драгнев // История народного хозяйства Молдавской ССР. Том 2: С древнейших времен до 1812 г. (Глава VIII, § 3). – Кишинев: Штиинца. – 1976, с. 337–353.
12. Дмитриев, П.Г., Драгнев Д.М. *Развитие внутреннего рынка* / П.Г. Дмитриев, Д.М. Драгнев // История народного хозяйства

Молдавской ССР. Том 2: С древнейших времен до 1812 г. (Глава VIII, § 5). – Кишинев: Штиинца. – 1976, с. 368–387.

13. Драгнев, Демир. *Экономическое развитие левобережных районов молдавского Поднепровья и турецкий рай Днестровско-Прутского междуречья в XVIII – нач. XIX в.* / Д.М. Драгнев // *История народного хозяйства Молдавской ССР. Том 2: С древнейших времен до 1812 г. (Глава VIII, § 8).* – Кишинев: Штиинца. – 1976, с. 407–423.

1977

14. Драгнев, Демир. *Община и общинное землевладение в Молдавии* / Д.М. Драгнев, П.В. Советов // *Молдаване: Очерк истории, этнографии, искусствоведения.* – Кишинев: Штиинца. – 1977, с. 21–29.
15. Драгнев, Демир. *Судьба молдавской общины после образования феодального государства* / Д.М. Драгнев // *Молдаване: Очерк истории, этнографии, искусствоведения.* – Кишинев: Штиинца. – 1977, с. 29–43.

1978

16. *Moldova în epoca feudalismului Молдавия в эпоху феодализма.* Vol. 2: Documente slavo-moldovenești: Veacurile XV-XVI / Alc.: D.M. Dragnev, A.N. Nichitici, L.I. Svetlicinâi, P.V. Sovetov; sub redactia.: L.V. Cerepnin; Academia de Științe a RSSM; Institutul de istorie. – Chișinău: Știința. – 1978, 447 p. (cu car. chirilice).

Referințe:

Павел, В.К. *Диалектная терминология как источник изучения земледелия и расселения молдаван* // *Славяно-волошские связи: Сб. статей.* - Кишинев. – 1978, с. 235.

Молдавия в эпоху феодализма // *Советская Молдавия: Краткая Энциклопедия.* – Кишинэу. – 1982, с. 389.

Eșanu, Andrei. *Chișinău: file de istorie.* – Chișinău: Ed. Museum. – 1998, p. 14, 15, 16, 17.

Academia de Științe a Moldovei Academy of Science of Moldova / coord.: I. Jarcuțchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costaș. – Chișinău: Știința. – 2001, p. 68.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte* / A. Eșanu, V. Eșanu. – București: Ed. Inst. Cultural Român. – 2004, p. 279, 345.

Bacumenco, Ludmila. *Ținutul Orheiului în sec XV–XVI*. – Iași: Ed. Universității „Al. I. Cuza”. – 2006, p. 312.

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007 p. 152.

1979

17. Дмитриев, П., Драгнев Д. *Молдавия в период позднего феодализма* / П. Дмитриев, Д. Драгнев // *Молдавская Советская Социалистическая Республика: Энциклопедия* / Гл. ред.: И.К. Вартичан. – Кишинев: Гл. Ред. Молд. Сов. Энцикл. – 1979, с. 82–85.
18. Дмитриев, П., Драгнев Д.М. *Усиление турецко-фанариотского гнёта. Новый этап совместной борьбы Молдавии и России против Османской Империи (1711-1774)* / П. Дмитриев, Д. Драгнев // *Молдавская Советская Социалистическая Республика: Энциклопедия* / Гл. ред.: И.К. Вартичан. – Кишинев: Гл. Ред. Молд. Сов. Энцикл. – 1979, с. 79–82.

1981

19. Dragnev, Demir, Dmitriev P. *Înăsprirea jugului turco-fanariot* / D. Dragnev, P. Dmitriev // *Republica Sovietică Socialistă Moldovenească: Ediție Enciclopedică. Vol. 8* / redactor-șef: I. Varticean; cons. șt.: compart. „Istoria RSSM”: D. Dragnev [et. al.]; Academia de Științe a RSS Moldovenești. Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești. – 1981. p. 80–83. [Cu car. chirilice].
20. Dragnev, Demir, Dmitriev P. *Moldova în perioada feudalismului târziu. Apariția elementelor de relații capitaliste. Eliberarea Basarabiei de sub jugul otoman și alipirea ei la Rusia (ultimul sfert al sec. XVIII – înc. sec. XIX)* / D. Dragnev, P. Dimitriev // *Republica Sovietică Socialistă Moldovenească: Ediție Enciclopedică. Vol. 8* / redactor-șef: I. Varticean; cons. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: D. Dragnev [et. al.]; Academia de Științe a RSS Moldovenești. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești. – 1981. p. 83–86. [Cu car. chirilice].

1982

21. *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. 3: Documente slavo-moldovenești, 1601–1640 / Academia de Științe a RSSM; Institutul de istorie; Alcătuitor: D.M. Dragnev, A.N. Nichitici, L.I. Svetlicinâi, P.V. Sovetov;

redactor.: V.P. Pașuto. – Chișinău: Editura Știința. 1982. 478 p. (cu car. chirilice).

Recenzii:

Bibicu, P. *În căutarea cuvântului potrivit // Învățământul public.* – 1983. – 1 oct. – [Cu car. chirilice].

Referințe:

Amărieuței, Mihai-Cristian; Bacumenco-Pârnău, Ludmila. *Strategii de ascensiune socială a boierimii moldovene la cumpăna veacurilor XVII–XVIII. Cazul clucerului Gheorghe Hermeziu // Studii de arheologie și istorie în onoarea profesorului Gheorghe Postică.* – Chișinău: ULIM. – 2014. p. 312.

Eșanu, Andrei. *Univers cultural în Moldova: (sec. XV–XIX). Studii.* – Chișinău: [s.n.]. – 2013, p. 125.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Bacumenco, Ludmila. *Ținutul Orheiului în sec XV–XVI.* Iași: Ed. Universității „Al.I. Cuza”. – 2006, p. 312.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte* / A. Eșanu, V. Eșanu. – București: Ed. Inst. Cultural Român. – 2004, p. 301, 309, 345, 386, 387, 391, 400.

Academia de Științe a Moldovei Academy of Science of Moldova / coord.: I. Jarcuțchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costaș. – Chișinău: Știința. – 2001, p. 68.

Eșanu, Andrei. *Chișinău: file de istorie.* – Chișinău: Ed. Museum. – 1998, p. 18, 19, 42.

22. *История Молдавской ССР (с древнейших времён до наших дней)* / И. Анцупов, С. Афтенюк, ... Д. Драгнев [и др.]; АН МССР. Институт истории им. акад. Я.С. Гросул. – Кишинэу: Штиинца. – 1982, с. 552.

Recenzii:

Параска, П. *Полная история края // Вечерний Кишинев.* – 1983. – № 40.

Referințe:

Arapu, Valentin. *Unele aspecte ale relațiilor comerciale dintre Moldova și Polonia în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea // Omagiu lui Vladimir*

Potlog și Constantin Drahenberg la 70 de ani. – Chișinău. – 1997, p. 159, 162.

Negrei, Ion. *Востание 1671–1672 гг. в Молдове* // *Țara Moldovei în contextul civilizației europene. În onoare Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 457.

Червенков, Н. *Освобождение Болгарии в Молдавской историографии* // *Бессарабия и освобождение Болгарии* // отв. ред.: Н. Червенков; Инст. Межэтнич. исследований. – Chișinău: „S.Ș.B.” – 2004, с. 14, 18.

23. Драгнев, Демир. *Перестройка феодальных отношений в связи с османским игом* / Д. Драгнев, П. Советов // *История Молдавской ССР с древнейших времён до наших дней*. – Кишинёв: Штиинца. – 1982, с. 100–110. – (Глава IV, § 4).

1984

24. *Istoria RSS Moldovenești*. Din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre. / autori: I. Anțupov, S. Afteniuk, D. Dragnev [et al.]. – Chișinău: Editura Știința. – 1984, p. 551 (cu car. chirilice)

Recenzii:

Ткачук, Л. *История Молдавии с древнейших времён* // *Народное образование*. – 1985, 15 мая.

Referințe:

Bahnaru, Vasile. *Filologia și istoria sovietică moldovenească – diversiune științifică cu suport ideologic și geopolitic* // *Akademios: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2016. – Nr. 2 (41), p. 143.

Poștarencu, Dinu. *Destinul românilor basarabeni sub dominația țaristă*. – Chișinău: CEP USM. – 2012, p. 158.

Mischevca, Vladimir. *Problema basarabeană – 199 de ani* // *Revista de istorie militară*. – 2011. – Nr. 1–2, p. 37, 41.

Românii din jurul României / red. coord.: Ion Gherman. – București: Ed. Vremea. – 2003. p. 291.

Țurcanu, Ion. *Bibliografia istorică a Basarabiei și Transnistriei*. – Chișinău. – Litera Internațional. – 2005, p. 20.

1986

25. *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. 4: *Cărți domnești și zapise slavo-moldovenești și moldovenești, 1641-1660* / Acad. de Științe a RSSM;

Inst. de istorie „Ia.S.Grosul”; Alc.: D.M. Dragnev, A.N. Nichitici, L.I. Svetlicinai, P.V. Sovietov; red.: P.V. Sovietov. – Chişinău: Ştiinţa. – 1986, 367 p., 23 fotocopii (cu car. chirilice).

Recenzii:

Condrea, Irina // *Limba şi literatura moldovenească*. – 1987. – Nr. 2, p. 74–75. (cu car. chirilice).

Referinţe:

Eşanu, Andrei. *Chişinău: file de istorie*. – Chişinău: Ed. Museum. – 1998, p. 19, 32.

Academia de Ştiinţe a Moldovei Academy of Science of Moldova / coord.: I. Jarcuţchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costaş. – Chişinău: Ştiinţa. – 2001, p. 68.

Eşanu, Andrei. *Epoca lui Ştefan cel Mare: oameni, destine, fapte* / A. Eşanu, V.Eşanu. – Bucureşti: Ed. Inst. Cultural Român. – 2004, p. 391, 425.

Bacumenco, Ludmila. *Ținutul Orheiului în sec XV–XVI*. – Iaşi: Ed. Universităţii „Al.I.Cuza”. – 2006, p. 312.

Agachi, Alexei. *Dicţionar de Istoria românilor* (auxiliar didactic). – Chişinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Cocârlă, Pavel. *Unele consideraţii privind dregătoria târgurilor Țării Moldovei în secolul al XV-lea – prima jumătate a secolului al XVII-lea // Țara Moldovei în contextul civilizaţiei europene. In onorem Gheorghe Gonţa*. – Chişinău: Cartdidact. – 2008, p. 388, 390, 391, 397.

Iucal, Vasile. *Târgul medieval Țuțora, un oraş dispărut (1448–1822) // Pyretus: Buletinul Muzeului de istorie şi etnografie Ungheni*. – 2006. – Nr. 2, p. 75.

Rotaru, Diana. *Hrisoave vechi moldoveneşti din fondul arhivistic al BŞC „Andrei Lupan” a AŞM* // *BiblioScientia*. – 2013. – Nr. 9, p. 69.

Amăriuţei, Mihai-Cristian; Bacumenco-Pârnu, Ludmila. *Strategii de ascensiune socială a boierimii moldovene la cumpăna veacurilor XVII–XVIII. Cazul clucerului Gheorghe Hermeziu // Studii de arheologie şi istorie în onoarea profesorului Gheorghe Postică*. – Chişinău: ULIM. – 2014, p. 312.

1987

26. *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. V: *Cărţi domneşti şi zapise slavo-moldoveneşti şi moldoveneşti, 1661–1670* / Acad. de Ştiinţe a RSSM.

Inst. de istorie „Ia.S.Grosul”; Alc.: D.M. Dragnev, A.N. Nichitici, L.I. Svetlicinâi, P.V. Sovetov; red.: P.V. Sovetov. – Chișinău: Știința. – 1987, 326 p. [3] (cu car. chirilice).

Recenzii:

Cocârlă, Pavel. *O nouă colecție de documente la Istoria Moldovei // Известия АН МССР: Серия общественных наук.* – 1989. – № 1, c. 79–81.

Referințe:

Eșanu, Andrei. *Chișinău: file de istorie.* – Chișinău: Ed. Museum. – 1998, p. 23, 30.

Academia de Științe a Moldovei Academy of Science of Moldova / coord.: I. Jarcuțchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costaș. – Chișinău: Știința. – 2001, p. 68.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte / A. Eșanu, V.Eșanu.* – București: Ed. Inst. Cultural Român. – 2004, p. 391, 392, 439.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor (auxiliar didactic).* – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Bacumenco, Ludmila. *Ținutul Orheiului în sec XV–XVI.* – Iași: Ed. Universității „A.I.Cuza”. – 2006, p. 312.

Cocârlă, Pavel. *Unele considerații privind dregătorii târgurilor Țării Moldovei în secolul al XV-lea – prima jumătate a secolului al XVII-lea // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța.* – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 391, 396.

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic).* – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 403.

Rotaru, Diana. *Hrisoave vechi moldovenești din fondul arhivistic al BȘC „Andrei Lupan” a AȘM // BiblioScientia.* – 2013. – Nr. 9, p. 69.

Amăriuței, Mihai-Cristian; Bacumenco-Pârnău, Ludmila. *Strategii de ascensiune socială a boierimii moldovene la cumpăna veacurilor XVII–XVIII. Cazul clucerului Gheorghe Hermeziu // Studii de arheologie și istorie în onoarea profesorului Gheorghe Postică.* – Chișinău: ULIM. – 2014, p. 310, 312.

27. Советов, П.В., Параска П.Ф., ... Д.М. Драгнев и др. *Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (Последняя*

треть XIV – нач. XIX в.): [Моногр.] / Коллектив авт.: П.В. Советов, П.Ф. Параска, ... Д.М. Драгнев и др. – Кишинев: Штиинца. – 1987, 464 с.

Recenzii:

Eșanu, Andrei. [Рецензия] // Изв. АН МССР. Серия общ. наук. – 1989. – № 2, с. 75–76.

Referințe:

Tcaci, V. *Moldova și relațiile internaționale în perioada războaielor ruso-turce din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea // Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii.* – Chișinău: Știința. – 1992, p. 177.

Gonța, Gheorghe. *Țara Moldovei în primul secol al dominației otomane // Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii.* – Chișinău: Știința. – 1992, p. 102, 135.

Semeniuc, Iurie. *Istoriografia sovietică privind relațiile externe ale Moldovei în secolul al XVIII-lea (considerații generale) // Omagiu lui Vladimir Potlog și Constantin Drahenberg la 70 de ani.* – Chișinău. – 1997, p. 141.

Век Екатерины II. Дела Балканские / отв. ред.: В.Н. Виноградов. – Москва: Наука. – 2000, с. 196–197, 251–252.

Chirtoagă, Ion. *Târguri și cetăți din sud-estul Moldovei (sec. al XIV-lea – înc. sec. al XIX-lea).* – Chișinău: Prut Internațional. – 2003, p. 53, 150.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte / A. Eșanu, V.Eșanu.* – București: Ed. Inst. Cultural Român. – 2004, p. 358.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor (auxiliar didactic).* – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Gonța, Gheorghe; Chicu-Dimitriu, Silvia. *Raporturile Țării Moldovei cu slavii de răsărit în a doua jumătate a secolului al XVI-lea // Țara Moldovei în contextul civilizației europene.* – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 356.

Damian, Victor. *Unele considerații privind domnia lui Gheorghe Duca în Moldova și Ucraina de pe malul drept al Niprului // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța.* – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 460, 462, 464, 471.

Jarcuțchi, Ion. *Cu privire la popularea Basarabiei cu locuitori de origine balcanică și evoluția lor socio-demografică și educativă în secolul al XIX-lea // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 669, 687.

Parasca, Pavel. *Anul 1711 – antecedent al anului 1812 // 200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist: consecințele raptului teritorial pentru românii basarabeni: Materialele Simpoz. șt. int. (12-13 mai 2012)*. – Cahul: Univ. „B. P. Hasdeu”. – 2012, p. 62.

Parasca, Pavel. *Țara Moldovei în geopolitica Rusiei în secolul al XVIII-lea // Basarabia – 1812: Problemă națională, implicații internaționale: Materialele conf. șt. internaț. (14-16 mai 2012)*. – București: Ed. Academiei Române. – 2014, p. 46.

28. Драгнев, Демир. *Международное положение Молдавии после Прутского похода. Молдавско-австрийские и молдавско-польские отношения в 1711–1735 гг. / Д. Драгнев // Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (последняя треть XIV – нач. XIX в.)*. – Кишинев: Штиинца. – 1987, с. 253–259.
29. Драгнев, Демир. *Дипломатические отношения европейских государств с Османской империей в 40-х – нач. 60-х гг. XVIII-го века и Молдавия / Д. Драгнев // Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (последняя треть XIV – нач. XIX в.)*. – Кишинев: Штиинца. – 1987, с. 278–283.
30. Драгнев, Демир. *Молдавское княжество в русско-турецких и польско-турецких отношениях в 60-х гг. XVIII-го века / Д.М. Драгнев, В. И. Ткач // Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (последняя треть XIV – нач. XIX в.)*. – Кишинев: Штиинца. – 1987, с. 283–292.

1992

31. Dragnev, Demir, Eșanu, Andrei, Gonța Gheorghe [et al.]; *Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri pînă în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii / Col. de autori: D. Dragnev, A. Eșanu, Gh. Gonța [et al.]; red. resp.: Demir Dragnev; Acad. de Șt. a Rep. Moldova, Inst. de Istorie*. – Chișinău: Știința. – 1992. – 230 p. – ISBN: 5-376-01455-X.

Recenzii:

Chirtoagă, Ion. *O lucrare de sinteză a istoriei Moldovei / Rev. de istorie a Moldovei*. – 1993. – Nr. 4, c.74–76.

Referințe:

Academia de Științe a Moldovei Academy of Science of Moldova / coord.: I. Jarcuțchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costaș. – Chișinău: Știința. – 2001, p. 68.

Burac, Leonid. *Un document inedit despre starea principatului Moldovei la începutul anului 1812 // Limba română.* – 2010. – Nr. 9-10, p. 79.

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

Josan, Tatiana. *Problemele dezvoltării societății posttotalitare: tendințe comune și specificul pentru Moldova // Omagiu lui Vladimir Potlog și Constantin Drahenberg la 70 de ani.* – Chișinău. – 1997, p. 288, 289.

Dergaciov, Valentin. *Istoria Moldovei. Epoca preistorică și antică (până în sec. V) / Acad. de Șt. a Moldovei; Inst. Patrimoniului Cultural.* – Chișinău: [s.n.]. – 2010, p. 69.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor (auxiliar didactic).* – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 415.

Șevcenco, Ruslan. *Statutul internațional al Moldovei: aspecte istorico-juridice (1359–1991).* – Chișinău: Pontos. – 2007, p. 110.

32. Dragnev, Demir. *Destinul populației autohtone pe teritoriul fostei Dacii / Demir Dragnev // Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii.* – Chișinău: Știința. – 1992, p. 52–64.
33. Dragnev, Demir. *O perioadă de grea cumpănă. Prima etapă a regimului turco-fanariot / Demir Dragnev // Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii.* – Chișinău: Știința. – 1992, p. 150–163.
34. *Moldova în epoca feudalismului. Vol. VI: Cărți domnești și zapise moldovenesti și slavo-moldovenesti, 1671–1710 / Acad. de Șt. a Rep. Moldova, Inst. de istorie; Alc.: D.M. Dragnev, A.N. Nichitici, P.V. Sovetov, L.M. Svetlicinaia; red.: P.V. Sovetov.* – Chișinău: Știința. – 1992, 291 p. [3], ISBN: 5-376-01432-0.

Referințe:

Eșanu, Andrei. *Chișinău: file de istorie.* – Chișinău: Ed. Museum. – 1998, p. 25, 34, 42.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte* / A. Eșanu, V.Eșanu. – București: Ed. Inst. Cultural Român. – 2004. – P. 119, 355, 384, 393, 418, 442.

Bacumenco, Ludmila. *Ținutul Orheiului în sec XV–XVI*. – Iași: Ed. Universității „A.I.Cuza”. – 2006, p. 312.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 33, 47, 54, 68, 70, 74, 143, 147, 166, 362, 383, 386, 394.

Rotaru, Diana. *Hrisoave vechi moldovenești din fondul arhivistic al BȘC „Andrei Lupan” a AȘM* // BiblioScientia. – 2013. – Nr. 9, p. 69.

Bacalov, Sergiu. *Un neam de dregători militari, boierii Șeptelici* // URL: <http://istoriamilitara.org/stiinta/articole/435-un-neam-de-dregatori-militari-boierii-septelici.htm>

1998

35. *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. VIII: *Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711–1750): Cărți domnești și zapise* / alc.: Demir Dragnev, Larisa Svetlicinâi, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 1998. – 255 [1] p. – ISBN: 9975-936-24-5.

Recenzii:

Condrea, Irina. *Moldova în epoca feudalismului, volumul VIII ...* // *Revista de istorie a Moldovei*. – 1999. – Nr. 1-2 (37-38), p. 92–93.

Chelcu, Cătălina Elena. [Larisa Svetlicinâi, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov. *Moldova în epoca feudalismului. Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711–1750)*, vol. VIII, Chișinău, 1998, 256 p.] // Ioan Neculce. – Tomul IV-VII. – 1998-2001, p. 479.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (1994–1999). Vol. IX / Academia Română; coord.: Gheorghe Hristodol. – Cluj-Napoca. – 2000, p. 48.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte* / A.Eșanu, V.Eșanu. – București: Ed. Inst. Cultural Român. – 2004, p. 350, 356, 357, 397, 398.

Chelcu, Cătălina. *Note bibliografice* [Larisa Svetlicinâi, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov, *Moldova în epoca feudalismului. Documente*

moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711–1750), volumul VIII, Chișinău, 1998, 256 p.] // Ioan Neculce. – 1998-2001. – t. IV-VII, p. 479.

Academia de Științe a Moldovei Academy of Science of Moldova / coord.: I. Jarcuțchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costaș. – Chișinău: Știința. – 2001, p. 68.

Țurcanu, Ion. *Bibliografia istorică a Basarabiei și Transnistriei. – Chișinău: Litera Internațional. – 2005, p. 412.*

Шорников, Пётр. *Русские люди молдавского княжества // Русин. – 2005. - № 1, с. 27.*

Atanasiu, Mihai-Bogdan. *Înrudiri Cantacuzinești // Opțiuni istoriografice: Buletinul Univ. „Al. I.Cuza”. – Iași. – 2006. – Vol. VII, p. 124, 129, 130, 131.*

Candu, Teodor. *Scutirile de dări „Din bucate” a instituțiilor și așezămintelor ecleziastice din Moldova (în al doilea sfert al sec. al XVIII-lea) // Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev: Studii. – Chișinău: Civitas. – 2006, p. 131.*

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Amărieuței, Mihai-Cristian. *Grigore III Alexandru Ghica. – Iași, 2012, p. 17, 18.*

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea: (studiu istorico-genealogic). – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 40, 41, 42, 49, 72, 73, 123, 193.*

Popescu, Alexandra-Marcela. *Hiclenia – explicații terminologice // Cercetări Istorice (Iași): serie nouă. – 2013. – Vol. XXXII, p. 175.*

Rotaru, Diana. *Hrisoave vechi moldovenești din fondul arhivistic al BȘC „Andrei Lupan” a AȘM // BiblioScientia. – 2013. – Nr. 9, p. 69.*

1999

36. Dragnev, Demir. *Țara Moldovei în Epoca Luminilor (Aspecte din istoria socio-economică, politicii interne și culturii în sec. al XVIII-lea) / Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 1999. – 188 p. – ISBN 9975-936-57-1.*

Din cuprins:

- Criza politică, economică, socială și transformările culturale (Ultimele decenii ale sec. al XVII-lea – prima jumătate a secolului al XVIII-lea);

- Reformele sociale în Moldova (mijlocul secolului al XVIII-lea);
- Redresarea economiei Țării Moldovei (a doua jumătate a secolului al XVIII-lea);
- Viața politică internă și relațiile sociale. Începuturile afirmării luminismului în Moldova.

Recenzii:

Mischevca, Vladimir. *O originală monografie despre Moldova în epoca luminilor* // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 1999. – Nr. 3-4 (39-40), p. 107–108.

Referințe:

Academia de Științe a Moldovei = Academy of Science of Moldova / coord.: I. Jarcuțchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costăș. – Chișinău: Știința. – 2001, p. 68.

Arapu, Valentin. *Dimensiunile economică și socială ale procesului de modernizare a Țării Moldovei în a doua jumătate a sec. XVIII* // *Studia Universitatis Moldaviae*. – 2015. – Nr. 4 (84), p. 57.

Eșanu, Andrei; Eșanu, Valentina. *Istoriografia Basarabeană în drum spre adevăr* // *Anuarul institutului de cercetări socio-umane „Gheorghe Șincai”*, V-VI. – Târgu-Mureș. – 2002-2003, p. 354.

Republica Moldova. Ediție enciclopedică. – Chișinău. – 2009, p. 722.

Chelcu, Cătălina. *Note bibliografice*: [Demir Dragnev, *Țara Moldovei în epoca luminilor*, Chișinău, Editura Civitas, 1999, 190 p.] // Ioan Neculce, 1998–2001. – t. IV-VII, p. 484–485.

Corlăteanu-Granciuc, Silvia. *Considerații cu privire la migrația populației din spațiul sud-est european în zona Pruto-Nistreană la cumpăna secolelor XVIII-XIX. Surse demografice* // *Tara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 531.

Eremia, Ion. *Istoria românilor (Epoca medievală): Curs de prelegeri. Partea a II-a (1504–1750)* / Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie și Psihologie, Catedra Istoria Românilor. – Chișinău: Cartdidact. – 2003, p. 135, 167, 200.

Felea, Alina. *Domnul între ideal și real. Reprezentările cronicarilor despre domnii Țării Moldovei* // *Tyragetia: serie nouă*. – 2009. – Vol. III (XVIII). – Nr. 2, p. 37.

Ghedrovici, Vera. *Demir Dragnev // Calendar Național ...* . – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Mischevca, Vladimir. *Rolul diplomatic al familiei Moruzi în problema basarabeană // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. În onorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 557.

Ponomariov, Vitalie. *Considerații istoriografice privind reformele lui Constantin Mavrocordat în Principatele Românești // Analele științifice ale Universității „B.P. Hasdeu” din Cahul*. – Cahul, 2008. – Vol. IV, p. 86, 87, 88.

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 347, 429.

2004

37. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1751–1774): Cărți domnești și zapise / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de istorie; alc.: Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev*. – Chișinău: Civitas. – 2004. – 315, [5] p. – ISBN 9975-912-34-6.

Recenzii:

Condrea, Irina. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1751–1774)*. Chișinău, Civitas, 2004, 320 p. // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2004. – Nr. 3 (59), p. 126–128.

Gross, Lidia. *Note bibliografice: [Rec.: Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea. Cărți domnești și zapise. Vol. IX (1751–1774), Vol. X (1775–1786). Coord.: Demir Dragnev*. – Chișinău, Edit. Civitas, 2004-2005, 315 pag., 314 pag.] // *Anuarul Institutului de Istorie „G. Barițiu”*. Vol. XLVI. – Cluj-Napoca. – 2009, p. 390.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Amăriuței, Mihai-Cristian. *Grigore III Alexandru Ghica*. – Iași, 2012, p. 17, 18.

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 75.

Rotaru, Diana. *Hrisoave vechi moldovenești din fondul arhivistic al BȘC „Andrei Lupan” a AȘM // BiblioScientia*. – 2013. – Nr. 9, p. 68.

Amăriuței, Mihai-Cristian; Bacumenco-Pârnău, Ludmila. *Strategii de ascensiune socială a boierimii moldovene la cumpăna veacurilor XVII–XVIII. Cazul clucerului Gheorghe Hermeziu // Studii de arheologie și istorie în onoarea profesorului Gheorghe Postică*. – Chișinău: ULIM. – 2014, p. 326.

38. Dragnev, Demir; Cașu, Igor; Dragnev, Emil; Pâslariuc, Virgil. *Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii sale și al posterității / Demir Dragnev*. – Chișinău: Civitas. – 2004. – 208 p. – ISBN 9975-912-35-4.

Recenzii:

Porumb, Marius. [Rec.: Demir Dragnev, Igor Cașu, Emil, Dragnev, Virgil Pâslariuc, *Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii sale și al posterității*, Chișinău: Ed. Civitas, 2004] // *Ars Transsilvaniae*. – XIV–XV. – 2004–2005, p. 243.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor (auxiliar didactic)*. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Bacumenco, Ludmila. *Ținutul Orheiului în sec XV–XVI*. – Iași: Ed. Universității „Al.I. Cuza”. – 2006, p. 125, 319.

Dumitran, Ana. *Academician Marius Porumb la 70 de ani // Apulum*. – 2013. – Vol. 50, p. 3.

39. Dragnev, Demir. *Ștefan cel Mare – protector al creștinătății ortodoxe / Demir Dragnev // Ștefan cel Mare – în contextul epocii sale și al posterității*. – Chișinău: Civitas. – 2004. – P. 92–103; *Revista de istorie a Moldovei*. – 2004. – Nr. 3 (59), p. 5–11.
40. Dragnev, Demir. *Preliminariile și începutul domniei / Demir Dragnev // Ștefan cel Mare – în contextul epocii sale și al posterității*. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 11–24. (Capitolul I).
41. Dragnev, Demir. *Politica lui Ștefan cel Mare în ținuturile de est („de margine”) ale Moldovei / Demir Dragnev // Ștefan cel Mare – în contextul epocii sale și al posterității*. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 39–47.

Referințe:

Marșalcovschi, Teo-Teodor. *Bălți de altădată* // *Manuscrise de Dimitrie Balica comisul*. – Bălți. – 2012, p. 10.

Bacalov, Sergiu. *Dăruirea moșilor către mica boierime pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457–1504)* // URL: http://istoria.md/articol/686/D%C4%83ruirea_mo%C5%9Fiilor_c%C4%83tre_mica_boierime_pe_timpul_domniei_lui_%C5%9Etefan_cel_Mare

42. Dragnev, Demir. *Relațiile politice externe și diplomația Țării Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Etapele politicii externe* / Demir Dragnev // *Ștefan cel Mare – în contextul epocii sale și al posterității*. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 47–52. (Capitolul III, § 1).
43. Dragnev, Demir. *Cuvînt de încheiere* / Demir Dragnev // *Ștefan cel Mare – în contextul epocii sale și al posterității*. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 135–139.
44. Dragnev, Demir. *Note: Repere cronologice* / Demir Dragnev // *Ștefan cel Mare – în contextul epocii sale și al posterității*. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 175–179.

2005

45. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1775–1786): (cărți domnești și zapise)* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de istorie; alc.: Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2005. – 314 p. – ISBN 9975-9649-3-1. – (Colecția „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. X).

Recenzii:

Gros, Lidia. Note bibliografice: [Rec.: Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea. Cărți domnești și zapise. Vol. X (1775-1786). Coord.: Demir Dragnev. – Chișinău, Edit. Civitas, 2004-2005, 315 pag., 314 pag.] // *Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu»*. Vol. XLVI. – Cluj-Napoca. – 2009, 390 p.

Referințe:

Amăriuței, Mihai-Cristian. *Grigore III Alexandru Ghica*. – Iași, 2012, p. 17, 18.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Tabuncic, Serghei. *Neamul Purcel în trecutul Chișinăului* // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2015. – Nr. 4, p. 141.

Rotaru, Diana. *Hrisoave vechi moldovenești din fondul arhivistic al BȘC „Andrei Lupan” a AȘM* // BiblioScientia. – 2013. – Nr. 9, p. 68.

46. Dragnev, Demir; Baidaus, Eduard [et al.]. *Domnii Țării Moldovei. Studii* / Demir Dragnev, Eduard Baidaus [et al.] / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de istorie; Ed. Demir Dragnev; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, 320 p. – ISBN 9975-912-42-7.

Recenzii:

Gross, Lidia. *Note bibliografice* // *Anuarul Institutului de Istorie „G. Barițiu”*. – Vol. XLVI. – Cluj-Napoca. – 2009, p. 385–386.

Tabuncic, S. *O lucrare enciclopedică exemplară despre domnii Țării Moldovei* // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2005. – Nr. 3 (63), p. 103–105.

Referințe:

Parasca, Pavel. *Țara Moldovei în geopolitica Rusiei în secolul al XVIII-lea* // *Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale*. – București: Ed. Academiei Române. – 2014, p. 45.

Parasca, Pavel. „*Diplomația asimetrică*” în politica externă a domnilor Moldovei până la Ștefan cel Mare (12 aprilie 1457) // *Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 182, 187.

Parasca, Pavel. *Anul 1711 – antecedent al anului 1812* // *200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist: consecințele raptului teritorial pentru românii basarabeni: Materialele Simpoz. șt. intern. 12-13 mai 2012*. – Cahul: Univ. „B. P. Hasdeu”, 2012, p. 64.

Baidaus, Eduard. *O aniversare neîmplinită: dr. Vladimir Tcaci – 60 de ani de la naștere* // *Analele Asociației Naționale a Tinerilor Istorici din Moldova: revistă de istorie*. – 2012. – Nr. 10, p. 9.

Eremia, Ion. *Statutul politico-juridic al Țării Moldovei într-o nouă sursă istorică – Cronica Moldovei de la Cracovia* // *Tyragetia*. – 2009. – vol. III (XVIII). – Nr. 2, p. 20.

Republica Moldova. Ediție enciclopedică. – Chișinău. – 2009, p. 722.

Mischevca, Vladimir. *Rolul diplomatic al familiei Moruzi în problema basarabeiană* // *Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 560, 573.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Relațiile moldo-polone. Planurile seminarelor, izvoarele și literatura de referință. – Chișinău: ULIM. – 2007, p. 2.

Candu, Teodor. *Scutirile de dări „Din bucate” a instituțiilor și așezămintelor ecleziastice din Moldova (în al doilea sfert al sec. al XVIII-lea) // Civilizația medievală și modernă în Moldova. În onorem Demir Dragnev: Studii.* – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 132.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 415.

Planurile, sursele istorice și literatura de referință la temele de seminar (a. 2007–2008). – Chișinău: ULIM. – 2007, p. 3.

Șevcenco, Ruslan. *Statutul internațional al Moldovei: aspecte istorico-juridice (1359–1991).* – Chișinău: Pontos. – 2007, p. 111.

47. Dragnev, Demir. *Constantin Mavrocordat / Demir Dragnev // Domnii Țării Moldovei: Studii / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună.* – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 242.
48. Dragnev, Demir. *Domnia lui Ștefan cel Mare și a urmașilor săi: Caracteristica generală a epocii / Demir Dragnev, Emil Dragnev // Domnii Țării Moldovei: Studii / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună.* – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 86–95.
49. Dragnev, Demir. *Domnii Moldovei din perioada crizei politice (1432–1457): Caracteristica generală a epocii / Demir Dragnev // Domnii Țării Moldovei: Studii / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună.* – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 75–76.
50. Dragnev, Demir. *Domniile secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea: Caracteristica generală a epocii / Demir Dragnev, Emil Dragnev // Domnii Țării Moldovei / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.* – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 144–150.
51. Dragnev, Demir. *Domniile fanariote (1711–1821): Caracteristica generală a epocii / Demir Dragnev // Domnii Țării Moldovei: Studii / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună.* – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 228–231.

52. Dragnev, Demir. *Etapale constituirii statului medieval și evoluția instituției domniei în Țara Moldovei* / Demir Dragnev // *Domnii Țării Moldovei: Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 5–18.
53. Gonța, Gheorghe; Dragnev, Demir. *Alexandru Lăpușneanu* / Gheorghe Gonța, Demir Dragnev // *Domnii Țării Moldovei: Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 115–119.
54. Gonța, Gheorghe; Dragnev, Demir. *Despot Vodă* / Gheorghe Gonța, Demir Dragnev // *Domnii Țării Moldovei: Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 119–121.
55. Dragnev, Demir. *Ion Mavrocordat* / Demir Dragnev // *Domnii Țării Moldovei: Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 231.
56. Dragnev, Demir. *Nicolae Mavrocordat* / Demir Dragnev // *Domnii Țării Moldovei: Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 246.
57. Tcaci, Vladimir; Dragnev, Demir. *Grigore II Ghica* / Vl. Tcaci, D. Dragnev // *Domnii Țării Moldovei: Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 237.
58. Dragnev, Demir. *Voievozii și domnii Moldovei în perioada constituirii și afirmării statului medieval: Unele considerații generale* / Demir Dragnev // *Domnii Țării Moldovei: Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 19.

2006

59. Roșca, Al.; Ghidirim, Gh.; Toderaș, I.; Dragnev, D; Jarcuțchi I. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate, 1946–2006* / Academia de Științe a Moldovei; consiliul coord.: Gheorghe Duca (preș.), coord. ed: Demir Dragnev, – Chișinău: Știința. – 2006, p. 490. – ISBN 978-9975-67-572-7.

Referințe:

Jarcuțchi, Ion. *File din istoricul Academiei de Științe (65 de ani de la formarea primelor instituții academice din Republica Moldova)* // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2011. – Nr. 2 (21), p. 22.

Manolache, Constantin. *Academia de Științe a RSS Moldovenești în perioada 1961–1990. Studiu Retrospectiv* / C. Manolache, I. Xenofontov // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2016. – Nr. 2, p. 17.

Bologa, Mircea. *Институт прикладной физики к 65-летию академической науки в Молдове* // *Электронная обработка материалов*. – Выпуск № 4. – Том 47. – 2011, с. 8.

60. Dragnev, Demir. *Din istoricul dezvoltării științei în Moldova (pînă la mijlocul sec. XX)* / Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi // *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate, 1946–2006*. – Chișinău: Știința. – 2006, p. 8–31.

61. Dragnev, Demir. *Cercetări istorice* / Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi // *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate, 1946–2006*. – Chișinău: Știința. – 2006, p. 215–233.

2007

62. Chirtoagă, Ion; Dragnev, Demir; Cojocar, Gheorghe [et al.]; *O istorie a regiunii transnistrene: din cele mai vechi timpuri pînă în prezent: Compendiu* / Ion Chirtoagă, coord.: Demir Dragnev; red.: Larisa Svetlicinai. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 519, – ISBN 978-9975-80-101-0.

Referințe:

Baidaus, Eduard. *Relațiile româno-ucrainene în istoria Ucrainei-Rusiei. Considerente istoriografice (II)* // *Revista istorică*. – 2010. – Nr. 3-4. – Vol. XXI, p. 351.

Șișcanu, Ion. *Aspecte ale moldovenismului românofob în spațiul românesc* // *200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist: consecințele raptului teritorial pentru românii basarabeni: Materialele Simpoz. șt. int.*, 12-13 mai 2012. – Cahul: Univ. „B. P. Hasdeu”, 2012, p. 10.

Țăranu, Anatol. *Unele considerente privind istoria conflictului secesionist de la Nistru* // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2012. – Nr. 2 (25), p. 57, 58.

63. Eșanu, Andrei; Druță, Ion; Corbu, Haralambie; Demir Dragnev [et al.]; *Dinastia Cantemireștilor: sec. XVII-XVIII* / Andrei Eșanu, coord. și red. șt.: Andrei Eșanu. – Chișinău: Știința. – 2008, p. 603, ISBN 978-9975-67-610-6. – (Colecția „Academica”, Vol. V.)
64. Dragnev, Demir. *Domniile [lui Antioh Cantemir]* / Demir Dragnev // *Dinastia Cantemireștilor. Secolele XVII-XVIII*. – Chișinău: Știința. – 2008, p. 98–108.

Referințe:

Eșanu, Andrei. *Neamul Cantemireștilor: Bibliografie*. – Chișinău: Pontos. – 2010, p. 24.

65. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea. 1787–1800. Cărți domnești și zapise* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de istorie; alc.: Demir Dragnev, Larisa Svetlicinâi, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev, Valentin Constantinov. – Chișinău: CEP USM. – 2008, 512 p. ISBN 978-9975-70-749-7. – (Colecția „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. XI)

Recenzii:

Marinescu, Florin. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1787–1800)*. Vol. XI // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2009. – Nr. 1 (77), p. 111–112.

Țugulschi-Neaga, Rodica. *Recenzie [Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1787–1800): (cărți domnești și zapise) din Colecția „Moldova în epoca feudalismului”*. – Chișinău, 2008, 512 p.] // *Tyragetia: serie nouă*. – 2009. – vol. III (XVIII). – Nr. 2, p. 361–363.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (2009–2010). Vol. XIII / Academia Română; coord. gen.: Nicolae Edroiu. – București: Ed. Academiei Române. – 2011, p. 728.

Rotaru, Diana. *Popas în timp* / Diana Rotaru // *BiblioScientia*. – 2011. – Nr 6, p. 99.

Bainschi, Vasile. *Unul din ultimii cavaleri ai sec. al XVII-lea* // *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași: Istorie*. – 2014. – Nr. LX, p. 244.

Aramă, Elena. *Legile locale și obiceiurile din Basarabia în interpretarea instanțelor judiciare ale Imperiului Rus (cazul protimisisului)* // *Basarabia*

– 1812: *Problemă națională, implicații internaționale: Materialele conf. șt. internaț.* (14–16 mai 2012). – București: Ed. Academiei Române. – 2014, p. 695, 698.

2010

66. *Republica Moldova: Ediție enciclopedică*. Ed. a 2-a, revăz. și adăug. / Acad. de Științe a Moldovei; Inst. de Studii Enciclopedice; col. de red.: Gh. Duca (președ.), A. Andrieș [et al.]; resp. de compart. și subcompart.: „Istoria”: Demir Dragnev [et al.]; consultanți: V. Bahnaru, Gr. Belostecinic, ... Demir Dragnev [et al.]; bibliogr.: R. Vasilache, C. Slutu-Grama. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2010. – 799 [1] p. – ISBN 978-9975-9520-4-0.
67. Chirtoagă, Ion; Dragnev, Demir; Gonța, Gheorghe. *Apariția formațiunilor statale în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic; Țara Moldovei de la întemeiere până la înc. sec. XVI; Țara Moldovei în sec. XVI – înc. sec. XVIII; Țara Moldovei – în sec. XVIII – mijlocul sec. XIX* / Ion Chirtoagă, Demir Dragnev, Gheorghe Gonța // *Republica Moldova. Ediție enciclopedică*. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2010, p. 160–185.
68. Dragnev, Demir. *Economia. Scurt istoric* / Demir Dragnev, E. Feuraș // *Republica Moldova. Ediție enciclopedică*. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2010, p. 304–308.

2012

69. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul sec. al XIX-lea (1801–1806) (Cărți domnești și zapise)* / Alc.: Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev; red. șt.: Valentin Constantinov. – Chișinău: Elan-Poligraf. – 2012, p. 527 [1], ISBN 978-9975-66-299-4. – (Colecția „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. XII).

Recenzii:

Mischevca, Vladimir. *O valoroasă colecție de documente: cărți domnești și zapise la al XII-lea volum* // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2012. – Nr. 4, p. 195–197; *Literatura și arta*. – 2012. – 29 noiem., p. 6.

Referințe:

Radosav, Doru. *Anuarul istoriografic al României* (2012). Vol. II. – Cluj-Napoca: Argonaut. – 2015, p. 24.

Tabuncic, Serghei. *Neamul Purcel în trecutul Chișinăului* // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2015. – Nr. 4, p. 141.

Rotaru, Diana. *Hrisoave vechi moldovenești din fondul arhivistic al BȘC „Andrei Lupan” a AȘM* // *BiblioScientia*. – 2013. – Nr. 9, p. 68.

70. Dragnev, Demir. *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române: studii și materiale* / vol. îngrijit de Emil Dragnev, Igor Șarov (coord.); ref.: Andrei Eșanu, Ion Eremia, Ion Gumenâi, Ion Jarcuțchi. – Chișinău: Cartdidact. – 2012, 596 p. ISBN 978-9975-9847-1-3.

Din cuprins:

- Contribuții la studiul genezelor românești;
- Epoca Ștefaniană (Aspecte din viața politică și culturală);
- Evoluții politice și culturale în modernitatea timpurie din Țările Române;
- Economie și societate medievală și modernă timpurie;
- Documentar. Materiale din arhivele Republicii Moldova, Rusiei, Ucrainei, Poloniei și Bulgariei referitoare la istoria Principatelor Române (sec. XV – începutul sec. XIX);
- Generalizări istoriografice;
- Interviuri.

Recenzii:

Chirtoagă, Ion. *Reflecții istoriografice, materiale documentare și opinii referitoare la trecutul nostru național* // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2013. – Nr. 2 (29), p. 156–157; *Tyragetia: serie nouă*. – 2013. – Vol. VII (XXII). – Nr. 2, p. 423–424.

Constantinov, Valentin. *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române* // *Revista română*. – 2012. – nr. 3 (69), p. 42–43; *Destin românesc*. – 2012. – Nr. 2, p. 190–192.

Enciu, Nicolae; Marșalcovschi, Teo-Teodor. *O enciclopedie a istoriei și civilizației medievale și moderne românești* // *Lit. și arta*. – 2012. – 26 iulie, p. 4.

Parasca, Pavel. *În loc de recenzie* // *Revistă de istorie și politică*. – 2012. – Nr. 2, p. 79–81.

Referințe:

Arapu, Valentin. *Dimensiunile economică și socială ale procesului de modernizare a Țării Moldovei în a doua jumătate a sec. XVIII* // *Studia Universitatis Moldaviae*. – 2015. – Nr. 4 (84), p. 57.

Bocoș, A. *Anuarul istoriografic al României* (2012, II). – Cluj-Napoca: Argonaut. – 2015, p. 235.

Eșanu, Andrei. *Univers cultural în Moldova: (sec. XV – XIX). Studii*. – Chișinău: [s.n.]. – 2013, p. 269.

Prisac, Lidia. *File din activitatea Institutului de istorie, limbă și literatură al bazei/filialei moldovenești a AȘ a URSS (1946–1958)* // *Enciclopedia. Revistă de Istorie a Științei și Studii Enciclopedice*. – 2013. – Nr. 1 (4), p. 29, 41.

Tofan, Eugenia. *Savanții din Republica Moldova au prezentat cele mai semnificative realizări științifice, obținute în anul 2012* // [Resursă electronică]. – 2013. – ian. – URL: www.asm.md

Baidaus, Eduard. *Reflecții asupra predării istoriei universale și europene într-o republică post-sovietică* // *Analele ANTIM*. – 2012. – Nr. 10, p. 88.

Dragnev, Demir. *Evoluția politicii comercial-vamale a Țării Moldovei sub impactul economiilor – univers europeană și otomană (mijlocul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea)* / Demir Dragnev, Petru Costin // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2015. – Nr. 3 (103), p. 9.

2015

71. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc (1806-1812)*. Vol. I: Noiembrie 1806 – iulie 1808 / Coordonatori-editori: Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai; Editori: T. Candu, Tudor Ciobanu, Valentin Constantinov. – Chișinău: Ed. Tehnica-Info. – 2015, p. 420.

2016

72. *Republica Moldova. Enciclopedie* (Ediție specială consacrată aniversării a 25 de ani de la Declarația de Independență a Republicii Moldova) / Col. de red.: Gh. Duca (președ.) [et al.]; resp. de compart. „Istoria”: D. Dragnev; consultanți: V. Bahnaru, Gr. Belostecnic, ... Demir Dragnev [et al.]; Acad. de Științe a Moldovei; Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut). – Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală, Secția Editorial-Poligrafică. – 2016, 800 p.

73. Dragnev, Demir; Manolache, Constantin; Xenofontov Ion Valer; *Republica Moldova – 25 de ani: (Repere istorice, Istoria științei)* / Demir Dragnev, Constantin Manolache, Ion Valer Xenofontov; red.: Vitalie Țurcanu; cons. șt.: Teodor Furdui; ref. șt.: Gheorghe Rusnac, Nicolae Enciu, Victor Juc; Academia de Științe a Moldovei, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), Centrul de Cercetări Enciclopedice. – Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală, Secția Editorial-Poligrafică. – 2016, p. 160, ISBN 978-9975-3089-7-7.
74. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc (1806-1812)*. Vol. I: Noiembrie 1806 – iulie 1808. Ediția a II-a revăzută și completată. Coordonatori-editori: Demir Dragnev, Larisa Svetlicinâi; editori: T. Candu, T. Ciobanu, V. Constantinov. Ed. Victoria Bacău, 2016, 438 p., ISBN 978-606-8541-93-8.

2017

75. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc (1806-1812)*. Vol. II: August 1808 – iunie 1809 / Volum întocmit de Demir Dragnev, Larisa Svetlicinâi (coordonatori, editori); Teodor Candu, Tudor Ciobanu (editori). – București-Brăila: Editura Academiei Române, Muzeul Brăila „Carol I”; Ed. Istros – 2017, 884 p. ISBN 978-973-27-2875-7.

2019

76. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc (1806-1812)*. Vol. III: 1 Iulie 1809 – 14 aprilie 1810 / Volum întocmit de Demir Dragnev, Larisa Svetlicinâi (coordonatori, editori); Teodor Candu, Tudor Ciobanu (editori). – București-Brăila: Editura Academiei Române, Muzeul Brăila „Carol I”; Ed. Istros – 2019, 911 p. ISBN 978-973-27-3159-1.

2021

77. Dragnev Demir, Manolache Constantin, Xenofontov Ion Valer. Academia de Științe a Moldovei: evoluție, instituționalizare, personalități (1946-1961-2021): Album enciclopedic /Coord.: Liliana Condricova, Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2021, 148 p. ISBN 978-9975-3331-7-7.

2024

78. Constantin Manolache, Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, Victor Juc. Istoria științei în RSS Moldovenească / Constantin Manolache, Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, Victor Juc ; coordonatorul

ediției: Ion Tighineanu ; referenți științifici: Mihai Popovici [et al.] ; responsabil de ediție: Oleg Bujor ; Academia de Științe a Moldovei, Comisia Istoria Științei și Tehnicii. – Chișinău : Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2024 (Blitz Poligraf). ISBN 978-9975-62-796-2. [Vol.] 1 : Documente și materiale, 1944-1947. – 2024. – 751 p. – Ind. de nume: p. 696-736. ISBN 978-9975-62-797-9.

2025

(în curs de apariție)

79. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc (1806–1812). Vol. IV: 15 Aprilie 1809 – 30 septembrie 1810 / Volum întocmit de Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai (coordonatori, editori); Teodor Candu, Tudor Ciobanu (editori). – Iași: Editura Prim – 2025, 921 p.
80. Postică, Gheorghe; Dragnev, Demir, Eșanu, Andrei [et al.]. Istoria Moldovei din Preistorie până în Epoca Modernă în context european / Gheorghe, Postică; Demir, Dragnev; Eșanu, Andrei [et al.]. Chișinău: Ed. Prut Internațional, 2025, cca 1600 p.

MANUALE ȘI MATERIALE DIDACTICE

1982

81. Dragnev, Demir. *Recomandări bibliografice la Istoria Moldovei: pentru învățători* / Demir Dragnev. – Chișinău: Reclama. – 1982, 16 p. [Cu car. chirilice].

1987

82. Vlasova, L.V.; Dragnev, D.M. [et al.]; *Istoria RSS Moldovenești. Crestomație pentru clasele 7-8: Partea 1 / alc.: L.V. Vlasova, D.M. Dragnev [et al.]; trad. din lb. rusă de A. Eșanu și V. Babilunga. – Chișinău: Lumina. – 1987, 311 p. (cu car. chirilice).*

1995

83. *Istorie modernă a Europei și Americii (sec. al XVII-lea – până în anul 1815). Manual pentru studenții facultăților de istorie, Partea I.* / Eugen Certan, Mihai Cojocariu, Vasile Cristian, Constantin Drachenberg, Demir Dragnev, Gheorghe Gonța, Efim Levit, Nina Petrovski, Valentin Tomuleț. – Chișinău: Ed. Lumina. – 1995, 382 p., ISBN 5-372-01545-4.

Recenzii:

Cocârlă, P. *Un început de bun augur* („Istoria modernă a Europei și Americii”. Partea I. – Chișinău: Ed. Lumina. – 1995. – 382 p.) // *Revista de istorie a Moldovei*. – 1995. – Nr. 3-4 (23-24), p. 130–132.

Referințe:

Arapu, Valentin. *Dimensiunile economică și socială ale procesului de modernizare a țării Moldovei în a doua jumătate a sec. XVIII* // *Studia Universitatis Moldaviae*. – 2015. – Nr. 4 (84), p. 57.

84. Dragnev, Demir. *Moldova, Țara Românească și Transnistria în sec. XVII–XVIII* // *Istoria modernă a Europei și Americii (sec. al XVII-lea – până în anul 1815)*, Capitolul XIV. – Chișinău: Ed. Lumina. – 1995, p. 325–335.
85. Dragnev, Demir. *Istoria românilor. Epoca modernă. Partea I (mijlocul sec. XVII – începutul sec. XIX)*: Materiale experimentale didactice pentru cl. a VII-a / Demir Dragnev, Emil Dragnev; Inst. de Științe Pedagogice și Psihologice. – Chișinău: Tipogr. „Didactica”. – 1996, 92 p.

1997

86. Dragnev, Demir; Gonța, Gheorghe; *Istoria medie a românilor (până la mijlocul sec. al XVII-lea)*: Manual pentru clasa a VI-a a școlii de cultură generală din Rep. Moldova / D. Dragnev, Gh. Gonța; aparatul metodic: Valentina Haheu; Inst. de Științe Pedagogice și Psihologice; Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de istorie; Univ. Ped. de Stat „I. Creangă”. – Chișinău: Civitas. – 1997, 191 p., ISBN: 9975-936-05-9.

Recenzii:

Chicu, Maria. *Un nou manual de istorie a românilor / Maria Chicu, Ion Chirtoagă* // *Revista de istorie a Moldovei*. – 1997. – Nr. ¾, p. 119–121.

Mischevca, Vladimir. *Un manual școlar așteptat* // *Săptămîna*. – 1997. – 31 oct., p. 9.

Negrei, Ion. *Pagini din istoria neamului* // *Făclia*. – 1997. – 1 noiem., p. 6.

87. Dragnev, Demir; Dragnev Emil. *Istoria modernă a românilor. Partea I (mijlocul sec. al XVII-lea – 1848)*: Manual experimental pentru cl. a VII-a a școlii de cultură generală / D. Dragnev, E. Dragnev; metodologie: Nina Petrovski; Min. Educației și științei; Inst. de Științe Pedagogice și Psihologice. – Chișinău: Civitas. – 1997, 160 p., ISBN 9975-936-07-05.

88. Chicuș, Nicolae; Danu, Eugenia; Dragnev, Demir. *Istoria modernă a românilor. Partea a 2-a (1848–1918)*: Manual experimental pentru cl. a 8-a a școlii de cultură generală / Nicolae Chicuș, Eugenia Danu, Demir Dragnev; Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de Istorie; Inst. de Științe Pedagogice și Psihologice. – Chișinău: Civitas. – 1997, 176 p., ISBN 9975-936-08-03.

Recenzii:

Cibotaru, N. // *Făclia*. – 1998. – 10 ian., p. 5.

Referințe:

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

89. Dragnev, Demir; Dragnev, Emil; Mischevca, Vladimir; Varta, Ion; Șișcanu, Ion. *Istoria românilor (Antică, Medie, Modernă, Contemporană). Materiale didactice* [pentru facult. neistorice, examenele de bacalaureat, de absolvire] / Demir Dragnev, Emil Dragnev, Vladimir Mischevca, Ion Varta, Ion Șișcanu; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Inst. de Istorie; coord.: Gh. Corovai. – Chișinău: Civitas. – 1999, 272 p., ISBN 9975-936-29-6.

Referințe:

Enciu, Nicolae. *Omagiu istoricului Ion Șișcanu // In honorem Ion Șișcanu. Studii de istorie a românilor*. – Cahul, 2011, p. 8.

Șevcenco, Ruslan. *Statutul internațional al Moldovei: aspecte istorico-juridice (1359–1991)*. – Chișinău: Pontos, 2007, p. 110.

90. Dragnev, Demir; Gonța, Gheorghe. *Istoria medie a românilor (până la mijlocul sec. al XVII-lea)*: Manual pentru clasa a VI-a a școlii de cultură generală din Rep. Moldova / D. Dragnev, Gh. Gonța; Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de Istorie; Inst. de Științe Pedagogice și Psihologice; Univ. Ped. de Stat „I. Creangă”. – Ed. a 2-a. – Chișinău: Civitas, 1999, 157 p. [1].

Recenzii:

Leu, Ion. *Manual important // Literatura și arta*. – 2000. – Nr. 47 (2436). – 25 noiem.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor (auxiliar didactic)*. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

91. Nazaria, Sergiu; Dragnev, Demir; Nicolaev, Gheorghe. *Istoria universală, (1640–1999): Materiale didactice* / Sergiu Nazaria, Demir Dragnev, Gheorghe Nicolaev; Inst. de Științe Pedagogice și Psihologice; Univ. de Stat din Moldova; coord.: Gheorghe Corovai. – Chișinău: Civitas. – 1999, 96 p., ISBN 9975-936-31-8.
92. Кокырлэ, П.; Драгнев, Е.; Драгнев, Д.; Гонца, Г. *История средних веков. Всеобщая история. История румын: Учебник для 6-го класса общеобраз. школ Респ. Молдова* / П. Кокырлэ, Е. Драгнев, Д. Драгнев, Г. Гонца. – Кишинэу: Civitas. – 1999, 319 с. [1], ISBN 9975-936-22-9.
93. Dragnev, Demir; Dragnev, E. *Istoria modernă a românilor. Partea I (Mijlocul sec. al XVII-lea – 1848): Manual pentru cl. a VII-a. Ed. a 2-a.* / D. Dragnev, E. Dragnev; aparatul metodic: Nina Petrovski; Min. Educației și Științei al Rep. Moldova; Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de istorie. – Chișinău: Civitas. – 1999, 144 p., ISBN 9975-936-39-3.
94. Драгнев, Демир; Драгнев, Е. *Новая история румын: Ч. I (середина XVII века – 1848 год): Учебник для 7-го класса сред. общеобразовательной школы.* / Д. Драгнев, Е. Драгнев; метод. часть: Нина Петровски; Мин. Образования и науки Респ. Молдова, Институт педагогических и психологических наук. – Кишинэу: Civitas. – 1999, 144 с.
95. Кикущ, Н. Е.; Дану, Д.; Драгнев, Д. *Новая история румын: Ч. 2 (1848 – 1918 год): Учебник для 8-го класса общеобразовательной школы.* / Н. Кикущ, Е. Дану, Д. Драгнев; метод. часть: Валентина Хахей, Нина Петровски. – Кишинэу: Civitas. – 1999, 160 с., ISBN 9975-936-41-5.

2000

96. Dragnev, Demir; Dragnev, Emil; Gonța, Gheorghe *Istoria medie a românilor (pînă la mijlocul sec. al XVII-lea): manual pentru clasa a 6-a* . Ed. a 3-a rev. / Demir Dragnev, Emil Dragnev, Gheorghe Gonța; aparatul metodic: Valentina Haheu; Min. Educației și Științei a Rep. Moldova; Acad. de Științe a Rep. Moldova, Inst. de istorie. – Chișinău: Știința. – 2000, 157 p., ISBN 9975-671-84-5.

Recenzii:

Mischevca, Vladimir. *Un manual școlar așteptat // Săptămîna.* – 1997. – 31 oct., p. 19.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006. – P. 237.

Solonari, Vladimir. *Narative, Identity, State: History Teaching in Moldova // East European Politics and Societies.* – 2002. – Vol. 16. – Nr. 2, p. 415, 444.

97. Dragnev, Demir; Dragnev, Emil. *Istoria modernă a românilor. Partea I (Mijlocul sec. al XVII-lea – 1848): Manual pentru cl. a VII-a. Ed. a 3-a revăz. /D. Dragnev, E. Dragnev; aparatul metodic: Nina Petrovski; Min. Educației și Științei al Rep. Moldova; Acad. de Științe a R.M., Inst. de istorie.* – Chișinău: Știința. – 2000, 156 p., ISBN 9975-67-194-2.

Referințe:

Wim van Meurs. *Manualele de istorie din Republica Moldova: analiză.* – Strasbourg. – 2003, p. 28.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

98. Dragnev, Demir; Varta, Ion. *Istoria românilor: Epoca modernă (a doua jum. a sec. al XVIII-lea – 1918). Curs de lecții / Demir Dragnev, Ion Varta.* – Chișinău: Civitas. – 2000, 268 p., ISBN 9975-936-66-8.

Recenzii:

Constantinov, Valentin. *Istoria românească // Revista Română (Iași).* – 2000. – Anul VI. – Nr. 5 (16), p. 19.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

Ciobanu, Vitalie. *Militarii basarabeni (1917–1918): Studiu și documente.* – Chișinău: „Bons Offices”. – 2010, p. 17.

99. Chicuș, Nicolae; Danu, Eugenia; Dragnev, Demir. *Istoria modernă a românilor. Partea a II-a (1848-1918): Manual pentru clasa a VIII-a. Ed. a*

3-a / Nicolae Chicuş, Eugenia Danu, Demir Dragnev; aparatul metodic: Valentina Haheu, Nina Petrovski. – Chişinău: Prut Internațional. – 2000, p. 119.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (auxiliar didactic). – Chişinău: Civitas. – 2007, p. 152.

100. Dragnev, Demir. *Paleografia slavo-română: Programă analitică a cursului normativ* / Demir Dragnev; rec.: Gh. Gonța, E. Baidaus; Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Facultatea: Istorie și Etnopedagogie, Catedra Istoria românilor. – Chişinău: Tip. UPS „I. Creangă”. – 2000, 8 p.
101. Драгнев, Д.; Драгнев, Е. *Новая история румын*: Ч. 1 (Середина XVII века – 1848 год). Учебник для 7-го класса сред. общеобразовательной школы. Издание 2-е / Д. Драгнев, Е. Драгнев; методол.: Нина Петровски. – Кишинэу: ШТИНЦА. – 2000, с. 144 [2], ISBN 9975-67-212-4.

Referințe:

Мустьяцэ С. *Преподавание истории в Республике Молдова в последние 10 лет* // Ab Imperio. – 2003. – Nr. 1, p. 482.

102. Кикиуш, Николае; Дану, Еуджениа; Драгнев, Демир; Драгнев, Емил. *Новая история румын*: Часть II (1848–1918): Учебник для 8-го кл. Изд. 2-е / Николае Кикиуш, Еуджениа Дану, Демир Драгнев, Емил Драгнев. – Chişinău: Prut Internațional. – 2000, 119 p., ISBN 9975-69-146-3.

Referințe:

Românii din jurul României / red.-coord.: Ion Gherman. – Bucureşti: Ed. Vremea. – 2003, p. 291.

103. Кокырлэ, П.; Драгнев, Е.; Драгнев, Д.; Гонца, Г. *История средних веков: Всеобщая история. История румын*: Учебник для 6-го кл. Изд. 2-е / П. Кокырлэ, Е. Драгнев, Д. Драгнев, Г. Гонца. – Кишинэу: ШТИНЦА. – 2000, 318 с. [1], ISBN 9975-67-195-0.

2001

104. Dragnev, Demir. Chirtoagă, Ion; Jarcuțchi, Ion; Negru, Elena. *Din istoria Transnistriei (În contextul istoriei naționale): Materiale didactice pentru școala de cultură generală din Transnistria* / D. Dragnev, I.

Chirtoagă, I. Jarcuțchi, E. Negru; col. de red.: D. Dragnev (coord.), ... – Chișinău: Civitas. – 2001, 192 p., ISBN 9975-936-87-3.

Recenzii:

Leu, Ion. *Istoria unui manual // Literatura și arta.* – 2002. – 19 sept., p. 3.

Leu, Ion. *Istoria Transnistriei – o nouă viziune științifică // Tineretul Moldovei.* – 2003. – Nr. 13. – 20 apr., p. 6.

Referințe:

Eșanu, Andrei; Eșanu, Valentina. *Istoriografia Basarabeană în drum spre adevăr // Anuarul institutului de cercetări socio-umane „Gheorghe Șincai”, V-VI.* – Târgu-Mureș. – 2002–2003, p. 358.

Chicuș, Nicolae. *Istorie: Curriculum pentru cl. a 10-a – a 12-a, modernizat / N. Chicuș, I. Șarov, N. Petrovski ș.a.; red.: M. Papuc; Min. Educației al Rep. Moldova.* – Ch.: Î.E.-P. Știința. – 2010, p. 24.

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

История: Куррикулум для 10–12 кл. / Min. Educației al Rep. Moldova; trad.: Ludmila Skokova. – Ch.: Î.E.-P. „Știința”, 2010, p. 27.

105. Dragnev, Demir; Cocârlă, Pavel; Gonța, Gheorghe; Dragnev, Emil. *Istorie medievală (universală, a românilor): Manual pentru clasa a VI-a / D. Dragnev, P. Cocârlă, Gh. Gonța, E. Dragnev.* – Chișinău: Știința. – 2001, 224 p., ISBN 978-9975-67-769-1.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor (auxiliar didactic).* – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Maznic, Silvia. *Prezentare: [D. Dragnev, Gh. Gonța, P. Cocârlă, E. Dragnev: Istoria medievală universală / a românilor.* – Ch., 2001, 224 p.] // *Limba română.* – 2001. Nr. 4–8, p. 242.

106. Dragnev, Demir; Dragnev, Emil; Postică, Gheorghe; Mistreanu, Tatiana. *Istoria românilor: Epoca antică și medievală. Manual pentru clasa a X-a de liceu / Demir Dragnev, Emil Dragnev, Gheorghe Postică, Tatiana Mistreanu.* – Chișinău: Civitas. – 2001, 208 p., ISBN 9975-936-83-0.

Recenzii:

Strâmbeanu, Andrei. *Cu admirație și durere despre Istoria românilor // Flux: cotidian național.* – 2002. – Nr. 94 (945). – 11 sept.

Istoria care ne unește // Redacțional: Democrația. – 2002. – Nr. 4. – 24 ian.

Leu, Ion. *Istoria unui manual // Glasul națiunii*. – 2001. – 28 noiem., p. 7.

Leu, Ion. *Manual important // Lit. și arta*. – 2001. – Nr. 47 (2935). – 22 noiem., p. 2.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (Auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Chicuș, Nicolae. *Istorie: Curriculum pentru cl. a 10-a – a 12-a, modernizat* / N. Chicuș, I. Șarov, N. Petrovski ș.a.; red.: M. Papuc; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.-P. Știința. – 2010, p. 23.

Postică Gheorghe. *Civilizația medievală timpurie din spațiul Pruto-Nistrean (sec.V–XIII)*. – Chișinău. – 2006, p. 199.

История: Куррикулум для 10–12 кл. / Min. Educației al Rep. Moldova; trad.: Ludmila Skokova. – Ch.: Î.E.-P. „Știința”, 2010, p. 26.

107. Dragnev, Demir; Varta, Ion; Dragnev, Emil. *Istoria românilor: Epoca modernă. Manual pentru clasa a 11-a de liceu* / Demir Dragnev, Ion Varta, Emil Dragnev. – Chișinău: Civitas, 2001, 192 p., ISBN 9975-936-89-X.

Recenzii:

Constantinov, V. *Istoria românească // Revista română* (Iași). – 2001. – Nr. 5, p. 19.

Leu, Ion. *Realitatea unei perioade între două coperti // Florile Dalbe*. – 2002. – Nr. 7 (3568). – 21 febr.

Referințe:

Chicuș, Nicolae. *Istorie: Curriculum pentru cl. a 10-a – a 12-a, modernizat* / N. Chicuș, I. Șarov, N. Petrovski ș.a.; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.-P. Știința. – 2010, p. 23.

История: Куррикулум для 10–12 кл. / Min. Educației al Rep. Moldova; trad.: Ludmila Skokova. – Ch.: Î.E.-P. „Știința”, 2010, p. 26.

108. Драгнев, Демир; Гонца, Г.; Кокырлэ, П.; Драгнев, Е. *История средних веков: Всеобщая, Румын* : Учебник для 6-го класса / Д. Драгнев, Г. Гонца, П. Кокырлэ, Е. Драгнев; Министерство науки и образования. – Кишинэу: Штиинца. – 2001, с. 223.

109. Драгнев, Демир; Мискевка, Вл.; Драгнев, Е.; Варта, И; Шишкану, И. *История румын: с древнейших времен до наших дней*. Дидактические материалы. Изд. 2-е / Д. Драгнев, Вл. Мискевка, Е. Драгнев, И. Варта, И. Шишкану; Перевод с рум.: Е. Максименко. – Кишинэу: Чивитас. – 2001, 272 с., ISBN 9975-936-67-9.

2002

110. Dragnev, Demir; Purici, Ștefan; Ungureanu, Constantin; Gumenâi, Ion. *Din istoria ținutului natal (regiunea Cernăuți): Materiale didactice pentru școlile de cultură generală* / Demir Dragnev, Ștefan Purici, Constantin Ungureanu, Ion Gumenâi. – Cernăuți: Ed. „Alexandru cel Bun” – 2002, 192 p., ISBN 9668-027-21-4.

Recenzii:

Pop, Claudia Florina. *Din istoria ținutului natal – Cernăuți // Familia Română*. – 2003. – Nr. 16 (iunie), p. 543.

Referințe:

Băluțoiu, Valentin. *O istorie pentru românii de la sud de Dunăre*. – Craiova: Alma. – 2009, p. 8, 237.

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (Auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

111. Dragnev, Demir; Postică, Gheorghe; Dragnev, Emil; Varta, Ion; Enciu, Nicolae; Pâslariuc, Virgil; Popovici, Corneliu. *Istoria românilor: Materiale didactice pentru clasele a X-a – a XII-a* / D. Dragnev, Gh. Postică, E. Dragnev, I. Varta, N. Enciu, V. Pâslariuc, C. Popovici. – Chișinău: Civitas. – 2002, 152 p., ISBN 9975-936-90-3.
112. Varta, Ion; Dragnev, Demir; Dragnev, Emil. *Istoria românilor: Epoca modernă*. Manual pentru clasa a 11-a de liceu/ Ion Varta, Demir Dragnev, Emil Dragnev; aparat metodic: Tatiana Varta. – Chișinău: Civitas. – 2002, 199 p., ISBN 9975-936-95-4.
113. Dragnev, Demir; Drahenberg, C.; Dragnev E., Ojog, I.; Varta, I.; Gonța, Gh. *Istoria universală. Istoria românilor. Partea I: Epoca modernă*. Manual pentru clasa a VII-a / D. Dragnev, C. Drahenberg, E. Dragnev, I. Ojog, I. Varta, Gh. Gonța; com. de evaluare: P. Parasca, ...; Min. Înv. al Rep. Moldova. – Chișinău: Știința. – 2002, 207 p., ISBN 9975-67-287-0.

Referințe:

Calendar național ... – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

114. Драгнев, Демир; Мискевка, Владимир; Драгнев, Емил; Варта, Ион; Шишкану, Ион. *История румын: с древнейших времен до наших дней*. Материалы для изуч. курса ист. в лицеях и на неистор. фак. в ВУЗах, а также для подгот. к экз. на степ. бакалавра, выпускн. экз. в школах и вступ. экз. в ВУЗы / Демир Драгнев, Владимир Мискевка, Емил Драгнев, Ион Варта, Ион Шишкану; пер. с рум.: М. Чухуряну. – Кишинэу: Civitas. – 2002, 303 с., ISBN 9975-936-67-9.
115. Драгнев, Демир; Драхенберг, Константин; Драгнев, Емил; Ожог, Игорь; Гонца, Георгий; Варта, Ион. *Всеобщая история. История румын. Часть 1: Новое время*. Учебн. для VII класса / Демир Драгнев, Константин Драхенберг, Емил Драгнев, Игорь Ожог, Георгий Гонца, Ион Варта. – Кишинэу: Штиинца. – 2002, 207 с., ISBN 9975-67-303-1.

2003

116. Dragnev, Demir; Gumenăi, Ion. *Paleografia slavo-română și româno-chirilică* / Demir Dragnev, Ion Gumenăi; Inst. de istorie al Acad. de Științe a Moldovei; Univ. de Stat din Moldova; Univ. Ped. de Stat „I. Creangă”. – Chișinău: Civitas. – 2003, 111 p. [33], ISBN: 9975-912-28-1.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor* (auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Canțîr, Galina. *File vechi, necunoscute...* / Galina Canțîr // BiblioScientia. – 2011. – Nr 6, p. 96.

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

117. Dragnev, Demir; Postică, Gheorghe; Dragnev, Emil. *Istoria românilor: Epoca antică și medievală*. Manual pentru cl. a 10-a de liceu. / Demir Dragnev, Gheorghe Postică, Emil Dragnev; aparat metodic: Tatiana Mistreanu; com. de evaluare: Sergiu Musteață, Tatiana Moraru; Min. Înv. al Rep. Moldova; ref. șt.: Ioan Caproșu. – Chișinău: Civitas. – 2003, 208 p., ISBN: 9975-912-04-4.

Referințe:

Calendar național ... – Chișinău: BNRM. – 2006, p. 237.

История: Куррикулум для 10–12 кл. / Min. Educației al Rep. Moldova; trad.: Ludmila Skokova. – Ch.: Î.E.-P. „Știința”, 2010, p. 26.

118. Chicuş, Nicolae; Danu, Eugenia; Dragnev, Demir; Negrei, Ion. *Istoria românilor: Epoca modernă: Manual pentru cl. a VIII-a. Partea a 2-a: (1850-1918)* / Nicolae Chicuş, Eugenia Danu, Demir Dragnev, Ion Negrei; aparat metodic: Nina Petrovski, Valentina Haheu. – Chişinău: Prut Internaţional. – 2003, 119 p., ISBN: 9975-69-463-2.
119. Dragnev, Demir; Dragnev E.; Postică, Gh.; Varta, I.; Enciu, N.; Nicolaev, Gh.; Musteaţă, S. *Istoria românilor: Sinteze şi materiale didactice pentru bacalaureat* / D. Dragnev, E. Dragnev, Gh. Postică, I. Varta, N. Enciu, Gh. Nicolaev, S. Musteaţă. – Chişinău: Civitas. – 2003, 143 p. [1], ISBN: 9975-912-10-9.
120. Драгнев, Д.; Г. Постикэ, Е.; Драгнев, И.; Варта, Енчу Н.; *История румын: об общения и дидактические материалы для экзамена на диплом бакалавра 2003* / Д. Драгнев, Г. Постикэ, Е. Драгнев, И. Варта, Н. Енчу; пер. с рум.: Александру Павлюк. – Кишинэу: Civitas. – 2003, 136 с., ISBN: 9975-912-12-5.

2004

121. Chicuş, Nicolae; Eugenia Danu, Demir Dragnev, Ion Negrei. *Istoria românilor: Material didactic pentru clasa a 8-a. Partea a 2-a: Epoca modernă (1850-1918)* / Nicolae Chicuş, Eugenia Danu, Demir Dragnev, Ion Negrei; aparat metodic: Nina Petrovski, Valentina Haheu. – Chişinău: Prut Internaţional. – 2004, 119 p., ISBN: 9975-69-704-6.
122. Postică, Gh.; Dragnev Demir; Dragnev E.; Varta I., Enciu N., Mistreanu T. *Istoria românilor: Sinteze şi materiale didactice pentru bacalaureat* / Gh. Postică, D. Dragnev, E. Dragnev, I. Varta, N. Enciu, T. Mistreanu. – Chişinău: Civitas. – 2004, 136 p., ISBN: 9975-912-10-9.
123. Кикуш, Н.; Дану Е., Драгнев Д., Негрей И. *История румын: Новое время: Дидактический материал для 8-го класса. Часть II (1850-1918)* / Н. Кикуш, Е. Дану, Д. Драгнев, И. Негрей; пер.: Ала Грекова. – Кишинэу: Прут Интернационал. – 2004, 119 с., ISBN: 9975-96-146-3.

2005

124. Agachi, Alexei; Caşu, Igor; Dragnev, Demir; Dragnev, Emil; Munteanu Octavian *Dicţionar de Istoria românilor (Auxiliar didactic)* / Alexei Agachi, Igor Caşu, Demir Dragnev, Emil Dragnev, Octavian Munteanu. – Chişinău: Civitas. – 2005, 323 p., [13], ISBN: 9975-912-43-5.

Referințe:

Cocârlă, Pavel. *Unele considerații privind dregătorii târgurilor Țării Moldovei în secolul al XV-lea – prima jumătate a secolului al XVII-lea // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța.* – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 392.

Istoria românească va putea fi mai bine înțeleasă de tinerii basarabeni // [Resursă electronică]: Agenția de presă pentru românii de pretutindeni. – 2005, 13 noiem. – URL: http://2005.rgnpress.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=10077&Itemid=1

125. Dragnev, Emil; Dragnev, Demir. *Atlas de istorie universală și a românilor* / Emil Dragnev, Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2005, 112 p., ISBN: 9975-912-44-3.

Recenzii:

Constantinov, Valentin. *Atlas de istorie universală și a românilor* // *Revista de Istorie a Moldovei.* – 2005. – Nr. 4 (64), p. 114–115.

Referințe:

Chicuș, Nicolae. *Istorie: Curriculum pentru cl. a 10-a – a 12-a, modernizat* / N. Chicuș, I. Șarov, N. Petrovski ș.a.; red.: M. Papuc; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.-P. Știința. – 2010, p. 24.

126. Chicuș, Nicolae; Danu, Eugenia; Dragnev, Demir; Negrei, Ion. *Istoria românilor: Epoca modernă: Partea a 2-a: (1850–1918): Manual pentru clasa a 8-a. Ed. a 4-a, revăz. și adăugită* / Nicolae Chicuș, Eugenia Danu, Demir Dragnev, Ion Negrei. – Chișinău: Prut Internațional. – 2005, 119 p., ISBN: 9975-69-805-0.
127. Кикуш, Николае; Дану, Еуджениа; Драгнев, Демир; Драгнев, Емил. *История румын: Новое время. Часть II (1848–1918): Учебник для 8-го кл. Изд. 3-е* / Николае Кикуч, Еуджениа Дану, Демир Драгнев, Емил Драгнев. – Chișinău: Prut Internațional. – 2005, 119 p.
128. Постикэ, Г.; Драгнев, Д.; Драгнев Е. *История румын: с древнейших времен до наших дней. Дидактические материалы. Изд. 3-е, доп.* / Г. Постикэ, Д. Драгнев, Е. Драгнев ...; пер. с рум.: Е. Максименко, А. Павлюк. – Кишинэу: Civitas. – 2005, 352 p., ISBN: 9975-912-46-X.

2006

129. Dragnev, Emil; Dragnev, Demir. *Atlas de istorie universală și a românilor. Ed. a 2-a. (rev. și compl.)* / Emil Dragnev, Demir Dragnev;

consult. șt.: Ioan Caproșu, Constantin Rezachevici. – Chișinău: Civitas. – 2006, 112 p., ISBN: 978-9975-80-016-7.

Referințe:

Agachi, Alexei. *Dicționar de Istoria românilor*(auxiliar didactic). – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 152.

Chicuș, Nicolae. *Istorie: Curriculum pentru cl. a 10-a – a 12-a, modernizat* / N. Chicuș, I. Șarov, N. Petrovski ș.a.; red.: M. Papuc; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.-P. Știința. – 2010, p. 24.

История: Куррикулум для 10–12 кл. / Min. Educației al Rep. Moldova; trad.: Ludmila Skokova. – Ch.: Î.E.-P. „Știința”, 2010, p. 27.

2007

130. Agachi, Alexei; Cașu, Igor; Demir Dragnev, Emil Dragnev, Virgil Păslariuc, Nicolae Enciu, Octavian Munteanu, Gheorghe Postică *Dicționar de istorie*. Ed. a 2-a, revăz. și adăugită / alcăt.: Alexei Agachi, pict.: Ion Niță. – Chișinău: Civitas. – 2007, 416 p., ISBN: 978-9975-80-137-9.

Recenzii:

Păpușoi, Liliana. *Dicționar de istorie*, Editura „Civitas” // *Flux*: ed. de vineri. – 2008. – 27 iunie.

Referințe:

Enciu, Nicolae. *Teoria plebiscitului în viziunea istoricului și juristului Alexandru V. Boldur* // *Akademios: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2016. – Nr. 2, p. 134.

Enciu, Nicolae. *Omagiu istoricului Ion Șișcanu* // *In honorem Ion Șișcanu. Studii de istorie a românilor*. – Cahul, 2011, p. 5, 8.

Tomuleț, Valentin. *Basarabia în epoca modernă (1812–1918) (Instituții, regulamente, termeni)*. Vol. 1. – Chișinău: CEP USM. – 2012, p. 28.

Eșanu, Andrei. *Neamul Cantemireștilor: Bibliografie*. – Chișinău: Pontos. – 2010, p. 348, 426.

Chicuș, Nicolae. *Istorie: Curriculum pentru cl. a 10-a – a 12-a, modernizat* / N. Chicuș, I. Șarov, N. Petrovski ș.a.; red.: M. Papuc; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.-P. Știința. – 2010, p. 24.

Neagu, Gheorghe. *Anuarul Catedrei Discipline socio-umanistice*. – Bălți: Presa univ. bălțeană. – 2009, p. 163–164.

История: Куррикулум для 10–12 кл. / Min. Educației al Rep. Moldova; trad.: Ludmila Skokova. – Ch.: Î.E.-P. „Știință”, 2010, p. 27.

131. Chirtoagă, Ion; Dragnev, Demir; Harea, Larisa; Chicu, Maria; Cojocaru, Valeriu. *Din istoria sudului Basarabiei (în contextul istoriei românilor): Materiale didactice pentru școala de cultură generală* / Ion Chirtoagă, Demir Dragnev, Larisa Harea, Maria Chicu, Valeriu Cojocaru. – Chișinău: Civitas. – 2007, 148 p., ISBN: 978-9975-80-100-3.

Recenzii:

Amărieuței, Mihai-Cristian. *O istorie a sudului Basarabiei* // *Revista română* (Iași). – 2008. – Nr. 1 (51), p. 52. URL: <http://astra.iasi.roedu.net/texte/nr51IstorieSudBasarabia.html> – [Accesată la 4.V. 2016].

Referințe:

Țăranu, Anatol. *Unele considerente privind istoria conflictului secesionist de la Nistru* // *Akademios: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2012. – Nr. 2 (25), p. 57, 58.

Șișcanu, Ion. *Aspecte ale moldovenismului românofob în spațiul românesc* // *200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist: consecințele raptului teritorial pentru românii basarabeni: Materialele Simpoz. șt. intern.* 12-13 mai 2012. – Cahul: Univ. „B. P. Hasdeu”, 2012, p. 10.

Baidaus, Eduard. *Relațiile româno-ucrainene în istoria Ucrainei-Rusiei. Considerente istoriografice (II)* // *Revista istorică*. – 2010. – Nr. 3-4. – Vol. XXI, p. 351.

Chicuș, Nicolae. *Istorie: Curriculum pentru cl. a 10-a – a 12-a, modernizat* / N. Chicuș, I. Șarov, N. Petrovski ș.a.; red.: M. Papuc; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.-P. „Știință”. – 2010, p. 23.

История: Куррикулум для 10–12 кл. / Min. Educației al Rep. Moldova; trad.: Ludmila Skokova. – Ch.: Î.E.-P. „Știință”, 2010, p. 27.

132. Varta, Ion; Dragnev, Demir; Dragnev, Emil. *Istoria românilor: Epoca modernă*. Manual pentru clasa a 11-a de liceu / Ion Varta, Demir Dragnev, Emil Dragnev; aparat metodic: Tatiana Varta. – Chișinău: Civitas. – 2007, 200 p., ISBN: 9975-77-058-3.

Referințe:

Bahnaru, Vasile. *Filologia și istoria sovietică moldovenească – diversiune științifică cu suport ideologic și geopolitic* // *Akademios: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2016. – Nr. 2, p. 142.

2008

133. Certan, Eugeniu; Cojocariu, Mihai; Cristian, Vasile... Dragnev, Demir. *Istoria modernă a Europei și Americii: sec. XV – anii '60 ai sec. XIX*. Ed. a 2-a, revăz. și completată / Eugeniu Certan, Mihai Cojocariu, Vasile Cristian, ... Demir Dragnev; coord.: E. Certan, V. Cristian, R. Oditets. – Chișinău: Univers Pedagogic. – 2008, 376 p., ISBN: 9975-48-032-1.
134. Dragnev, Demir. *Moldova, Țara Românească și Transnistria în sec. XVII–XVIII (Capitolul XV) // Istoria modernă a Europei și Americii: sec. XV – anii '60 ai sec. XIX*. Ed. a 2-a, revăz. și completată / coord.: E. Certan, V. Cristian, R. Oditets. – Chișinău: Univers Pedagogic. – 2008, p. 315–328.
135. Драгнев, Емил; Пысларюк, Вирджил; Постикэ, Георге; Драгнев, Демир; Докина, Светлана; Витион, Лидиа. *История: Древний Мир и Средние Века*. Учебное пособие по Всеобщей истории и истории румын: X класс / Емил Драгнев, Вирджил Пысларюк, Георге Постикэ, Демир Драгнев, Светлана Докина, Лидиа Витион. – Кишинэу: Civitas. – 2008, 248 p.

2010

136. Dragnev, Emil; Dragnev, Demir. *Atlas de istorie universală și a românilor*. Ed. a 3-a, rev. și compl. / Emil Dragnev, Demir Dragnev; red.: D. Boicu; consult. șt.: Ioan Caproșu, Constantin Rezachevici. – Chișinău: Civitas. – 2010, 112 p., ISBN: 9975-912-44-3.
137. Dragnev, E.; Pîslariuc, V.; Postică, Gh.; Dragnev, Demir; Mistreanu T. *Istorie. Epoca antică și medievală: manual pentru clasa a 10-a* / E. Dragnev, V. Pîslariuc, Gh. Postică, D. Dragnev, T. Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2010, p. 276, ISBN: 978-9975-912-38-9.

2011

138. Dragnev, Demir; Gonța, Gheorghe; Cocârlă, Pavel; Dragnev, Emil. *Istoria medievală (universală și a românilor): Manual pentru clasa a VI-a* / Demir Dragnev, Gheorghe Gonța, Pavel Cocârlă, Emil Dragnev; Ministerul Învățământului al Rep. Moldova. – Chișinău: Știința. – 2011, 224 p.
139. Chicuș, N.; Danu, E.; Dragnev, Demir; Negrei, I. *Istoria Românilor: Epoca modernă. Partea a II-a (1850-1918). Manual pentru clasa a VIII-a* / N. Chicuș, E. Danu, D. Dragnev, I. Negrei. – Chișinău: Prut Internațional. – 2011, 120 p.

2012

140. Dragnev, Emil; Dragnev, Demir. *Atlas de istorie a românilor și universală: hărți, eseuri, cronologii*. Ed. a 4-a, rev. și compl. / Emil Dragnev, Demir Dragnev; consult. șt.: Ioan Caproșu, Constantin Rezachevici. – Chișinău: Civitas. – 2012, 112 p., ISBN: 978-9975-912-36-5.

Referințe:

- Dodul, Sabina. *În ajutor programei de studiu (Bibliografie selectivă pentru lectura extrașcolară a elevilor din cl. IV-XII): fascicula 61* / Min. Culturii al Rep. Moldova, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”; resp. de ed.: Claudia Balaban. – Chișinău, 2015, p. 33.
141. Dragnev, Demir; Mistreanu, Tatiana; Cotruță, Marcela [et al.]. *Istorie: Materiale pentru examenele de absolvire a gimnaziului: Clasa a IX-a / Alc.: Demir Dragnev, Tatiana Mistreanu, Marcela Cotruță [et al.].* – Chișinău: Civitas. – 2012, 141 p., ISBN: 978-9975-4302-3-4.
142. Драгнев, Д.; Мистрян, Т.; Котруцэ, М. *История: Пособие для сдачи экзаменов за гимназический курс* / Сост.: Д. Драгнев, Т. Мистрян, М. Котруцэ, ...; пер.: Т. Демченко. – Chișinău: Civitas. – 2012, 142 p., ISBN: 978-9975-4302-4-1.

2016

143. Dragnev, Emil; Dragnev, Demir. *Atlas de istorie a românilor și universală: (hărți, imagini, eseuri, cronologie)*. Ed. a 5-a, rev. și compl. / Emil Dragnev, Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2016, 112 p. ISBN 978-9975-936-77-4.

ARTICOLE ȘTIINȚIFICE ÎN CULEGERI DE STUDII ȘI MATERIALE, ENCICLOPEDII, REVISTE

1957

144. *Общественный строй молдавской общины по грамотам XV века // Сборник Студенческой Научной Организации (СНО)*. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1957, p. 13–20.

1958

145. Dmitriev, Pavel; Dragnev, Demir. *Catagrafii în Moldova în sec. XVIII-XIX* / Pavel Dmitriev, Demir Dragnev // *Cultura Moldovei*. – 1958. – Nr. 45. (cu car. chirilice).

146. Драгнев, Д.; Мунтян, М. *К вопросу о молдавской системе мер* / Д. Драгнев, М. Мунтян // Учёные записки Кишинёвского Университета. – 1958. – Том. 35, с. 117–128.
147. Драгнев, Д.М. *Украинские летописи о молдавско-украинских отношениях середины XVIII века* / Д.М. Драгнев // Материалы первой Конференции молодых ученых МССР. – Кишинэу. – 1958, с. 11–12.

1960

148. Dmitriev, Pavel; Dragnev, Demir; Sovetov Pavel. *Un autograf inedit al Mitropolitului Dosoftei [Zapisul dat la 11 oct. 1692 de Mitropolitul Dosoftei la Jalcova neguțătorului moldovean Cinea Neculaev]* / Pavel Dmitriev, Demir Dragnev, P. Sovetov // Nistru. – 1960. – Nr. 1, p. 153–155. (cu car. chirilice).
149. Дмитриев, П.Г.; Драгнев, Д.М. *К вопросу о происхождении названия города Кишинёв и первых упоминаниях о нём* / П.Г. Дмитриев, Д.М. Драгнев // Тезисы Докладов Второй Конференции молодых ученых Молдавии. – Кишинэу: Штиинца. – 1960, с. 6–7.

1961

150. *Аграрное законодательство К. Маврокордата и изменение правового положения крестьян в середине XVIII в.* / Д.М. Драгнев // Тезисы Докладов и Сообщений: Четвертая сессия симпозиума по аграрной истории Восточной Европы (Рига, 1961 г.). – Рига. – 1961, с. 112–116.
151. *Украинские летописи о молдавско-украинских отношениях середины XVIII века* / Д.М. Драгнев // Вековая Дружба. Материалы научной сессии Инст. истории Молдавского филиала АН СССР (27-29 ноября 1958 г.). – Кишинэу: Изд. Штиинца. – 1961, с. 183–197.

1962

152. Mohov, N.; Russev, E.; Dmitriev, P.; Dragnev, Demir; Sovetov, P. *Documente din arhivele sovietice privitoare la istoria medievală a Moldovei și Țării Românești* / N. Mohov, E. Russev, P. Dmitriev, D. Dragnev, P. Sovetov // Studii: Revistă de istorie (București). – 1962. – Nr. 3 (An. XII), p. 135–162.

Referințe:

Советов, П.В. *Исследования по истории феодализма в Молдавии. Т. 1. (Очерки истории землевладения в XV–XVIII вв.)*. – Кишинэу: Штиинца. – 1972, с. 67.

153. О доле (резешском) землевладении в Молдавии XVII–XVIII в. / Д.М. Драгнев // Доклады сессии симпозиума по аграрной истории Восточной Европы. – Минск. – 1962, с. 125–139.

1963

154. Аграрное законодательство К. Маврокордата и изменение правового положения крестьян в середине XVIII в. / Д.М. Драгнев // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы (1961 г.). – Рига: Изд. АН Латв. ССР. – 1963, с. 252–261.

Referințe:

Советов, П.В. Исследования по истории феодализма в Молдавии. Т. 1. (Очерки истории землевладения в XV–XVIII вв.). – Кишинэу: Штиинца. – 1972, с. 475.

Ponomariov, Vitalie. *Considerații istoriografice privind reformele lui Constantin Mavrocordat în Principatele Românești* // *Analele științifice ale Universității „B.P.Hasdeu” din Cahul*. – Cahul. – 2008. – Vol. IV, p. 86, 87, 88.

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 39, 429.

155. К вопросу о праве перехода молдавских крестьян в середине XVIII века / Д.М. Драгнев // Известия Академии Наук МССР. Серия обществ. наук. – 1963. - № 2, с. 44–51. – Рез. на молд.яз.

Referințe:

История Балкан. Век восемнадцатый / Отв. ред.: В.Н. Виноградов. – Москва: Наука. – 2004, с. 214, 215.

1964

156. К вопросу классовой и национально-освободительной борьбы молдавских крестьян в конце XVII – середине XVIII в. / Д.М. Драгнев // Тезисы Докладов и сообщений седьмой (Кишиневской) сессии симпозиума по аграрной истории Восточной Европы (окт. 1964 г.). – Кишинёв. – 1964, с. 118–121.
157. О резешском землевладении в Молдавии XVI – середины XVIII вв. / Д.М. Драгнев, П.В. Советов // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы за 1962 год. – Минск: Наука и техника. – 1964, с. 254–264.

Referințe:

Gonța, Alexandru I. *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*. Ed. a doua. – Iași: Ed. Panfilius. – 2011, p. 245.

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 39, 429.

1965

158. Гросул, Я.С.; Драгнев, Д.М.; Советов, П.В. *Основные этапы развития и разложения резешского землевладения в Молдавии. К истории земельных правоотношений* / Я.С. Гросул, Д.М. Драгнев, П.В. Советов // Учёные Записки Кишиневского Госуниверситета (Серия юридическая). – Т. 79. – 1965, с. 163–183.

Referințe:

Gonța, Alexandru I. *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*. Ed. a doua. – Iași: Ed. Panfilius. – 2011, p. 245.

Marșalcovschi, Teo-Teodor. *Bălți de altădată // Manuscrise de Dimitrie Balica comisul* / Teo-Teodor Marșalcovschi, Maria Abramciuc, Elena Harconița. – Bălți: Biblioteca Științifică. – 2012, p. 10, 20.

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 39, 429.

История Балкан. Век восемнадцатый / Отв. ред.: В.Н. Виноградов. – Москва: Наука. – 2004, с. 213.

1966

159. *Об установлении турецко-фанариотского режима в Молдавии в первой половине 18 в.* / Д.М. Драгнев // Материалы 4-й Конференции Молодых Учёных Молдавии (сент. 1964 г.), Секц. ист. – Кишинёв. – 1966, с. 48–52.
160. *Обсуждение научных статей, опубликованных в изданиях Института истории АН МССР за 1963–1964 гг.* / Д.М. Драгнев // *Известия АН МССР. Серия обществ. наук*. – 1966. – № 2, с. 66–70.

1968

161. *Перестройка структуры землевладения в Молдавии XV–XVIII вв.* / Д.М. Драгнев, П.В. Советов // *История СССР* (Москва: Наука). – 1968. – № 1, с. 70–92.

Referințe:

Marșalcovschi, Teo-Teodor. *Bălți de altădată* // *Manuscrise de Dimitrie Balica comisul*. – Bălți: Biblioteca Științifică. – 2012, p. 10, 20.

1970

162. *Așezământul lui Constantin Mavrocordat din 1749* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească (E.S.M.)*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 314. [Cu car. chirilice]
163. *Așezământul lui Grigore III Ghica din 1 ian. 1766* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 313–314. [Cu car. chirilice]
164. *Axinte Uricariul* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 68. [Cu car. chirilice]
165. *Baba Novac* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 316. [Cu car. chirilice]
166. *Basarabi* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 363. [Cu car. chirilice]
167. *Bezmen* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 376. [Cu car. chirilice]
168. *Bogdan (I, II, III)* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 449. [Cu car. chirilice]
169. *Breslași* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 486. [Cu car. chirilice]
170. *Bresle* / Demir Dragnev, V. Jucov // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 486. [Cu car. chirilice]
171. *Bucovina* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 511. [Cu car. chirilice]
172. *Bujor Ștefan* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 507–508. [Cu car. chirilice]
173. *Vasile Lupu* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. I. – Chișinău, 1970, p. 569–570. [Cu car. chirilice].

1971

174. *Documente privind istoria României* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească (E.S.M.)*. Vol. 2. / red.: Ia.S. Grosul; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Editura Academiei de Științe a RSSM, 1971, p. 347. [Cu car. chirilice].

175. *Dovbuș, Olexa. (1700–1745) / Demir Dragnev // Enciclopedia Sovietică Moldovenească. Vol. 2. / red.: Ia.S. Grosul; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Editura Academiei de Științe a RSSM, 1971, p. 342. [Cu car. chirilice].*
176. *Duca, familie de boieri și domni / Demir Dragnev // Enciclopedia Sovietică Moldovenească. Vol. 2. / red.: Ia.S. Grosul; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Editura Academiei de Științe a RSSM, 1971, p. 385. [Cu car. chirilice].*
177. *Jiliște, bătălia de la ~ / Demir Dragnev // Enciclopedia Sovietică Moldovenească. Vol. 2. / red.: Ia.S. Grosul; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: D. Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Editura Academiei de Științe a RSSM, 1971, p. 515. [Cu car. chirilice].*
178. *Arhiva istorică: Nepieritoare relicve (Documente despre campania de la Prut din 1711) / Demir Dragnev, N. Mohov // Moldova. – 1971. – Nr. 7, p. 10–11. [Cu car. chirilice].*

1972

179. *Динамика численности народонаселения и некоторые миграционные процессы в Карпато-Дунайских землях XVIII в. / Д.М. Драгнев // Юго-Восточная Европа в средние века / Ред. кол.: Я. С. Гросул (отв. ред.), ... – Кишинёв: Штиинца. – 1972, с. 277–327.*

Referințe:

История Балкан. Век восемнадцатый / Отв. ред.: В.Н. Виноградов. – Москва: Наука. – 2004, с. 213.

Век Екатерины II. Дела Балканские / отв. ред.: В.Н. Виноградов. – Москва: Наука. – 2000, с. 56.

180. *О применении и характере наёмного труда в вотчинном хозяйстве Молдавии XVII – нач. XIX в. / Д.М. Драгнев // Вопросы экономической истории Молдавии эпохи феодализма и капитализма. – Кишинев: Штиинца. – 1972, с. 126–167.*

1973

181. *Lăturași / Demir Dragnev // Enciclopedia Sovietică Moldovenească. Vol. 4. / red.: I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1973, p. 158. [Cu car. chirilice].*
182. *Mavrocordat, familie de fanarioți / Demir Dragnev // Enciclopedia Sovietică Moldovenească. Vol. 4. / red.: I. Varticean; rec. șt.: Compart.*

„Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1973, p. 161. [Cu car. chirilice].

1974

183. *Интересное сравнительно-историческое исследование проблем феодализма в Юго-Восточной Европе* / Д. Драгнев, Г. Федоров // Советское славяноведение (Москва.). – 1974. - № 3, с. 501–506.
184. *Об особенностях экономического развития Дунайских княжеств в конце XVII – XVIII вв.* / Д.М. Драгнев // Доклады и сообщения советской делегации, III Международный Съезд по изучению стран Юго-Восточной Европы. – Москва: Национальный комитет историков Советского Союза, Балканская секция. – 1974, p. 99–107.
185. *Прогресс, замедлённое развитие или экономический упадок? (Об особенностях экономического развития Дунайских княжеств в XVII–XVIII вв.)* / Д.М. Драгнев // Юго-восточная Европа в эпоху феодализма. Резюме докладов Кишиневского симпозиума 1973 г. / Ред.: В.Д. Королюк, П.В. Советов. – Кишинев: Штиинца. – 1974, с. 127–143.

Referințe:

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 429.

1975

186. *Reformele lui Constantin Mavrocordat* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. 5. / red.: I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1975, p. 502. [Cu car. chirilice].
187. *Щедрость исследователя [К 60 летию Е.М. Руссева]* / Д. Драгнев // Советская Молдавия. – 1975. – 24 дек.

1976

188. *Răscoala împotriva domnului Mihai Racoviță din 1716–1717* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. 6. / red.-șef: I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: D. Dragnev [et. al.]; Academia de Științe a RSS Moldovenești. – Chișinău: Redacția

Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești. – 1976, p. 52.
[Cu car. chirilice].

189. *Răzeși* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. 6. / red.-șef: I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: D. Dragnev [et. al.]; Academia de Științe a RSS Moldovenești. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești. – 1976, p. 48. [Cu car. chirilice].
190. *Об особенностях экономического развития Дунайских княжеств в конце XVII – XVIII вв.* / Д.М. Драгнев // *Балканские исследования: Проблемы истории и культуры. Сборник* / Отв. ред.: Г.Л. Арш. – Москва: Наука. – 1976, с. 31–40.

1977

191. *Haiducie* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească (E.S.M.)*. Vol. 7. / red.-șef: I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: D. Dragnev [et. al.]; Academia de Științe a RSS Moldovenești. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1977, p. 202. [Cu car. chirilice].
192. *Țărani* / Demir Dragnev // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească (E.S.M.)*. Vol. 7. / red.-șef: I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: D. Dragnev [et. al.]; Academia de Științe a RSS Moldovenești. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1977, p. 286. [Cu car. chirilice].

1978

193. *Основные этапы развития и разложения общины в Молдавии (до нач. XIX в.)* / Д.М. Драгнев, П.В. Советов // *Славяно-волошские связи: Сборник*. – Кишинев: Штиинца. – 1978, с. 64–114.

Referințe:

Удальцова, З. *История крестьянства в Европе: эпоха феодализма*. Т. 2-й. – Москва: Наука. – 1986, с. 680.

Polevoi, L. *Întemeierea Statului Moldovenesc medieval timpurie. Primii domni ai Țării Moldovei // Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri pînă în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii*. – Chișinău: Știința. – 1992, p. 77.

Negrei, Ion. *Восстание 1671–1672 гг. в Молдове // Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 457.

1979

194. *Институт истории* / Д.М. Драгнев // Академия Наук Молдавской ССР. – Кишинэу. – 1979, с. 14–17.

1982

195. *La izvoarele cercetării istoriei Moldovei [70 de ani din ziua nașterii lui Ia.S. Grosul]* / Demir Dragnev // *Literatura și Arta*. – 1982. – 23 sept., p. 2. - [Cu car. chirilice].
196. *Институт истории АН МССР* / Д. Драгнев // *Советская Молдавия: Краткая Энциклопедия* / Гл. ред.: И.К. Вартичан [и др.]. – Кишинэу: Главная Ред. Молд. Сов. Энциклопедии. – 1982, с. 217.
197. *История Молдавской ССР* / Д. Драгнев // *Советская Молдавия: Краткая Энциклопедия* / Гл. ред.: И.К. Вартичан. – Кишинэу: Главная Ред. Молд. Сов. Энциклопедии. – 1982, с. 224.

1984

198. Sovetov, P.; Dragnev Demir. *Savant, organizator, îndrumător (80 de ani de la nașterea lui N. A. Mohov, savant mold., dr. în științe istorice)* / P. Sovetov, D. Dragnev // *Comunistul Moldovei*. – 1984. – Nr. 12. – P. 65-69. – (Cu car. chirilice); *Ibidem*, (în limba rusă), с. 64–68.
199. *Перестройка социально-демографической структуры молдавского села в период позднего феодализма* / Д. Драгнев // *Социально-демографические аспекты развития производительных сил деревни*. – Москва. – 1984, с. 177–181.
200. Царанов, В.; Драгнев, Д. *Развитие исторической науки* / В. Царанов, Д. Драгнев // *Развитие науки в Молдавской ССР*. – Кишинёв: Штиинца. – 1984, с. 290–314.
201. Драгнев, Д.; Советов, П. *Становление и развитие советской медиевистики по истории Молдавии* / Д. Драгнев, П. Советов // *Историческая наука Советской Молдавии. К 60-летию образ. МССР*. – Кишинёв: Штиинца. – 1984, с. 128–150.

1986

202. *Развитие исторических исследований в Академии Наук Молдавской ССР* / Д. Драгнев // *Известия Академии Наук МССР*. – 1986. - № 2, с. 3–17.

1988

203. *Проблемы феодальной государственной собственности и государственной эксплуатации на Руси и в Молдавии в период перехода от развитого к позднему феодализму (общее и особенное) / Д. Драгнев // Проблемы феодальной государственной собственности и государственной эксплуатации (Ранний и развитый феодализм). Тезисы докладов и сообщений. – Москва. – 1988, с. 115–118.*

Referințe:

Arapu, Valentin. *Dimensiunile economică și socială ale procesului de modernizare a Țării Moldovei în a doua jumătate a sec. XVIII // Studia Universitatis Moldaviae. – 2015. – Nr. 4 (84), p. 57.*

204. *Эволюция отработочной ренты в царанской деревне в последней трети XVIII – 30 гг. XIX в. / Демир Драгнев // Вопросы истории Молдавии XIX - нач. XX в. – Кишинэу: Штиинца. – 1989, с. 22–60.*

Referințe:

Ponomariov, Vitalie. *Considerații istoriografice privind reformele lui Constantin Mavrocordat în Principatele Românești // Analele științifice ale Universității „B.P.Hasdeu”. – Cahul, 2008. – Vol. IV, p. 86, 87, 88.*

1990

205. *Военные статистические описания Молдовы и Валахии конца XVIII – нач. XIX в. как исторический источник / Демир Драгнев // Молд. ист. журн. – 1990. – № 3, p. 34–40.*

Referințe:

Bibliografia istorică a României (1994–1999). Vol. IX / Academia Română; coord.: Gheorghe Hristodol. – Cluj-Napoca. – 2000, p. 218.

1992

206. Dragnev, Demir; Rusnac, Gheorghe. *Admirabile bătălii științifice / Demir Dragnev, Gheorghe Rusnac // Făclia. – 1992. – 18 dec.*
207. *Instaurarea regimului turco-fanariot în Moldova: În ajutorul profesorilor de istorie / Demir Dragnev // Revistă de istorie a Moldovei. – 1992. – Nr. 2 (10), p. 65–76.*

Referințe:

Eremia, Ion. *Istoria românilor (Epoca medievală): Curs de prelegeri. Partea a II-a (1504-1750) / Universitatea de Stat din Moldova,*

Facultatea de Istorie și Psihologie, Catedra Istoria Românilor. – Chișinău: Cartdidact. – 2003, p. 79, 86, 139, 176, 200.

208. *Premisele epocii moderne în Moldova și Țara Românească în viziunea lui Nicolae Iorga* / Demir Dragnev // *Revistă de Istorie a Moldovei*. – 1992. – Nr. 1(9), p. 26–29.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (1994–1999). Vol. IX / Academia Română; coord.: Gheorghe Hristodol. – Cluj-Napoca. – 2000, p. 25–26.

1993

209. Eșanu, Andrei; Dragnev, Demir. *Considerații privind constituirea civilizației medievale românești* / Andrei Eșanu, Demir Dragnev // Moldova: deschiderii științifice și culturale spre Vest: Congresul al XVIII-lea al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte. – Chișinău: Știința. – 1993. – Vol. 1, p. 243–244.
210. Eșanu, Andrei; Dragnev, Demir. *Familia Abaza în Rusia: Noi contribuții documentare* / Andrei Eșanu, Demir Dragnev // *Anuarul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”* (Iași). – Vol. XXX. – 1993. – P. 671–679; Arhiva genealogică. – 1993. – Nr. 1-2, p. 670–678.

Referințe:

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 411, 429.

Bacalov, Sergiu. *Neamul Abăzeștilor în a doua jum. a sec. al XVII-lea – înc. sec. XVIII // Civilizația medievală și modernă în Moldova. In onorem Demir Dragnev: Studii*. – Ch.: Civitas, 2006, p. 420, 426, 428, 430.

Gorovei, Ștefan. *Dimitrie Cantemir (1673–1723) // Arhiva genealogică* (Iași). – 1999. – Nr. 1–4, p. 29.

Bibliografia istorică a României (1989–1994). Vol. VIII / Academia Română; coord.: Gheorghe Hristodol. – București: Ed. Academiei Române. – 1996, p. 239.

211. *Tranziția la modern în viziunea lui N. Iorga* / Demir Dragnev // *Moștenirea lui Nicolae Iorga*. – Bălți: Ed. Universitas. – 1993, p. 37–41.

1994

212. *Date inedite despre urmașii vornicului Ilie Abaza în Rusia* / Demir Dragnev, Andrei Eșanu // *Revista de Istorie*. – 1994. – Nr. 2 (18), p. 3–9.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (1994–1999). Vol. IX / Academia Română; coord.: Gheorghe Hristodol. – Cluj-Napoca. – 2000, p. 84.

Tcaci, Vladimir. *Considerații privind poziția populației Moldovei față de războiul ruso-turc din 1768–1774* / Vladimir Tcaci // *Analele Asociației Naționale a Tinerilor Istorici din Moldova: rev. de istorie*. – 2012. – Nr. 10, p. 113.

Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 398, 411.

213. *Evoluția sistemelor de agricultură în Basarabia în sec. al XIX-lea* / Demir Dragnev // Al XIV-lea Simpozion național de istorie și retrologie agrară al României: 23-27 august 1994 / Volum îngrijit de: Ioan Ciută, Ioan Mitrea, Ioan Ungureanu. – Bacău: Editura societății de istorie și retrologie agrară din România. – 1994, p. 456.
214. *Evoluția structurii sistemului agrar din Moldova medievală (sec. al XIV-lea – începutul sec. al XIX-lea)* / Demir Dragnev // Primul Simpozion național de istorie și retrologie agrară din Moldova, (Chișinău, 8-10 iunie 1994). – Chișinău: Știința. – 1994, p. 31–39.
215. *Sesiunea științifică jubiliară „Dimitrie Cantemir și epoca sa”* [Chișinău, 20 oct. 1993] / Demir Dragnev // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 1994. – Nr. 1 (17), p. 78–79.
216. *Sușineri de teze de doctorat* / Demir Dragnev // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 1994. – Nr. 3–4 (19–20), p. 111.

1995

217. *Zonele economico-agrar din Moldova în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea* / Demir Dragnev // Al XV-lea Simpozion național de istorie și retrologie agrară al României: 28 august–1 septembrie 1995. – Arad. – 1995, p. 47–49.

1996

218. *Institutul de Istorie – una din cele mai vechi instituții academice din Republica Moldova* / Demir Dragnev // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 1996. – Nr. 3 (27), p. 5–20.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (1994–1999). Vol. IX / Academia Română; coord.: Gheorghe Hristodol. – Cluj-Napoca. – 2000, p. 547.

Petrencu, Anatol. *Basarabia în al doilea război mondial (1940–1944)*. – Chișinău, 1997, p. 181, 223.

2000

219. *Difuzarea cărților manuscrise româno-slave în spațiul sud-est European (sec. XIV–XVII)* / Demir Dragnev // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2000. – Nr. 1–2, p. 66–67.

2001

220. *Istoria națională din Republica Moldova – parte componentă a istoriei românilor (epoca medievală)* / D. Dragnev, A. Eșanu, P. Parasca, Gh. Gonța [et al.] // *Limba română*. – 2001. – Nr. 4–8. – P. 221–225; *Cugetul: Revistă de istorie și cultură*. – 2001. – Nr. 2, p. 48–51.

2002

221. *Academicianul Iachim Grosul – 90 de ani de la naștere* / Demir Dragnev // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2002. – Nr. 1–2 (49–50), p. 5–9.
222. *Constatări privind periodizarea evoluției forțelor armate ale Țării Moldovei* / Demir Dragnev // *Revista de istorie a Moldovei (RIM)*. – 2002. – Nr. 3–4 (51–52), p. 5–13.

Referințe:

- Tabuncic, Sergiu. *Anul 1711 în relațiile moldo ruse. Monumentul de la Semenii din Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale*. – București: Ed. Academiei Române. – 2014, p. 61.
223. *Cu privire la apariția în Rusia moscovită a unor lucrări provenite din spațiul românesc (sfârșitul sec. al XV-lea)* / Demir Dragnev // *Anuarul Institutului de cercetări socio-umane „Gheorghe Șincai”* (Academia Română). – Târgu Mureș. – 2002–2003. – Vol. V–VI, p. 313–323.
224. *Evoluția relațiilor politice româno-polone în lumina unei noi publicații de documente* / Demir Dragnev // *Revista de istorie*. – 2002. – Nr. 1–2 (49–50), p. 66–69.

2003

225. *Considerații privind raporturile agrare dintre proprietarii funciari și țăranii din Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea* / Demir Dragnev // *In memoriam professoris Mihail Muntean. Studii de istorie modernă*. – Chișinău. – 2003, p. 137–146.
226. *Cu privire la apariția în Rusia moscovită a unor lucrări provenite din spațiul românesc (sf. sec. al XV-lea)* / Demir Dragnev // *Revista de istorie a Moldovei (RIM)*. – 2003. – Nr. 1–2 (53–54), p. 38–45.

Referințe:

Gorovei, Ștefan S., Szekely, Maria Magdalena. *Princeps onnori lauda maior: O istorie a lui Ștefan cel Mare*. – Sfânta Mănăstire Putna: Ed. Mușatinii. – 2005, p. 566.

Gorovei, Ștefan S. *Titlurile lui Ștefan cel Mare. Tradiție diplomatică și vocabular politic // Studii și Materiale de Istorie Medie*. – 2005. – Vol. XXIII, p. 41.

227. *Umanismul elen în Țara Moldovei în sec. XVII-XVIII / Demir Dragnev // Raporturile moldo-grece în contextul relațiilor internaționale: Probleme și perspective*. – Chișinău: U.P.S. „Ion Creangă”. – 2003, p. 23–25.

2004

228. *Constatări privind activitatea științifică a Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei / Demir Dragnev // Revista de Istorie a Moldovei*. – 2004. – Nr. 1(57), p. 51–54; *Ibidem*, (în limba poloneză), p. 18–19.
229. *Constatări privind nivelul procesului de modernizare în Bulgaria până la eliberarea de sub dominația otomană / Demir Dragnev // Бессарабия и освобождение Болгарии / отв. ред.: Н. Червенков, Инст. Межэтнич. исследований*. – Chișinău: „S.Ș.B.”. – 2004, p. 19–24.
230. *Simpozionul Științific Internațional consacrat memoriei marelui hatman al coroanei Stanislaw Zolkiewski [Cuvânt de deschidere] / Demir Dragnev // Revista de istorie a Moldovei*. – 2004. – Nr. 1 (57), p. 3–5.

2005

231. *Raporturile moldo-muntene la cumpăna secolelor XVI-XVII (unele constatări) / Demir Dragnev // Rezumatele tezilor Conferinței Internaționale „Dinastia Movileștilor– interferențe politice și culturale ale elitelor din Europa Centrală și de Est (sec. XVI– XVII)”*. – Chișinău. – 2005, p. 9.
232. *Zona de apărare din ținuturile de est („de margine”) ale Moldovei / Demir Dragnev // Ștefan cel Mare – personalitate marcantă în istoria Europei (500 de ani de la trecerea în eternitate)*. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 16–20.

Referințe:

Bacumenco, Ludmila. *Ținutul Orheiului în sec XV– XVI*. – Iași: Ed. Universității „Al.I. Cuza”. – 2006, p. 77, 282, 284, 334.

Petcu, Marcu. *Fișier bibliografic // Analele Putnei*. – 2009. – Anul V, p. 483.

2006

233. *Știința istorică din Moldova în anii 1946–2006* / Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2006. – Nr 1-2 (65-66), p. 3–16.

Referințe:

Dolghi, Adrian. *Despre cum s-a scris istoria în URSS – un exemplu tipic al imixtiunii politicului în viața didactico-științifică* / Adrian Dolghi // *Transilvania: serie nouă*. – 2008. – Anul XXXVII (CXIII). – Nr. 11, p. 73.

Musteață, Sergiu. *Cariera de istoric în R.S.S. Moldovenească // Studii de arheologie și istorie în onoarea profesorului Gheorghe Postică*. – Chișinău: ULIM. – 2014, p. 428.

Xenofontov, Ion. *Războiul din Afghanistan (1978–1989): în memoria participanților din Republica Moldova: realitate istorică și imaginar social*. – Iași: Lumen, 2010, p. 27, 453.

2007

234. Dragnev, Demir; Costin, Petru. *Organizarea sistemului vamal în Moldova în secolul al XVIII-lea și înc. sec. al XIX-lea* / Demir Dragnev, Petru Costin // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2007. – Nr. 4 (72), p. 114–122.
235. *Развитие исторической науки в Республике Молдова (1991– 2006 гг.)* / Д.М. Драгнев // *Историческое пространство: Проблемы истории стран СНГ*. – Москва: Наука. – 2007, с. 53–59.

2008

236. *Evoluția situației demografice și circulația umană în spațiul românesc în secolul al XVIII-lea* / Demir Dragnev // *Țara Moldovei în contextul civilizației europene: In honorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 503–527.
237. *Moldova lui Ștefan cel Mare – centru al creștinătății ortodoxe* / Demir Dragnev // *Destin românesc: Serie nouă*. – 2008. – Nr. 4 (56), p. 41–49.
238. *Ștefan cel Mare – ocrotitor al credinței creștine ortodoxe* / Demir Dragnev // *Anuarul Bibliotecii municipale „Gh. Asachi”*. – Iași. – 2008. – Vol. XI, p. 79–87.

2009

239. *Formarea statului medieval Țara Moldovei: contribuții istoriografice* / Demir Dragnev // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2009. – Nr. 2 (13), p. 54–57; *Destin românesc: Revistă de istorie și cultură*. – 2009. – Nr. 1 (59), p. 39–45.
240. *Iluminismul timpuriu în opera lui Dimitrie Cantemir și în cea a domnului fanariot Nicolae Mavrocordat* / Demir Dragnev // *Probleme actuale ale istoriei naționale: Studii în onoarea profesorului Pavel Parasca*. – Chișinău: ULIM. – 2009, p. 73–92.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (2009–2010). Vol. XIII / Academia Română; coord. gen.: Nicolae Edroiu. – București: Ed. Academiei Române. – 2011, p. 738.

2010

241. *Constituirea și afirmarea statului medieval la est de Carpați: (Considerații istoriografice)* / Demir Dragnev // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2010. – Nr. 1 (81), p. 3–17.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (2009–2010). Vol. XIII / Academia Română; coord. gen.: Nicolae Edroiu. – București: Ed. Academiei Române. – 2011. – p. 737.

Chirtoagă, Ion. *Evenimente politice de la Est de Carpați din a doua treime a sec. al XIV-lea și balada „Miorița”* // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2015. – Nr. 1, p. 12.

242. *Dimitrie Cantemir – autor al primei descrieri economico-geografice a Țării Moldovei* / Demir Dragnev // *Probleme ale științelor socioumane și ale modernizării învățământului. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” la 70 de ani*. Vol. 2. – Chișinău. – 2010, p. 492–502.

2012

243. *Academicianul Iachim Grosul: contribuții la știința istorică: [primul președinte al Academiei de Științe a Moldovei: In memoriam (1912–1976)]* / Demir Dragnev // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2012. – Nr. 4 (27), p. 181–184.
244. *Considerații istoriografice privind evoluția populației autohtone în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic în Evul Mediu timpuriu* /

Demir Dragnev // *Enciclopedia: revistă de istorie a științei și studii enciclopedice*. – 2012. – Nr. 1(2), p. 36–44.

245. *Eșecul politicii țarismului în transformarea Basarabiei în „vitrina Balcanilor”: (1812–1828)* / Demir Dragnev // *Destin românesc: serie nouă*. – 2012. – Nr. 4, p. 46–63.
246. *Modernitatea timpurie europeană și Țările Române (constatări istoriografice)* / Demir Dragnev // *În onoare Alexandru Moșanu. Studii de istorie medievală, modernă și contemporană a românilor*. – Cluj-Napoca. – 2012, p. 159–172.

2013

247. *Atitudinea administrației militare ruse față de populația băștinașă din Moldova în timpul războaielor ruso-turce din secolul al XVIII-lea* / Demir Dragnev // *Politica marilor puteri în Balcani și Europa Centrală: În onoare Gheorghe Gonța*. – Chișinău. – 2013, p. 107–115.
248. *Aportul academicianului Iachim Grosul la dezvoltarea științei istorice în Moldova* / Demir Dragnev // *Amintiri despre Iachim Sergheevici Grosul: [primul Preș. al Acad. de Științe a Moldovei]*. – Chișinău: [s. n.] – 2013, p. 134–140.

2014

249. *Documente inedite cu privire la unele moșii de la Est de Prut ale mănăstirii Golia (sec. XVII-XVIII) [Țărgul Cucu, România]* / Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2014. – Nr. 3 (99), p. 139–146.
250. *Evoluția regimului de dominație a Imperiului Rusiei asupra Basarabiei până la începutul anilor 1830: (aspecte din politica economică, socială și administrativă)* / Demir Dragnev // *Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale*. – București: Ed. Academiei Române. – 2014, p. 243–260.
251. *Profesorul Ioan Caprosu la 80 de ani* [dr. în istorie, prof., Doctor Honoris Causa al UPS „Ion Creangă” (2000)]: Omagiu / Valentin Constantinov, Demir Dragnev // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2014. – Nr. 3, p. 7–10.
252. *Fenomenul haiduciei în Țările Române până la începutul secolului al XIX-lea (Surse documentare și ficțiune folclorică)* / Demir Dragnev // *Retrospecții medievale. În onoare Professoris emeriti Ioan Caproșu* / Ed.: Victor Spinei, Laurențiu Rădvan, Arcadie M. Bodale. – Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”. – 2014, p. 155–169.

2015

253. *Eugen Russev, fondator al științei academice din Republica Moldova (la 100 de ani de la naștere) / Demir Dragnev, Ion Xenofontov // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă.* – 2015. – Nr. 4 (19), p. 154–158.
254. *Eugen Russev – omul și savantul în contextul epocii sale (100 de ani de la naștere) / Demir Dragnev, Ion Xenofontov // Revista de Istorie a Moldovei.* – 2015. – Nr. 4 (104), p. 5–11.
255. *Evoluția politicii comercial-vamale a Țării Moldovei sub impactul economiilor – univers europeană și otomană (mijl. sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea) / Demir Dragnev, Petru Costin // Revista de istorie a Moldovei.* – 2015. – Nr. 3 (103), p. 9–22.
256. *Istoricul Ion Chirtoagă la 70 de ani / Demir Dragnev // Revista de istorie a Moldovei.* – 2015. – Nr. 1 (101), p. 5–8.
257. *Pavel Dimitriu – renumit istoric demograf / Demir Dragnev // Revista de istorie a Moldovei.* – 2015. – Nr. 1 (101), p. 136–140.

2016

258. *130 de ani de la nașterea lui Alexandru V. Boldur – cercetător al istoriei Basarabiei în context românesc și european / Demir Dragnev // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă: rev. de știință.* – 2016. – Nr. 2 (41), p. 126–130.
259. *Științele socio-umanistice: evoluție și personalități / Demir Dragnev // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă.* – 2016. – Nr. 3 (42), p. 57–61.
260. *Alexandra V. Boldur – profund cercetător al Basarabiei românești // Demir Dragnev // Destin românesc* – 2016. – Nr. 1(95), p. 107–115.
261. *Mișcarea haiducească din Țările Române: surse documentare și creație populară orală // Demir Dragnev // Destin românesc.* – 2016. – Nr. 2 (96), p. 15–21; Nr. 3 (97), p. 24–30.

2017

262. *Enciclopedia Moldovei : [în vol.] / Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală “A. Lupan” (Inst.) ; col. șt.-red.: Gh. Duca [et al.]. – Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală “A. Lupan” (Institut), 2017 (F.E.-P. “Tipografia Centrală”) – . – ISBN 978-9975-9526-8-2.*
[Vol.] 1 : A – Basarabia. – 2017. – 792 p. – ISBN 978-9975-9526-9-9.
Demir Dragnev [autor/coautor a 30 de articole enciclopedice].

263. *Un studiu de referință despre geneza problemei basarabene* / Demir Dragnev // *Akadosmos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2017. – Nr. 1 (44), p. 165–166.
264. *Constatări cu privire la rolul statului românesc în mișcarea națională din Basarabia sub stăpânirea Imperiului Rus (1812–1917)* / Demir Dragnev // Conferința „Centenar Sfatul Țării: 1917–2017” Chișinău, Chișinău, Moldova, 21 noiembrie 2017. Chișinău, Lexon-Prim, 2018, p. 329–339. ISBN 978-9975-139-54-0.

2018

265. *Școala teologică din Basarabia țaristă într-o lucrare fundamentală* / Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov // *Akadosmos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2018. – Nr. 4 (51), p. 167–169.
266. *Includerea instituțiilor științifice din RSS Moldovenească în campaniile deologice staliniste din Uniunea Sovietică (1946–1953)* / Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov // *Reconstituiri istorice : Civilizație, valori, paradigme, personalități : În onorem academician Valeriu Pasat*, Chișinău, 2018, p. 338–365.
267. Demir Dragnev, *Alexandru I. Gonța – un deschizător de drumuri în medievistica românească postbelică (către 100 ani de la naștere)* / Demir Dragnev // *Istorie și cultură. În onorem academician Andrei Eșanu. Responsabili de ediție: Manolache C., Corlăteanu-Granciuc S., Xenofontov I.* Chișinău, 2018, p. 742–750. ISBN 978-9975-3283-4.
268. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer. *Istoric sub vremi. Medievistul basarabean E. Russev* / Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov // *Magazin istoric*. Octombrie, nr. 10, București, 2018, pp. 48–52.

2019

269. Dragnev, Demir; Xenofontov, Ion Valer. *Știința în RSS Moldovenească (1945–1991)* / Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov // În: *Panorama comunismului în Moldova sovietică. Context, surse, interpretări* /Ed.: Liliana Corobca, Iași, Polirom, 2019, p. 456–476. ISBN 978-973-46-7846-4.
270. Demir, Dragnev; Xenofontov, Ion Valer. *Istoricul din RSS Moldovenească între știință, politică și ideologie* / Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov // În: *Panorama comunismului în Moldova sovietică. Context, surse, interpretări* /Ed.: Liliana Corobca, Iași, Polirom, 2019, p. 493–515. ISBN 978-973-46-7846-4.

271. Dragnev, Demir; Xenofontov, Ion Valer. *Organizarea instituțională a cercetărilor istorice academice în RSS Moldovenească: premise, etape și elaborarea discursului legitimant*. În: Anuarul Institutului de Istorie: 2019, Chișinău, 2019, p. 268-294.
272. Dragnev, Demir; Xenofontov, Ion Valer. *Probleme de istorie medievală a românilor cercetate și implementate de savantul și pedagogul Ion Eremia (65 de ani de la naștere)*. În: *Historia est Magistra Vitae : Valori, paradigme, personalități : In honorem profesor Ion Eremia / Ed.: Constantin Manolache; coord.: Liliana Rotaru; resp. de ed.: Ion Valer Xenofontov; Bibl. Șt. (Inst.) „Andrei Lupan”, Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Istorie și Filosofie. Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2019, p. 13-24. ISBN 978-9975-3331-2-2.*
273. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer. *Profesor. Cercetător. Personalitate. Doctorul habilitat Ion Eremia la 65 de ani*. În: *Revista Militară. Studii de securitate și apărare*, nr. 2 (22), 2019, p. 194-195.
274. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer. *Discursul legitimant în structurile instituționale de cercetare istorică academică din Moldova sovietică*. În: *Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie a Facultății de Istorie și Filosofie. Universitatea de Stat din Moldova. Ediția V, vineri, 17 mai 2019. Program. Rezumatele comunicărilor. / Ed.: Aurel Zanoci., Chișinău, 2019, p. 99. ISBN 978-9975-149-07-5.*
275. Frumosu (Darii) Elena, Dragnev Demir, Purici Ștefan. *Izvoare genealogice moldovenești, surse pentru cercetarea procesului de recunoaștere și încadrare a nobilimii basarabene în sistemul de stări al Rusiei țariste* // Frumosu (Darii) Elena, Dragnev Demir, Purici Ștefan // În: *Conferința „Orientări actuale în cercetarea doctorală”, 8. Bălți, Moldova, 15 septembrie 2019, Bălți, 2019, p. 162-172.*
276. Dragnev Demir [Prezentare carte]. *Tomuleț Valentin. Protestele și revendicările populației din Basarabia (anii 1812-1828)*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București-Brăila: Editura Academiei Române – Editura Istros, 2019, 610 p. (42,2 c.a.), p. 236-237. ISBN 978-973-27-3116-1; ISBN 978-606-654-349-1.
277. Dragnev, Demir. *Cu privire la activitatea științifico-spirituală a lui Paul Mihail în contextul de realizare a dezideratelor naționale ale intelectualității ecleziastice basarabene în perioada interbelică* //

Basarabia, pământ românesc. Antologie. Chișinău, Serebia, 2019, p. 54-60. ISBN 978-9975-66-684-8.

2020

278. Dragnev Demir, *Paul Mihail – promotor al tradițiilor iluministe românești în Basarabia interbelică* // Limba Română. Nr 6 (260), 2020, p. 459-466. ISSN 0235-9111.
279. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer. *Instituționalizarea cercetărilor din domeniul istoriei în RSS Moldovenească (1944–1949)*. În: Basarabia în istoria românilor: volum al Congresului Național al Istoricilor Români, Iași, 29 august – 1 septembrie 2018 / coord.: Gheorghe Cojocaru, Gheorghe Iacob, Ionuț Nistor, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2020, p. 309-318. ISBN 978-606-714-614-1.

2021

280. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer. *From the military radio operator to the university professor : Elena M. Podgradskaia / De la operator radio militar la profesor universitar: Elena M. Podgradska*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine = Yesterday's cultural heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society = Культурное наследие прошлого – вклад в развитие стабильного общества в будущем: Conferință științifică internațională dedicată Zilei internaționale a femeilor cu activități în domeniul științei, Chișinău, 11-12 februarie 2021. Iași-Chișinău, 2021, pp. 89-91. ISSN 2558-894X.
281. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer. *De la operator radio militar la profesor universitar: Elena M. Podgradskaia* // „Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine”, conferință științifică internațională (2021; Chișinău). Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine = Yesterday's heritage – implications for the development of tomorrow's sustainable society = Наследие прошлого – вклад в развитие стабильного общества в будущем: Conferință științifică internațională consacrată Zilei internaționale a femeilor cu activități în cercetare, Chișinău, 11-12 februarie 2021 / com. șt.: Liliana Condricova (președinte) [et al.]; com. org.: Liliana Condricova (președinte) [et al.]. Iași-Chișinău, 2021, p. 14-21.
282. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer. *Naum A. Narțov – primul profesor universitar și doctor (habilitat) în domeniul istoriei din Moldova*

sovietică // Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie, ediția a 7-a, 4 iunie 2021: dedicată aniversării a 10-a de la fondarea Centrului Studii interdisciplinare „Silviu Dragomir”, Chișinău-Oradea: Program. Rezumatele comunicărilor / Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie și Filosofie; editor: Aurel Zanoci; comitetul organizatoric: Aurel Zanoci [et al.]. – Chișinău: CEP USM, 2021, p. 77-78. ISBN 978-9975-152-09-9.

283. Dragnev Demir, *O vocație onorată de pedagog: profesorul jubiliar Nicolae Chicuş* // Conferința „Cercetarea istoriei și patrimoniului cultural local în contextul dezvoltării durabile a societății”, Chișinău, Moldova, 24-25 septembrie 2021. Chișinău, 2021, p. 8-11.

2022

284. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer. *N.A. Mohov (1904–1983), fiu de întreprinzător, promotor al istoriografiei oficiale, intelectual cu dublă gândire* // Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe umanistice”, nr. 10 (160), 2022, pp. 46-56. ISSN 1811-2668. ISSN online 2345-1009.
285. Dragnev, Demir; Xenofontov Ion Valer. *Nikolai Mohov (1904-1983), fecior de chiabur, „slujitor al cauzei partidului și poporului”* // Latinitate, Romanitate, Românitare», conferință științifică internațională (6 ; 2022 ; Chișinău). Conferința științifică internațională Latinitate, Romanitate, Românitare, Ediția a 6-a, 3-5 noiembrie 2022, Chișinău : Programul și rezumatele comunicărilor / comitetul științific: Liliana Rotaru [et al.]; comitetul de organizare: Igor Șarov (președinte) [et al.]. – Chișinău : S. n., 2022 (Lexon-Prim). Texte paral.: lb. rom.-engl., rom.-fr., pp. 74-75. ISBN 978-9975-163-52-1.
286. Demir, Dragnev; Xenofontov, Ion Valer. *Profilul unui istoric-propagandist din R(A)SS Moldovenească: Vasili M. Senchevici (1905–1954)* // Latinitate, Romanitate, Românitare», conferință științifică internațională (6 ; 2022 ; Chișinău). Conferința științifică internațională. Ediția a 6-a, 3-5 noiembrie 2022, Chișinău /Resp. de ed: L. Rotaru, S. Șipoș. Chișinău : Editura „Lexon-Prim” 2022, pp. 456-469. ISBN: 978-9975-163-66-8; 978-606-9659-77-9.
287. Demir, Dragnev. *Etapele includerii Principiului Moldovei în modernitatea timpurie (1550–1821)* // În oglinda istoriei: de la medieval la contemporan: In honorem profesor Valentin Tomuleț / Universitatea de Stat din Moldova, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”; editor: Constantin Manolache ; coordonator:

Liliana Rotaru ; responsabil de ediție: Cristina Gherasim. – Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2022, p. 52-57. ISBN 978-9975-62-465-7.

2023

288. Dragnev, Demir; Xenofontov, Ion Valer. *Sovetov Pavel (1927–1991): un jurist între istorici. În: Intelectualitatea română între ideologie, libertate academică și naționalism*. Conferință națională cu participare internațională. Ediția a 2-a, Chișinău, 14–16 octombrie 2021 /Coord.: Liliana Rotaru, Chișinău, Lexon-Prim, 2023, pp. 119-132. ISBN 978-9975-163-90-3.
289. Dragnev, Demir; Xenofontov, Ion Valer. *Ion Jarcuțchi (1948–2014): istoric al Epocii Moderne și cronicar al științei*. // Akademos. Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă, nr. 1 (68), 2023, pp. 114-123.
290. Dragnev, Demir; Xenofontov, Ion Valer. *Profesorul Naum A. Narțov (1894–1978) sau itinerarul unui istoric aventurier*. //Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe umanistice”, nr. 10 (180), 2023, pp. 49-57. ISSN 1811-2668. ISSN online 2345-1009.u, Chișinău, Lexon-Prim, 2023, p. 119-132. ISBN 978-9975-163-90-3.

2024

291. Dragnev, Demir; Xenofontov, Ion Valer. *Vladimir Țaranov (1932–2016), un istoric devotat idealului societății comuniste*. //Akademos. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă, nr. 2(73) / 2024, pp. 130-137. ISSN 1857-0461 /ISSNe 2587-3687.
292. Dragnev, Demir. *Promovarea politicii imperiale prin intermediul Consulatului rus din Moldova (sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea)*. // Congresul Național al Istoricilor Români. Ediția a 4-a, Chișinău, Moldova, 27-31 august 2024, Chișinău, p. 79.

PREFEȚE LA MONOGRAFII ȘI CULEGERI DE STUDII

1980

293. *Предисловие* / Д.М. Драгнев // *Социально-экономическая и политическая история Юго-Восточной Европы (до середины XIX века): Сб. статей*. – Кишинэу: Штиинца. – 1980, с. 3–7.

1991

294. *Предисловие* / Д. Драгнев // *Молдавский феодализм: Общее и особенное (История и культура)*. – Кишинев: Штиинца. – 1991, с. 3–7.

1992

295. *Prefață / Demir Dragnev // Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii / red. resp.: Demir Dragnev; Acad. de Șt. a Rep. Moldova, Inst. de Istorie. – Chișinău: Știința. – 1992, p. 3–5.*

1994

296. *Introducere / Demir Dragnev // Evul Mediu timpuriu în Moldova: probleme de istoriografie și istorie urbană. – Chișinău: Știința. – 1994, p. 3–10.*

2004

297. *Cuvânt înainte / Demir Dragnev // Zabolotnaia, Lilia. Raporturile dinastice și rolul „diplomației de mariaj” în relațiile moldo-polone în a doua jumătate a secolului al XIV-lea – mijlocul secolului al XV-lea. – Chișinău: [s.n.]. – 2004, p. 4–5.*
298. *Introducere / Demir Dragnev // Ștefan cel Mare – în contextul epocii sale și al posterității. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 5–10.*

2005

299. *Cuvânt înainte / Demir Dragnev // Ștefan cel Mare – personalitate marcantă în istoria Europei (500 de ani de la trecerea în eternitate). – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 5–7.*
300. *Cuvânt-înainte / Demir Dragnev // Agachi, Alexei. Dicționar de istoria românilor. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 3.*
301. *Notă asupra ediției / Demir Dragnev // Domnii Țării Moldovei. Studii / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de Ist.; ref.: Alexei Agachi, Ion Gumenâi, Alexandru Furtună. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 4.*

2007

302. *Introducere / Demir Dragnev // Chirtoagă, Ion. Din istoria Sudului Basarabiei (în contextul istoriei românilor): Materiale didactice pentru școala de cultură generală. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 7–8.*
303. *Prefață / Demir Dragnev // Prezențe basarabene în spiritualitatea românească (secolul al XIX-lea–prima jumătate a secolului al XX-lea). Dicționar enciclopedic: [personalități notorii] / alc.: Gheorghe Bobână, Lidia Troianowski; pref.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 312, ISBN 978-9975-928-95-3.*
304. *Studiu introductiv și Sumar / Demir Dragnev // O istorie a regiunii transnistrene: din cele mai vechi timpuri până în prezent: Compendiu*

/ Ion Chirtoagă, Demir Dragnev, Gheorghe Cojocaru [et al.]; coord.: Demir Dragnev; red.: Larisa Svetlicinai. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 3–5, 514–517.

2009

305. Cuvânt-înainte / Demir Dragnev // Felea, Alina. *Soroca: viață urbană și administrație (sf. sec. al XV-lea – înc. sec. al XIX-lea)* / Inst. de Ist., Stat și Drept al Acad. de Șt. a Moldovei. – Chișinău: Pontos. – 2009, p. 239. ISBN: 9975-51-122-3.
306. *Prefață* / Demir Dragnev // Coadă, Ludmila. *Zemstva Basarabiei: Aspecte istorico-juridice*. – Chișinău: Pontos. – 2009, p. 14–15.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (2009–2010). Vol. XIII / Academia Română; coord.gen.: Nicolae Edroiu. – București: Ed. Academiei Române. – 2011, p. 759.

2012

307. Cuvânt-înainte / Demir Dragnev // Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)*. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 7–8.
308. Cuvânt-înainte / Demir Dragnev // Sava, Igor. *Domeniul mănăstiresc în Țara Moldovei în a doua jumătate a secolului al XIV-lea – secolul al XVI-lea*. – Chișinău: Pontos. – 2012, p. 332. ISBN 978-9975-51-348-7.
309. Cuvânt-înainte / Demir Dragnev // *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române: studii și materiale*. – Chișinău: Cartdidact. – 2012, p. 20–22.

2013

310. Cuvânt-înainte / Demir Dragnev // Bacalov, Sergiu. *Regiunea Nistrului de Jos. Istorie. Genealogie. Demografie. Vol. 1: Studii și documente* / Sergiu Bacalov. – Ch.: [s.n.]. – 2013, p. 314. ISBN: 978-9975-120-12-8.
311. *În loc de prefață* / Demir Dragnev // *Istoricul Vladimir Mischevca la 50 de ani: Biobibliografie* / Inst. de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M.; alcăt., red.: Vl. Mischevca. – Chișinău: Tipogr. „Elan Poligraf”. – 2013, p. 4–5.

2014

312. Cuvânt-înainte / Demir Dragnev // Tomuleț, Valentin. *Basarabia în epoca modernă: (1812–1918): (Instituții, regulamente, termeni)*. Ed. a

2- a rev. și adăug. – Chișinău: Lexon-Prim. – 2014, p. 672. ISBN 978-9975-4055-5-3.

2015

313. *Cuvânt-înainte* / Demir Dragnev, Pavel Cocârlă // Tomuleț, Valentin. *Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia și influența ei asupra constituirii burgheziei comercial-vamale (1812-1868)*. – Iași: TipoMoldova. – 2015, p. 5–7.
314. *Prefață* / Demir Dragnev // Mischevca, Vlad. *Geneza problemei basarabene – 1812* / Col. „Basarabia”. Volum îngrijit de Ion Candea, Viorel Coman. – București–Brăila: Editura Academiei Române. – 2016, p. 7–10.

2017

315. *Cuvânt-înainte* / Demir Dragnev // Adrian Dolghi, Alina Felea. Atlas etnografic ilustrat în Basarabia (1812–1918). Chișinău: [S. n.]. – 2017, p. 3. ISBN 978-9978-84-043-9.

2019

316. *Prefață* / Demir Dragnev // Populația Moldovei la începutul secolului al XIX-lea. Izvoare fiscale și statistice din anul 1808. Vol. I. Editori: Tudor Ciobanu, Teodor Candu, Eugen Cercenchi; cons. Șt. Demir Dragnev. Chișinău: Lexon Prim, 2019, p. V-VIII. ISBN 978-9975-139-90-5.
317. *Cuvânt-înainte* / Demir Dragnev, Rotaru Liliana // În oglinda istoriei: de la medieval la contemporan: In onorem profesor Valentin Tomuleț / Universitatea de Stat din Moldova, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”; editor: Constantin Manolache ; coordonator: Liliana Rotaru ; responsabil de ediție: Cristina Gherasim. – Chișinău, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2022, p. 7-9. ISBN 978-9975-62-465-7.
318. *Cuvânt înainte* (Instituționalizarea Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a Academiei de Științe a URSS) /Constantin Manolache, Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, Victor Juc //Constantin Manolache, Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, Victor Juc. Istoria științei în RSS Moldovenească / Constantin Manolache, Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, Victor Juc ; coordonatorul ediției: Ion Tighineanu ; referenți științifici: Mihai Popovici [et al.] ; responsabil de ediție: Oleg Bujor ; Academia de Științe a Moldovei, Comisia Istoria Științei și Tehnicii. – Chișinău : Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei

Lupan”, 2024 (Blitz Poligraf). ISBN 978-9975-62-796-2. [Vol.] 1 : Documente și materiale, 1944-1947. – 2024. p. 4-28. ISBN 978-9975-62-797-9.

INTERVIURI

1998

319. *Vom promova și în continuare adevărul istoric: dialog cu Demir Dragnev*, dir. Inst. de Istorie al Acad. de Șt. a Moldovei / Demir Dragnev; interlocutor: Rodica Trofimov // Flux: cotidian național. – 1998. – 2 apr.

2001

320. *Atitudinea oamenilor față de istorie este un barometru al democrației societății*: [interviu cu Demir Dragnev] / Demir Dragnev; cons.: Maria Praporșcic // Flux: Cotidian național. – 2001. – 1 aug., p. 4.

2003

321. *A fi un istoric în Republica Moldova*: [Interviu acordat de către Demir Dragnev, dr. hab. în istorie] / Demir Dragnev; Consemnare: Ion Stici // InfoHis: Buletinul Informativ ANTIM. – 2003. – Nr. 3, . 21–23.
322. *Istoria integrată – un experiment politic periculos*: [Interviu cu Demir Dragnev, academician, dr. hab. în istorie, prof. universitar] / Demir Dragnev; Consemnare: V. Gorincioi // Democrația. – 2003. – 2 sept., p. 3.

2004

323. *Istoria în direct* [Interviu cu Demir Dragnev, dr. hab. în ist., prof. univ., membru-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, director al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei / Demir Dragnev; Consemnare: Gh.Cojocaru // Caiete de istorie (Chișinău). – Anul II. – 2004. – Nr. 2, p. 24–29.

2006

324. *Din 1994 a început o nouă campanie revanșardă, de mistificare și falsificare a istoriei*: Interviu [cu academicianul Demir Dragnev la 70 de ani] / Demir Dragnev; cons.: Valentin Constantinov // Revista Română (Iași). – 2006. – Nr. 3 (45), p. 4–7.

Referințe:

Prisac, Lidia. *File din activitatea Institutului de istorie, limbă și literatură al bazei/filialei moldovenești a AȘ a URSS (1946–1958)* // *Enciclopedia*.

Revistă de Istorie a Științei și Studii Enciclopedice. – 2013. – Nr. 1 (4), p. 39.

Graba de a introduce istoria integrată urmărește nu numai obiective pedagogice: interviu [cu Demir Dragnev, dr. hab. în ist.] / Demir Dragnev // *Flux continuu*: ed. de vineri. – 2006. – 18 aug., p. 5.

2008

325. *Îmi doresc să avem o știință istorică modernă într-un stat cu adevărat liber și modern:* interviu cu istoricul Demir Dragnev / Demir Dragnev; pentru conformitate: Igor Nagacevski // *Jurnal de Chișinău*. – 2008. – 29 iul., p. 7–8.

326. *История – это факты, вольная трактовка исторических событий – это уже политика:* интервью с акад. Демиром Драгневым / записала: Ирина Астахова // *Кишиневский обозреватель*. – 2008. – 24 апр., с. 5.

2009

327. *Chestionar: Semnificații politice ale sărbătoririi de către autoritățile comuniste din Republica Moldova a 650 de ani de „statalitate moldovenească”* [realizat de red. rev. *Destin românesc*; au răspuns: Pavel Parasca, prof. univ., dr. hab. în istorie, Demir Dragnev, membru cor. al AȘM, prof. univ., dr. hab. în istorie, Ion Eremia, prof. univ., dr. hab. în istorie [et al.] // *Destin românesc*: Ser. nouă. – 2009. – Nr. 1 (59), p. 36–52.

2010

328. *Epoca fanariotă – între mit și realitate:* Interviu [cu membrul corespondent al Acad. de Șt. a Moldovei, Demir Dragnev] / Demir Dragnev // *Magazin Istoric*. – 2010. – 9 ian.

329. *În perioada sovietică predam istoria românilor:* Interviu [cu membrul corespondent al Academiei de Științe a Moldovei Demir Dragnev] / Demir Dragnev; cons.: Elena Vrâncean-Șterbate // *Observatorul de Nord*. – 2010. – Nr. 28 (561). – 23 iulie, p. 4–6.

2012

330. *Anul 1812 și șmecheria rușilor:* [interviu cu Demir Dragnev, dr. hab. în ist., prof. univ., membru corespondent al AȘM] / Demir Dragnev; interviu realiz. de Ilie Gulca // *Jurnal de Chișinău*. – 2012. – 16 mar., p. 16.

331. *Interviu „Revistei române”* / Demir Dragnev; cons.: Valentin Constantinov // *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române: studii și materiale*; vol. îngrijit de Emil Dragnev, Igor Șarov. – Chișinău: Cartdidact. – 2012, p. 574–579.
332. *Istoria în direct*: Interviu cu Demir Dragnev, dr. hab. în ist., prof. univ., membru-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, director al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei / Consemnare: Gh. Cojocaru // *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române: studii și materiale*; vol. îngrijit de Emil Dragnev, Igor Șarov. – Chișinău: Cartdidact. – 2012, p. 562–573.
333. *Revenire acasă*: Interviu / Demir Dragnev; cons.: Elena Vrâncean-Șterbate // *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române: studii și materiale*; vol. îngrijit de Emil Dragnev, Igor Șarov. – Chișinău: Cartdidact. – 2012, p. 580–585.

2013

334. *Academicienii critică dur un ordin semnat de Maia Sandu* / Alexandru Moșanu, Andrei Eșanu, Demir Dragnev, ... // *Ziarul național*. – 2013. – 25 noiem., p. 4.
335. *Lideri de opinie despre referendumul privind limba română în Republica Moldova: „O intenție jalnică de a cerși voturi”* / [Interviewați: Demir Dragnev, istoric; Irina Condrea, filolog; Vasile Croitoru, politolog ș.a.] // *Adevărul*. – 2013. – 9 dec., p. 3.

2021

336. Corlăteanu-Granciuc, Silvia. Interviu cu prof. univ. dr. hab. Demir Dragnev, membru corespondent al AȘM. Omagiu la 85 de ani // *Revista de Istorie a Moldovei*, nr. 3-4 (127-128) Iulie–decembrie, 2021, Chișinău, 2021, p. 16-39.

RECENZENT

1966

337. *Совместная публикация советских и румынских ученых* / Д.М. Драгнев, П.В. Советов // *Советские архивы: Научно-теоретический и научно-практический журнал Главного архивного управления при Совете Министров СССР* (Москва). – 1966. – № 2. – С. 108-110. – Рец. на книгу: *Исторические связи*

народов СССР и Румынии в XV – начале XVIII в.: Документы и материалы: В 3-х т. Том 1-й: 1408– 1632 гг. / Сост.: В.А. Костакел, Н.А. Мохов и др.; Ред. колл. тома: В.А. Костэкел, Л.Н. Пушкарев (отв. ред.), Е.М. Руссев. – Москва: Наука. – 1965, с. 363.

1971

338. Совместная документальная публикация историков / Д.М. Драгнев, П.В. Советов // Известия АН МССР. Серия общественных наук. – 1971. - № 3. – С. 91-95. – Рец. на книгу: *Исторические связи народов СССР и Румынии в XV – начале XVIII в.: Документы и материалы: В 3-х т. Том 2-й: 1633-1673 гг. / Сост.: В.А. Костэкел, Н.А. Мохов и др.; Ред. колл.: В.А. Костакел, Л.Н. Пушкарев, Е.М. Руссев. – Москва: Наука. – 1968, с. 446.*

1984

339. *Școala raportată la cerințele timpului* / Demir Dragnev, V. Ciburciu // Învățământul public. – 1984. – 9 mai. – Rec. la cartea: Избештский, И. Л. Совершенствование обучения и воспитания учащейся молодёжи. – Кишинэу: Лумина. – 1983.
340. Анцупов, И.А. Землевладение и землепользование в Белорусии / И. Анцупов, Д.М. Драгнев // Известия АН МССР. Серия общественных наук. – 1984. – №2. – С. 75-77. – Рец. на книгу: Козловский, П. Г. Землевладение и землепользование в Белорусии в XVIII – первой половине XIX в. / ред.: Н.Н. Улащик. – Минск: Наука и техника. – 1982, с. 206.

1985

341. Полевой, Л.Л. Раннефеодальная Молдавия / Л.Л. Полевой; рец.: Д.М. Драгнев. – Кишинев: Штиинца. – 1985, с. 222.

1989

342. Кокырла, П.С. Социально-экономическое развитие молдавского города в конце XVIII – нач. XIX в. / П.С. Кокырла, рец.: П.Г. Дмитриев, Д.М. Драгнев, Р.Ю. Энгельгардт. – Кишинев: Штиинца. – 1989, с. 152.

1993

343. *O nouă ediție a operei lui Alexandru Boldur* / Demir Dragnev // *Revista de istorie a Moldovei*. – 1993. – Nr. 4 (16). – P. 76-78. – Rec. la cartea: Boldur A.V. *Istoria Basarabiei*. Ed. a 2-a. – Buc.: V. Frunză; Ch.: Legea, 1992, p. 543.

Referințe:

Dragnev, Demir. *130 de ani de la nașterea lui Alexandru V. Boldur – cercetător al istoriei Basarabiei în context românesc și european // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă: rev. de știință.* – 2016. – Nr. 2 (41), p. 130.

1994

344. *O sinteză a istoriei învățământului și gândirii pedagogice din Moldova /* Demir Dragnev, I. Jarcuțchi // *Făclia.* – 1994. – 24 iunie. – P. 3. – Rec. la c.: *Istoria învățământului și gândirii pedagogice în Moldova.* – Ch.: Lumina, 1991; *Antologia gândirii pedagogice în Moldova.* – Ch.: Știința, 1992.

2004

345. *Pontes: Review of South-East European Studies. I.* / Editorial Bord: Constantin Ciobanu, ... Demir Dragnev [et al.]. – Chișinău: CEP USM. – 2004, p. 200, ISSN: 1812-331.

2005

346. Dragnev, Demir. *Рецензия // Закон и жизнь.* – 2005. – Nr. 11. – С. 58. – Rec. la cartea: Чайковский А.С. *Плен: За чуждые и свои грехи. Военнопленные и интернированные в Украине: 1939– 1953 гг.* – Киев. – 2005.
347. *Pontes: Review of South-East European Studies. II– III.* / Editorial Bord: Constantin Ciobanu, ... Demir Dragnev [et al.]. – Chișinău: CEP USM. – 2005, p. 224, ISSN: 1812-332; p. 300, ISSN: 1812-333.

2007

348. *Anuarul Catedrei Discipline Socioumanistice 2006– 2007 /* Col. de red.: Gheorghe Neagu, Nicolae Enciu, Petru Loghin; rec.: Demir Dragnev. – Bălți: Presa universitară bălțeană. – 2007, p. 83.
349. *Tradiții și valori culturale la Est de Carpați (sec. XVI– XX).* Materialele conf. șt. „Tradiții și valori culturale la Est de Carpați” / Acad. de Științe a Moldovei; Institutul de istorie, Stat și Drept; col. de red.: A. Eșanu (coord.), ...; rec.: Demir Dragnev, A. Agachi, V. Cozma. – Chișinău: CEP USM. – 2007, p. 162.

2008

350. Agachi, Alexei. *Țara Moldovei și Țara Românească sub ocupația militară rusă (1806– 1812).* Ed. a 2-a / Alexei Agachi; rec.: Demir Dragnev, A. Moșanu. – Chișinău: Pontos. – 2008, p. 386, ISBN: 978-9975-72-087-8.

2009

351. *Anuarul Catedrei Discipline Socioumanistice 2007– 2008* / Col. de red.: Gheorghe Neagu (red. resp.), Nicolae Enciu, Igor Cojocaru; rec.: Demir Dragnev, Anatol Petrencu. – Bălți: Presa universitară bălțeană. – 2009, p. 169, ISBN: 978-9975-931-18-2.
352. Coadă, Ludmila. *Zemstva Basarabiei: Aspecte istorico-juridice* / Ludmila Coadă; rec.: Demir Dragnev, Alexei Agachi. – Chișinău: Pontos. – 2009, p. 348.
353. Felea, Alina. *Soroca: viață urbană și administrație (sf. sec. al XV-lea – înc. sec. al XIX-lea)* / Inst. de Ist., Stat și Drept al Acad. de Șt. a Moldovei; cuv. intr.: Demir Dragnev. – Chișinău: Pontos. – 2009, p. 239, ISBN: 9975-51-122-3.
354. *Pontes: Review of South-East European Studies. IV.* / Editorial Bord: Constantin Ciobanu, ... Demir Dragnev [et al.]. – Chișinău: CEP USM. – 2009, p. 254, ISSN: 1812-332.

2010

355. Dragnev, Demir. *Identitatea internațională a Principatului Moldovenesc // Akademos: Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă.* – 2010. – Nr. 4 (19), p. 172–174. – Rec. la cartea: Eremia, Ion. *Statutul juridic internațional al Țării Moldovei (de la origini până la începutul secolului al XVI-lea)*. – Chișinău: Pontos, 2010, p. 216.

2011

356. *In honorem Ion Țișcanu. Studii de istorie a românilor* / coord.: Nicolae Enciu; rec.: Demir Dragnev, Nicolae Enciu, Gh. Cojocaru [et al.]. – Cahul: Universitatea de Stat „B.P. Hașdeu”. – 2011, p. 540.
357. Jarcuțchi, Ion. *Comisia gubernială științifică a arhivelor din Basarabia: (sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX)* / Ion Jarcuțchi; resp. de ed.: C. Manolache; rec.: Andrei Eșanu, Demir Dragnev. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2011, p. 272, ISBN: 978-9975-4307-0-8.
358. *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova* / Resp. de ed.: C. Manolache; coord. și red.: Silviu Andrieș-Tabac; red.: V. Bahnaru ș.a.; rec.: Andrei Eșanu, Demir Dragnev, Mariana Țlapac. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice (Tipogr. „Bons Offices” SRL). – 2011, p. 636, ISBN: 978-9975-4145-8-6.

359. Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea : (studiu istorico-genealogic)* / Sergiu Bacalov ; rec.: Demir Dragnev, Valentin Constantinov, Vladimir Mischevca, Eugen Cernenchi. – Ch.: CEP USM. – 2012, p. 442, ISBN: 978-9975-71-282-8.
360. Eremia, Anatol. *Sângerei: oameni, istorie, spiritualitate* / Anatol Eremia, Vitalie Ciobanu, Alexandru Furtună, Viorica Răileanu, Albina Dumbrăveanu, Vasile Pavel, Nicolae Băieșu, Dinu Poștarencu; coord. și red. șt.: Gheorghe Duca, Ion Hadârcă; resp. ed.: Constantin Manolache; rec.: Maria Duca, Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi. – Ch.: Inst. de Studii Enciclopedice. – 2012, p. 320, ISBN: 978-9975-4307-5-3.
361. Gonța, Gheorghe. *Țara Moldovei și Înalta Poartă. Un destin istoric* / Gheorghe Gonța; ref.: Demir Dragnev, Nicolae Ciubotaru. – Chișinău: UPS „Ion Creangă”. – 2012, p. 208, ISBN: 978-9975-46-131-3.
362. Jarcuțchi, Ion. *Comisia Gubernială științifică a Arhivelor din Basarabia (sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX)* / Ion Jarcuțchi; red. șt.: Mihai Adaage; rec.: Andrei Eșanu, Demir Dragnev. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2012, p. 272, ISBN: 978-9975-4307-0-8.
363. *O nouă realizare a Institutului de Studii Enciclopedice al AȘM* / Demir Dragnev // Revista de istorie a Moldovei. – 2012. – Nr. 2 (90). – P. 147-148; Lit. și arta. – 2012. – 12 ian., p. 7. – Rec. la cartea: Jarcuțchi, Ion. *Comisia Gubernială științifică a Arhivelor din Basarabia (sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX)* / Ion Jarcuțchi. – Chișinău, 2012, p. 272.
364. *Studiu enciclopedic consacrat raionului Sângerei* / Demir Dragnev // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă. – 2012. – Nr. 2 (25), p. 157-159; Lit. și arta. – 2012. – 21 iun, p. 6. – Rec. la cartea: Sângerei. Oameni, istorie, spiritualitate / coord. și red. șt.: Gh. Duca, I. Hadârcă. – Chișinău, 2012, p. 232.]
365. Tomuleț, Valentin. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918): (Instituții, regulamente, termeni):* [Vol. 1.] / Valentin Tomuleț; rec.: Demir Dragnev, Pavel Cocârlă, Ion Chirtoagă, Alexei Agachi, Ion Jarcuțchi, Dinu Poștarencu, Teodor Candu. – Ch. : CEP USM.– 2012, p. 420, ISBN: 978-9975-71-208-8.

366. Tomuleț, Valentin. *Basarabia în epoca modernă (1812– 1918): (Instituții, regulamente, termeni):* [Vol. 2.] / Valentin Tomuleț; rec.: Demir Dragnev, Pavel Cocârlă, Ion Chirtoagă, Alexei Agachi, Ion Jarcuțchi, Dinu Poștarencu, Teodor Candu. – Ch. : CEP USM.– 2012, p. 292. ISBN: 978-9975-71-209-5.
367. Tomuleț, Valentin. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918): (Instituții, regulamente, termeni):* [Vol. 3.] / Valentin Tomuleț; rec.: Demir Dragnev, Pavel Cocârlă, Ion Chirtoagă, Alexei Agachi, Ion Jarcuțchi, Dinu Poștarencu, Teodor Candu. – Ch. : CEP USM. – 2012, p. 308. ISBN: 978-9975-71-210-1.
368. *Un nou model de studiere a istoriei locale* / Demir Dragnev // *Enciclopedia: Revistă de istorie a științei și studii enciclopedice.* – 2012. – Nr 1(2). – P. 88-91. – Rec. la cartea: *Sângerei : Oameni, istorie, spiritualitate* / A. Eremia, V. Ciobanu, A. Furtună [et al.]. – Chișinău: Tip. Centrală. – 2012, p. 232.

2013

369. Cerga, Alexandru. *Bisericile Basarabiei. Dicționar enciclopedic. (Scurt istoric, imagini, bibliografie).* Vol. 1: A - Cahul / Alexandru Cerga; ref.-cons.: Demir Dragnev, Tudor Candu, Manole Brihuneț. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 413. ISBN: 978-9975-4499-5-3.
370. *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova: Studii enciclopedice* / colectivul de aut.: Andrei Eșanu (coord.), Mihai Adauge, Alexei Agachi [et al.]; ref. șt.: Valeriu Pasat, Demir Dragnev, Nicolae Fuștei. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2013, p. 800. ISBN: 978-9975-4389-2-6.
371. Gumenâi, Ion. *Comunitățile romano-catolice, protestante și lipovenești din Basarabia în secolul al XIX-lea* / Ion Gumenâi; rec.: Demir Dragnev, Valentin Tomuleț. – Ch.: Inst. de Studii Enciclopedice. – 2013, p. 283. ISBN: 978-9975-4239-2-2.
372. *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova* / Silviu Andrieș-Tabac, Vladimir Bogdan [et al.]; red.: V. Bahnaru [et al.]; rec.: Andrei Eșanu, Demir Dragnev, Mariana Șlapac. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2013, p. 635. ISBN: 978-9975-4145-8-6.
373. *Studii de arhondologie și genealogie.* Vol. 1 / Coord.: Sergiu Bacalov; rec. șt.: Demir Dragnev, Valentin Constantinov, Liliana Condaticova. – Chișinău: [s.n.]. – 2013, p. 346. ISBN: 978-9975-80-826-2.

374. Крупеников, И. А. *История почвоведения в Молдове* / И. А. Крупеников, Д. М. Балтянский; отв. ред.: К. Манолаке; науч. ред.: С. Андриеш; рец.: Д. Драгнев, V. Alexeev; Академия наук Молдовы; Институт почвоведения, агрохимии и защиты почв им. Н. А. Димо. – Кишинев: Инст. Энциклопед. исследований. – 2013, с. 296. ISBN: 978-9975-4307-2-2. – (Colecția „Istoria științei”).

2014

375. *Constituția – subiect de cercetare științifică* / Demir Dragnev, Ion Xenofontov // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă. – 2014. – Nr. 1 (32), p. 164–165. – Rec. la cartea: Guceac, Ion. *Constituția la răscruce de milenii* – Chișinău, 2013, p. 416.
376. *Istoria relațiilor externe ale Țării Moldovei în documente și materiale* / Demir Dragnev // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă. – 2014. – Nr. 1(32), p. 158–160. – Rec. la cartea: *Relațiile externe ale Țării Moldovei în documente și materiale (1360–1858)* / select. doc. și studiul introd.: I. Eremia. – Chișinău : CEP USM, 2013. – 954 p.]
377. *Târgul Lăpușna – parte a domeniului Mănăstirii Sfântului Ioan Gură de Aur din Iași: Documente privitoare la istoria târgului Lăpușna (1694–1813)* / Ed.: Teodor Candu ; rec.: Demir Dragnev, Ion Gumenăi. – Ch.: [s.n.]. – 2014, p. 60. ISBN 978-9975-4477-1-3.
378. Tomuleț, Valentin. *Basarabia în epoca modernă (1812–1918): (Instituții, regulamente, termeni):* [Vol. 1, 2, 3.] / Valentin Tomuleț; Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Istorie și Filosofie, Catedra Istoria Românilor, Universală și Arheologie. – Ed. a 2-a, rev. și ad. –rec.: Demir Dragnev, Pavel Cocârlă, Ion Chirtoagă, Alexei Agachi, Ion Jarcuțchi, Dinu Poștarencu, Teodor Candu. – Ch. : Lexicon-Prim.– 2014, p. 672. ISBN: 978-9975-4055-5-3.
379. *Un tezaur de surse istorice inedite:* / Demir Dragnev, Teo-Teodor Marșalcovschi // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă. – 2014. – Nr. 2 (33), p. 146–150. – Rec. la cartea: Caproșu, I., Chiaburu, E. *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei: Un Corpus*. Vol. 1-4. – Iași, Casa Editorială Demiurg. – 2008-2009.]

2015

380. Bacalov, Sergiu. *Elita social-politică și economică a Basarabiei: sec. XIX – începutul sec. XX. Vol. 1: Documente* / Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Istorie; coord.. Sergiu Bacalov; recenziți șt.: Demir Dragnev,

Liliana Condraticeva. – Chișinău: [s.n.]. – 2015, p. 352. ISBN: 978-9975-80-963-4.

381. Mischevca, Vladimir. *Prutul în destinul neamului românesc: (O antologie istorico-literară a râului)* / Vlad Mischevca; recenzenți: Demir Dragnev, Iulian Filip, Ion Negrei. – Chișinău: Civitas. – 2015, p. 300. ISBN: 978-9975-912-60-0.

2016

382. Cerga, Alexandru. *Bisericile Basarabiei. Dicționar enciclopedic (Scurt istoric, imagini, bibliografie)*. Vol. II: C / Alexandru Cerga; ref.-cons.: Demir Dragnev, Teodor Candu; Manole Brihuneț. – Chișinău: Tipogr. Centrală. – 2016, p. 758. ISBN: 978-9975-53-765-0.

2017

383. Dragnev, Demir; Cernenchi, Eugen. *Un studiu de referință despre geneza problemei basarabene* // Akademos. Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă, nr. 1 (44), 2017, p. 165–166. ISN 18957-0461.

2020

384. Dragnev, Demir. [Recenzie]. *Tomuleț Valentin. Protestele și revendicările populației Basarabiei (1812–1828)*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. 610 p. ISBN 978-973-27-3116-1.

2021

385. Mischevca, Vlad. *Între pace și război. Domnii fanarioți în contextul raporturilor internaționale (1774–1812)*. Recenzenți: Tudor Dinu (București), Demir Dragnev, Alina Felea. Chișinău: Cartdidact, 2021. 429 p. ISBN 978-9975-3497-8-9.

COORDONATOR, REDACTOR, CONSULTANT ȘTIINȚIFIC

1971

386. *Enciclopedia Sovietică Moldovenească (ESM)*. Vol. 2. / red.: Ia. S. Grosul; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Editura Academiei de Științe a RSSM, 1971, p. 564 [Cu car. chirilice].

Recenzii:

Varticean, Iosif. *ESM – prima enciclopedie a poporului moldovenesc*. – Moldova Socialistă. – 1978. – 6 mai. – (Cu caractere chirilice).

1972

387. *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. 3. / red.: Ia. S. Grosul; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1972, p. 575 [Cu car. chirilice].

1973

388. *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. 4. / red.: I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1973, p. 548 [Cu car. chirilice].

1975

389. *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. 5. / red.: I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1975, p. 528 [Cu car. chirilice].

1976

390. *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. 6. / red.-șef I. Varticean; rec. șt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]; Academia de Științe a RSS Moldovenești. – Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești. – 1976, p. 511 [Cu car. chirilice].
391. *История народного хозяйства СССР (с древнейших времён до 1812)* / АН СССР, Институт истории; ред. колл.: Д.М. Драгнев и др. – Кишинев: Штиинца. – 1976, с. 435.

Referințe:

Gonța, Gheorghe. *Țara Moldovei între Imperiul Otoman și marile puteri creștine la mijlocul secolului al XVI-lea – începutul secolului al XVII-lea // Limba română*. – 2013. – Nr. 9–12, p. 260.

История Республики Молдова (с древнейших времён до наших дней). Изд. 2-е, перераб. и доп. – Кишинэу: Елан-полиграф. – 2002, с. 357.

1977

392. Chiriac, Vladimir. *Cartea și tiparul în Moldova în sec. XVII-XVIII (Schite după materialele depozitate în URSS)* / Sub red. lui Demir Dragnev; prez. grafică: M. Hazan. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1977, p. 127 (cu grafie chirilică).

Recenzii:

Chidel, A. *Cartea moldovenească din trecut // Învăţământul public.* – 1977. – 15 oct. – (cu grafie chirilică).

Balmuş, P. *Prietenul nostru – cartea // Moldova socialistă.* – 1978. – 25 noiem. – (cu grafie chirilică).

Roadedeal, M. *Studiu despre începuturile cărţii // Învăţământul public.* – 1978. – 18 ian. – (cu grafie chirilică).

Russev, E. *O binevenită contribuţie bibliologică // Nistru.* – 1978. – Nr. 3, p. 142–145 (cu grafie chirilică).

393. *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. Vol. 7. / red.-şef: I. Varticean; rec. şt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]; Academia de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti. – Chişinău: Redacţia Principală a Enciclopediei Sovietice Moldoveneşti, 1977, p. 515 [Cu car. chirilice].

1979

394. *Молдавская ССР = Republica Sovietică Socialistă Moldovenească: Ediţie Enciclopedică*. Vol. 8 / red.-şef: I. Varticean; cons. şt.: Compart. „Istoria RSSM”: Demir Dragnev [et. al.]; Academia de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti. – Chişinău: Redacţia Principală a Enciclopediei Sovietice Moldoveneşti. – 1979, p. 502 [În limba rusă].

1980

395. *Социально-экономическая и политическая история Юго-Восточной Европы (до середины XIX века): Сб. статей / Ред. кол.: В.Д. Корольюк (отв. ред.), П.В. Советов, Д.М. Драгнев и др. – Кишинэу: Штиинца. – 1980, с. 256.*

1982

396. *Советская Молдавия: краткая энциклопедия / Гл. ред.: И. Вартичан; науч. конс. (История МССР): Д. Драгнев и др. – Кишинэу: Главная Ред. Молд. Сов. Энциклопедии. – 1982, с. 712.*
397. *История Молдавской ССР (с древнейших времён до наших дней) / АН Молдавской ССР. Институт истории им. акад. Я.С. Гросул; Ред. колл.: В.И. Царанов (отв. ред.), С.А. Афтенюк, Д.М. Драгнев и др. – Кишинэу: Штиинца. – 1982, с. 552.*

1983

398. *Проблемы источниковедения истории Молдавии периода феодализма и капитализма / Ред. колл.: П.В. Советов (отв. ред.),*

И.А. Анцупов, Д.М. Драгнев и др. – Кишинэу: Штиинца. – 1983, с. 220.

1984

399. *Историческая наука Советской Молдавии: К 60-летию образ. МССР и создания Компартии республики* / АН МССР, Институт истории им. Я.С. Гросула; ред. колл.: В.И. Царанов (отв. ред.), Д.М. Драгнев (зам. отв. ред.) и др. – Кишинёв: Штиинца. – 1984, с. 207.

Referințe:

Jarcuțchi, Ion. *File din istoricul Academiei de Științe (65 de ani de la formarea primelor instituții academice din Republica Moldova)* // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2011. – Nr. 2 (21), p. 22.

1985

400. *Literatura și arta Moldovei. Enciclopedie*. Vol. 1. / Red.-șef: A.Timuș; Col. de red.: H. Corbu (președ.), ... Demir Dragnev ș.a. – Chișinău. – 1985, p. 440 (cu car. chirilice).

1986

401. *Literatura și arta Moldovei. Enciclopedie*. Vol. 2. / Red.-șef: A.Timuș; Col. de red.: H. Corbu, ... D. Dragnev ș.a. – Chișinău. – 1986, p. 508 (cu car. chirilice).
402. *Istoria literaturii moldovenești*. Vol. 1: *(De la origini pînă la 1840)* / Col. de red.: H.G. Corbu (red. resp.), B.B. Beșleagă, ... D.M. Dragnev. – Chișinău : Știința. – 1986, p. 614 (cu car. chirilice).

1987

403. Eșanu, Andrei. *Dimitrie Cantemir „Descrierea Moldovei”: Manuscrise și ediții* / Andrei Eșanu; red. resp.: D.M. Dragnev; rec.: I.C. Madan, V.I. Potlog, Gh.E. Bobână [et al.]; Acad. de Științe a RSSM; Inst. de ist. „Ia.S. Grosul”. – Chișinău: Știința. – 1987, p. 107 (cu car. chirilice).

Recenzii:

Chirtoagă, Ion. *Un nou studiu despre opera lui Dimitrie Cantemir* // *Știința*. – 1989. – Nr. 4, p. 2 (cu car. chirilice).

Ciburciu, Vlad. *Valoare polivalentă și nepieritoare* // *Moldova socialistă*. – 1988. – 29 oct. – (cu car. chirilice).

404. *Istoria RSS Moldovenești. Crestomație pentru clasele 7-8: Partea 1* / alc.: L.V. Vlasova, Д.М. Драгнев [et al.]; red.: D.M. Dragnev; trad. din lb.

rusă de A. Eșanu și V. Babilunga. – Chișinău: Lumina. – 1987, p. 311 (cu car. chirilice).

405. *Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (Последняя треть XIV – нач. XIX в.)* [Моногр.] / Коллектив авт.: П.В. Советов, П.Ф. Параска, ... Д.М. Драгнев и др.; Ред. колл.: Д.М. Драгнев (отв. ред.), Э.Д. Вербицкий, Л.В. Власова и др. – Кишинев: Штиинца. – 1987, с. 464.

1988

406. *Istoria literaturii moldovenești*. Vol. 2 : (De la 1840 pînă la 1917) / Col. de red.: H.G. Corbu (red. resp.), B.B. Beșleagă, ... D.M. Dragnev. – Chișinău: Știința. – 1988, p. 700, ISBN: 5-376-00534-8. – (cu car. chirilice).
407. *Istoria RSS Moldovenești*: Ediție științifică în 6 volume. Vol. 1 / V.I. Țaranov (red. principal); D.M. Dragnev (loc. red. princ.) ș.a. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1988, p. 432 (cu car. chirilice).
408. *Известия АН МССР*: Серия общественных наук / Ред. колл.: ... Д.М. Драгнев (зам. гл. ред.). – 1987-1988. - № 1-3, с. 412.
409. *Общее и особенное в развитии феодализма в России и Молдавии*. Проблемы феодальной государственной собственности и государственной эксплуатации (Ранний и развитой феодализм). Чтения посвященные памяти академика Л.В.Черепнина. Тезисы докладов и сообщений / Ред. колл.: В.Л. Янин (отв. ред.), Д.М. Драгнев и др. – Москва. – 1988, с. 334.

1989

410. *Вопросы истории Молдавии XIX – начала XX в.* / Ред. колл.: В.И. Жуков (отв. ред.), Д.М. Драгнев, И.И. Жаркуцкий; АН МССР, Институт истории им. Я.С. Гросула. – Кишинэу: Штиинца. – 1989, с. 232.

1990

411. *Cartea Moldovei (sec. XVII – înc. sec. XX): Catalog general*. Vol. 1: *Ediții vechi: (sec. XVII – înc. sec. XIX):* / Acad. de Științe a RSSM, Biblioteca Șt. Centrală, Biblioteca Națională; alc.: N. Matei, C. Slutu, V. Farmagiu; col. red.: A. Eșanu, Demir Dragnev, ... – Chișinău: Știința. – 1990, p. 252, ISBN: 5-376-00716-2 – (cu car. chirilice).

1991

412. *Из истории социальных отношений и общественно-политического движения в Молдове (XIV – нач. XX в.)*: Сб. науч. тр. / Ред.

коллеж.: Д.М. Драгнев (отв. ред.), Ю.П. Датий и др. – Кишинев: Штиинца. – 1991, с. 153, ISBN: 537-600-91-6-5.

413. *Молдавский феодализм: Общее и особенное* (История и культура) / Ред. коллеж.: П.В. Советов, Д.М. Драгнев, А.И. Ешану, Л.Л. Полевой, Г.В. Гонца. – Кишинев: Штиинца. – 1991, с. 279, ISBN: 5-376-00914-9.

Recenzii:

Zabolotnaia, Lilia. [*Молдавский феодализм: Общее и особенное.* – Кишинев: Штиинца. – 1991. – 279 с.] // *Revista de istorie a Moldovei.* – 1991. – Nr. 4 (8), с. 76–78.

1992

414. *Istoria Moldovei: din cele mai vechi timpuri pînă în epoca modernă (Aspecte din viața politică, socială și a culturii)* / Col. de red.: Demir Dragnev (red. resp.) [et al.]; Acad. de Șt. a Rep. Moldova, Inst. de istorie. – Chișinău: Știința. – 1992, p. 299 [1], ISBN: 5-376-01455-X.
415. Jarcuțchi, Ion. *Pacea de la București (Din istoria diplomatică a încheierii tratatului de pace ruso-turc de la 16 (28) mai 1812)* / Ion Jarcuțchi, Vlad Mischevca; red. resp.: Demir Dragnev; Acad. de Șt. a Rep. Moldova, Inst. de istorie. – Chișinău: Știința. – 1992, p. 199, ISBN: 9975-376-01458-4.

1994

416. *Evul mediu timpuriu în Moldova: probleme de istoriografie și istorie urbană* [Cul. de studii] / Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Istorie; Coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Știința. – 1994, p. 168 [2], ISBN: 5-376-01850-4.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (1994– 1999). Vol. IX / Academia Română; coord.: Gheorghe Hristodol. – Cluj-Napoca. – 2000, p. 5, 194.

417. Mischevca, Vlad. *Simbolurile Țării Moldovei: (Din istoria vexilologiei și sigilografiei heraldice moldovenești din sec. XIV– XIX)* / V. Mischevca, I. Negrei, A. Nichitici; Coord.: Demir Dragnev; Acad. de Șt. a Rep. Moldova, Inst. de Istorie. – Chișinău: Știința. – 1994, p. 125 [2], ISBN: 5-376-01459-2.

1996

418. *Probleme actuale ale istoriei economiei și culturii moldovenilor de la est de Carpați:* Seminar cu statut permanent. Caietul I: Materialele sesiunii

„Originea și dezvoltarea tracilor la est de Carpați”, (21 martie 1996); Comit. de coordonare: H. Corbu (coord. princ.), Demir Dragnev, I. Niculiță. – Chișinău: CET al Inst. de istorie al Acad. de Șt. a Rep. Moldova. – 1996, p. 96.

419. *Probleme actuale ale istoriei economiei și culturii moldovenilor de la est de Carpați*. Caietul II: Materialele sesiunii „Romanizarea la est de Carpați”, (3 iulie 1996); Comit. de coordonare: H. Corbu (coord. princ.), Demir Dragnev, I. Niculiță. – Chișinău: CET al Inst. de istorie al Acad. de Șt. a Rep. Moldova. – 1996, p. 67.

1998

420. *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. 8. Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711-1750): Cărți domnești și zapise / Larisa Svetlicinai, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 1998, p. 256, ISBN: 9975-936-24-5.

1999

421. Кокырлэ, П. *История средних веков. Всеобщая история. История румын*: Учебник для 6-го класса общеобраз. школ Респ. Молдова / П. Кокырлэ, Е. Драгнев, Д. Драгнев, Г. Гонца; науч. рук.: Д. Драгнев. – Кишинэу: Civitas. – 1999, с. 319 [1], ISBN: 9975-936-22-9.

2000

422. *Istoria universală: (Antică, medie, modernă și contemporană): Materiale didactice: Teme pentru examenele de bacalaureat* / Corneliu Popovici, Virgil Păslariuc, Emil Dragnev [et al.]; cond. grupului șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2000, p. 192, ISBN: 9975-936-31-8.

2001

423. *Din istoria Transnistriei (în contextul istoriei naționale): Materiale didactice pentru școala de cultură generală din Transnistria* / Coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2001, p. 192, ISBN: 9975-936-87-3.

Referințe:

Ладыга А.И. *Участие военных контингентов союзников Германии в войне с СССР в 1941–1942 гг. // Победа одна на всех: Материалы международной научно-практической конференции* (Витебск, 24 апреля 2014 г.). – Витебск. – 2014, с. 102.

424. *Economie, societate și politică în Moldova: (Aspecte din istoria medie, modernă, contemporană)*. Culegere de articole / coord.: Eugen

Cernenchi, Tudor Ciobanu; red. șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: Institutul de ist. – 2001, p. 104.

425. *Istoria Universală contemporană (1914–2001)*. Manual pentru clasa a XII-a de liceu; conduc. gr. șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2001, p. 120, ISBN: 9975-936-81-4.

2002

426. *Istoria românilor. Epoca contemporană*: Manual pentru clasa a XII-a de liceu / Nicolae Enciu; aparat metodic: Tatiana Nagnibeda, Tatiana Mistreanu; com. de eval.: Sergiu Musteață, Tatiana Moraru; coord.: Demir Dragnev; Min. Învăț. al Rep. Moldova. – Chișinău: Civitas. – 2002, p. 183 [1], ISBN: 9975-936-8-65.
427. *Istoria românilor: Epoca modernă*. Manual pentru clasa a 11-a de liceu / coord. șt.: Demir Dragnev; aparat metodic: Tatiana Varta. – Chișinău: Civitas. – 2002, p. 199, ISBN: 9975-936-95-4.

2003

428. *Istoria românilor: Epoca modernă*: Manual pentru cl. a VIII-a. Partea a 2-a: (1850-1918) / Nicolae Chicuş, Eugenia Danu, Demir Dragnev, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev, Ion Negrei. – Chișinău: Prut Internațional. – 2003, p. 119, ISBN: 9975-69-463-2.

2004

429. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea (1751–1774): cărți domnești și zapise.* / Larisa Svetlicinai, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 319, ISBN: 9975-912-34-6. – (Colecția „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. IX)
430. *Istoria românilor: Epoca contemporană*: Manual pentru clasa a 12-a de liceu / Nicolae Enciu; coord. șt.: Demir Dragnev; aparat metodic: Tatiana Mistreanu, Tatiana Nagnibeda. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 184, ISBN: 9975-936-8-6.
431. *Probe de evaluare la Istoria universală și Istoria românilor*. Caietul elevului: cl. a 5-a: Epoca antică / Tatiana Mistreanu, Tamara Pasat; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 32, ISBN: 9975-912-33-8.
432. *Probe de evaluare la Istoria universală și Istoria românilor*. Caietul elevului: cl. a 6-a: Epoca medievală / Tatiana Mistreanu, Elena

Onofreiciuc; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 32, ISBN: 9975-912-33-8.

433. *Probe de evaluare la Istoria universală și Istoria românilor*. Caietul elevului: cl. a 7-a. P. 1: Epoca modernă / Tatiana Mistreanu, Vasile Gâtlan; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 32. ISBN: 9975-912-33-8.
434. *Probe de evaluare la Istoria universală și Istoria românilor*. Caietul elevului: cl. a 8-a. P. a 2-a: Epoca modernă / Tatiana Mistreanu, Zinaida Pânzaru; coord.: Demir Dragnev, Constantin Solomon. – Chișinău: Civitas. – 2004, p. 32. ISBN: 9975-912-33-8.
435. *Probe de evaluare la Istoria universală și Istoria românilor*. Caietul elevului: Clasa a 9-a: Epoca contemporană / Tatiana Mistreanu, Zinaida Pânzaru; coord.: Demir Dragnev, Constantin Solomon. – Chișinău: Civitas. – 2004. – 32 p. – ISBN: 9975-912-33-8.
436. *История румын. Новое время. Часть II (1850-1918). Дидактический материал для 8-го класса* / Н. Кикущ, Е. Дану, Д. Драгнев, И. Негрей; коорд.: Д. Драгнев, И. Негрей; пер.: А. Грекова. – Chișinău: Prut Internațional. – 2004, p. 120.

2005

437. *Dicționar de Istoria românilor*/ coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 323, [13], ISBN: 9975-912-43-5.
438. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea. 1775-1786: [Cărți domnești și zapise]* / Larisa Svetlicinai, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 320, ISBN: 9975-964-93-1. - (Colecția „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. X)
439. *Domnii Țării Moldovei. Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei, Inst. de Istorie; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 320, ISBN: 9975-912-42-7.
440. *Istoria Universală. Epoca antică și medievală*. Manual pentru clasa a X-a de liceu / Emil Dragnev, Virgil Păslariuc, Corneliu Popovici; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 200, ISBN: 9975-936-99-7.
441. *Ștefan cel Mare – personalitate marcantă în istoria Europei* (500 de ani de la trecerea în eternitate): Referate și comunicări [ale Conf. șt. internaț., Ch., 22-23 iunie 2004] / Inst. de istorie al Acad. de Științe a

Moldovei; coord.: Demir Dragnev, Ion Chirtoagă. – Chișinău: Civitas. – 2005, p. 172, ISBN: 9975-912-40-0.

Recenzii:

Gross, Lidia. Note bibliografice: [Rec.: Ștefan cel Mare – personalitate marcantă în istoria Europei (500 de ani de la trecerea în eternitate). Coord. Demir Dragnev, Chișinău, Ed. Civitas, 2005, 172 pag.] // Anuarul Institutului de Istorie „G. Barițiu”. Vol. XLVI. – Cluj-Napoca. – 2009, p. 388.

Referințe:

Bacumenco, Ludmila. Ținutul Orheiului în sec XV–XVI. – Iași: Ed. Universității „Al.I.Cuza”. – 2006, p. 15.

Petcu, Marcu. Fișier bibliografic // Analele Putnei. – 2009. – Anul V, p. 483.

442. *Всеобщая История: Древний мир и средние века: Учебник для 10 кл. лицеев* / Emil Dragnev, Virgil Pâslariuc, Corneliu Popovici; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2005, c. 200, ISBN: 9975-912-06-0

2006

443. *Academia de Științe a Moldovei: Istorie și contemporaneitate, 1946–2006* / Acad. de Șt. a Moldovei; consiliul coord.: Gheorghe Duca (preș.), ...; Coord. ed.: Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi; red.: Vasile Bahnaru. – Chișinău: Știința, 2006, p. 490, ISBN: 978-9975-67-572-7.

Referințe:

Jarcuțchi, Ion. *File din istoricul Academiei de Științe (65 de ani de la formarea primelor instituții academice din Republica Moldova)* // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă. – 2011. – Nr. 2 (21), p. 22.

Manolache, Constantin. *Academia de științe a RSS Moldovenești în perioada 1961– 1990. Studiu Retrospectiv* / C. Manolache, I. Xenofontov // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă. – 2016. – Nr. 2, p. 17.

Bologa, M. *Институт прикладной физики к 65-летию академической науки в Молдове* // Электронная обработка материалов. – Выпуск № 4. – Том 47. – 2011, с. 8.

444. *Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev: Studii* / Acad. de Șt. a Moldovei. Inst. de Istorie, Stat și Drept;

col. de red.: Demir Dragnev (red.-șef.), V. Bahnaru, L. Svetlicinâi;
coord.: Lilia Zabolotnâi.– Chișinău: Civitas. – 2006, p. 464, ISBN: 978-9975-912-54-9.

Recenzii:

Zabolotnaia, Lilia. *Recenzie // Revista de istorie a Moldovei*. – 2006. – Nr. 3–4 (67–68), p. 94–95.

Amăriuței, Mihail Cristian. *In honorem Demir Dragnev // Revista Română (Iași)*. – 2006. – Nr. 4, p. 42.

Referințe:

Enciu, Nicolae. *Cu privire la dimensiunea demografică a științei istorice // Akademos*. – 2014. – Nr. 2, p. 118.

Tomuleț, Valentin. *Basarabia în sistemul economic și politic al imperiului rus (1812–1868): Studii*. – Chișinău: Cartdidact. – 2012. – p. 216.

445. *Istorie universală: Epoca contemporană: clasa a 12-a*. / Nicolae Enciu, Tatiana Mistreanu; coord. șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2006, p. 216, ISBN: 978-9975-80-000-6.

446. *Geografia fizică a Republicii Moldova: Caietul elevului: cl. a 8-a* / Larisa Harea; coord.: Demir Dragnev; cons. șt.: Nina Volontir. – Chișinău: Civitas. – 2006, p. 68, ISBN: 978-9975-80-001-3.

447. *Geografia umană a Republicii Moldova: Caietul elevului: cl. a 9-a* / Larisa Harea; coord.: Demir Dragnev; cons. șt.: Nina Volontir. – Chișinău: Civitas. – 2006, p. 72, ISBN: 978-9975-80-002-0.

448. *Geografia continentelor și oceanelor: Caietul elevului: cl. a 7-a* / Larisa Harea; coord.: Demir Dragnev; cons. șt.: Nina Volontir. – Chișinău: Civitas. – 2006, p. 67 [1], ISBN: 9975-912-53-2.

2007

449. *Prezențe basarabene în spiritualitatea românească (secolul al XIX-lea – prima jumătate a sec. al XX-lea): [personalități notorii]. Dicționar enciclopedic* / Gheorghe Bobână, Lidia Troianowski; coord. șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 359 [1], ISBN 978-9975-928-95-3.

Recenzii:

Constantinov, Valentin. *Prezențe basarabene în spiritualitatea românească // Revista Română (Iași)*. – 2008. – Nr. 2 (52), p. 45.

450. *Din istoria sudului Basarabiei (în contextul istoriei românilor):* Materiale didactice pentru școala de cultură generală / Ion Chirtoagă [et al.]; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 148, ISBN: 978-9975-80-100-3.

Recenzii:

Amărieuței, Mihail Cristian. *O istorie a sudului Basarabiei* // *Revista Română* (Iași). – 2008. – Nr. 1 (51), p. 52.

451. *O istorie a regiunii transnistrene: din cele mai vechi timpuri pînă în prezent:* Compendiu / Ion Chirtoagă, Ion Jarcuțchi, Elena Negru [et al.]; coord.: Demir Dragnev; red.: Larisa Svetlicinai. – Chișinău: Civitas. – 2007, p. 519, ISBN: 978-9975-80-101-0.

Referințe:

Baidaus, Eduard. *Relațiile româno-ucrainene în istoria Ucrainei-Rusiei. Considerente istoriografice (II)* // *Revista istorică*. – 2010. – Nr. 3-4. – Vol. XXI, p. 351.

Șișcanu, Ion. *Aspecte ale moldovenismului românofob în spațiul românesc* // *200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Țarist: consecințele raptului teritorial pentru românii basarabeni: Materialele Simpoz. șt. intern. 12-13 mai 2012*. – Cahul: Univ. „B. P. Hasdeu” – 2012, p. 10.

Țăranu, Anatol. *Unele considerente privind istoria conflictului secesionist de la Nistru* // *Akademios: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2012. – Nr. 2 (25), p. 57, 58.

452. *Edificarea statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural, istoric și spiritual al Moldovei în context internațional.* Materialele conferinței științifice anuale a tinerilor cercetători (Chișinău, 29 mart. 2007); Col. red.: Alexandru Burian, Andrei Eșanu, Demir Dragnev [et al.]. – Chișinău: CEP USM. – 2007, p. 272, ISBN: 978-9975-70-404-5.
453. *Istorie universală: Epoca modernă: manual pentru clasa a 11-a de liceu* / Ion Varta, Tatiana Varta; coord. șt.: Demir Dragnev; Min. Învăț. al Rep. Moldova. – Chișinău: Gazeta. – 2007, p. 168, ISBN: 978-9975-9735-7-1.

2008

454. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. al XVIII-lea. 1787–1800:* [Cărți domnești și zapise] / Larisa Svetlicinai, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev, Valentin Constantinov.

– Chișinău: CEP USM. – 2008, p. 512, ISBN: 978-9975-70-749-7. - (Colecția „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. XI)

455. *Frontierele spațiului românesc în context european: Programul Simpozionului internațional (Oradea-Chișinău, 8-11 mai 2008)*, Ediția I-a / Com. șt.: Ioan Aurel Pop, Ion Eremia, ... Demir Dragnev [et al.] – Oradea, 2008, p. 16.
456. *Țara Moldovei în contextul civilizației europene: In honorem Gheorghe Gonța. Materialele Simpoz. Internațional (Chișinău, noiembrie 2008)*; col. red.: Demir Dragnev (red.-șef), Nicolae Chicuş, Pavel Parasca [et al.]. – Chișinău: Cartdidact. – 2008, p. 768, ISBN: 978-9975-940-73-3.

Referințe:

Enciu, Nicolae. *Cu privire la dimensiunea demografică a științei istorice // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă.* – 2014. – Nr. 2 (33), p.118.

2010

457. *Sângerei: istorie și actualitate / Vitalie Ciobanu, Sergiu Munteanu*; coord. șt.: Demir Dragnev; imagini și cop.: Vitalie Iovu, Eduard Bâzgu; Asoc. de Istorie Militară din Rep. Moldova. – Chișinău: „Bons Offices” S.R.L. – 2010, p. 232, ISBN: 978-9975-80-415-8.
458. Ciobanu, Vitalie. *Militarii basarabeni (1917–1918): Studiu și documente / Vitalie N. Ciobanu*; contrib. docum. la realiz. stud.: Sergiu Munteanu [et al.]; red.: V. Rusu, E. Ohladciuc; cons. șt.: Demir Dragnev, Constantin Manolache; Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Muzeul Armatei Naționale, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate. – Chișinău: „Bons Offices”. – 2010, p. 240, ISBN: 978-9975-80-330-4.
459. *Istorie. Epoca antică și medievală: manual pentru clasa a 10-a / E. Dragnev, V. Pîslariuc, Gh. Postică [et al.]*; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2010, p. 276, ISBN: 978-9975-912-38-9.

2011

460. Ciobanu, Vitalie N. *Organizarea instituției militare a Republicii Moldova, (1990–2011) / Vitalie N. Ciobanu*; red.: Ludmila Lupașcu, Natalia Codreanu; cons. șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: „Bons Offices” S.R.L. – 2011, p. 320, ISBN: 978-9975-80-506-3.
461. *Consolidarea și dezvoltarea statului de drept în contextul integrării europene. Vol. 1. Secția Istorie: Materialele Conf. șt. int. anuale a*

tinerilor cercetători. Ed. a 5-a (31 martie 2011) / red.-șef.: Gheorghe Cojocaru; col. red.: Andrei Eșanu, Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi. – Chișinău : Inst. de Istorie, Stat și Drept. – 2011, p. 147, ISBN: 978-9975-4078-4-7.

462. *Istorie: Epoca contemporană. Istoria universală și a românilor : clasa a XII-a*. Ed. a 2-a / N. Enciu, T. Mistreanu, T. Nagnibeda-Tverdohleb; coord. șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2011, p. 358, ISBN: 978-9975-912-39-6.
463. *Concepția „Enciclopediei Moldovei”*: [în 10 volume] / Constantin Manolache, Didina Țăruș, Ion Xenofontov; red. șt.: Demir Dragnev; resp. De ediție: A. Hanganu, Ion Jarcuțchi. – Chișinău: Inst. de Studii Enciclopedice. – 2011, p. 128, ISBN: 978-9975-9520-6-4.
464. *Hărți de contur la Istorie. Epoca modernă*: (sec. al XVIII-lea – mijlocul sec. al XIX-lea): Clasa a 7-a: Caiet de lucru al elevului: Partea I / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2011, p. 24 [2], ISBN: 978-9975-936-10-1.

2012

465. *Anuarul Institutului de Istorie, Stat și Drept*: Materialele sesiunii științifice anuale, 16 dec. 2011 / col. red.: Gheorghe Cojocaru (coord.), Demir Dragnev, Nicolae Enciu, Ion Jarcuțchi, Gheorghe Negru. – Chișinău: Lexon-Prim. – 2012, p. 299, ISBN: 978-9975-4078-6-1.
466. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul secolului al XIX-lea. 1801-1806: [Cărți domnești și zapise]* / Larisa Svetlicinâi, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov ; coord.: Demir Dragnev; red. șt.: Valentin Constantinov; ref.: Irina Condrea, Sergiu Bacalov, Vladimir Mischevca. – Ch.: [S. n.]. – 2012, p. 528, ISBN 978-9975-66-300-7. – (Colecția „Moldova în epoca feudalismului”, Vol. XII).
467. *Istorie: Materiale pentru examenele de absolvire a gimnaziului: clasa a IX-a* / sel.: Igor Cașu [et al.]; coord. ed.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2012, p. 142, ISBN: 978-9975-4302-3-4.
468. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca antică*: Clasa a 5-a: Caietul elevului / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 32, ISBN: 978-9975-4302-6-5.
469. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca medievală*: Clasa a 6-a: Caietul elevului / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 34, ISBN: 978-9975-4302-7-2.

470. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca modernă: Clasa a 7-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas (Tipogr. „Arva-Color”). – 2012, p. 32, ISBN: 978-9975-4302-8-9.
471. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca modernă: Clasa a 8-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas (Tipogr. „Arva-Color”). – 2012, p. 32, ISBN: 978-9975-4302-9-6.
472. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca contemporană: Clasa a 9-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas (Tipogr. „Arva-Color”). – 2012, p. 32, ISBN: 978-9975-4403-0-1.
473. *История: Пособие для сдачи экзаменов за гимназический курс* / Д. Драгнев, Г. Бостан, И. Чобану и др.; науч. коорд.: Д. Драгнев; пер.: Т. Демченко. – Chișinău: Civitas. – 2012, p. 142, ISBN: 978-9975-4302-4-1.

2013

474. *Anuarul Institutului de Istorie, Stat și Drept: Materialele sesiunii științifice anuale, 27 dec. 2012* / col. red.: Gheorghe Cojocaru (coord.), Demir Dragnev, Nicolae Enciu, Ion Jarcuțchi, Gheorghe Negru. – Chișinău: Tehnica-Info. – 2013, p. 341, ISBN: 978-9975-4387-2-8.
475. Cerga, Alexandru. *Bisericile Basarabiei: Dicționar enciclopedic*. Vol. 1 / Alexandru Cerga; cons.-ref.: Demir Dragnev [et al.]. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 413, ISBN: 978-9975-4499-5-3.
476. *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova: Studii enciclopedice* / Andrei Eșanu, Mihai Adauge, Alexei Agachi [et al.]; Red. șt.: A. Eșanu, Demir Dragnev [et al.]. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2013, p. 799, ISBN: 978-9975-4389-2-6.
477. *Istoria românilor și universală. Materiale pentru examenele de absolvire a gimnaziului* / Tatiana Mistreanu [et al.]; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: CIVITAS. – 2013, p. 160, ISBN: 978-9975-4443-1-6.
478. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca antică: Clasa a 5-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 32, ISBN: 978-9975-4443-2-3.
479. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca medievală: Clasa a 6-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 34, ISBN: 978-9975-4443-9-2.

480. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca modernă: Clasa a 7-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 32, ISBN: 978-9975-4499-1-5.
481. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca modernă: Clasa a 8-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 32, ISBN: 978-9975-4499-0-8.
482. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca contemporană: Clasa a 9-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 32, ISBN: 978-9975-4499-2-2.
483. *Hărți de contur la Istorie. Epoca străveche și cea antică: Clasa a 5-a: Caiet de lucru al elevului* [Ed. a 2-a] / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 23, [3], ISBN: 978-9975-4443-6-1.
484. *Hărți de contur la Istorie. Epoca medievală: Clasa a 6-a: Caiet de lucru al elevului* / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014, p. 23, [3], ISBN : 978-9975-4443-7-8.
485. *Hărți de contur la Istorie. Epoca modernă: (sec. al XVIII-lea – mijlocul sec. al XIX-lea): Clasa a 7-a: Caiet de lucru al elevului* / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014, p. 23, [3], ISBN: 978-9975-4443-8-5.
486. *Hărți de contur la Istoria românilor și universală. Epoca modernă: (mijlocul sec. al XIX-lea – 1918): Clasa a 8-a / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014, p. 24, [2], ISBN: 978-9975-4499-3-9.*
487. *Hărți de contur la Istoria românilor și universală. Epoca contemporană. [Material cartografic]: Clasa a 9-a / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2013, p. 24, ISBN: 978-9975-4443-0-9.*
488. *История румын и всеобщая история: Пособие для сдачи экзаменов за гимназический курс* / сост.: Татьяна Мистрянэ, Тамара Демченко; науч. коорд.: Демир Драгнев. – Кишинев: Civitas. – 2013, с. 160, ISBN: 978-9975-936-19-4.

2014

489. *Istoria românilor și universală: Ghid de pregătire pentru examenul de bacalaureat* / Corina Lungu, Tatiana Mistreanu, Silvia Scutaru; coord., ed.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014, p. 192, ISBN: 978-9975-912-48-8.

490. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca antică*: Clasa a 5-a: Caietul elevului / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 32 p. – ISBN: 978-9975-936-13-2.
491. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca medievală*: Clasa a 6-a: Caietul elevului / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 36 p. – ISBN: 978-9975-936-21-7.
492. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca modernă*: Clasa a 7-a: Caietul elevului / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 32 p. – ISBN: 978-9975-936-25-5.
493. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca modernă*: Clasa a 8-a: Caietul elevului / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 32 p. – ISBN: 978-9975-936-36-1.
494. *Hărți de contur la Istorie. Epoca străveche și cea antică*: Clasa a 5-a: Caiet de lucru al elevului / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 23 p. – ISBN: 978-9975-912-55-6.
495. *Hărți de contur la Istorie. Epoca medievală*: Clasa a 6-a: Caiet de lucru al elevului / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 23 p. – ISBN: 978-9975-912-56-3.
496. *Hărți de contur la Istorie. Epoca modernă*: (sec. al XVIII-lea – mijlocul sec. al XIX-lea): Clasa a 7-a: Caiet de lucru al elevului / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 23 p. – ISBN: 978-9975-912-57-0.
497. *Hărți de contur la Istoria românilor și universală. Epoca modernă*: (mijlocul sec. al XIX-lea – 1918): Clasa a 8-a / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 24 p. – ISBN: 978-9975-912-58-7.
498. *Hărți de contur la Istoria românilor și universală. Epoca contemporană*. Clasa a 9-a. / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2014. – 24 p. – ISBN: 978-9975-912-59-4.

2015

499. *Sângerei: istorie și actualitate*. Ed. a 2-a / Vitalie Ciobanu, Sergiu Munteanu; coord. șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: S.n. (Tipogr. „Bons Offices” S.R.L.) – 2015. – 231 p. – ISBN: 978-9975-80-969-6.
500. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc: 1806–1812*. Vol. I (noiembrie 1806 - iulie 1808) / Coord. ed.:

- Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai. – Chișinău: Editura „Tehnica-Info”. – 2015. – 450 p. – ISBN: 978-9975-63-385-7.
501. Duca, Gheorghe. *Managementul academic* / Gheorghe Duca, Ion Petrescu; cons. șt.: Ion Ababii, ... Demir Dragnev [et al.]; resp. de ed.: Constantin Manolache; bibliogr.: L. Zasavițchi, J. Nicolaeva; Coord.: Ion Xenofontov. – Chișinău: Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Institut). – 2015. – 680 p. – ISBN: 978-9975-3073-7-6.
 502. *Istoria românilor și universală: Epoca contemporană*. Manual pentru clasa a XII-a / N. Enciu, T. Mistreanu; Coord: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 144 p. – ISBN: 978-9975-936-68-2.
 503. Jarcuțchi, Ion. *Pacea de la București: (Din istoria diplomatică a încheierii tratatului de pace ruso-turc de la 16 (28) mai 1812)*. Ed. a 2-a, revăz. și ad. / Ion Jarcuțchi, Vladimir Mischevca; red. și ref. șt.: Demir Dragnev, Valentin Constantinov; Institutul de Ist. al Acad. de Științe a Moldovei – Chișinău: CEP USM. – 2015. – 421 p. – ISBN: 978-9975-71-695-6.
 504. *Istoria românilor și universală: Ghid de pregătire pentru examenul de bacalaureat, sesiunea 2015* / Corina Lungu, Tatiana Mistreanu, Silvia Scutaru; coord. șt.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 192 p. – ISBN: 978-9975-936-39-2.
 505. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca antică: Clasa a 5-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 32 p. – ISBN: 978-9975-936-65-1.
 506. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca medievală: Clasa a 6-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 34 p. – ISBN: 978-9975-936-57-6.
 507. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca modernă: Clasa a 7-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 32 p. – ISBN: 978-9975-936-55-2.
 508. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca modernă: Clasa a 8-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 32 p. – ISBN: 978-9975-936-63-7.
 509. *Teste de evaluare la Istoria românilor și universală. Epoca contemporană: Clasa a 9-a: Caietul elevului* / Tatiana Mistreanu; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 32 p. – ISBN: 978-9975-936-62-0.
 510. *Hărți de contur la Istorie. Epoca străveche și cea antică: Clasa a 5-a* / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 24 p. – ISBN: 978-9975-936-40-8.

511. *Hărți de contur la Istorie. Epoca medievală*: Clasa a 6-a / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 24 p. – ISBN: 978-9975-936-42-2.
512. *Hărți de contur la Istorie. Epoca modernă*: (sec. al XVIII-lea – mijlocul sec. al XIX-lea): Clasa a 7-a / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – 24 p. – ISBN: 978-9975-936-44-6.
513. *Hărți de contur la Istoria românilor și universală. Epoca modernă*: (mijlocul sec. al XIX-lea – 1918): Clasa a 8-a / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – p. 24 – ISBN: 978-9975-936-45-3.
514. *Hărți de contur la Istoria românilor și universală. Epoca contemporană*: Clasa a 9-a / Viorica Negrei, Ion Negrei; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2015. – p. 24 – ISBN: 978-9975-936-49-1.

2016

515. *Istoria românilor și universală*: Ghid pentru examenele de absolvire a gimnaziului / Nina Dicusar, Svetlana Pavoloi, Elena Cojocari; coord. șt. al ed.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas. – 2016. – 136 p. – ISBN: 978-9975-936-69-9.
516. *Republica Moldova. Enciclopedie* (Ediție specială consacrată aniversării a 25 de ani de la Declarația de independență a Republicii Moldova) / Col. de red.: Gh. Duca (președ.) [et al.]; resp. de compart. „Istoria”: Demir Dragnev; consultanți: V. Bahnaru, Gr. Belostecinic, ... D. Dragnev [et al.]; Acad. de Științe a Moldovei; Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut). – Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală, Secția Editorial-Poligrafică. – 2016. – p. 800

2017

517. *Enciclopedia Moldovei*: [în vol.] / Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală “A. Lupan” (Inst.) ; col. șt.-red.: Gh. Duca ... D. Dragnev [et al.]. – Chișinău : Biblioteca Științifică Centrală “A. Lupan” (Institut), 2017 (F.E.-P. “Tipografia Centrală”) – . – ISBN 978-9975-9526-8-2. [Vol.] 1 : A – Basarabia. – 2017. – p.792– ISBN 978-9975-9526-9-9.
518. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei și perioada războiului ruso-turc (iulie 1809–14 aprilie 1810)/ Coord.: Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai. București-Brăila: Ed. Academiei României; Ed. Istroa, 2019, p. 911. ISBN 978-973-27-2875-8. ISBN 978-606-654-251-1.

519. *Populația Țării Moldovei la începutul secolului al XIX-lea. Izvoare fiscale și statistici din anul 1802*. Vol. 1. Ed.: Tudor Ciobanu, Teodor Candu, Eugen Cernenchi. Cons. șt.: Demir Dagnev. Chișinău: Lexon-Prim, 2019, 421 p. ISBN 978-9975-135-90-8.

2023

520. Prisac Lidia, Xenofontov Ion Valer. *Istoria contemporană* : (universală și a românilor) : dicționar enciclopedic /editor: Constantin Manolache; redactor științific: Demir Dagnev ; consultant științific: Ion Coropcean ; referenți științifici: Anatol Petrencu [et al.] ; Mini sterul Educației și Cercetării, Universitatea de Stat din Moldova, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”. – Chișinău : Editura USM, 2023 (Blitz Poligraf). – 607 p. Bibliogr.: p. 605-606. – Apărută cu contribuția financiară a Ministerului Culturii. – [300] ex. ISBN 978-9975-62-620-0.

ARTICOLE DE POPULARIZARE A ȘTIINȚEI, NOTE PUBLICISTICE, OPINII DESPRE PERSONALITĂȚI ALE ISTORIOGRAFIEI CONTEMPORANE

1957

521. *В гостях у украинских друзей* [Киев, Совет Студенческой Научной Организации (СНО)] / Демир Драгнев // Ежедельник Кишин. Университета. – 1957. - № 15 (228). – 1 мая. – с. 3.

1959

522. Dmitriev, Pavel. „Chișinău” sau „Chișla Nouă”? *Din trecutul Moldovei* / P. Dmitriev, Damir Dagnev // Cultura Moldovei. – 1959. – Nr. 50. – 21 iunie. - (cu car. chirilice).

1966

523. *Calendar de masă 1967* / Alcăt.: Demir Dagnev [et al.]; Coleg. red.: S. Afteniuc [et al.]. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1966. – p. 192 – (cu car. chirilice).

Din cuprins:

Demir Dagnev. *Atamanul codrilor [Teodor Tobultoc]* / Demir Dagnev // *Calendar 1967*. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1966. – p. 104-105. - [Cu car. chirilice].

Demir Dragnev. *Cronicarul Ion Neculce* / Demir Dragnev // Calendar 1967. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1966. – p. 38. - [Cu car. chirilice].

Demir Dragnev. *La izvoarele cugetării libere* (250 de ani de la apariția cărții lui D. Cantemir „Sistemele religiei mahomedane”) / Demir Dragnev // Calendar 1967. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1966. – p. 187. - [Cu car. chirilice].

Demir Dragnev. *Prima tipografie din Moldova [înființată în 1641]* / Demir Dragnev // Calendar 1967. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1966. – p.22. - [Cu car. chirilice].

Demir Dragnev. *Răscoala lui Ioan Vodă cel Cumplit [a. 1574]* / Demir Dragnev // Calendar 1967. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1966. – p.58-59. - [Cu car. chirilice].

Demir Dragnev. *315 ani de la alianța moldo-ucraineană* / Demir Dragnev // Calendar 1967. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1966. – p. 58-59. - [Cu car. chirilice].

Recenzii:

Madan, Ion. *Calendar moldovenesc // Bucovina sovietică*. – 1966. – 24 dec. – p. 4.

Referințe:

Bibliografie: Ștefan cel Mare și Sfânt (1504–2004) / Cuv. de argumentare: Ștefan S. Gorovei. – Suceava: Mușatinii. – 2004. – p. 98.

1967

524. *Cronicarul Miron Costin [1633-1691]* / Demir Dragnev // Calendar 1968. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1967. – p. 210-211. – [Cu car. chirilice].

525. *Dimitrie Cantemir [1673-1723]* / Demir Dragnev // Calendar 1968. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1967. – p. 193. - [Cu car. chirilice].

1968

526. *Calendar 1969* / Alcăt.: Demir Dragnev [et al.]; coleg. red.: S. Afteniuc [et al.]. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1968. – p. 224.

Referințe:

Eșanu, Andrei. *Chișinău: file de istorie*. – Chișinău: Ed. Museum. – 1998. – p. 40.

Din cuprins:

Denumirile suburbiilor Chișinăului / Demir Dragnev // *Calendar* 1969. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1968. – p. 177-178. - [Cu car. chirilice].

Referințe:

Eșanu, Andrei. *Chișinău: file de istorie*. – Chișinău: Ed. Museum. – 1998. – p.40.

Eșanu, Andrei. *Epoca lui Ștefan cel Mare: oameni, destine, fapte* / A. Eșanu, V. Eșanu. – București: Ed. Inst. Cultural Român. – 2004. – p. 176.

Demir Dragnev. *Unul din fondatorii literaturii vechi moldovenești [Dosoftei]* / Demir Dragnev // *Calendar* 1969. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1968. – p. 191-197. - [Cu car. chirilice].

1969

527. *Hușiți în Moldova* / Demir Dragnev // *Calendar* 1970. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1969. – p. 106-107. – [Cu car. chirilice].

528. *Prima școală superioară din Moldova (330 de ani de la organizare)* / Demir Dragnev // *Calendar* 1970. – Chișinău: Cartea Moldovenească. – 1969. – p. 187. - [Cu car. chirilice].

1981

529. *270 de ani de la încheierea tratatului de la Luț* / Demir Dragnev // *Literatura și Artă*. – 1981. – Nr. 15. – p. 2. - [Cu car. chirilice].

1984

530. *Școala raportată la cerințele timpului* / D. Dragnev, V. Ciburciu // *Învățământul public*. – 1984. – 9 mai. - [Cu car. chirilice].

531. *Институт Истории им. Я.С. Гросула* / сост.: Д. Драгнев; отв. ред. В.И. Царанов; Академия наук МССР. – Chișinău: Știința. – 1984. – с. 24.

1987

532. *Зубку-Кодряну Николай Петрович (1850–1878)* / Д. Драгнев // *Борцы за счастье народное: Сб. докум. очерков* / под ред.: Д.Е. Шемякова. – Кишинев: Картя Молдовеняскэ. – 1987. – с. 46-49.

1992

533. *Cercetător laborios al istoriei naționale: [Andrei Eșanu, savant istoric, candidat la titlul de membru corespondent al A.Ș.M.]* / Demir Dragnev, Gheorghe Rusnac // *Făclia*. – 1992. – 18 dec. (nr. 48). – p. 4.

1994

534. *Dimitrie Cantemir și epoca sa* [Conferința științifică a studenților] / Demir Dragnev // *Revista de istorie a Moldovei*. – 1994. – Nr. 1(17). – p. 78-79.

Referințe:

Eșanu, Andrei. *Neamul Cantemireștilor: Bibliografie*. – Chișinău, 2011. – p. 374.

1998

535. *Lupta de eliberare de sub dominația otomană în Țara Moldovei (sec. al XVI-lea – începutul sec. al XVIII-lea)* / Demir Dragnev; Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Institutul de Istorie al A.Ș.M.; col. red.: V. Gaiciuc, ... – Chișinău: Centrul Edit. al MA al R.M. – 1998. – p. 24.

Referințe:

Ghedrovici, Vera. *Calendar național ...* – Chișinău: BNRM. – 2006. – p. 237.

536. *Republica Moldova: Album* / Coord. gen.: Nicolae Cernomaz, Ion Pasesnic; Aut. text.: Vladimir Axionov, ... Demir Dragnev [et al.]. – Chișinău: Litera. – 1998. – 144 p. – ISBN: 9975-74-166-5.
537. *Repere istorice* / Demir Dragnev // *Republica Moldova* [Album]. – Chișinău: Litera. – 1998. – p. 38-50.
538. *Trebuie să colaborăm cu Armata Națională* / Demir Dragnev // *Oastea Moldovei*. – 1998. – Nr. 23 (215). – p. 2.

1999

539. Berejan, Silviu. *Legea nu-i lege... pentru cei cu pâinea și cuțitul* / Silviu Berejan, Demir Dragnev, Nicolae Corlăteanu [et al.] // *Momentul*. – 1999. – 26 oct. – P. 2; *Săptămîna*. – 1999. – 29 oct. – p. 14-15.

2001

540. *Pragul Academiei este trecut mai des de domnișoare* / Demir Dragnev // *Timpul*. – 2001. – 10 oct. – p. 9.

2002

541. *Lucheria Repida – unul dintre fondatorii cercetărilor științifice la istoria contemporană a Moldovei* / Demir Dragnev // *Materialele Conferinței științifice din 22 mai 2002 consacrată aniversării a 80 de ani din ziua nașterii Lucheriei Evstafie Repida savant și om de stat*. – Chișinău: CE USM. – 2002. – p. 51-53.

2004

542. *Anul „Ștefan cel Mare și Sfânt”* / Demir Dragnev // *Forul European pentru istorie și cultură „Lumea”*. – 2004. – Nr. 8. – 31 dec.
543. *Ștefan cel Mare între omagiere și interpretare* (Ancheta „Contrafort”) / Demir Dragnev // *Contrafort*. – 2004. – Nr. 3-4 (113-114). – p. 18-19.

2008

544. *Cercetător și îndrumător* [despre profesorul universitar, dr. hab. Gheorghe Gonța] / Demir Dragnev // *Țara Moldovei în contextul civilizației europene. In honorem Gheorghe Gonța*. – Chișinău: Cartdidact. – 2008. – p. 15.

2010

545. *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice” asupra istoriei noastre naționale* / Demir Dragnev, Pavel Parasca // *Destin românesc*: ser. nouă. – 2010. – Nr. 2 (66). – p. 40-55.
546. *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice” asupra istoriei noastre naționale* (Partea a 2-a) / Demir Dragnev, Pavel Parasca // *Destin românesc*: Revistă de istorie și cultură. – 2010. – Nr. 3-4 (67-68). – p. 156-170.

Referințe:

Bibliografia istorică a României (2009–2010). Vol. XIII / Academia Română; coord.gen.: Nicolae Edroiu. – București: Ed. Academiei Române. – 2011. – p.754.

2011

547. *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice” asupra istoriei noastre naționale* / Demir Dragnev, Pavel Parasca // *Fără termen de prescripție. Aspecte ale investigării crimelor comunismului în Europa*. – Chișinău: Cartier. – 2011. – p. 676-717.

Referințe:

Musteață, Sergiu. *Cariera de istoric în R.S.S. Moldovenească* // *Studii de arheologie și istorie în onoarea profesorului Gheorghe Postică*. – Chișinău: ULIM. – 2014. – p. 424, 428.

Corghenci, Ludmila. *Descriptio patrimonium*. – Ch.: ULIM. – 2013. – p. 129.

548. *O figură emblematică a vieții științifice și social-politice din Republica Moldova*: [Anatol Țăranu – 60] / Semnat: Colegii de la Institutul

de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei [Demir Dragnev] // *Timpul*. – 2011. – 19 oct. – p. 7.

2012

549. *Prin muncă și tenacitate spre lumina adevărului științific* (Anton Moraru la 75 de ani) / Demir Dragnev // *Savantul și profesorul Anton Moraru: Biobibliografie*. – Chișinău: Labirint. – 2012. – p. 6-12.
550. *Savant și pedagog de referință [doctorul habilitat în istorie Mihail Muntean – 90 de ani de la naștere]* / Demir Dragnev, Teo-Teodor Marșalcovschi // *Lit. și arta*. – 2012. – 20 sept. – p. 7.

2013

551. *Academicianul Andrei Eșanu la 65 de ani* / Demir Dragnev // *Academicianul Andrei Eșanu: Biobibliografie*. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2013. – p. 11-21.
552. *Jubileul discipolului meu* / Demir Dragnev // *Istoricul Vladimir Mischevca la 50 de ani: Biobibliografie*. – Chișinău: Tipogr. „Elan Poligraf”. – 2013. – p. 9-10.
553. *Valentin Zelenciuc – o remarcabilă personalitate a științei etnografice din Republica Moldova* / Demir Dragnev, Z. Șofransky, T. Nesterov, O. Лукьянец, E. Квилинкова // *Revistă de Etnologie și Culturologie*. – 2013. – Nr. 13-14. – p. 7-11.
554. *Mihail Muntean – savant și pedagog de referință : (Mihail Muntean – 90 de ani de la naștere)* / Demir Dragnev, Teo-Teodor Marșalcovschi // *Pedagogi români de excepție (din Basarabia interbelică și postbelică)*. Vol. 1. – Chișinău. – 2013. – p. 240-244.

2014

555. *Profesorul Ioan Caprosu, octogenar [cercetător în domeniul istoriei medievale a românilor (Iași, România)]* / Demir Dragnev, Valentin Constantinov // *Literatura și arta*. – 2014. – 28 aug. – p. 12.
556. *O vocație onorată: Academicianul Alexandru Roșca* / Demir Dragnev // *Academician Alexandru Roșca: Biobibliografie* / Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Studii Enciclopedice, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan”. – Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice. – 2014. – p. 26-27.

2015

557. *Eugen Russev – omul și savantul în contextul epocii sale (100 de ani de la naștere)* / Demir Dragnev, Ion Xenofontov // *Lit. și Arta*. – 2015.

– 24 dec. – P. 7; *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2015. – Nr. 4 (104). – p. 5-11.

558. *Istoricul Ion Chirtoagă la 70 de ani* / Demir Dragnev // *Destin românesc*. – 2015. – Nr.1 (91). – p. 139-144.

2016

559. *Alexandru V. Boldur – profund cercetător al Basarabiei românești* / Demir Dragnev // *Destin românesc*. – 2016. – Nr. 2 (95). – p. 107-115.
560. *Republica Moldova: Date generale* / Demir Dragnev, Constantin Manolache, Ion Xenofontov // [Resursă electronică]. – Portalul „25 de ani de la proclamarea independenței Republicii Moldova”. – URL: <http://moldova25.md/date-generale/>
561. *Republica Moldova: Istorie* / Demir Dragnev, Constantin Manolache, Ion Xenofontov // [Resursă electronică]. – Portalul „25 de ani de la proclamarea independenței Republicii Moldova”. – URL la: <http://moldova25.md/istorie/>
562. *Republica Moldova: Știință* / Demir Dragnev, Constantin Manolache, Ion Xenofontov // [Resursă electronică]. – Portalul „25 de ani de la proclamarea independenței Republicii Moldova”. – URL: <http://moldova25.md/stiinta/>

DECLARAȚII

1997

563. *Memoriu* [adresat Președintelui R.M. Petru Lucinschi, ministrului înv., Iacob Popovici, Președ. CSA, Boris Melnic, referitor la predarea istoriei naționale] / Demir Dragnev, A. Eșanu, I. Șişcanu, ... // *Țara*. – 1997. – 9 mai; Lit. și arta. – 1997. – 15 mai. – p. 2.

2001

564. *Decizia Consiliului științific al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei cu privire la predarea și cercetarea istoriei românilor în sistemul de învățământ și cel academic din Republica Moldova* / Demir Dragnev, Gheorghe Nicolaev // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2001. – Nr. 1-4. – p. 152-154.
565. *Întru apărarea demnității naționale, pentru stoparea românofobiei și a campaniei de denigrare a istoriei românilor: Apelul Congresului*

Istoricilor din Republica Moldova (adoptat la 1 iulie 2001) / A. Eșanu, A. Petrencu, ... Demir Dragnev [et al.] // *Limba română*. – 2001. – Nr. 4-8. – p. 234-236.

2002

566. *Comisia Națională pentru elaborarea concepției studierii istoriei în Republica Moldova. Declarație: [a membrilor Comisiei] / Demir Dragnev, Ion Niculiță, Nicolae Chicuș [et al.] // Lit. și arta. – 2002. – 19 sept. – p. 2.*

2003

567. *Decizia Consiliului științific al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei cu privire la predarea și cercetarea istoriei românilor în sistemul de învățământ și cel academic din Republica Moldova / Demir Dragnev, Gheorghe Nicolaev // Literatura și arta. – 2002. – 4 apr. – p. 1, 2.*

2010

568. *Aviz cu privire la semnificația datei de 28 iunie 1940: [Avizul Comisiei de experți a Acad. de Științe a Moldovei: Andrei Eșanu, Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi ș.a.] // Flux European: ed. de vineri. – 2010. – 9 iul. – p. 6.*
569. *Avizul savanților „Cu privire la semnificația datei de 28 iunie 1940” [a Comis. de experți a Acad. de Științe a Moldovei: Andrei Eșanu, Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi ș.a.] // Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă. – 2010. – Nr. 3 (18). – p.3-5.*
570. *Cu privire la semnificația datei de 28 iunie 1940 / Comisia de experți în istorie: Andrei Eșanu, Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi [et al.] // Limba Română. – 2010. – Nr.7/8. – p.25-29; Akademos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă. – 2010. – Nr. 3. – p. 3-5.*

2011

571. *Cu privire la semnificația datei de 28 iunie 1940: [Avizul Comisiei de experți a Acad. de Științe a Moldovei: Andrei Eșanu, Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, ...] // Buzatu, Gh. Paradigme ale tragediei Basarabiei. – Bacău. – 2011. – p. 232-239.*
572. *Declarația grupului de inițiativă „Mișcarea civică Anul 1812” (privind împlinirea a 200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus, 15 mai 2011) / A. Moșanu, A. Eșanu, C. Tănase, Demir Dragnev [et al.] // Lit. și arta. – 2011. – 19 mai. – p. 1-2; Timpul de dimineață. –*

2011. – 16 mai. – P. 14; *Natura*. – 2011. – Nr. 5 (Mai). – P. 7; *Destin Românesc: Revistă de istorie și cultură*. – 2011. – Nr. 2. – p. 14-15.

2012

573. *Declarația grupului de inițiativă „Anul 1812”*: (despre crearea grupului de inițiativă, 15 mai 2011) / A. Moșanu, A. Eșanu, C. Tănase, D. Dragnev [et al.] // *Timpul de dimineață*. – 2012. – 20 mai. – p. 6.
574. *Declarația Grupului de Inițiativă „Anul 1812”*: [privind împlinirea a 200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus] / A. Moșanu, A. Eșanu, C. Tănase, D. Dragnev [et al.] // *Timpul de dimineață*. – 2012. – 16 mai. – P. 14; 20 mai. – P. 6; 27 mai. – p. 5.

2013

575. *Declarația Asociației Istoricilor cu privire la decizia Ministrului Educației de a exclude examenul la Istoria românilor și universală din grila examenelor de absolvire pentru treapta gimnazială*: [14 noiem. 2013] / Alexandru Moșanu, Andrei Eșanu, Demir Dragnev [et al.] // *Lit. și arta*. – 2013. – 28 noiem. – p. 8.

2015

576. *Declarația grupului de inițiativă „Mișcarea civică Anul 1812”* (15 mai 2011) / A. Moșanu, A. Eșanu, C. Tănase, D. Dragnev [et al.] // *Timpul*: Ediția de vineri. – 2015. – 16 mai. – p. 1.

PARTICIPĂRI CU REFERATE ȘI LUĂRI DE CUVÂNT LA CONFERINȚE, SIMPOZIOANE, CONGRESE (Selectiv)

1955

577. Четвертая городская научная конференция, (Кишинэу, 17 ноября 1955 г.). Министерство высшего образования СССР, Организационный Комитет по смотру студенческих научных работ высших заведений г. Кишинева. – Демир Драгнев. *Общественный строй молдавской сельской общины в XV веке*.

1958

578. Первая Научная Конф. молодых ученых Молдавской ССР, (Кишинэу, 28-30 октября 1958 г.). – Д.М. Драгнев. *Украинские летописи о молдавско-украинских отношениях середины XVII века*.

579. Научная сессия Инст. истории молдавского филиала АН СССР, (Кишинэу, 27-29 ноября 1958 г.). – П.Г. Дмитриев, Д.М. Драгнев, П.В. Советов. *Новые документы по истории феодальной Молдавии.*

1960

580. Вторая Научная Конф. молодых ученых Молдавской ССР, (Кишинэу, 14-16 ноября 1960 г.). – П.Г. Дмитриев, Д.М. Драгнев. *К вопросу о происхождении названия города Кишинев и первых упоминаниях о нём.*

1961

581. Четвертый Межреспубликанский Симпозиум по аграрной истории Восточной Европы, (Рига, 6-11 сент. 1961 г.). – Д.М. Драгнев. *К вопросу об уложении К.Маврокордата и изменении правового положения молдавских крестьян в середине XVIII в.*

1962

582. Пятая сессия Межреспубликанского Симпозиума по аграрной истории Восточной Европы, (Минск, 20-25 сент. 1962 г.). – Д.М. Драгнев. *О доле (резешском) землевладении в Молдавии XVII–XVIII вв.*

1964

583. Седьмая сессия Всесоюзного Симпозиума по аграрной истории Восточной Европы, (Кишинёв, 16-21 октября 1964 г.). – Д.М. Драгнев. *К истории социальной и национально-освободительной борьбы молдавских крестьян в конце XVII – середине XVIII в.*
584. Четвёртая Конференция Молодых Учёных Молдавской ССР, (Кишинэу, сентябрь 1964 г.). – Д.М. Драгнев. *Об установлении турецко-фанариотского режима в Молдавии в первой половине XVIII в.*

1966

585. Девятая сессия Симпозиума по аграрной истории Восточной Европы, (Таллин, октябрь 1966 г.). – Д.М. Драгнев. *Эволюция вотчинной структуры феодального землевладения в Молдавии XV–XVIII в.*

1973

586. Международный Симпозиум „Юго-Восточная Европа в эпоху феодализма”, (Кишинев, 15-17 мая 1973 г.). – Д.М. Драгнев. *Прогресс, замедлённое развитие или экономический упадок?*

1974

587. IIIe Congrès international d'Études du Sud-Est Européen = Congresul Internațional de Studii Sud-Est Europene: Bulletin d'information, (București, 4-10 sept. 1974). – Demir Dragnev. *Particularități ale dezvoltării economice a cnezatelor Dunărene de la sf. sec. XVII – sec. XVIII.*

1976

588. Международный съезд по изучению стран Юго-Восточной Европы „Балканские исследования: Проблемы истории и культуры”. (Москва, сентябрь 1976 г.). – Д.М. Драгнев. *Об особенностях экономического развития Дунайских княжеств в конце XVII – XVIII вв. [Историография вопроса].*

1980

589. Le XVe Congrès International des Sciences Historiques : (Bulletin quotidien, nr. 4, 13.08.1980, p. 4.) = Al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice, (București, 11-16 august 1980). – Demir M. Dragnev. *Începutul trecerii de la feudalism la capitalism în economia Moldovei în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.*

1983

590. Четвёртый Всесоюзный семинар по исторической демографии, (Кишинев, 19-20 апреля 1983 г.). – Д.М. Драгнев. *Основные демографические процессы в Молдавии конца XVII – нач. XIX в.*

1984

591. XX сессия Всесоюзного симпозиума по изучению проблем аграрной истории, (Таллин, 24-28 сент. 1984 г.). – Д.М. Драгнев. *Перестройка социально-демографической структуры молдавского села в период позднего феодализма.*

1989

592. Всесоюзная конференция „Общее и особенное в развитие феодализма в России и Молдавии. Проблемы феодальной государственной собственности и государственной эксплуатации (Ранний и развитой феодализм)”: Чтения, посвященные памяти академика Л. В. Черепнина, (Кишинэу, 5-7 апр. 1989 г.). – Д.М. Драгнев. *Проблемы государственной собственности и государственной феодальной эксплуатации на Руси и в Молдавии в период перехода от развитого к позднему феодализму (общее и особенное).*

593. Congrès International „200 ans de la Révolution Française”, (Paris, 12-15 juillet 1989). – Demir Dragnev. *Les particularités de la diffusion des idées de la Révolution Française dans la société du Pays de Moldavie.*
594. XXII-я Сессия Всесоюзного симпозиума по изучению проблем аграрной истории „Взаимосвязь города и деревни в их историческом развитии”, (Минск, 11-14 окт. 1989 г.). – Д.М. Драгнев, П.С. Кокырлэ. *Село и город Молдавии в начальной стадии кризиса феодальной системы.*

1990

595. Academia Română, Filiala Iași: Vizita delegației Academiei de Științe a Republicii Moldova la Institutul de Istorie „A.D.Xenopol”, (Iași, 24-27 iunie 1990). – Demir Dragnev. *Istoriografia din RSSM referitoare la istoria medievală și modernă a Moldovei.*
596. Zilele academice Iașene, Institutul de Istorie „A.D.Xenopol” (Iași, 25-28 oct. 1990). – Demir Dragnev. *Descrieri militaro- statistice a Moldovei și Țării Românești din sec. al XVIII-lea – înc. sec. al XIX-lea.*

1991

597. Sesiunea științifică dedicată împlinirii a 125 de ani de la crearea Academiei Române și a 50 de ani de la înființarea Institutului de Istorie „A.D.Xenopol”, (Iași, 6-7 iunie 1991). – Demir Dragnev, Andrei Eșanu. *Viața nobilului Abaza – un manuscris necunoscut de la începutul secolului al XIX-lea.*
598. Sesiunea științifică a Universității de Stat „Alecu Russo” „Moștenirea istorică, literară și pedagogică a savantului N.Iorga”, (Bălți, 28-29 mai 1991). – Demir Dragnev. *Tranziția la modern în viziunea lui N. Iorga.*
599. Sesiunea Științifică „Nicolae Iorga – 120 de ani de la naștere”, (Chișinău, 17-18 dec. 1991). – Demir Dragnev. *Premisele trecerii de la epoca medievală la cea modernă în opera lui N. Iorga.*

1992

600. Sesiunea Științifică „Destinele istorice ale pământurilor moldovenești de la Est de Nistru”, (Chișinău, 2 iunie 1992). – Demir Dragnev. *Situația social-economică a teritoriului dintre Nistru și Bug în sec. al XVIII-lea.*

1993

601. Second International Congress of Romanian Studies (Coordinated by the Society for Romanian Studies USA and the Romanian Academy),

(Iași, 6-10 iulie 1993). – Demir Dragnev. *Procese demografice în Țările Române în sec. al XVIII-lea – înc. sec. la XIX-lea.*

602. Congresul XVIII al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte „Moldova: deschideri științifice și culturale spre Vest”, (Chișinău, 13-16 iul. 1993). – Demir Dragnev, Andrei Eșanu. *Considerații privind constituirea civilizației medievale românești.* – Comunicarea 2: Demir Dragnev, Andrei Eșanu. *Familia Abaza în Rusia. Noi contribuții documentare.*
603. Sesiunea științifică jubiliară „Dimitrie Cantemir și epoca sa”, (Chișinău, 20 octombrie 1993). – Demir Dragnev. *Epoca lui D. Cantemir – perioadă de răscruce în istoria Europei și a Țărilor Române.*

1994

604. Primul Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară din Moldova, (Chișinău, 8-10 iunie 1994). – Demir Dragnev. *Evoluția structurii sistemului agrar din Moldova medievală (sec. al XIV-lea – începutul sec. al XIX-lea).*
605. Международная научно-практическая конференция „Русские Молдовы: история, язык, культура”, (Кишинэу, 26-27 окт. 1994 г.). – Д.М. Драгнев. *Русская культура в Молдове в период средневековья.*
606. Al XIV-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară al României, (Bacău, 23-27 august 1994). – Demir Dragnev. *Evoluția sistemelor de agricultură în Basarabia în sec. al XIX-lea.*

1995

607. Al II-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară din Moldova, (Chișinău, 6 aug. 1995). – Demir Dragnev. *Transformări în viața agrară a Moldovei la începutul Epocii Moderne.*
608. Al XV-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară a României, (Arad, 28 aug. -1 sept. 1995). – Demir Dragnev. *Zonele economico-agrar din Moldova în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea.*
609. Sesiunea anuală de comunicări științifice: Muzeul Național de Istorie a Moldovei, (Chișinău, 28-29 noiem. 1995). – Demir Dragnev. *Considerații privind evoluția civilizației românești de la medieval la modern: rolul factorului extern.*

1996

610. Sesiunea științifică „50 de ani de la fondarea primelor instituții academice din Republica Moldova”, (Chișinău, 24 aug. 1997). Referat în plen. – Demir Dragnev. *Institutul de Istorie – una dintre cele mai vechi instituții academice din Republica Moldova*.
611. Sesiunea științifică „Relațiile moldo-bulgare în epoca medievală și modernă”, (Chișinău, 11 oct. 1996), (Institutul de Istorie al A.Ș.M., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”). – Demir Dragnev. *Răspândirea cărților manuscrise din Moldova în ținuturile bulgare în sec. XIV–XVIII*.

1997

612. Региональный семинар Совета Европы „Реформа преподавания истории в средней школе”, (Тбилиси, 25-27 сент. 1997): Expert invitat de Consiliul European – Demir Dragnev. *Corelația dintre istoria universală și istoria națională în curricula școlară din Republica Moldova*.
613. Sesiunea științifică jubiliară „80 de ani de la constituirea Sfatului Țării” (Institutul de Istorie al A.Ș.M., Muzeul Armatei Naționale), (Chișinău, 20 noiem. 1997). – Demir Dragnev. *Cuvânt inaugural*.

1998

614. Lansare de carte a Editurii Civitas consacrată jubileului de 80 de ani de la Unirea Basarabiei cu România), (Chișinău, 9 apr. 1998). – Demir Dragnev. *Cuvânt de deschidere*.
615. Seminar științifico-metodic „Reforma programei de istorie a secolului XX pentru învățământul liceal” organizat cu susținerea Consiliului Europei, (Chișinău, 8-10 iunie 1998). – Demir Dragnev. *Luare de cuvânt la Masa Rotundă*.
616. Conferința științifică „Mișcarea națională la sfârșitul anilor '80. Formarea Armatei Naționale a Republicii Moldova”, (Chișinău, 21 aug. 1998), organizată de Muzeul Armatei Naționale. – Demir Dragnev. *Cuvânt introductiv*.
617. Preliminary Meeting for the „Tbilissi initiative: Council of Europe the General's New Initiative”, (Kasbegy: Georgia, 1-3 oct. 1998) : Expert invitat de Consiliul European – Demir Dragnev. *Cu privire la elaborarea unui manual comun al țărilor riverane Mării Negre*.

2000

618. Conferința științifică „O altă viziune a istoricilor: imaginar, mentalități și cotidian în istoria Moldovei”, (Chișinău, 25 apr. 2000). – Demir Dragnev. *Cuvânt de deschidere*.
619. Primul Simpozion româno-turc din Republica Moldova în domeniul istoriei, (Chișinău, 6-8 noiem. 2000). – Demir Dragnev. *Mesaj de salut; Referat în plen: Principatele Dunărene și societatea medievală otomană*.

2001

620. Sesiunea științifică „55 de ani de la fondarea Academiei de Științe a Republicii Moldova”, (Chișinău, 16-17 oct. 2001). – Demir Dragnev. *Cuvânt de deschidere*.
621. Inaugurarea Filialei Forumului European pentru Istorie și Cultură din Republica Moldova. – Demir Dragnev. *Prezentarea manualelor de istorie pentru învățământul liceal (Editura „Civitas”, Chișinău)*.

2002

622. Conferința Științifică Internațională „Interferențe istorice româno-polone: dimensiuni politice, economice și culturale”, (Chișinău, 25 mai 2002). – Demir Dragnev. *O nouă publicație de documente româno-polone din sec. al XVII-lea*.
623. Conferința Științifică Internațională „Raporturile moldo-grece în contextul relațiilor internaționale: Probleme și perspective”, (Chișinău, 22-23 octombrie 2002). – Demir Dragnev. *Umanismul elen în Țara Moldovei în sec. XVII-XVIII*.
624. Sesiunea științifică „Activitatea Institutului de Istorie în anii 1992–2002”, (Chișinău, 27 noiem. 2002). Referat în plenară: – Demir Dragnev. *Activitatea Institutului de Istorie în anii 1992 – 2002: realizări, probleme, perspective*.
625. Congresul Istoricilor din Republica Moldova, (Chișinău, 1 iulie 2001). – Comunicarea: *Istoria națională din Republica Moldova – parte componentă a istoriei românilor (epoca medievală)*. – Demir Dragnev, A. Eșanu, P. Parasca, Gh. Gonța, I. Eremia, P. Cocârlă, I. Chirtoagă, I. Negrei.

2003

626. Conferința Științifică „Unirea principatelor române de la 1859 – act istoric de realizare a dezideratului național”, (Chișinău, 27 noiem. 2003). – Demir Dragnev. *Premisele actului Unirii de la 1859*.

627. Conferința Științifică Internațională „Basarabia și eliberarea Bulgariei”, (Chișinău, 27 martie 2003). – Demir Dragnev. *Constatări privind nivelul procesului de modernizare în Bulgaria până la eliberarea de sub dominația otomană*.
628. Conferința Științifică „125 de ani de la reconstituirea statalității bulgare”, (Chișinău, Institutul Relații Internaționale „Perspectiva”; Institutul de istorie al AȘM, 9 apr. 2003). – Demir Dragnev. *Războiul antiotoman din 1877–1878 și modernizarea societății în Europa de Sud-Est*.
629. Simpozionul științific „Educația prin istorie din perspectiva integrării europene”, (Filiala din Moldova a Fundației Forumul European pentru Istorie și Cultură, Chișinău, 27 septembrie 2003). – Demir Dragnev. *Participare la dezbateri*.
630. Simpozionul Științific Internațional consacrat memoriei marelui hatman al coroanei Stanislaw Zolkiewski, (Chișinău, 2 oct. 2003). – Demir Dragnev. Cuvânt de deschidere: *Aspecte din istoria relațiilor moldo-polone*.
631. Simpozionul Științific Internațional „D.Cantemir – dimensiunile universalității”, (Chișinău, 23-24 oct. 2003). – Demir Dragnev. *Dimitrie Cantemir și începuturile modernizării în Țara Moldovei*.
632. Conferința Științifică „In memoriam professoris Mihail Muntean (80 de ani de la naștere și 20 de ani de la trecerea în neființă”, (Chișinău, 2003). – Demir Dragnev. *Considerații privind raporturile agrare dintre proprietarii funciari și țăranii din Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea*.
633. Conferința Științifică a pedagogilor, (Liceul „Dimitrie Cantemir”, Chișinău, 24 octombrie 2003). – Demir Dragnev. *Dimitrie Cantemir – savant de dimensiune europeană*.
634. Simpozionul științific „Raporturile moldo-grece în contextul relațiilor internaționale: Probleme și perspective”, (Chișinău: U.P.S. „Ion Creangă”, 2003). – Demir Dragnev. *Umanismul elen în Țara Moldovei în sec. XVII-XVIII*.

2004

635. Simpozion științific „145 de ani de la Unirea Principatelor Române, act istoric de realizare a dezideratului național (contribuții ale unor personalități și instituții)”, (Chișinău, 24 ian. 2004). – Moderator: Demir Dragnev. *Cuvânt de deschidere*.

636. Simpozionul științific „Unitatea românească medievală. Epoca lui Ștefan cel Mare și Sfânt (500 de ani de la moartea marelui voievod)”, (București, Institutul Cultural Român, 3-6 mai 2004). – Demir Dagnev. *Preliminariile instaurării domniei lui Ștefan cel Mare și politica sa socială*.
637. Simpozionul științific „O domnie – o epocă”, (Chișinău, 30-31 mai 2004). – Demir Dagnev. Comunicarea: *Relațiile moldo-muntene în perioada domniei lui Ștefan cel Mare*.
638. Dezbateri naționale: 500 de ani de la trecerea în eternitate a lui Ștefan cel Mare și Sfânt (Asociația tinerilor istorici; Institutul de istorie al A.Ș.M., Chișinău, 2 iunie 2004). – Demir Dagnev. *Ștefan cel Mare și „Ideea imperială”*.
639. Conferința Științifică republicană „Valorificarea rezultatelor științifice: baza dezvoltării durabile a economiei naționale”, (A.Ș.M.: Secția de Științe socioumane și economice, Chișinău, 15 iunie 2004). – Moderatori: Alexandru Roșca, Demir Dagnev. *Luare de cuvânt*.
640. Simpozionul științific „Ștefan cel Mare și epoca sa”. (Iași, 18-19 iunie 2004). – Demir Dagnev. *Ștefan cel Mare în ținuturile de est ale Țării Moldovei*.
641. Conferința Științifică Internațională „Ștefan cel Mare – personalitate marcantă în istoria Europei (500 de ani de la trecerea în eternitate)”, (Chișinău, 22-23 iunie 2004). – Demir Dagnev. *Cuvânt de deschidere*; Demir Dagnev – Comunicare în plen: *Moldova lui Ștefan cel Mare – centru al creștinătății ortodoxe*.
642. Sesiunea științifică anuală a Institutului de Istorie al A.Ș.M. „645 de ani de la începutul luptei pentru independență a Țării Moldovei”, (Chișinău, 9 dec. 2004). – Demir Dagnev. Referat în plen: *Constituirea și afirmarea Țării Moldovei în istoriografia contemporană*.

2005

643. Simpozionul Științific „Unirea Principatelor române din 1859 – realizarea unui deziderat secular al tuturor românilor”, (Chișinău, 24 dec. 2005). – Demir Dagnev. *De la unirea etno-religioasă, la unirea național-statală*.
644. Conferința Științifică Internațională „Dinastia Movileștilor – interferențe politice și culturale ale elitelor din Europa Centrală și de Est (secolele XVI-XVII)”, (Chișinău, 17-18 iunie 2005). – Demir

Dragnev: *Cuvânt de deschidere*; Comunicarea: *Raporturile moldo-muntene la cumpăna secolelor XVI-XVII (unele constatări)*.

645. Școala de vară „Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului trei”, (Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane al Institutului Cultural Român, 22-30 iulie 2005). – Demir Dragnev. *Manifestări ale crizei de identitate a populației băștinașe din spațiul ex-sovietic: (Premise obiective și subiective)*.
646. Conferința științifică „Epoca elenismului: actualitate și contemporaneitate”, (Institutul de cercetări interetnice al A.Ș.M., Chișinău, 29 oct. 2005). – Demir Dragnev. Referat în plen: *Etapele principale ale relațiilor moldo-elene*.
647. Sesiunea științifică anuală a Muzeului Național de Istorie (Ediția a XV-a). – Demir Dragnev. *Cuvânt de salut*.
648. Совещание руководителей исторических учреждений стран СНГ: «Проблемы освещения в учебной литературе “Общей истории” стран, регионов и народов, ранее входивших в состав Российской империи и СССР», (Москва, 8-9 дек., 2005). – Д.М. Драгнев. *Освещение истории России в учебниках по всеобщей истории, изданных в республике Молдова*.

2006

649. Conferința Științifico-practică Internațională „Probleme actuale ale științelor socioumane în condițiile integrării europene”, (Chișinău, 28 ian. 2006). – Demir Dragnev. Referat în plen. *Constatări privind studiul izvoarelor în știința istorică din Republica Moldova*.
650. Sesiunea anuală de Istorie militară, (Ministerul Apărării, Muzeul Armatei Naționale, Chișinău, 28 febr. 2006). – Demir Dragnev. Referat în plen: *Probleme actuale ale istoriei militare*.
651. Conferința științifică „Civilizația medievală și modernă în Moldova”, (Chișinău, 27 iulie 2006). – Demir Dragnev: *Cuvânt de salut*.

2007

652. Simpozionul Internațional „Istoria statului și dreptului Moldovei în epoca medievală și modernă: *In memoriam Pavel Sovietov* (80 de ani de la naștere)”, (Chișinău, 15-17 dec. 2007). – Demir Dragnev, Petru Costin. *Evoluția sistemului vamal în Țara Moldovei în secolul al XVIII-lea și înc. sec. al XIX-lea*.

2008

653. Conferința Științifică Internațională „Cantemireștii – o celebră dinastie din secolele XVII-XVIII”, (Chișinău, 28-29 noiem. 2008). – Demir Dragnev. *Probleme economice în operele lui Dimitrie Cantemir și Dimitrie*.
654. Simpozionul Internațional „Țara Moldovei în contextul civilizației europene: In onorem Gheorghe Gonta”, (Chișinău, noiemb. 2008). – Demir Dragnev. *Evoluția situației demografice și circulația umană în spațiul românesc în secolul al XVIII-lea*.
655. Conferința Științifică „Valori patrimoniale” consacrată aniversării a 125 de ani de la inaugurarea monumentului lui Ștefan cel Mare de la Iași și prezentarea poemului „Doina” de M. Eminescu la Societatea „Junimea”, (Iași, 5-6 iunie 2008). – Demir Dragnev. *Ștefan cel Mare – ocrotitor al creștinătății ortodoxe*.
656. Seminar științific „Istoriografie și politică în estul și vestul spațiului românesc”, (Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea din Oradea, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Chișinău, 12 sept. 2008). – Demir Dragnev. *Forme tranzitorii - de la medieval la modern - în societatea rurală din Țara Moldovei în sec. al XVIII-lea*.

2009

657. Conferința Științifică „Probleme actuale de istorie națională. În onoarea profesorului Pavel Parasca”, (Chișinău, 2009). – Demir Dragnev. *Iluminismul timpuriu în opera lui Dimitrie Cantemir și în cea a domnului fanariot Nicolae Mavrocordat*.
658. Simpozionul științific „Declanșarea celui de-al Doilea război mondial”, (Fundația Forului European pentru Istorie și Cultură, UPS „Ion Creangă”, Chișinău, 24 febr. 2009). – Demir Dragnev: *Participare la dezbateri*.
659. Masa rotundă „70 de ani de la semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov” org. de Asociația istoricilor din Republica Moldova, Biblioteca „Onisifor Ghibu”, (Chișinău, 21 aug. 2009). – Demir Dragnev: *Participare la dezbateri*.
660. Masa rotundă „650 de ani de la constituirea Statului Moldovenesc: realitate sau fals?”, (Asociația istoricilor din Rep. Moldova, Chișinău, 25 februarie 2009). – Demir Dragnev. *Constituirea și afirmarea statului medieval la est de Carpați (Considerații istoriografice)*.

661. Simpozionul științific „Oameni care au creat istoria Sorocii”, (Primăria or. Soroca, Muzeul de istorie și etnografie din Soroca, Asociația Istoricilor din Rep. Moldova, Soroca, 28 noiembrie 2009). – Demir Dragnev. *Orașul Soroca în epoca medievală*.

2010

662. Conferința științifică „Societatea românească între hotarele imperiale”, (Chișinău, 2010). – Demir Dragnev. Comunicarea în plen: *Începuturile modernizării în Țara Moldovei (sf. sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea)*.
663. Conferința științifică internațională „Probleme ale științelor socioumane și modernizării învățământului” dedicată celor 70 de ani de la înființarea Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, (Chișinău, 28 octombrie 2010). – Demir Dragnev. *Dimitrie Cantemir – autor al primei descrieri a zonelor economico-geografice ale Moldovei*.
664. Conferința științifică „Relațiile moldo-bulgare: personalități marcante”, (Universitatea „Gr. Țamblac”, Taraclia, 3 dec. 2010). – Demir Dragnev. *Începuturile iluminismului în Bulgaria și Țările Române*.

2011

665. Sesiunea științifică internațională „20 de ani de la formarea organismului național militar”, Ministerul Apărării al Republicii Moldova, (Chișinău, 30 aug. 2011). – Demir Dragnev. *Tradițiile istorice ale armatei naționale*.
666. Simpozionul științific internațional „Contextul politic european al domniei în Moldova a lui Dimitrie Cantemir (noiembrie 1710 – iulie 1711)”, (ULIM, Institutul Cultural Român, Chișinău, 14-15 oct. 2011). – Demir Dragnev. *Domnia lui Dimitrie Cantemir în viziunea contemporanilor*.
667. Sesiunea de comunicări științifice a Institutului de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M., Ediția a 2-a, (Chișinău, 15 dec. 2011). – Demir Dragnev. *Modernitatea timpurie – epocă distinctă în istoria Europei și a Țărilor Române*.
668. Adunarea generală a aderenților la Grupul de inițiativă „Anul 1812”, (Chișinău, 25 iunie 2011). – Demir Dragnev. *Participare la dezbatere*.

2012

669. Conferința științifică internațională „Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale”, Institutul de istorie, Stat și Drept al

- A.Ș.M., Institutul de istorie „A.D.Xenopol” din Iași, Institutul Cultural Român (Ch.), (Chișinău-Iași, 14-16 mai 2012). – Demir Dragnev. Eșecul politicii Imperiului Rus de a transforma Basarabia în „Vitrina Balcanilor” în primul deceniu de după anexare și *Evoluția regimului de dominație a Imperiului Rusiei asupra Basarabiei până la începutul anilor 1830 (aspecte din politica economică, socială și administrativă)*.
670. Conferința științifică „94 de ani de la unirea Basarabiei cu România”, (Chișinău, 27 martie 2012). – Demir Dragnev. Comunicarea în plen: *Unirea Basarabiei cu România în conștiința istorică a basarabenilor*.
671. Conferința științifică internațională „Violența în sud-estul European: Discurs, practică și mesaj”, (Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 14-15 dec. 2012). – Demir Dragnev. Comunicarea: *Sursele istorice și tradiția populară despre acțiunile violente ale luptătorilor rebeli din Europa de Sud-Est în perioada dominației otomane: (Haiducia – mit și realitate)*.
672. Sesiunea solemnă a A.Ș.M. „Academicianul Iachim Grosul – fondator și primul președinte al Academiei de Științe a Moldovei – 100 de ani de la naștere”, (Chișinău, 21 sept. 2012). – Demir Dragnev. *Probleme de istorie modernă în opera științifică a academicianului Iachim Grosul*.
673. Conferința științifică anuală de comunicări științifice a Institutului de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M., (Chișinău, 27 dec. 2012). – Demir Dragnev. *Continuitatea populației romanice la est de Carpați în Evul mediu timpuriu*.

2013

674. Simpozionul internațional „Politica marilor puteri în Balcani și Europa Centrală”: In honorem Gheorghe Gonța, (Chișinău, 24 ian. 2013). – Demir Dragnev. Comunicarea: *Atitudinea administrației militare ruse față de populația băștinașă din Moldova în timpul războaielor ruso-turce din secolul al XVIII-lea*.
675. Masa rotundă „Ideea identității naționale românești în spațiul basarabean în Epoca modernă”, (Chișinău, 24 ian. 2009). – Demir Dragnev: *Participare la dezbatere*.
676. Conferința metodică-științifică „Istoria națională în contextual racordării la coordonatele europene”, Institutul de Istorie, Stat și Drept; Consiliul raional Soroca; Asociația istoricilor din Republica Moldova (Soroca, 28 martie 2013). – Demir Dragnev. *Personalități culturale originare de peste Prut în Basarabia interbelică*.

677. Conferința științifică „Istoria locală în contextul istoriei naționale și europene”, Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M.; Muzeul de istorie și etnografie Orhei, (Orhei, 15 mai 2013). – Demir Dragnev. *Istoria ținutului Orhei în contextul general al istoriei Moldovei*.
678. Masă rotundă „Anexarea Basarabiei la imperiul rus în 1812 și dezmembrarea Mitropoliei Moldovei. Evoluții și consecințe”, organizată de Asociația Istoricilor din Republica Moldova; Institutul de istorie, stat și drept al AȘM; Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” (Chișinău); Muzeul Național de Istorie a Moldovei, (Chișinău, 4 sept. 2013). – Demir Dragnev. *Statutul Mitropoliei Moldovei până la anexarea Basarabiei la Imperiul Rus*.
679. Conferința științifică internațională „340 de ani de la nașterea ilustrului cărturar și domn Dimitrie Cantemir”, (Chișinău, 29 oct. 2013). – Demir Dragnev. *Dimitrie Cantemir în contextul iluminismului timpuriu din Europa de sud-est*.
680. Conferința științifică internațională „Elitele social-politice și economice ale Basarabiei (1812-1918), (Chișinău, 2 dec. 2013). – Demir Dragnev. *Prezentarea cărții „Bisericile Basarabiei. Vol. 1. Dicționar enciclopedic. – Chișinău.: Civitas, 2013*.
681. Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului de Istorie al A.Ș.M. Ședință în plen, (Chișinău, 27 decembrie 2013). – Demir Dragnev. *Rolul sistemelor agrare medievale din Țările Române în evoluția relațiilor inter-românești*.

2014

682. Seminarul teoretic al Institutului de Istorie al A.Ș.M. „Istoria medievală și modernă”, (Chișinău, 22 mai 2014). – Demir Dragnev. *Probleme actuale ale modernizării timpurii în Țările Române în context European*.
683. Prelegerea publică „Timpurile moderne la români: Reflecții istoriografice” susținută de prof. univ. dr. Gheorghe Cleveti, dir. Institutului de istorie „A.D.Xenopol” din Iași, (Chișinău, 21 oct. 2014). – Demir Dragnev. *Participare la dezbateri*.
684. Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului de Istorie al A.Ș.M., (Chișinău, 25 decembrie 2014). – Demir Dragnev, Petru Costin. *Impactul suzeranității otomane și a economiei univers-europene asupra politicii comercial-vamale din Moldova în a doua jum. a sec. XVIII – înc. sec. XIX*.

685. Festivalul Național al Cărții și Lecturii: Ediția a IV-a consacrată *Integrării Europene a Republicii Moldova și Anului Dimitru Matcovschi „Cărțile unesc Europa”*, (Chișinău, BNRM, 31 aug. – 4 sept.). – Demir Dragnev, Gheorghe Bostan, Tudor Crudu. *Prezentarea cărții lui Alexandru Cerga „Bisericile Basarabiei”*.
686. Conferința științifică „90 de ani de la formarea RASSM: Istorie și consecințe” organizată de Inst. de Istorie al AȘM în colaborare cu Institutul de Filologie al AȘM, (Chișinău, 9 octombrie 2014). – Demir Dragnev, participare la discuții.

2015

687. Conferința științifică internațională „Realități istorico-demografice în spațiul românesc (secolele XVIII-XXI). In memoriam Pavel Dmitriev (Dimitriu)” (Chișinău, 24 martie 2015). – Demir Dragnev: Comunicarea 1 în plen: Pavel Dimitriu – renumit istoric demograf; Comunicarea 2: *Direcțiile principale ale migrației populației Țărilor Române în secolul al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea*
688. Masa rotundă „Simbolurile naționale ale Republicii Moldova” organizată de Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” (Institut), Institutul de Cercetări Juridice și Politice al A.Ș.M., (Chișinău, 27 apr. 2015). – Demir Dragnev. *Activitatea Comisiei Academiei de Științe a Moldovei privind elaborarea simbolurilor naționale ale Republicii Moldova* (președinte: dr. hab. în șt. istorice, Demir Dragnev, – octombrie 1990 – aprilie 1991).
689. Seminar științific „Aromânii și Meglenoromânii – considerații istoriografice” organizat de Institutul de Ecologie și Geografie al AȘM, Asociația de Geografie și Etnologie din Republica Moldova, (Chișinău, 4 mai 2015). – Demir Dragnev. *Tradițiile familiale ale aromânilor din Nordul Bulgariei*.
690. Lansarea de carte: Ioan Aurel Pop. *Istoria, adevărul și miturile*. – București: Ed. Enciclopedică, 2014, Institutul de Istorie al A.Ș.M., (Chișinău, 16 iunie 2015). – Demir Dragnev. *Prezentarea lucrării*.
691. Conferința științifică „Cercetarea și valorificarea culturii medievale românești” (*In memoriam Valentin Pelin*), (Chișinău, 29 sept. 2015). – Demir Dragnev. *Luare de cuvânt*.
692. Simpozionul internațional „Români – moldoveni – europeni: Dileme și identități” [cu participarea reprezentanților comunităților românești din Republica Moldova (Chișinău), Ucraina (Cernăuți,

Odesa, Tatarbunar) și Serbia (Zăicear) și ai asociațiilor culturale din România (Iași, Sibiu, Suceava, Vaslui, Sf. Gheorghe, Năsăud, Pașcani, Beclean), (Iași-Bălți-Chișinău, 4-8 noiem. 2015). – Demir Dragnev. *Rolul factorului socio-economic în păstrarea unității etno-lingvistice a românilor din Evul Mediu*.

693. Simpozionul internațional „Monumentul. Tradiții și viitor”, Ediția a XVIII-a, organizat de Institutul Patrimoniului Cultural al Acad. de Șt. a Moldovei, (Chișinău, 2 oct. 2015). – Demir Dragnev. *Bisericile Basarabiei – un proiect de perspectivă*.
694. Seminar științific internațional „Aspecte politice și comerciale ale Principatelor Române și Regatul Italiei la interferența anului 1860: o comparație a spațiului românesc (Basarabia) și a Italiei de Sud” din cadrul Programului bilateral de colaborare între A.Ș.M. și CNR Italia, (Chișinău, 10 dec. 2015). – Demir Dragnev. *Luare de cuvânt în cadrul dezbaterilor*.
695. Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului de Istorie al A.Ș.M. „Eugen Russev – 100 de ani de la naștere”, (Chișinău, 23 decembrie 2015). Ședință în plen. – Demir Dragnev. *Eugen Russev – omul și savantul în contextul epocii sale*.
696. Conferința științifică internațională „Unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918” organizată de Inst. de Istorie al A.Ș.M., Primăria Municipiului Chișinău, Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” și Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Moldova (Chișinău, 27 martie 2015). – Demir Dragnev.

2016

697. Simpozionul științifico-metodic „Unirea Principatelor Române (1859) – eveniment istoric cu impact național și european”, (Chișinău, 22 ianuarie 2016) organizat de Inst. de Istorie al A.Ș.M., Direcția Generală Educației, Tineret și Sport a Primăriei Municipiului Chișinău, Liceul teoretic „Al. I. Cuza”, Liceul teoretic „George Meniuc”. – Demir Dragnev. *Predarea istoriei românilor în contextul istoriei universale*.
698. Conferința științifică internațională „Istoricul și Istoria: Alexandru V. Boldur – 130 de ani de la naștere, Leonid Boicu – 85 de ani de la naștere”, (Chișinău, 2 iunie 2016). – Demir Dragnev. *Probleme de istorie a românilor în context regional, național și universal în operele lui Alexandru Boldur și Leonid Boicu*.

699. Conferința științifică „Academia de Științe a Moldovei: Evoluție, instituționalizare, personalități (1946 – 2016)”, (Chișinău, 16 iunie 2016). – Demir Dragnev. *Științele socio-umanistice: evoluție și personalități*.
700. Conferința științifică „Cărți Românești de învățătură (Iași, 1643-1646): 370 de ani de la oficializarea limbii române în Moldova”, (Iași, 9-10 noiembrie 2016). – Demir Dragnev. *Literatura în limba română din sec. XVII – XVIII și procesul de modernizare timpurie în Țările Române*.
701. Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului de Istorie al A.Ș.M. (Chișinău, 22 decembrie 2016). – Ședința în plen: Demir Dragnev. *Țările Române între Orient și Occident (sec. XIV–XVIII)*.

2018

702. Congresul Național al Istoricilor Români. Iași, 29 august – 1 septembrie 2018. Referat 1. – Demir Dragnev. *Aportul lui Alexandru I. Gonța la studierea societății medievale românești*. Referat 2. – Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov. *Instituționalizarea cercetărilor din domeniul istoriei în RSS Moldovenească (1944–1949)*.

2020

703. Conferința științifică „Istorie, etnografie și spiritualitate în viziunea personalităților basarabene din a doua jumătate a sec. al XX-lea”. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Națională. Chișinău, 24 noiembrie 2020. – Demir Dragnev. Comunicarea: Paul Mihail (Mihalovici) în recuperarea patronomiului documentar românesc (în perioada interbelică).

2021

704. Conferința internațională „Istoricul Nicolae Iorga (150 de la naștere)”. Inst. De Istorie al MECC. Chișinău, 13 mai 2021. – Demir Dragnev. Comunicarea: „Nicoale Iorga despre modernizarea timpurie în Țările Române”.
705. Conferința științifică internațională „Intellectualitatea românească între ideologie, libertate academică și națională”. USM, Facultatea de Istorie și Filosofie. Chișinău, 14–16 octombrie 2021. – Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov. Comunicarea: *Pavel Sovetov – un jurist printre istorici*.
706. Masa rotundă „Pavel Dimitriu – istoric etnograf și documentalist”. Inst. De ist. MECC, 2021. – Demir Dragnev. Comunicarea: „Aportul lui Pavel Dimitriu în studierea istoriei medievale a Moldovei”.

2022

707. Conferința științifică internațională „Latinitate, Romanitate, Românită”, 3-5 noiembrie 2022. – Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov. Comunicarea: „Nikolai Mohov (1904-1983), fecior de chiabur, „slujitor al cauzei partidului și poporului”.

2024

708. Congresul Național al Istoricilor Români. Ediția a 4-a, Chișinău-Suceava, 27–31 august 2024. – Demir Dragnev. Comunicarea: „Promovarea politicii imperiale de către Consulatul Rus în Moldova (sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea)”.
709. Conferința științifică internațională „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine”, 20 septembrie 2024. – Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov. Comunicarea: „Iachim (Grosul) Întâi: primul decan a două facultăți de istorie, primul președinte al Academiei de Științe și un om de omenie”.
710. Masa rotundă „Ioan Caproșu – destins istoric medievist – 90 de ani de la naștere”. Asociația Istoricilor din Republica Moldova, 24 august 2024. – Demir Dragnev. Referat: „Ioan Caproșu – istoric medievist”.
711. Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului de Istorie USM, 23 decembrie 2024. – Demir Dragnev. Referat: „Specificul evoluției modernității în Moldova după Pacea de la Kuiciuk-Kanargi din 1774”.

ORGANIZATOR ȘI MEMBRU AL COMITETULUI DE ORGANIZARE A CONFERINȚELOR ȘI SIMPOZIOANELOR ȘTIINȚIFICE

1973

712. Всесоюзный (Кишиневский) симпозиум с участием зарубежных историков „Юго-Восточная Европа в эпоху феодализма”, Кишинев, 15-17 мая 1973 г.

1989

713. Чтения, посвященные памяти академика Л. В. Черепнина „Общее и особенное в развитие феодализма в России и Молдавии. Проблемы феодальной собственности и государственной эксплуатации (Ранний и развитой феодализм)”, Кишинев, 5-7 апр. 1989 г.

1993

714. Congresul XVIII al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte „Moldova: deschideri științifice și culturale spre Vest”, Chișinău, 13-16 iulie 1993.

1997

715. Sesiunea științifică jubiliară „80 de ani de la constituirea Sfatului Țării” (Institutul de Istorie al A.Ș.M., Muzeul Armatei Naționale), Chișinău, 20 noiembrie 1997.

1998

716. Lansare de carte a Editurii Civitas consacrată jubileului de 80 de ani de la Unirea Basarabiei cu România), Chișinău, 9 apr. 1998.

2000

717. Conferința științifică „O altă viziune a istoricilor: imaginar, mentalități și cotidian în istoria Moldovei”, Chișinău, 25 apr. 2000.
718. Primul Simpozion româno-turc din Republica Moldova în domeniul istoriei, Chișinău, 6-8 noiembrie 2000.

2002

719. Sesiunea științifică „Activitatea Institutului de Istorie în anii 1992 – 2002”, Ședință plenară. Chișinău, 27 noiembrie 2002.

2003

720. Conferința Științifică „Unirea principatelor române de la 1859 – act istoric de realizare a dezideratului național”, Chișinău, 27 noiem. 2003.
721. Simpozionul Științific Internațional consacrat memoriei marelui hatman al coroanei Stanislaw Zolkiewski, Chișinău, 2 octombrie 2003.

2004

722. Conferința Științifică republicană „Valorificarea rezultatelor științifice: baza dezvoltării durabile a economiei naționale”, Chișinău, 15 iunie 2004, A.Ș.M.: Secția de Științe socioumane și economice, Moderatori: Alexandru Roșca, Demir Dagnev.
723. Simpozion științific „145 de ani de la Unirea Principatelor Române, act istoric de realizare a dezideratului național (contribuții ale unor personalități și instituții)”, Chișinău, 24 ianuarie 2004.
724. Conferința Științifică Internațională „Ștefan cel Mare – personalitate marcantă în istoria Europei (500 de ani de la trecerea în eternitate)”, Chișinău, 22-23 iunie 2004.

725. Sesiunea științifică anuală a Institutului de Istorie al A.Ș.M. „645 de ani de la începutul luptei pentru independență a Țării Moldovei”, Chișinău, 9 decembrie 2004.

2005

726. Conferința Științifică Internațională „Dinastia Movileștilor – interferențe politice și culturale ale elitelor din Europa Centrală și de Est (secolele XVI-XVII)”, Chișinău, 17-18 iunie 2005.
727. Conferința științifică „Epoca elenismului: actualitate și contemporaneitate”, Chișinău, 29 oct. 2005, Institutul de cercetări interetnice al A.Ș.M.

2008

728. Simpozionul internațional „Frontierele spațiului românesc în context european”, Oradea-Chișinău, 8-11 mai 2008. – Membru al Comitetului științific de organizare: Demir Dragnev.
729. Simpozionul internațional „Țara Moldovei în contextul civilizației europene: In honorem Gheorghe Gonța”, Chișinău, noiemb. 2008.

2011

730. Simpozionul științific internațional „Contextul politic european al domniei în Moldova a lui Dimitrie Cantemir (noiembrie 1710 – iulie 1711)” organizat de Universitatea Liberă Internațională din Moldova și Institutul Cultural Român, Chișinău, 15 oct. 2011. – Membru al Comitetului de organizare.

2012

731. Conferința științifică internațională „Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale”, Institutul de istorie, Stat și Drept al A.Ș.M., Institutul de istorie „A.D.Xenopol” din Iași, Institutul Cultural Român (Ch.), Chișinău-Iași, 14-16 mai 2012.

2015

732. Conferința științifică internațională „Realități istorico-demografice în spațiul românesc (secolele XVIII-XXI). In memoriam Pavel Dmitriev (Dimitriu)”, Chișinău, 24 martie 2015.

2016

733. Conferința științifică „Academia de Științe a Moldovei: Evoluție, instituționalizare, personalități (1946 – 2016)”, Chișinău, 16 iunie 2016.

CONDUCĂTOR ȘI CONSULTANT ȘTIINȚIFIC LA TEZE DE DOCTOR ȘI DOCTOR HABILITAT

Doctori habilitați

1993

734. Gonța, Gheorghe. *Țara Moldovei în contextul politicii otomane: relațiile internaționale și mișcarea de eliberare (a doua jum. a sec. al XV-lea – prima jum. a sec. al XVI-lea)* : Autoref. tezei de doctor habilitat în istorie la specialitatea 07.00.01 / Gheorghe Gonța; consultant științific: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar / Acad. de Științe a Republicii Moldova. Ist. de Istorie . – Chișinău: [s.n.]. – 1993. – p. 41.

1994

735. Cocârlă, Pavel. *Domnia și târgurile în Moldova medievală: (a doua jum. a sec. al XIV-lea – încep. sec. al XIX-lea)* : Autoref. tezei de doctor habilitat în istorie (07.00.01) / Pavel Cocârlă; consultant științific: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar / Universitatea de Stat din Moldova, Fac. de istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 1994. – p. 38.

1999

736. Chirtoagă, Ion. *Sud-estul Țării Moldovei și stînga Nistrului în anii 1484-1699 (expansiunea și stăpînirea turco-tătără)* : Teză de doctor habilitat în istorie la specialitatea 07.00.02 – Istoria Patriei / Ion Chirtoagă; consultant științific: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Univ. de Stat din Moldova, Facultatea de istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 1999. – p. 254.

2000

737. Eremia, Ion. *Politica externă a Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea (1634-1658)* : Teză de doctor habilitat în istorie la specialitatea 07.00.02 – Istoria Patriei / Ion Eremia; consultant științific: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar / Univ. de Stat din Moldova, Facultatea de istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 2000. – p. 373.

2003

738. Agachi, Alexei. *Moldova și Țara Românească sub ocupația militară rusă: 1806–1812* : Teză de doctor habilitat în științe la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor / Alexei Agachi; consultant științific:

Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Acad. de Științe a Republicii Moldova. Ist. de Istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 2003. – p. 376.

2023

739. Felea, Alina. *Instituția căsătoriei și relațiile de rudenie în Țara Moldovei (sec. XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea)*. Specialitatea științifică 611.02 – Istoria Românilor (pe perioade). Doctor habilitat în istorie, consultant științific: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Ist. de Istorie. – 2023.

Doctori în științe

1988

740. Скалецкая, Ольга. *Русско-украинско-молдавские экономические связи в 70-х годах XVIII – начала XIX вв.* : Автореф. дис. канд. ист. наук по специальности 07.00.02 – История СССР / Ольга Скалецкая; научн.руков.: Демир Драгнев, канд. ист. наук; Акад. наук Республики Молдова. Ин-т истории им. Я.С. Гроссул.– Кишинэу.– 1986. – с. 17.

1992

741. Солтан, Георгий В. *Закрепощение крестьянства Молдовы: (последняя четв. XVI – первая пол. XVII вв.)* : Автореф. дис. канд. ист. наук по специальности 07.00.02 – История Отечества / Георгий Солтан; научн. конс.: [П. Советов], Д. Драгнев / Акад. наук Республики Молдова. Ин-т истории. – Кишинэу. – 1992. – с. 24.

1995

742. Baidaus, Eduard V. *Țara Moldovei în sistemul relațiilor internaționale din Europa de Est în timpul domniei lui Vasile Lupu (1634-1653). Raporturi politice cu Rzeczpospolita și Rusia* : Teză de doctor în științe istorice la specialitatea 07.00.01 – Istoria Moldovei (pe perioade) / Eduard Baidaus; conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar / Acad. de Științe a Moldovei; Inst. de Istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 1995. – p. 221.

1997

743. Mischevca, Vladimir. *Moldova în raporturile internaționale la începutul secolului al XIX-lea (1802-1812)* : Teză de doctor în șt. istorice la specialitatea 07.00.02 – Istoria Patriei / Vladimir Mischevca;

conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar / Acad. de Științe a Republicii Moldova, Ist. de Istorie. – Chișinău, 1997, p. 188.

744. Popovici, Angela. *Proprietatea funciară în ținuturile Lăpușna, Orhei, Soroca în sec. al XV-lea – înc. sec. al XVIII-lea* : Teză de doctor în științe istorice la specialitatea 07.00.02 – Istoria Patriei / Angela Popovici; conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar / Acad. de Științe a Republicii Moldova, Inst. de istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 1997. – p. 205.

745. Ungureanu, Constantin. *Evoluția etno-demografică a Bucovinei în anii 1774–1850* : Teză de doctor în șt. istorice la specialitatea 07.00.02 – Istoria Patriei / Constantin Ungureanu; conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar; Acad. de Științe a Republicii Moldova, Inst. de istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 1997. – p. 201.

1998

746. Tcaci, Vladimir. *Moldova în relațiile politice internaționale (1763–1774)* : Teză de doctor în științe istorice la specialitatea 07.00.02 – Istoria Patriei / Vladimir Tcaci; conducător științific: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Acad. de Științe a Republicii Moldova, Inst. de Istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 1998. – p. 154.

2001

747. Felea, Alina. *Viață cotidiană și mentalități din mediul urban al Țării Moldovei (mijl. sec. al XVII-lea – mijl. sec. al XVIII-lea)* : Teză de doctor în științe ist. la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor / Alina Felea; conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar. – Chișinău: [s.n.]. – 2001. – p. 171.

2003

748. Ciobanu, Vitalie. *Militarii basarabeni în mișcarea națională din anii 1917-1918* : Teză de doctor în științe ist. la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor / Vitalie Ciobanu; conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar / Acad. de Științe a Republicii Moldova, Ist. de Istorie. – Chișinău: [s.n.]. – 2003. – p. 230.

2007

749. Coadă, Ludmila. *Instituția zemstvelor în Basarabia: aspecte istorico-juridice*: Teză de doctor la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor

(pe perioade) / Ludmila Coadă; conducător șt.: Demir Dragnev, profesor universitar, doctor habilitat în istorie, membru corespondent al A.Ș.M.; ref. of.: Valentin Tomuleț, Nicolae Cibotaru – Chișinău. – 2007. – p. 181.

2008

750. Bacalov, Sergiu. *Boierimea Țării Moldovei la mijlocul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea: (studiu istorico-genealogic)* / Teză de doctor la specialitatea 07-00-02 – Istoria românilor (pe perioade) / Sergiu Bacalov; cond. șt.: Demir Dragnev, profesor universitar, doctor habilitat în istorie, membru corespondent al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.]. – 2008. – p. 185.

2009

751. Argint, Lucia. *Sistemul administrativ al Basarabiei în perioada autonomiei 1812-1828, în istoriografie* : Teză de doctor în științe la specialitatea 07.00.09 – Teoria și metodologia științelor istorice / Lucia Argint; cons. științific: N. Chicuș, Demir Dragnev, doctor hab., profesor universitar, membru corespondent al A.Ș.M.; Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.]. – 2009. – p. 217.
752. Candu, Teodor. *Biserica din Țara Moldovei din a doua jum. a sec. al XVIII-lea – înc. sec. al XIX-lea* : Teză de doctor în științe la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor / Teodor Candu; cond. șt.: Demir Dragnev, doctor hab., profesor universitar, membru corespondent al A.Ș.M.; Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, Stat și Drept. – Chișinău: [s.n.]. – 2009. – p. 167.
753. Sava, Igor. *Domeniul mănăstiresc în Țara Moldovei în a doua jumătate a secolului al XIV-lea – secolul al XVI-lea* : Teză de doctor în științe la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor / Igor Sava; conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab., profesor universitar, membru corespondent al A.Ș.M., Institutul de Istorie al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.]. – 2009. – p. 203.

2015

754. Eșanu, Valentina. *Marii demnitari ai Țării Moldovei în domnia lui Ștefan cel Mare (1457-1504)* : Teză de doctor la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor (pe perioade) / Valentina Eșanu; conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab., profesor universitar, membru corespondent al A.Ș.M.; cons. șt.: Valeriu Pasat; Institutul de Istorie al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.]. – 2015. – p. 234.

2023

755. Frumosu, Elena. *Încadrarea categoriilor sociale privilegiate din Basarabia în sistemul socio-administrativ al Imperiului Rus, în baza documentelor vechi păstrate în familii (1812-1847)*. Specialitatea științifică 07.00.02 – Istoria românilor (pe perioade). Doctor în istorie; conducător șt.: Demir Dragnev, doctor hab., profesor universitar, membru corespondent al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.]. – 2023.

**REFERENT OFICIAL ȘI MEMBRU AL CONSILIILOR
DE SUSȚINERE A TEZELOR DE DOCTOR HABILITAT
ȘI DOCTOR ÎN ȘTIINȚE**

1993

756. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Petrovski, Nina. *Unirea Principatelor în istoriografia din România*: Autoref. tezei de doctor în istorie (07.00.01) – istoria românilor / Petrovski Nina; Institutul de istorie al A.Ș.M.. – Chișinău: [s.n.], 1993. – p. 16].

1995

757. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Purici, Ștefan. *Mișcarea națională românească în Bucovina în anii 1775-1861*: Autoref. c (07.00.01) – Istoria românilor / Ștefan Purici; Acad. de Șt. a Moldovei, Inst. de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1995. – p. 17].

1996

758. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor: [Sapranov, Ana. *Pregătirea cadrelor cu studii superioare în Republica Moldova (1976-1985)*: Autoref. tezei de doctor habilitat în științe istorice (07.00.02) – Istoria Patriei / Ana Sapranov; Acad. de Șt. a Moldovei, Inst. de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1996. – p. 18].
759. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat: [Șișcanu, Ion. *Basarabia în contextul relațiilor sovieto-române, 1940* : Autoref. tezei de doctor habilitat în științe istorice (07.00.02) – Istoria Patriei / Ion Șișcanu. – Chișinău : [s.n.], 1996. – p. 44].

1997

760. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor: [Zabolotnaia, Lilia. *Formarea și stabilirea pieței orașenești în Moldova la sf. Sec. al XVI-lea – înc. sec. al XVIII-lea (prin prisma factorului agrar)*: Autoref. al tezei de doctor în istorie (07-00-02) – Istoria Patriei / Lilia Zabolotnaia; Acad. de Șt. a Moldovei, Inst. de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1997. – p. 23].
761. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Șișcanu, Elena. *Instaurarea și consolidarea regimului totalitar bolșevic în RSS Moldovenească (1940–1952)*: Autoref. tezei de doctor în științe istorice (07.00.02) – Istoria Patriei / Elena Șișcanu. – Chișinău : [s.n.], 1997. – p. 22].

1998

762. Parasca, Pavel. *Evoluția politică internă și poziția internațională a Moldovei : Jum. sec. XIV-încep. sec. XV* : Teză de doctor habilitat în șt. istorice la specialitatea 07.00.02 – Istoria Patriei / ref. ofic.: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Catedra Științe Umanistice . – Chișinău: [s.n.]. – 1997. – p. 302.
763. Gumenâi, Ion. *Ținutul Hotin până la 1836*: Rezum. tezei de doctor în istorie / Ion Gumenâi; cond. șt.: Ioan Caproșu, prof. univ., doctor; ref. ofic.: Demir Dragnev, prof. univ., doctor habilitat în istorie; Universitatea „Al. Ioan Cuza”-Iași, Facultatea de istorie. – Iași, 1998, p. 28.
764. Mutruc, Valeriu. *Viața agrară în Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea (până la reformele din anii '60-'70)* : Rezumat al tezei de doctor în istorie / Valeriu Mutruc; cond. șt.: prof. univ., dr. Gheorghe Platon, membru al Academiei Române; ref. ofic.: Demir Dragnev, prof. univ., doctor habilitat în istorie, Barbu Ștefănescu, Mihai Cojocariu; Universitatea „Al. Ioan Cuza”-Iași, Facultatea de istorie. – Iași, 1998, p. 34.
765. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor: [Alexăndreanu-Sâtnic, Zinaida. *Constituirea și funcționarea sistemului instituțional de cultură în R.S.S. Moldovenească (1944–1950)*: Autoref. al tezei de doctor în istorie (07-00-02) – Istoria Patriei / Zinaida Alexăndreanu-Sâtnic; Acad. de Șt. a Moldovei, Inst. de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1998. – p. 24].

766. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Postică, Elena. *Rezistența antisovietică în R.S.S. Moldovenească (1944-1950)*: Autoref. tezei de doctor în șt. istorice (07.00.02) / Elena Postică; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1998. – p. 25].
767. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Negru, Gheorghe. *Politica etnolingvistică în R.S.S. Moldovenească*: Autoref. tezei de doctor în șt. istorice (07.00.02) / Gheorghe Negru; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1998. – p. 24].
768. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Haidarlî, Dan. *Relațiile politice dintre Moldova și Hanatul din Crimeea în secolul al XVIII-lea (1718–1774)* / Dan Haidarlî; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1998. – p. 22].
769. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Cereș, Irina. *Aderarea Republicii Moldova la organizațiile politice și economice internaționale: Relațiile economice – comerciale externe (1991–1995)*: Autoref. tezei de doctor în științe istorice (07.00.02) / Irina Cereș; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1998. – p. 19].
770. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor [Chicu, Silvia. *Viața politică a Țării Moldovei în a doua jum. a secolului al XVI-lea*: Autoref. tezei de doctor în istorie (07.00.02) / Silvia Chicu; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1998. – p. 22].

1999

771. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Nicolaenco, Viorica. *Extrema dreaptă în Basarabia (1923–1940)*: Autoref. tezei de doctor în științe istorice (07.00.02) / Nicolenco Viorica; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1999. – p. 24].
772. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Vasilos, Vasile. *Evacuarea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța. 1940*: Autoref. tezei de doctor în științe istorice (07.00.02) / Vasile Vasilos; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 1999. – p. 23].

2000

773. Tabuncic, Serghei. *Satul din nord-estul Țării Moldovei în secolele XIV–XV*: Teză de doctor în istorie / Serghei Tabuncic; cond. șt.: Victor Spinei, prof. univ., doctor; ref. ofic.: Demir Dragnev, prof. univ., doctor habilitat în istorie; Universitatea „Al. Ioan Cuza” – Iași, Facultatea de istorie. – Iași, 2000, p. 268.
774. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Negru, Elena. *Politica etnoculturală în R.A.S.S.M. (1924-1940)*: Autoref. tezei de doctor în șt. istorice (07.00.02) / Elena Negru; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2000. – p. 24].
775. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Gaiciuc, Victor. *Constituirea armatei naționale în Republica Moldova*: Autoref. tezei de doctor în șt. istorice (07.00.02) / Victor Gaiciuc; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2000. – p. 23].
776. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie: [Atanasov, Nicolae. *Industria, comerțul, băncile și sistemele de comunicație ale Basarabiei în anii 1918–1940*: Autoref. tezei de doctor în șt. istorice (07.00.02) / Nicolae Atanasov; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2000. – p. 24].
777. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor [Șofranschi, Zina. *Ștergarul moldovenesc: Geneză. Tipologie. Funcționalitate*: Autoref. tezei de doctor în artă (07.00.07) / Zina Șofranschi; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2000. – p. 24].

2001

778. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor [Țugulschi-Neaga, Rodica. *Civilizație urbană în Moldova secolului al XVIII-lea*: Autoref. tezei de doctor în istorie (07.00.02) / Rodica Țugulschi-Neaga; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2001. – p. 25].

2002

779. Pâslariuc, Virgiliu. *Raporturile marii boierimi cu domnia în Țara Moldovei în sec. al XVI-lea*: Teză de doctor în istorie / Virgiliu Pâslariuc;

cond.șt.: Ioan Caproșu, prof. univ., doctor; ref. ofic.: Demir Dragnev, prof. univ., doctor habilitat în istorie; Universitatea „Al. Ioan Cuza”- Iași, Facultatea de istorie. – Iași, 2002, p. 402.

780. Țuțuianu, Ion. *Relațiile dintre biserică și stat la începuturile României moderne*: Autoref. al tezei de doctor în drept (12-00-01) – Teoria generală a dreptului; istoria statului și dreptului; istoria doctrinelor politice și de drept / Ion Țuțuianu; ref. oficial: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Facultatea de istorie și etnologie. – Chișinău: [s.n.]. – 2002. – p. 29.

2003

781. Rădvan, Laurențiu. *Orașele din Țara Românească până la sfârșitul secolului al XIV-lea*: Rezumat al tezei de doctorat / Laurențiu Rădvan; cond. șt.: Ioan Caproșu; ref. ofic.: Demir Dragnev, prof. univ., doctor habilitat în istorie, Alexandru-Florin Platon, Ovidiu Ghitta; Universitatea „Al. Ioan Cuza”-Iași, Facultatea de istorie. – Iași, 2003, p. 59.
782. Rotaru, Liliana. *Concepția istorico-filosofică în opera lui B.P. Hasdeu*: Autoref. al tezei de doctor în științe istorice (07-00-02) – Istoria românilor / Liliana Rotaru; cond. șt.: Cozma Valeriu, dr. hab. în șt. istorice; ref. oficiali: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Dumitru Căldare, doctor hab. în științe filosofice; Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. – Chișinău: [s.n.]. – 2003. – p. 25.
783. Tomuleț, Valentin. *Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia și constituirea burgheziei comerciale (1812–1868)*: Teză de doctor habilitat în științe la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor / Valentin Tomuleț; cons. șt.: Pavel Cocârlă, dr. hab. în șt. istorice, prof. universitar; ref. oficial: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie și Psihologie, Catedra Istorie Universală. – Chișinău: [s.n.]. – 2003. – p. 434.
784. Țurcanu, Elena. *Contextul extern al problemei mănăstirilor românești închinat Locurilor Sfinte (1856–1863)*: Autoref. al tezei de doctor în științe istorice (07-00-03) – Istoria universală / Elena Țurcanu; cond. șt.: Certan Eugen; ref. oficiali: Demir Dragnev, doctor hab. în științe istorice, prof. universitar, membru coresp. al A.Ș.M.; Ion Stăvilă, doctor în științe istorice; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea

de Istorie și Psihologie, Catedra Istorie Universală. – Chișinău: [s.n.]. – 2003. – p. 20.

785. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor [Ețco, Diana. *Învățământul teologic în Basarabia (1812- 1917)*: Autoref. tezei de doctor în istorie (07.00.02) / Diana Ețco; Acad. de Științe a Rep. Moldova. Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2003. – p. 19].

2004

786. Cervencov, Nicolae. *Formarea ideilor de statalitate la bulgari (mijlocul sec. al XVIII-lea – anii 70 ai sec. al XIX-lea)*: Autoref. al tezei de doctor habilitat în istorie la specialitatea 07.00.03 – Istorie universală; referent ofic.: Demir Dragnev, prof. universitar, doctor habilitat în șt. istorice; Universitatea Pedagogică de Stat “Ion Creangă” din Chișinău. – Chișinău. – 2004. – p. 36.
787. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat: [Enciu, Nicolae. *Demografia rurală a Basarabiei interbelice*: Autoref. tezei de doctor habilitat în științe istorice (07.00.02) – Istoria românilor / Nicolae Enciu. – Chișinău: [s.n.], 2004. – p. 47].
788. Șlapac, Mariana. *Arhitectura de apărare din Moldova medievală (mijlocul sec. al XIV-lea – mijlocul sec. al XVI-lea)*: Teză de doctor habilitat în studiul artelor, culturologie la specialitatea 17.00.07 – Arte vizuale (cu specificarea: arta plastică, decorativă, aplicată); referent ofic.: Demir Dragnev, prof. universitar, doctor habilitat în șt. istorice, membru coresp. Al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.]. – 2004. – p. 316.

2005

789. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat: [Ciobanu, Constantin. *Sursele literare ale programelor iconografice din pictura murală medievală moldavă*: Autoref. tezei de doctor habilitat în studiul artelor (17.00.04) – arte vizuale / Constantin Ciobanu; Institutul Studiul Artelor al A.Ș.M.. – Chișinău: [s.n.], 2005. – p. 46].

2006

790. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat: [Postică, Gheorghe. *Civilizația medievală timpurie din spațiul Pruto-Nistrean (secolele V–XIII)*: Autoref. tezei de doctor habilitat în științe istorice (17.00.02) –

Istoria românilor și (07.00.06) – arheologie / Constantin Ciobanu; Universitatea de Stat din Moldova. – Chișinău: [s.n.], 2006. – p. 47].

791. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat: [Racu, Aurelia. *Dezvoltarea învățământului special în Republica Moldova: istorie și perspective*: Autoref. tezei de doctor habilitat în științe istorice (07.00.10) – istoria științei (pedagogie specială) / Aurelia Racu; cons. șt.: Andrei Eșanu, Institutul de istorie al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.], 2006. – p. 55].
792. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor [Svetlicinâi, Rodica. *Activitatea social-politică a minorităților naționale din Basarabia în anii 1917/1918–1923 și 1989-1994 (studiu comparativ)*: Autoref. tezei de doctor în istorie (07.00.02) / Rodica Svetlicinâi; cond. șt.: Leonid Bulmaga; Acad. de Științe a Republicii Moldova, Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2006. – p. 24].
793. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor [Noroc, Larisa. *Renașterea culturii Basarabiei în contextul României întregite (1918-1940)*: Autoref. tezei de doctor în istorie (07.00.02) / Larisa Noroc; cond. șt.: Valeria Cozma, doctor în istorie; Acad. de Științe a Republicii Moldova, Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2006. – p. 24].

2008

794. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor [Dulschi, Silvia. *Partide și organizații politice în Basarabia în perioada revoluției din 1900-1907: studiu comparativ*: Autoref. tezei de doctor în istorie (07.00.02) / Silvia Dulschi; cond. șt.: Ion Varta, dr. în istorie; Acad. de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie. – Chișinău: [s.n.], 2006. – p. 24].

2010

795. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor: [Poștarencu, Dinu. *Populația urbană a Basarabiei în perioada 1850–1918*): Autoref. al tezei de doctor în științe istorice (07-00-02) – Istoria românilor (pe perioade) / Dinu Poștarencu; cond. șt.: Valentin Tomuleț, doctor habilitat în științe istorice; ref. of.: Nicolae Enciu, dr. hab., conferențiar cercetător, Ludmila Coadă, dr., conferențiar universitar. – Chișinău: [s.n.], 2010. – p. 23].

2012

796. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor: [Turtureanu, Ovidiu. *Societatea RSS Moldovenești: de la acalmie la stări de conflict (1953–1991)*: Autoref. al tezei de doctor în științe istorice (07-00-02) – Istoria românilor (pe perioade) / Ovidiu Turtureanu; cond. șt.: Andrei Eșanu, dr. hab. în istorie, academician. – Chișinău: [s.n.], 2012. – p. 26].
797. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor: [Păun (Radovici), Maria Liliana. *Școlile românești din Transilvania în sec. XIV–XVIII*: Autoref. al tezei de doctor în istorie (07-00-02) – Istoria românilor (pe perioade) / Maria Liliana Păun (Radovici); cond. șt.: Alexandru Roman, dr. hab. în istorie, prof. universitar. – Chișinău: [s.n.], 2012. – p. 30].
798. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor: [Stoica, Vasile-Leontin. *Serviciul sanitar al armatei române în perioada 1914–1919*: Autoref. al tezei de doctor în științe istorice (07-00-02) – Istoria românilor (pe perioade) / Vasile-Leontin Stoica; cond. șt.: Nicolae Chicuș, dr. în istorie, conferențiar universitar. – Chișinău: [s.n.], 2012. – p. 32].

2013

799. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor: [Prisac, Lidia. *Relațiile interetnice în Republica Moldova (1989–2005)*: Autoref. al tezei de doctor în istorie (07-00-02) – Istoria românilor (pe perioade) / Lidia Prisac; cond. șt.: Ion Bodrug, dr. în istorie. – Chișinău: [s.n.], 2013. – p. 30].
800. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor [Herghiligiu, Cristina. *Constituirea și evoluția elitei politice moldovenești până la mijlocul sec. al XV-lea*: Autoref. al tezei de doctor în istorie (07-00-02) – Istoria românilor (pe perioade) / Cristina Herghiligiu; cond. șt.: Ion Eremia, dr. hab. în istorie, prof. universitar. – Chișinău: [s.n.], 2013. – p. 28].

2014

801. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat: [Cojocaru, Gheorghe. *Tratatul de Uniune Sovietică: de la un proiect totalitar – la un acord de Comunitate a Statelor Independente (1922–1991)*: Autoref. tezei de doctor habilitat

în științe istorice (611.03) – istoria universală și (611.02) – Istoria românilor / Gheorghe Cojocaru; Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. – Chișinău. – 2014. – p. 66].

2016

802. Gumenâi, Ion. *Minoritățile confesionale din Basarabia (1812 – anii 70 ai sec. al XIX-lea)*: Teză de doctor habilitat la specialitatea 07.00.02 – Istoria românilor / cons. șt.: Ion Eremia, ref. oficial și membru al C.Ș.S.: Demir Dragnev, Sorin Șipoș, Nicolae Cervencov; Universitatea de Stat din Moldova. – Chișinău. – 2016. – p. 301.
803. Dragnev, Demir. Președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în istorie [Trincă, Sorin Lucian. *Relațiile dintre statul român și biserica ortodoxă din Transilvania (1918–1928)*: Autoref. al tezei de doctor în istorie (07-00-02) – Istoria românilor (pe perioade) / Sorin Lucian Trincă; cond. șt.: Anatol Petrencu, dr. hab. în istorie, prof. universitar; ref. ofic.: Ion Șișcanu, Silvia Grossu. – Chișinău: [s.n.], 2016. – p. 30].
804. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor în studiul artelor și culturologie: [Brihuneț, Manole. *Cimitirele ortodoxe din Republica Moldova: aspecte istorico-culturale și artistice (secolul al XVIII-lea – prima jumătate al sec. al XIX-lea)*: Teză de doctor în studiul artelor și culturologie (651.02) – Teoria și istoria arhitecturii / Manole Brihuneț; cond. șt.: Mariana Șlapac, doctor habilitat în studiul artelor, membru cor. al A.Ș.M.; ref. ofic.: Iuliana Ciotoiu, Sergius Ciocanu; Institutul Patrimoniului Cultural al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.], 2016. – p. 192].
805. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat: [Manolache, Constantin. *Politica de construcție militară în Republica Moldova: repere teoretico-metodologice și valențe practice*: Autoref. tezei de doctor habilitat în științe politice teoria, metodologia și istoria politologiei; instituții și procese politice / Constantin Manolache; cons. șt.: Gheorghe Rusnac, doctor habilitat în istorie, profesor universitar, academician; Victor Juc, doctor habilitat în științe politice. – Chișinău: [s.n.], 2016. – p. 62].
806. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat în istorie: [Moraru, Pavel. *Organizarea și activitatea serviciilor de Informații și Siguranță Românești din Basarabia în perioada anilor 1918-1944*: Teză de doctor

habilitat în istorie (611.02) – Istoria românilor (pe perioade)/ Moraru Pavel; consultanți științifici: PASAT Valeriu, doctor habilitat în istorie, conferențiar cercetător, membru titular al A.Ș.M., specialitatea 611.02 – Istoria românilor (pe perioade), Institutul de Istorie al A.Ș.M. ENCIU Nicolae, doctor habilitat în istorie, conferențiar universitar, specialitatea 611.02 – Istoria românilor (pe perioade), Institutul de Istorie al A.Ș.M. – Chișinău: [s.n.], 2016. – p. 342].

2024

807. Dragnev, Demir. Membru al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezei de doctor habilitat în istorie: [Igor Bercu. *Raialele otomane pe teritoriul Țării Moldovei: geneză și evoluție (sfârșitul sec. XV-lea – începutul sec. al XIX-lea)*. Specialitatea 611.02 – Istoria românilor (pe perioade). – Chișinău: [s.n.], 2024. – p. 179].

PARTICIPĂRI LA PROIECTE INTERNAȚIONALE ȘI NAȚIONALE

Proiecte internaționale

808. Proiect de elaborare din cadrul de cooperare dintre Academia de Științe a Moldovei și Fundația de științe umanistice a Federației Ruse „Materiale documentare privitoare la istoria Moldovei din secolele XV–XVII păstrate în arhivele Federației Ruse”, aa. 2006–2007, Demir Dragnev – conducător de proiect.
809. Proiect de elaborare și editare „Istoria românilor. Epoca modernă (a doua jum. a sec. al XVIII-lea – 1918). Curs de lecții”, aa. 1999–2000. Fundația SOROS, Moldova, Demir Dragnev – conducător de proiect și participant.
810. Proiect de elaborare „Din istoria ținutului natal (Regiunea Cernăuți)”, aa. 2000–2001. Departamentul Politici pentru relațiile cu Românii de Pretutindeni al Ministerului Afacerilor Externe a României (București), Demir Dragnev – participant.
811. Proiect de elaborare „Paleografia slavo-română și româno-chirilică”, aa. 2002–2003. Fundația SOROS, Moldova, Demir Dragnev – conducător de proiect și participant.
812. Proiect de elaborare și editare „Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii sale și al posterității”, a. 2004. Departamentul Politici pentru

- relațiile cu Românii de Pretutindeni al Ministerului Afacerilor Externe a României, Filiala Iași, Demir Dragnev – conducător de proiect și participant.
813. Proiect de elaborare și editare „Dicționar de istoria românilor”, aa. 2004–2005. Departamentul Politici pentru relațiile cu Românii de Pretutindeni, Filiala Iași, Demir Dragnev – conducător de proiect și participant.
 814. Proiect de elaborare și editare „Prezențe basarabene în spiritualitatea românească: Dicționar Enciclopedic”, a. 2007. Departamentul Politici pentru relațiile cu Românii de Pretutindeni al Ministerului Afacerilor Externe a României (București), Demir Dragnev – conducător de proiect.
 815. Proiect de editare „O capodoperă a miniaturii din Moldova medievală”, aa. 2002–2003. Institutul cultural Român (București), Demir Dragnev – conducător de proiect.
 816. Proiect de elaborare și editare „Dicționar de istorie”, a. 2007. Departamentul Politici pentru relațiile cu Românii de Pretutindeni al Ministerului Afacerilor Externe a României (București), Demir Dragnev – conducător și participant.
 817. Proiect de elaborare și editare „O istorie a regiunii Transnistrene: din cele mai vechi timpuri până în prezent”, a. 2007. Departamentul Politici pentru relațiile cu Românii de Pretutindeni al Ministerului Afacerilor Externe a României (București), Demir Dragnev – conducător și participant.
 818. Proiect de elaborare și editare „Din istoria sudului Basarabiei”, realizator – Ion Chirtoagă, a. 2007. Departamentul Politici pentru relațiile cu Românii de Pretutindeni al Ministerului Afacerilor Externe a României (București), Demir Dragnev – conducător de proiect.
 819. Proiect de editare „Bisericile Basarabiei: Dicționar enciclopedic.” Realizator – Alexandru Cerga, a. 2013. Departamentul Politici pentru relațiile cu Românii de Pretutindeni al Ministerului Afacerilor Externe a României (București), Demir Dragnev – conducător de proiect.

Proiecte naționale

820. Proiect de elaborare și editare „Domnii Țării Moldovei. Studii”, aa. 2004–2005. Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică

al A.Ș.M., Fundația SOROS (Moldova), Demir Dragnev – conducător și participant.

821. Proiect instituțional de cercetare „Societatea medievală din Țara Moldovei în secolul XIV – mijlocul sec. XIX. Studii și documente”, aa. 2001–2005.
822. Proiect de cercetare câștigat prin concurs „Țara Moldovei în contextul civilizației europene (relații internaționale, relații economice și culturale)”, aa. 2003–2004. Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică din Republica Moldova, Demir Dragnev – conducător de proiect.
823. Proiect de organizare a Conferinței internaționale și de editare „Ștefan cel Mare – personalitate marcantă în istoria Europei (500 de ani de la trecerea în eternitate), a. 2004. Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică din Republica Moldova, Demir Dragnev – conducător de proiect.
824. Proiect instituțional de cercetare „Societatea medievală și modernă a Moldovei în contextul Europei de est și sud-est”, aa. 2006–2010, Demir Dragnev – conducător de proiect.
825. Proiect instituțional de cercetare „Viața socială, politică, economică, regională și culturală din Țara Moldovei sub impactul tradiționalismului și a înnoirilor în spirit european (mijlocul sec. XIV – 1812)”, aa. 2011–2014, Demir Dragnev – conducător de proiect.
826. Proiect de editare „Civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și documente”, a. 2012. Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al A.Ș.M., Demir Dragnev – proiect individual.
827. Proiect de editare „Țara Moldovei în perioada războiului ruso-turc din anii 1806–1812. Vol.1: noiembrie 1806 – iulie 1808, a. 2015. Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al A.Ș.M., Demir Dragnev – conducător de proiect.
828. Proiect de cercetare „Univers politic, cultural-spiritual și rural din Țara Moldovei: de la medieval la modern (în context european)”, aa. 2015–2018, Demir Dragnev – participant. Inclusiv subproiectele conduse de Demir Dragnev: „Univers rural din Țara Moldovei (până la înc. sec. XIX)” și „Documente privitoare la istoria Țării Moldovei din timpul războiului ruso-turc (1806-1812). Vol. 1: august 1806 – iunie 1809”.

REFERINȚE LA PERSONALITATE ȘI ACTIVITATE

1961

829. Mocanu, S. *Moldova în epoca feudalismului* [Rec.: Moldova în epoca feudalismului. Vol. I: *Documente slavo-moldovenești (veacul XV – întâiul pătrar al veacului XVII)* / alcăt.: P.G. Dmitriev, D.M. Dragnev ș.a. – Ch.: Știința, 1961, p. 452] // *Comunistul Moldovei*. – 1961. – Nr. 10. – p. 79. – (Cu car. chirilice).

1962

830. Raevschi, Nicolae. *Noi documente slavo-moldovenești* [Rec.: Moldova în epoca feudalismului. Vol. I: *Documente slavo-moldovenești (veacul XV – întâiul pătrar al veacului XVII)* / alcăt.: P.G. Dmitriev, D.M. Dragnev, E.M. Russev, P.V. Sovetov; red.: L.V. Cerepnin. – Chișinău: Ed. „Știința”. – 1961. – 452 p.] // *Limba și lit. mold.* – 1962. – Nr. 2. – p. 67-71. – (Cu car. chirilice).

1965

831. Пауль, Михаил. [Рец.: *Молдавия в эпоху феодализма*. Том 1: *Славяно-молдавские грамоты (XV век – первая часть XVII века)* / сост.: П.Г. Дмитриев, Д.М. Драгнев, Е.М. Руссев, П.В. Советов; под ред. Л.В. Черепнина. – Кишинев. – 1961. – 454 с.] // *Известия АН МССР. Серия обществ. наук.* – 1965. – № 1. – с. 81-84.

1975

832. Гросул, В.Я. [Рец.: Драгнев, Д.М. *Сельское хозяйство феодальной Молдавии (конец XVII – нач. XIX в.)*. – Кишинев: Штиинца, 1975, с. 286] // *История СССР (АН СССР, Москва)*. – 1975. – № 4. – с. 170-171.

1976

833. Polevoi, L. *O carte despre trecutul satului moldovenesc* [Rec.: Драгнев, Д.М. *Сельское хозяйство феодальной Молдавии (конец XVII – нач. XIX в.)*. – Кишинев, 1975, 286 С.] // *Tribuna*. – 1976. – 2 ian. – p. 47-48. – (Cu car. chirilice).
834. Ольвинский, А. *За плугами прадедов= Dură plugurile strămoșilor* [Рец.: Драгнев, Д.М. *Сельское хозяйство феодальной Молдавии (конец XVII – нач. XIX в.)*. – Кишинев: Штиинца, 1975, с. 286] // *Вечерний Кишинев*. – 1976. – 12 ноября.

1977

835. Мохов, Н.А. *Исследования по аграрной истории Молдавии позднего феодализма* [Rec.: Драгнев, Д.М. *Сельское хозяйство феодальной Молдавии (конец XVII – нач. XIX в.)*. – Кишинев: Штиинца, 1975, 286 с.] // *Советское славяноведение* (АН СССР, Москва). – 1977. – № 1. – с. 117-118.

1980

836. Repida, L.; Ivanov, Iu. *În familia unită a popoarelor înfrățite* [Rec.: Исторические корни связей и дружбы украинского и молдавского народов / И.А. Анцупов, Е.Н. Дзюба, Д.М. Драгнев [и др.]; АН УССР, Инст. истории; АН МССР, Инст. истории. – Киев: Наукова Думка. – 1980. – 324 с.] // *Comunistul Moldovei*. – 1980. – Nr. 9. – p. 93-96.
837. Урсул, Д.; Топузлу, Г. *Вечная и нерушимая дружба народов-братьев* [Rec.: Исторические корни связей и дружбы украинского и молдавского народов / И.А. Анцупов, Е.Н. Дзюба, Д.М. Драгнев [и др.]; АН УССР, Инст. истории; АН МССР, Инст. истории. – Киев: Наукова Думка. – 1980. – с. 324] // *Советская Молдавия*. – 1980. – 16 сент.

1987

838. Condrea, Irina. [Rec.: *Moldova în epoca feudalismului*. Vol. 4: *Cărți domnești și zapise slavo-moldovenești și moldovenești, 1641–1660* / Alc.: D.M. Dragnev, A.N. Nichitici, L.I. Svetlicinai, P.V. Sovetov; red.: P.V. Sovetov. – Chișinău: Știința. – 1986. – 365 p.] // *Limba și literatura moldovenească*. – 1987. – Nr. 2. – p. 74-75. – (cu car.chirilice).

1988

839. Ciburciu, Vlad. *Valoare polivalentă și nepieritoare* [Rec.: Dimitrie Cantemir „Descrierea Moldovei”: Manuscrise și ediții / Andrei Eșanu; red. resp.: D.M. Dragnev; Acad. de Științe a RSSM; Inst. de ist. „Ia.S. Grosul”. – Chișinău: Știința. – 1987. – p. 107] // *Moldova socialistă*. – 1988. – 29 oct. – (cu grafie chirilică).

1989

840. Chirtoagă, Ion. *Un nou studiu despre opera lui Dimitrie Cantemir* [Rec.: Dimitrie Cantemir „Descrierea Moldovei”: Manuscrise și ediții / Andrei Eșanu; red. resp.: D.M. Dragnev; Acad. de Științe a RSSM; Inst. de ist. „Ia.S. Grosul”. – Chișinău: Știința. – 1987. – 107 p.] // *Știința*. – 1989. – Nr. 4. – p. 2.

841. Cocârlă, P. *O nouă colecție de documente la Istoria Moldovei* [Rec.: *Молдавия в эпоху феодализма. Т. 5. Славяно-молдавские и молдавские грамоты и записи 1641–1666 гг.* – Кишинев: Штиинца, 1987, 326 с.] // *Известия АН МССР: Серия общественных наук.* – 1989. – № 1. – с. 79-81.

1989

842. Dragnev, Demir Miron (n. 1936), *istoric* // *Dicționar Enciclopedic Moldovenesc.* – Chișinău. – 1989. – p. 170.
843. Eșanu, Andrei. [Rec.: *Очерки внешнеполитической истории молдавского княжества (последняя треть XIV – нач. XIX в.)* / Авт.: П.В. Советов, П.Ф. Параска, ... Д.М. Драгнев и др. – Кишинев: Штиинца. – 1987. – 464 с.] // *Известия АН МССР. Серия Общественных наук.* – 1989. – № 2. – с. 75-76.

1990

844. *Raportul deputatului Alexandru Moșanu cu privire la Drapelul de Stat prezentat la ședința din 27 aprilie 1990 a Sovietului Suprem (SS) al RSSM* [Pentru studierea problemei rădăcinilor istorice ale simbolului național al Moldovei Comisia SS al RSSM a creat trei grupuri de lucru: prima fiind condusă de Demir Dragnev (p. 193). Comisia a ajuns la concluzia că „Tricolorul are o vechime considerabilă pe teritoriul Moldovei (p. 196)”] // *Moldova Socialistă.* – 1990. – 12 mai.

1993

845. Chirtoagă, Ion. *O lucrare de sinteză a istoriei Moldovei* [Rec.: *Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă: Aspecte din viața politică, socială și a culturii* / A. Eșanu, Gh. Gonța, V. Dergaciov, Demir Dragnev, I. Niculiță. – Chișinău: Știința. – 1992. – 299 [1] p.] // *Revista de istorie a Moldovei.* – 1993. – Nr. 4. – p.74-76.

1994

846. Zabolotnaia, Lilia. [Rec.: *Evul mediu timpuriu în Moldova* [Culeg. de studii] / Acad. de Șt. a RM, In-tul de Istorie; Coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Știința, 1994, 168 [2] p.] // *Revista de istorie a Moldovei.* – 1994. – Nr. 1. – p. 68-70.
847. *Totuși ce istorie vom studia ?* [În cadrul Comisiei guvernamentale pentru elaborarea Concepției studierii istoriei în instituțiile de învățământ din Rep. Moldova Demir Dragnev a criticat proiectul conducerii Comisiei și împreună cu un grup de colegi a înaintat o Concepție de alternativă care

prevede studierea istoriei Moldovei „în contextul civilizației românești”] // Făclia. – 1994. – Nr. 39. – 30 septembrie. – p. 2.

1995

848. Bologan, Gheorghe. *Dacă vrei să cunoști viitorul, studiază trecutul* [despre dl Demir Dragnev, savant istoric] / Gheorghe Bologan // Viața satului. – 1995. – 9 dec. – p. 6.
849. Cocârlă, P. *Un început de bun augur* [Rec.: *Istoria modernă a Europei și Americii*. Partea I. – Chișinău: Lumina. – 1995. – 382 p.] // Revista de Istorie a Moldovei. – 1995. – Nr. 3-4 (23-24). – p. 130-132.

1996

850. *Academicieni și membri corespondenți ai A.Ș.M., absolvenți ai Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova* [Demir Dragnev] // Cozma, Valeriu. *Istoria universității de Stat din Moldova (1946–1996)*. – Chișinău: USM. – 1996. – p. 253.
851. *Dragnev, Demir: Membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova* // Academia de Științe a Republicii Moldova – 50 / coord.: H. Corbu. – Chișinău. – 1996. – p. 147-148.
852. *Institutul de Istorie* [Director: Demir Dragnev, membru corespondent al A.Ș.M.] // Academia de Științe a Moldovei: 50 / coord.: H. Corbu. – Chișinău. – 1996. – p. 15.
853. Mischevca, Vladimir. *Istoricul Demir Dragnev* // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 1996. – Nr. 2 (26). – P. 110-111; *Știința*: Revistă lunară a Acad. de Șt. a Moldovei. – 1996. – Nr. 7-8. – p. 7.
854. Mischevca, Vladimir. *Profesorul Demir Dragnev la 60 de ani* [doctor hab. în științe istorice] // *Moldova suverană*. – 1996. – 27 iulie. – p. 6.

Referințe:

Membrii Academiei de Științe a Moldovei: Dicționar (1961–2006) / col. de red.: Haralambie Corbu (coord.), – Chișinău. – 2006. – p. 194.

1997

855. Chicu, Maria. *Un nou manual de istorie a românilor* [Rec: Dragnev, Demir; Gonța, Gh. *Istoria medie a românilor* (pînă la mijlocul sec. al XVII-lea): manual pentru clasa a VI-a. – Chișinău, 1997, 191 p.] / Maria Chicu, Ion Chirtoagă // *Revista de istorie a Moldovei*. – 1997. – Nr. 3/4. – p. 119-121.

856. *Decretul Președintelui Republicii Moldova* (Nr. 404 din 31.12.1996) Cu privire la decorarea domnilor Ilie Blaj și Demir Dragnev cu ordinul „Gloria muncii [Pentru merite deosebite în dezvoltarea științei ...] // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 1997. – Nr. 7. – 30 ian.
857. Mischevca, Vladimir. *Un manual școlar așteptat* [Rec: Dragnev, Demir; Gonța, Gh. Istoria medie a românilor (pînă la mijlocul sec. al XVII-lea): manual pentru clasa a VI-a. – Chișinău, 1997, 191 p.] / Vladimir Mischevca // Săptămîna. – 1997. – 31 oct. – p. 9.
858. Negrei, Ion. *Pagini din istoria neamului așteptate* [Rec: Dragnev, Demir; Gonța, Gh. Istoria medie a românilor (pînă la mijlocul sec. al XVII-lea): manual pentru clasa a VI-a. – Chișinău, 1997, 191 p.] / Ion Negrei // Făclia. – 1997. – 1 noiem. – p. 6.
859. Preașcă, Ion. *Prima sesiune științifică consacrată tragediei din 1946-1947* [Demir Dragnev – Cuvânt de deschidere] // Țara. – 1997. – 4 apr. – p. 2.

1998

860. Chelcu, Cătălina Elena. [Rec: Larisa Svetlicinâi, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov. *Moldova în epoca feudalismului. Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea* (1711–1750), vol. VIII. – Chișinău, 1998, 256 p.] // Ioan Neculce. – Tomul IV–VII. – 1998–2001. – p. 479.
861. Cibotaru, N. [Rec: Dragnev, Demir. Istoria modernă a românilor. Partea a 2-a (1848–1918): Manual experimental pentru cl. a 8-a. – Chișinău: Civitas, 1997, 176 p.] // Făclia. – 1998. – 10 ian. – p. 5.
862. *O trilogie tricoloră pentru anul școlar și jubiliar*: [Prezentarea manualelor: N. Chicuș, E. Danu, D. Dragnev. *Istoria modernă a românilor*. Partea a 2-a: cl. a 8-a. – Chișinău: Civitas, 1997, 176 p.; Demir Dragnev, E. Dragnev. *Istoria modernă a românilor*. Partea I (mijlocul sec. al XVII-lea – 1848): cl. a VII-a. – Chișinău: Civitas, 1997, 160 p.; D. Dragnev, Gh. Gonța. *Istoria medie a românilor (pînă la mijlocul sec. al XVII-lea)*: clasa a VI-a. – Chișinău: Civitas. – 1997. – 191 p., având copertele în roșu, galben și albastru – culorile tricolorului.] // Limba română. 1998. – Nr. 1-2. – p. 227.

1999

863. Mischevca, Vladimir. *O originală monografie despre Moldova în epoca luminilor* [Rec: Dragnev, Demir. Țara Moldovei în epoca luminilor. – Chișinău, 1999, 188 p.] // Revista de Istorie a Moldovei. – 1999. – Nr. 3-4 (39-40). – p. 107-108.

864. *Кто есть кто в Молдове: Документ приложение к экономическому обозрению «Логос Пресс»* [100 ученых ... Демир Драгнев] // Логос Пресс. – 1999. – с. 57.

2000

865. Constantinov, Valentin. *Istoria românească* [Rec.: Demir Dragnev, Ion Varta. *Istoria românilor: Epoca modernă (A doua jum. a sec. al XVIII-lea – 1918). Curs de lecții*. – Chișinău: Civitas. – 2000. – p. 268] // *Revista Română* (Iași). – 2000. – Anul VI. – Nr. 5 (16). – p. 19.

2001

866. Dragnev, Demir // *Profesorii Universității de Stat din Moldova, 1946–2001: Dicționar istorico-biografic* / Gheorghe Rusnac, Valeriu Cozma. – Chișinău. – 2001. – p. 78-79.
867. Dragnev, Demir (istoria națională), membru corespondent: Secția de științe socioumane și economice (ales în 1995) // *Academia de Științe a Moldovei = Academy of Science of Moldova* / coord.: I. Jarcuțchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costaș. – Chișinău: Știința. – 2001. – p. 108.
868. *Institutul de istorie* [Director: Demir Dragnev, membru corespondent, doctor habilitat în istorie, prof. universitar] // *Academia de Științe a Moldovei = Academy of Science of Moldova* / coord.: I. Jarcuțchi, ... ; trad. în lb. engl.: R. Costaș. – Chișinău: Știința. – 2001. – p. 66-68.
869. Constantinov, Valentin. *Profesorul Demir Dragnev la a 65-ea aniversare* // *Revista Română* (Iași). – 2001. – Anul VII. – Nr. 4 (26). – p. 8.
870. Baidaus, Eduard. *Un destin, o istorie – savantul și profesorul Demir Dragnev la 65 de ani* // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2001. – Nr. 3-4 (43-44). – p. 5-6.

Referințe:

Membrii Academiei de Științe a Moldovei: Dicționar (1961–2006) / col. de red.: Haralambie Corbu (coord.), – Chișinău. – 2006. – P. 194.

871. Felea, Alina. *Unele probleme de istorie medievală a Țării Moldovei în opera științifică a prof. Demir Dragnev* / Alina Felea, Sergiu Tabuncic, Eugen Cernenchi, Tudor Ciobanu // *Economie, societate și politică în Moldova: (Aspecte din istoria medie, modernă, contemporană)*. Culegere de articole. – Chișinău. – 2001. – p. 7-13.

Referințe:

Membrii Academiei de Științe a Moldovei: Dicționar (1961–2006) / col. de red.: Haralambie Corbu (coord.), – Chișinău. – 2006. – p. 194.

872. Leu, Ion. *Istoria unui manual* [Rec.: Demir Dragnev, Gh. Postică. *Istoria românilor: Epoca Antică și Medievală*. Manual pentru clasa a X-a. – Chișinău: Civitas, 2001, 208 p.] // Glasul națiunii. – 2001. – 28 noiem. – p. 7.
873. Leu, Ion. *Manual important* [Rec.: Demir Dragnev, Gh. Postică. *Istoria românilor: Epoca Antică și Medievală*. Manual pentru clasa a X-a. – Chișinău: Civitas, 2001, 208 p.] // Lit. și arta. – 2001. – Nr. 47 (2935). – 22 noiem. – p. 2.
874. Maznic, Silvia. *Prezentare* [Prez: Dragnev, Demir. *Istoria medievală universală/ a românilor*. – Ch., 2001, 224 p.] // *Limba română*. – 2001. – Nr. 4-8. – p. 242.

2002

875. *Activitatea noastră este o investiție în cultură* [masă rotundă cu participarea dir. Ed. „Cartier”, Gh. Erizanu, cu edit. și aut. de manuale Demir Dragnev, ...] // *Flux*: ed. de vineri. – 2002. – 1 noiem. – p. 4.
876. *Istoria care ne unește* [Reproducere din prefața manualului ... Nota redacției: „Apărut recent la cunoscuta editură chișinăuiană „Civitas”, câștigător al concursului de manuale pentru învățământul liceal, manualul „Istoria românilor: Epoca antică și medievală”, autori: Demir Dragnev și Gherghie Postică, este considerat de specialiști drept unul dintre cele mai bune din întreg spațiul românesc”] // *Democrația: Săptămânal de politici publice*. – 2002. – Anul II. – Nr. 9. – 29 ian. – p. 1.
877. *Istoria care ne unește* [Reproducere din prefața manualului. *Notă: Istoria românilor: Manual pentru clasa a XI-a: Epoca Modernă*. Ed. Civitas, 2001, autori: I. Varta, Demir Dragnev] // *Democrația: Săptămânal de politici publice*. – 2002. – Anul II. – Nr. 10. – 5 febr. – p. 5.
878. Leu, Ion. *Istoria unui manual* [Rec.: Dragnev, Demir. *Din istoria Transnistriei (în contextul istoriei naționale): Materiale didactice*. – Chișinău: Civitas, 2001, 192 p.] // *Literatura și arta*. – 2002. – 19 sept. – p. 3.
879. Leu, Ion. *Realitatea unei perioade între două coperti* [Prez: I. Varta, Demir Dragnev. *Istoria românilor: Epoca Modernă*. Manual pentru clasa a XI-a. – Chișinău: Civitas, 2001, 200 p.] // *Florile dalbe*. – 2002. – Nr. 7 (3568). – 21 febr. – p. 3.
880. Mischevca, Vladimir. „*Istoria românilor*” – *istoria noastră!* [Șapte din cei 19 membri ai Comisiei naționale pentru elaborarea concepției de studiere a istoriei în Republica Moldova au părăsit comisia. Aceștia

sunt: Demir Dragnev, directorul Institutului de istorie al AȘM ș.a.] // Curierul Atenei: Periodic al diasporei românești din Grecia. – 2002. – Nr. 28. – 20 sept. – p. 7.

881. Rău, Alexe. *Salonul național de carte a pășit în maturitate* [Premiul „Pagini de istorie” pentru volumul *Din istoria Transnistriei*, elaborat de un colectiv de autori în frunte cu acad. Demir Dragnev] // Limba română. – 2002. – Nr. 7-9. – p. 200-204.
882. Strâmbeanu, Andrei. *Cu admirație și durere despre istoria românilor* [Rec.: Dragnev, Demir; Postică, Gheorghe. *Istoria românilor: Epoca antică și medievală*. Manual pentru clasa a X-a. – Chișinău: Civitas, 2001, 208 p.] // Flux: cotidian național. – 2002. – Nr. 94 (945). – 11 sept. – p. 4.
883. *Vivat Academia* [Membri-corespondenți ai AȘM ... Dragnev Demir, n. 27 iulie 1936, directorul Institutului de istorie] // Flux: ed. de vineri. – 2002. – 8 martie. – p. 3.

2003

884. *Dragnev, Demir* (27.VII.1936, Cureșnița, jud. Soroca, Republica Moldova) // *Românii din jurul României* / Red. coord.: Ion Gherman. – București: Ed. Vremea. – 2003. – p. 291.
885. Leu, Ion. *Istoria Transnistriei – o nouă viziune științifică* [Prez.: Demir Dragnev, I. Jarcuțchi, I. Chirtoagă, E. Negru. *Din istoria Transnistriei (în contextul istoriei naționale)*: Materiale didactice. – Chișinău: Civitas, 2001, 192 p.] // *Tinerimea Moldovei*. – 2003. – Nr. 13 (10 apr.). – p. 6.
886. Pop, Claudia Florina. *Din istoria ținutului natal – Cernăuți* [Rec.: Dragnev, Demir. *Din istoria ținutului natal (regiunea Cernăuți)*: Materiale didactice pentru școlile de cultură generală. – Cernăuți: Ed. „Alexandru cel Bun”, 2002, 192 p.] // *Familia Română*. – 2003. – Nr. 16 (iunie). – p. 543.

2004

887. Constantin, Ion. *Manifestări comemorative* [Manifestări organizate în România și Republica Moldova cu prilejul a 500 de ani de la trecerea în eternitate a lui Ștefan cel Mare și Sfânt: la Chișinău, Simpozionul științific „O domnie – o epocă” cu comunicări științifice prezentate de acad. Demir Dragnev *Relațiile moldo-muntene în perioada domniei lui Ștefan cel Mare* ș.a.] // *Rev. Biblioteca Bucureștilor*. – 2004. – Anul VII. – Nr. 7. – p. 2-4.

888. Felea, Alina. *Unele probleme de istorie medievală a Țării Moldovei în opera științifică a prof. Demir Dragnev* / Alina Felea, Sergiu Tabuncic, Eugen Cernenchi, Tudor Ciobanu // *Caiete de istorie: Publicație editată de Filiala din Republica Moldova a Fundației „Forumul European pentru Istorie și Cultură”*. – Chișinău. – 2004 (Anul III). – Nr. 2 (10). – p. 29-38.
889. Porumb, Marius. [Rec.: Demir Dragnev, Igor Cașu, Emil, Dragnev, Virgil Pâslariuc, Ștefan cel Mare și Sfânt în contextul epocii sale și al posterității, Chișinău: Ed. Civitas, 2004, 208 p.] // *Ars Transsilvaniae*. – XIV–XV. – 2004-2005. – p. 243.
890. Țurcanu, Alina. *145 de ani, la Chișinău*: [Sesiune de comunicări științifice organizată la aniversarea a 145 de ani de la Unirea Principatelor Române. *Din comunicarea lui Demir. Dragnev*: „Azi trebuie să înțelegem că interesul nostru național este mai mare decât cel de grup, așa au făcut pașoptiștii, realizând Unirea”] // *Jurnal de Chișinău*. – 2004. – 27 ian. – p. 8.

2005

891. Constantinov, Valentin. *Profesorul Demir Dragnev* // Cartea „Revistei române”. – Iași: Ed. Demiurg. – 2005. – Vol. II. – p. 274-276.

Referințe:

- Membrii Academiei de Științe a Moldovei: Dicționar (1961–2006)* / col. de red.: Haralambie Corbu (coord.), – Chișinău. – 2006. – P. 194.
892. Constantinov, Valentin. *Atlas de istorie universală și a românilor* [Rec.: *Atlas de istorie universală și a românilor* / Emil Dragnev, Demir Dragnev. – Chișinău, 2005, 112 p.] // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2005. – Nr. 4. – p. 114-115.
893. *Detalii despre membrii colectivi*: Institutul de Istorie [Directori ai acestui institut au fost consecutiv m. c. E. Russev (1961–1971), acad. I. Budac (1971–1973), dr. hab. B. Vizer (1973–1977), m.c. V. Țaranov (1977–1991), dr. A. Țaranu (1991–1992), m.c. A. Eșanu (1992–1994), m.c. Demir Dragnev (1994–2006), ș.a.] // [Resursă electronică]. – URL: http://www.asm.md/?go=detalii-membrii-colectivi&n=29&new_language=0
894. Tabuncic, Sergiu. *O lucrare enciclopedică exemplară despre domnii Țării Moldovei* [Rec.: Dragnev, Demir. *Domnii Țării Moldovei*. – Chișinău: Civitas, 2005, 320 pag.] // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2005. – Nr. 3 (63). – P. 103-105.

895. Trofăilă, Vasile. *Demir Dragnev* (n. 27 iulie 1936, Cureșnița, r-nul Soroca) / Vasile Trofăilă // *Localitățile Republicii Moldova: Itinerar documentar- publicistic ilustrat* / coord. șt.: Anatol Eremia, ... – Chișinău: Draghiștea. – 2005. – p. 419-420.
896. Ursachi, Adrian. *Ștefan cel Mare - personalitate marcantă în istoria Europei* [Rec.: *Ștefan cel Mare–personalitate marcantă în istoria Europei (500 de ani de la trecerea în eternitate)* / coordonatori Demir Dragnev și Ion Chirtoagă, Chișinău, Editura Civitas, 2004, 172 p.] // *Revista română*. – 2005. – Anul XI. – Nr. 3(41). – p. 26.
897. *O lucrare ce cuprinde viața și activitatea a cca 200 de domni ai Moldovei și Munteniei*: [pe marginea lucrării „Domnii Țării Moldovei”, semnată de savanți istorici moldoveni în frunte cu Demir Dragnev, directorul Inst. de Istorie al AȘM] // *Moldova suverană*. – 2005. – 5 iul. – p. 3.

2006

898. *Civilizația medievală și modernă în Moldova. Studii: In honorem Demir Dragnev*. – Chișinău: Civitas. – 2006. – p.464 – ISBN: 978-9975-912-54-9.
899. *Academicieni și membri corespondenți ai A.Ș.M., absolvenți ai Facultății de Istorie a USM [Demir Dragnev]* // Cozma, Valeriu. *Universitatea de Stat din Moldova (1996–2006)*. – Chișinău: USM. – 2006. – p. 253.
900. Amăriuței, Mihail. *In honorem Demir Dragnev* [Rec.: *Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii*, Ch.: Civitas, 2006, p.464] // *Revista Română* (Iași). – 2006. – Nr. 4 (dec.). – p. 42. – URL: <http://astra.iasi.roedu.net/texte/nr46DemirDragnev.html>
901. *Aprecieri* / Gh. Platon, S. Dimitrov, V. Volkov, V. Ciobanu, S. Musteață // *Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii*. – Chișinău: Civitas. – 2006. – p. 20-22.
902. Baidaus, Eduard. *O remarcabilă personalitate științifică din Moldova – savantul și profesorul Demir Dragnev la 70 de ani* // *Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii*. – Chișinău: Civitas. – 2006. – p. 14-16.
903. Caproșu, Ioan. *Introducere* [Mulțumiri lui Demir Dragnev pentru unele informații arheografice privitoare la unele documente originale.] // *Documente privitoare la istoria orașului Iași*. Vol. VIII: *Acte interne (1781–1790)*. – Iași: Dosoftei. – 2006. – p. VI.

904. Caproșu, Ioan. *O colaborare de patru decenii // Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii.* – Chișinău: Civitas. – 2006. – p. 18-20.
905. Ciobanu, Anatol. *Principiile de viață ale septuagenarului Demir Dragnev // Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii.* – Chișinău: Civitas. – 2006. – p. 17-18.
906. *Dragnev, Demir: membru corespondent, istoric // Membrii Academiei de Științe a Moldovei: dicționar (1961–2006).* – Chișinău: Știința. – 2006. – p. 193-194. – (Colecția „Academica”).
907. *Demir Dragnev (1936) // Calendar Național / aut.: Vera Ghedrovici [et al.].* – Chișinău: [s.n.] Imprimeria BNRM. – 2006. – p. 236-238.
908. *Demir Dragnev: [Omul săptămânii la „Timpul” cu prilejul a 70 de ani de la naștere] // Timpul.* – 2006. – 28 iul. – p. 2.
909. *Demir Dragnev își poartă vârsta frumos și cu distincție: [70 de ani de la nașterea savantului, autor a circa 270 de lucrări științifice] / Serviciul de presă al A.Ș.M. // Flux: cotid. naț.* – 2006. – 27 iul. – p. 4.
910. Gonța, Gheorghe. *Activitatea științifică, didactică și științifico-organizatorică a membrului corespondent Demir Dragnev // Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii.* – Chișinău: Civitas. – 2006. – p. 6-14.
911. Popovici, Constantin. *O vocație onorată: profesorul Demir Dragnev // Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii.* – Chișinău: Civitas. – 2006. – p. 16-17.
912. Roibu, Nicolae. *Astăzi Demir Dragnev este omagiat: [doctor habilitat în istorie, profesor universitar, membru corespondent al AȘM – 70 de ani de la naștere] / Nicolae Roibu // Timpul.* – 2006. – 27 iul. – p. 2.
913. Spinei, Victor. *In honorem: Profesorul Demir Dragnev, membru corespondent al Academiei de Științe din Moldova la 70 de ani // Studii și materiale de istorie medie.* – 2006. – Vol. XXIV. – p. 333–336.
914. Suprowicz, Krzysztof. *Per aspera ad astra! [Mult stimatului Demir Dragnev] // Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii.* – Chișinău: Civitas. – 2006. – p. 19.
915. Zabolotnaia, Lilia. *In honorem Demir Dragnev [Rec.: Civilizația medievală și modernă în Moldova. In honorem Demir Dragnev. Studii, Ch.: Civitas, 2006, 464 p.] // Revista de istorie a Moldovei.* – 2006. – Nr. 3-4 (67-68). – p. 94-95.

916. Корчмарь, Валерий. *Любые разногласия и недостатки можно преодолеть в ходе открытого диалога, свободного от политической подоплеки* [Заседание посвященное введению курса интегрированной истории в доуниверситетских учебных заведениях организованное Президентом РМ, В.Ворониным, на котором член-корреспондент Академии наук Молдовы Демир Драгнев подтвердил, что новые учебники создавались в крайне сжатые сроки, а их содержание не соответствует нынешнему уровню развития науки. Ученый предложил критически пересмотреть содержание учебников и объявить конкурс на написание альтернативных учебников, а также хрестоматий по истории. В то же время Демир Драгнев поддержал идею о том, что обсуждение содержания учебников должно проводиться в академических и университетских кругах, а не в школах.] // Resursă electronică. – 2006. – 29 sept. – URL: http://www.photo.md/news_info.php?lang=rus&news_id=388

2007

917. *Dragnev, Demir (n. 1936), istoric medievist* // *Dicționar de istorie*. – Chișinău: Civitas. – 2007. – p. 169.

2008

918. Amăriuței, Mihail Cristian. *O istorie a sudului Basarabiei* [Rec.: Chirtoagă, Ion. *Din istoria sudului Basarabiei (în contextul istoriei românilor)*; coord.: Demir Dragnev. – Chișinău: Civitas, 2007.] // *Revista Română* (Iași). – 2008. – Nr. 1 (51) . – p. 52.
919. *Istoricii și-au prezentat lucrările scrise în 2008* : [printre care: *Documentele privitoare la Țara Moldovei în sec. XVIII*, autori: L. Svetlicinâi, Demir Dragnev, E. Bociarov] // *Timpul*. – 2008. – 18 dec. – p. 5.
920. Păpușoi, Liliana. *Dicționar de istorie*, Editura „Civitas” [Prez.: *Dicționar de istorie*, Ed. a II-a, rev. și ad. – Chișinău: Civitas, 2007, p.416] / Liliana Popușoi // *Flux*: ed. de vineri. – 2008. – 27 iunie.

2009

921. Cereteu, Igor. [Rec.: *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în sec. XVIII (1787–1800): Cărți domnești și zapise*, din Colecția „Moldova în epoca feudalismului”. Vol. 11. Volum realizat de Larisa Svetlicinâi, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov. – Chișinău: CEP USM. – 2008. – 512 p.] // *Destin românesc*: Serie nouă. – 2009. – An IV (XV). – Nr. 1 (59). – p. 141-142.

922. Eșanu, Valentina. *Dinastia Cantemireștilor* [Prez.: *Dinastia Cantemireștilor (sec. XVII- XVIII)* de Andrei Eșanu, Haralambie Corbu, Demir Dragnev ș.a. – Ch., 2008, 604 p.] // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2009. – Nr. 1. – p. 107-110.
923. Gross, Lidia. *Note bibliografice*: [Rec.: *Domnii Țării Moldovei. Galeria voievozilor*. Vol. editat de Demir Dragnev, Chișinău, Edit. Civitas, 2005, p.320] // *Anuarul Institutului de Istorie „G. Barițiu”*. Vol. XLVI. – Cluj-Napoca. – 2009. – . 385-386.
924. Cosmescu, Alex. *Masa rotundă „650 de ani de la constituirea Statului Moldovenesc: realitate sau fals?”* [Chișinău, 25 febr. 2009 cu participarea acad. Andrei Eșanu, dr. hab. în istorie; Pavel Parasca, prof. univ., dr. hab în ist.; Demir Dragnev, membru corespondent, prof. univ., dr. hab. în istorie [et al.] / consemnare: Alex Cosmescu // *Destin românesc: Serie nouă*. – 2009. – Nr. 1. – P. 11-16.
925. Marinescu, Florin. [Rec.: *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea (1787–1800)*. Volumul XI. (realizatori Larisa Svetlicinâi, acad. Demir Dragnev, Eugenia Bociarov) // *Revista de istorie a Moldovei*. – 2009. – Nr. 1 (77). – p.111-112.
926. Țigulschi-Neaga, Rodica. [Rec.: *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea. (1787–1800): Cărți domnești și zapise / alcăt.: Larisa Svetlicinâi, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov; coord.: Demir Dragnev, Valentin Constantinov*. – Ch.: CEP USM, 2008. – 512 p.] // *Tyragetia* : Ser. nouă. – 2009. – Vol. 3. – Nr. 2. – p. 361-364.

2010

927. Rotaru, Tatiana. *Istoricul Demir Dragnev a devenit cetățean de onoare al orașului Soroca* // *Lit. și Arta*. – 2010. – Nr. 31 (5 aug.). – p. 6.
928. Tașcă, Mihai. *Timpul rescrie istoria Sorociei* [Demir Dragnev – noul cetățean de onoare al Sorociei] // *Timpul*. – 2010. – 16 feb. – p. 5.
929. *De ziua sa, istoricul Demir Dragnev a devenit cetățean de onoare al orașului Soroca* // *Unimedia: Portal de știri*. – 2010. – 28 iulie. – URL: <http://unimedia.info/stiri/-21778.html>
930. *Titlul Onorific „Om Emerit” se conferă domnului Demir Dragnev – consultant științific la Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei „În semn de profundă grațitudine pentru meritele deosebite în promovarea adevărului istoric și valorilor naționale, pentru*

contribuție substanțială la dezvoltarea relațiilor dintre comunitățile academice și universitare și activitate metodică-didactică și științifică prodigioasă // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 2010. – Nr. 254-256. – 24 dec. – Art. Nr. 773. – URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=337087>

931. Gusina, Luminița. *Laude și distincții pentru savantul Demir Dragnev* / Luminița Gusina // – 2010. – 28 iulie. – URL: <http://www.moldova.org/laude-si-distinctii-pentru-savantul-demir-dragnev-211036-rom/>
932. Un grup de oameni de știință au fost decorați cu distincții de stat [... titlul onorific de „Om Emerit” a fost conferit d-lui Demir Dragnev ...] / Serviciul de presă // Resursă electronică: Pagina oficială a Președintelui Republicii Moldova. – 2010. – 21 dec. – accesibil la: <http://www.presedinte.md/press.php?l=1&s=8172&lang=rom>; Pagina oficială a Parlamentului Republicii Moldova. – 2010. – 21 dec. – URL.: <http://www.parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/180/language/ro-RO/Default.aspx>
933. *Vivat Professore!* [Istoricul Demir Dragnev împlinește astăzi o frumoasă vârstă] / Semnat: Colegii de la Institutul de Istorie, Stat și Drept; Asociația istoricilor din Rep. Moldova ș.a. // *Timpu*. – 2010. – 27 iulie. – p. 7.

2011

934. Caproșu, Ioan. *Prefață* [P. XI. Mulțumiri pentru unele documente din fondurile arhivistice de la Chișinău editate prin bunăvoința lui Demir Dragnev] // *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*. Vol. X: (1629–1631). – București: Ed. Academiei Române. – 2011. – p. 1187.
935. Chirtoagă, Ion. *Savantul și profesorul Demir Dragnev la 75 de ani*: [mem. cor. al AȘM, dr. habilitat în istorie, prof. univ] / Ion Chirtoagă // *Revista de Istorie a Moldovei*. – 2011. – Nr 3-4 (87-88). – p. 7-10.
936. Constantinov, Valentin. *Istoricul Demir Dragnev la 75 de ani* / Valentin Constantinov // *Revista română*. – 2011. – nr. 3 (65). – P. 8-9; Destin românesc. – 2011. – Nr 3. – p.176-182.
937. Enciu, Nicolae. *Demir Dragnev – 75*: [istoric, prof. univ., dr. hab., membru corespondent al AȘM] / Nicolae Enciu, Teo-Teodor Marșalcovschi, Lidia Pădureac // *Jurnal de Chișinău*. – 2011. – 26 iul. – p. 10.

938. Gaja, Viorica. *Dragnev Demir, istoric* // *Soroceni de dincolo de Soroca* / Alc.: Viorica Gaja. – Soroca. – 2011. – p. 69-70.
939. Moraru, Anton. *Expert în cunoașterea obștii razeșești : [75 de ani de la nașterea lui Demir Dragnev, istoric medievalist]* / Anton Moraru, Teo-Teodor Marșalcovschi // *Lit. și arta*. – 2011. – 28 iul. – p. 7.
940. Țarălungă, Ecaterina. *Dragnev, Demir. Istoric* (27.07.1936, Cureșnița, Basarabia) // *Enciclopedia identității românești. Personalități* / Ecaterina Țarălungă. – București: Litera Internațional. – 2011. – p. 273.

2012

941. Constantinov, Valentin. *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române* [Rec.: Dragnev, Demir. *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale*. – Chișinău, 2012. – 596 p.] // *Revista română*. – 2012. – nr. 3 (69). – P. 42-43; *Destin românesc*. – 2012. – Nr. 2. – p. 190-192.
942. Corlăteanu-Granciuc, Silvia. *Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale* (Conferința științifică internațională) / Silvia Corlăteanu-Granciuc [Un șir de alte probleme legate de reorganizările administrative din Moldova sub ocupația militară rusă în anii 1806-1812, impactul anexării Basarabiei la Imperiul Rus, consecințele raptului teritorial pentru Basarabia, proteste și revendicări ale populației în anii 1812-1828 ș.a. au fost prezentate de specialiști notorii de la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM: m. cor. Demir Dragnev ș.a.] // *Akadosmos: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2012. – Nr. 2 (25). – p. 6-9.
943. *Demir Dragnev, Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române* [Despre lansarea cărților publicate în anul 2012 de către cercetătorii Secției de Istorie Medievală de la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM] // [Resursă electronică]: Pagina oficială a Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a A.Ș.M. – 2012. – 22 noiemb. – URL: <http://bsclupan.asm.md/?lng=3&action=show&cat=46&obj=1305>
944. Enciu, Nicolae; Marșalcovschi, Teo-Teodor. *O enciclopedie a istoriei și civilizației medievale și moderne românești* [Rec.: Demir Dragnev, *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale*. – Chișinău, 2012. – 596 p.] / Nicolae Enciu, Teo-Teodor Marșalcovschi // *Lit. și arta*. – 2012. – 26 iulie. – p. 4.

945. Gonța, Gheorghe. *Demir Dragnev la 75 de ani* : [dr. habilitat în istorie, prof. univ., mem. cor. al AȘM] / Gheorghe Gonța // Dragnev, Demir. *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române : Studii și materiale*. – Chișinău: Cartdidact. – 2012. – p. 6-19.
946. Mischevca, Vladimir. *O valoroasă colecție de documente la al XII-lea volum* [Rec.: Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul sec. al XIX-lea (1801–1806) (Cărți domnești și zapise) / Demir Dragnev, Eugenia Bociarov, Larisa Svetlicinâi; coord.: Demir Dragnev; red. șt.: Valentin Constantinov. – Chișinău: Elan-Poligraf. – 2012. – 527 p.] // *Literatura și arta*. – 2012. – 29 noiem. – p. 6.
947. Mischevca, Vladimir. *O valoroasă colecție de documente: cărți domnești și zapise la al XII-lea volum* [Rec.: Dragnev, Demir. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul sec. al XIX-lea (1801–1806)*. – Chișinău, 2012, 527 p.] // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2012. – Nr. 4. – p. 195-197.

2013

948. Chirtoagă, Ion. *Reflecții istoriografice, materiale documentare și opinii referitoare la trecutul nostru național* [Rec.: Demir Dragnev, *Istorie și civilizație medievală și modernă timpurie în Țările Române. Studii și materiale*. – Chișinău: Cartdidact-Civitas, 2012. – 596 p.] // *Akados: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2013. – Nr. 2 (29). – p. 156-157; *Tyrageția*. – 2013. – Vol. VIII (XXII). – Nr. 2. – p. 423- 424.
949. *Conferință științifică [Demir Dragnev: Despre predarea istoriei locale a ținutului Orhei în școală]* / Cor. P.O. // *Plaiul Orheian*. – 2013. – Nr. 20 (8761). – 17 mai. – p. 2.
950. *Au fost înmânate Premiile GALEX* [Demir Dragnev: premiul „Cel mai bun editor susținător al bibliotecilor”] // *Timpul*. – 2013. – 24 apr. – p. 2.
951. Celpan, Tatiana. *Colecția de carte a Institutului de Istorie [al] AȘM și Facultății de istorie și filosofie [a] USM în cadrul Salonului Internațional de carte științifică și didactică* [prezentată de Demir Dragnev, membru cor. al AȘM] // – 2013. – 2 dec. – URL: http://indexare-catalogare.blogspot.md/2013/12/lansari-de-carte_2.html
952. Marșalcovschi, Teo-Teodor. *Datină și uz enciclopedic* [Rec.: Cerga, Alexandru. *Bisericile Basarabiei. Dicționar enciclopedic*. Vol. 1 / Ref.-cons.: Demir Dragnev. – Chișinău, Civitas, 2013, 514 p.] / Teo-Teodor

Marșalcovschi, Anton Moraru, Lidia Păduraru // *Literatura și Arta*. – 2014. – 30 ian. – p. 3.

953. Spinei, Victor. *Profesorul Demir Dragnev, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei la 70 de ani* // *Proiecții istoriografice: Historiographical projections*. Ed. îngrijită de Cătălin Hriban. – Suceava: Ed. Karl Romstorfer. – 2014. – p. 247- 250.
954. Stancu, Vasile. *În vizită la Casa Limbii Române „Nichita Stănescu” din Chișinău* [despre programul manifestării și lansarea cărții „Țara Moldovei și Înalta Poartă: Un destin istoric” de Gheorghe Gonța, prezentată de dr. hab. în istorie Demir Dragnev, membru cor. al A.Ș.M.] // *Condeii ardelean: bilunar de atitudine și cultură*. – 2013. – Nr. 280 (sept.-oct.). – p. 4.

2015

955. *Demir Dragnev, membru corespondent* // *Academia de Științe a Moldovei: Academicieni și membri corespondenți*. – Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut) al AȘM. – 2015. – p. 136-137.
956. Gonța, Gheorghe. *Omul și pedagogul Demir Dragnev* / Gheorghe Gonța // *Pedagogi români notorii (din Basarabia interbelică și postbelică)*. Vol. II. – Chișinău: Pontos. – 2015. – p. 184-188.
957. Iuțiș, Gelu. *Proiecții istoriografice, de Victor Spinei* [În categoria personalităților istoriografiei românești, trecute și actuale, Victor Spinei îi include pe Nicolae Iorga, Gheorghe I. Brătianu, Bazil Munteanu, David Prodan, Petre Ș. Năsturel, Mircea Petrescu-Dîmbovița, Leonid Boicu, Alexandru Vulpe, Dinu C. Giurescu, Alexandru Zub, Dan Gh. Teodor, Ionel Cîndea, Nicolae Ursulescu, Radu Harhoiu, Ștefan Ștefănescu, Șerban Papacostea, Demir Dragnev ș.a.] // *Ziarul de Iași*. – 2015. – 23 dec.
958. Melnic, Raisa. *Editura „Civitas” și autorii de manuale de istorie [Demir Dragnev]* // *Salonul Internațional de carte 2015: Program*. – Chișinău: BNRM. – 2015. – p. 41.

2016

959. *Orizonturi medievale și moderne în istoria românilor: (economie, societate, politică, cultură, istoria științei): în onoarea profesorului Demir Dragnev* / Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.), Inst. de Istorie ; ed. și red. șt.: Constantin Manolache ;

coord.: Sergiu Bacalov, Ion Xenofontov, Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” (Institutul), 2016 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”). – 808 p. ISBN 978-9975-4116-9-1.

960. Bahnaru, Vasile. *Enciclopedia ca element simbolic al statului* [Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei a recomandat pentru participarea la Concursul de decernare a Premiului Național pentru 2016 în domeniul științei, colectivul de coordonatori și realizatori ai proiectului științific de la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut) a AȘM: acad. Teodor Furdul, m.c. Demir Dragnev, dr. hab. Constantin Manolache ș.a., colectiv care a constituit osatura intelectuală în procesul de elaborare a volumelor enciclopedice *Republica Moldova. Enciclopedie, Simbolurile Naționale ale Republicii Moldova și Moneda în Republica Moldova* (ediții speciale consacrate aniversării a 25-a de la proclamarea independenței de stat a Republicii Moldova).] // Făclia. – 2016. – Nr. 29 (3428). – p. 4.
961. Bulat, Nicolae. *Demir Dragnev, cetățean de onoare al Sorociei, la 80 de ani* / Nicolae Bulat // Observatorul de Nord. – 2016. – 27 iulie. – P. 1.
962. Canțer, Valeriu. *Principiul lui Cicero l-a propulsat în rândul istoricilor consacrați*: [Demir Dragnev la 80 de ani] / Valeriu Canțer, Tatiana Rotaru // Literatura și Arta. – 2016. – 25 aug. – Nr. 31-32-33 (3700-3701-3702). – p. 11; – 2016. – 28 iulie. – URL: <http://www.cnaa.acad.md/news/2016/28072016/>
963. Tomuleț, Valentin. *Istoricul Demir Dragnev la venerabila vârstă de 80 de ani* // Revista de Istorie a Moldovei. – 2016. – Nr. 3 (107), p. 5-16.
964. Chirtoagă, Ion. *Savantul și profesorul Demir Dragnev la 80 de ani* / Ion Chirtoagă // Revista de Istorie a Moldovei. – 2016. – Nr 3 (107).
965. Cimpoi, Mihai. *Ediții enciclopedice, adevărate cărți de vizită ale Republicii Moldova* [Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei a recomandat pentru participarea la Concursul pentru decernarea Premiului Național – 2016, domeniul Știință, colectivul de coordonatori și realizatori ai proiectului științific de la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut) a AȘM: acad. Teodor Furdul, m.c. Demir Dragnev, dr. hab. Constantin Manolache ș.a. pentru volumele de cercetări

enciclopedice *Republica Moldova. Enciclopedie, Simbolurile Naționale ale Republicii Moldova și Moneda în Republica Moldova* (ediții speciale consacrate aniversării a 25-a de la proclamarea independenței de stat a Republicii Moldova).] / Mihai Cimpoi // *Săptămîna*. – 2016. – Nr. 31 (1225). – p. 9.

966. Ciobanu, Maria. *Demir Dragnev (1936) [Istoric, profesor universitar, doctor habilitat în istorie, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei]* // Calendar Național / Bibl. Naț. a Rep. Moldova; aut.: Valeria Matvei, Natalia-Maria Șveț, Maria Ciobanu [et al.]; col de red.: Petru Soltan (preș.), Iurie Colesnic (vicepreș.), Andrei Eșanu [et al.]. – Chișinău: BNRM. – 2016. – p. 234-235.
967. Cojocaru, Gheorghe. *Un istoric de talie europeană. Membru corespondent Demir Dragnev – 80 de ani* // *Akademios: Revistă de știință, inovare, cultură și artă*. – 2016. – Nr. 3 (42). – p. 180-182.
968. Manolache, Constantin; Ciobanu, Vitalie; Xenofontov, Ion Valer. *Savantul Demir Dragnev, consultantul științific al Armatei Naționale* // *Revista Militară: studii de securitate și apărare*. – 2016. – Nr. 2 (16). p. 216-220.
969. Roibu, Nicolae. *O expoziție dedicată savantului Demir Dragnev a fost inaugurată la Biblioteca Națională* / Nicolae Roibu // Agenția de știri „Moldpres”. – 2016. – 15 mart. – URL – <http://www.moldpres.md/news/2016/03/15/16002112>
970. Roșca, Denis. *Demir Dragnev // Cartea de aur a Basarabiei și Republicii Moldova*. – Chișinău: Pontos (Tipogr. Europres). – 2016. – p. 204.

2017

971. Duca, Gheorghe. *Savantul Demir Dragnev, un nobil al scrisului istoric și al comunității academice* // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 5-6. ISBN 978-9975-3131-4-8.
972. Cocârlă, Pavel; Xenofontov, Ion Valer. *Școala științifică* // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 53-79. ISBN 978-9975-3131-4-8.

973. Manolache, Constantin; Xenofontov, Ion Valer; Hadârcă, Daniela. *Promotor al cercetărilor enciclopedice de istorie a științei* // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 80-85. ISBN 978-9975-3131-4-8.
974. Spinei, Victor. *Eminent editor al docuemntelor medievale din Moldova. Școala științifică* // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 44-47. ISBN 978-9975-3131-4-8.
975. Manolache, Constantin; Ciobanu, Vitalie; Xenofontov, Ion Valer. *Consultant științific al Armatei Naționale. În: Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie* / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 86-91. ISBN 978-9975-3131-4-8.
976. Ciobanu, Iurie; Bostan, Gheorghe. *Consultant științific al Armatei Naționale* // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 86-91. ISBN 978-9975-3131-4-8.
977. Caproșu, Ioan. *Un semicentinar de colaborare cu notoriu om de știință Demir Dragnev* // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 98-98. ISBN 978-9975-3131-4-8.
978. Canțer, Valeriu; Rotaru, Tatiana. *Princiul lui Cicero l-a propulsat în rândurile istoricilor consacrați* // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei,

Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 104-105. ISBN 978-9975-3131-4-8.

979. *Aprecieri cu ocazia jubileului de 80 de ani* (Andrei Eșanu, Victor Țvircun, Nicolae Chicuş, Ion Gumenăi) // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 109-123. ISBN 978-9975-3131-4-8.
980. Mistrean, Tatiana. *Demir Dragnev, Un autentic profesor al profesorilor de istorie* // Membru corespondent Demir Dragnev: Biobibliografie / Coord.: Ion Valer Xenofontov, Sergiu Bacalov; red. șt.: Constantin Manolache; Acad. de Științe a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „Andrei Lupan” (Inst.). Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” (Institut), 2017, p. 123-127. ISBN 978-9975-3131-4-8.

2021

981. Tighineanu, Ion. *Membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei Demir Dragnev – un veritabil enciclopedist al științei istorice* // Societatea medievală și modernă a românilor. În onoarea lui Demir Dragnev la 85 de ani. Coord.: Gheorghe Cojocaru, Igor Cereteu / Colecția „Basarabica”. Coord.: Victor Spinei, Ionel Candea. București-Brăila: Editura Academiei Române, Editura Istros, 2021, p. 9-13.
982. Gheorghe Cojocaru, Igor Cereteu. *Savantul și profesorul Demir Dragnev la 85 de ani* // Societatea medievală și modernă a românilor. În onoarea lui Demir Dragnev la 85 de ani. Coord.: Gheorghe Cojocaru, Igor Cereteu / Colecția „Basarabica”. Coord.: Victor Spinei, Ionel Candea. București-Brăila: Editura Academiei Române, Editura Istros, 2021, p. 15-20.
983. Corlăteanu-Granciuc, Silvia. *Interviu cu prof. univ. dr. hab. Demir Dragnev, membru corespondent al AȘM. Omagiu la 85 de ani.* / Revista de Istorie a Moldovei, 2021.

Resurse electronice

984. Corlăteanu-Granciuc, Silvia, Purici Stefan, Sarov Igor. *Congresul Național al Istoricilor Români: CNIR: Rezumate ale comunicărilor, Chișinău – Suceava, 27-31 august 2024: [editia a 4-a]* Demir Dragnev.

Prezențe italiene în pictura murală din Moldova secolelor XV-XVI. Coordonate iconografice și stilistice. / coordonatori : Silvia Corlăteanu-Granciu [et.al.].- Chișinău: [S.n.], 2024 (Bons Offices).- 319 p. – P. 55-56. – ISBN 978-5-36241-280-7. Text vizual : electronic.

985. Condaticova, Liliana. *Istoria trebuie să fie o forță edificatoare a societății – Comunitatea academică din România și Republica Moldova s-a întrunit la Chișinău.* [despre cea de a 4-a ediție a Congresului Național al Istoricilor Români]Text (vizual): electronic // Academia de Științe a Moldovei [site]. 2024 – 03. Sept. – URL : <https://asm.md/istoria-trebuie-sa-fie-o-fora-edificatoare-societatii-comunitatea-academica-din-romania-si> (accesat la 12.03.25).
986. Dragnev, Demir. *Interviu cu soroceni* / Demir Dragnev. – Vorbire: video : electronic // Observatorul de Nord : [profilul YouTube]. – 2024. – 30 oct. – Durata: 01:02:24 – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pwchEHT6Gnc> (accesat : 12.03.25).
987. Dragnev, Demir. *Modernizarea Țărilor Române. Secolele XVII-XIX / Invitat Special – Demir Dragnev.* – Vorbire: video: electronic // Facultatea de Istorie și Filosofie : [profilul YouTube]. – 2020. – 16 sept.. – Durata: 00:39:56 – URL: https://www.youtube.com/watch?v=_oG98jvDdVI (accesat 12.03.25).
988. Dragnev, Demir. *Periodizarea epocii moderne* / Academician Demir Dragnev. – Vorbire: video : electronic. // Facultatea de Istorie și Filosofie : [profilul YouTube]. – 2024. – 01 iul. – Durata: 04:25 – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8qVAF3dOtl8> (accesat 13.03.25).
989. Dragnev, Demir. *Societatea medievală și modernă a românilor.* / [despre lansarea lucrării în direct]// Moderatori: conf. univ. dr. hab. Gheorghe Cojocaru, conf. univ. dr. hab. Constantin Manolache, conf. univ. dr. hab. Igor Cereteu // Vorbire: video: electronic. // Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSİ TV) : [profil YouTube]. – 2022. – 06 iul. – Durata: 02:03:22 – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4qFtThZvM3U> (accesat 13.03.25).
990. Dragnev, Demir. „*Are vocația cercetării rădăcinilor neamului*”: [despre academicianul Demir Dragnev, considerat cel mai bun cunoscător al istoriei secolelor XVI – XIX] / Vorbire (video): electronic. // Teleradio Moldova / Moldova 1:Știri [site] : [profil Facebook]. – 2022. – 09 iul. – Durata: 00:02:31 – URL: <https://www.facebook.com/tvmoldova1/videos/are-voca%C5%A3ia-cercet%C4%83rii->

r%C4%83d%C4%83cinilor-neamului-vorbim-despre-academicianul-demir-dr/2442400345901263/ (accesat 13.03.25).

991. Dragnev, Demir. *Istoricul Demir Dragnev a împlinit 70 de ani.* / [despre împlinirea celor 70 de ani de la naștere a lui Demir Dragnev] Text (visual): electronic.// Academia de Științe a Moldovei : [site]. – 2006. – 28 iul. – URL: https://www.ipn.md/ro/istoricul-demir-dragnev-a-implinit-70-de-ani-7967_960587.html (accesat 13.03.25).
992. Șterbate, Vadim. *Soroceanul Demir Dragnev primește astăzi titlul Doctor Honoris Causa:* [despre ceremonia de decernare a însemnelor de Doctor Honoris Causa soroceanul Demir Dragnev]. / Șterbate, Vadim. Text (vizual): electronic.// Senatul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”: [site]. 2018. – 21 iunie. – URL: <https://observatorul.md/soroceanul-demir-dragnev-primeste-astazi-titulul-doctor-honoris-causa/> (accesat 13.03.25).
993. Belous, Iosif. Rață Sergiu. *Care „valori” le însuflă domnul Demir Dragnev elevilor?:* [analiza manualului „Istoria medievală a românilor. Manual pentru clasa a VI-a. Chișinău, 2001” (utilizat și astăzi în școli)]. / Belous Iosif. Rață Sergiu - Text (vizual) : electronic.//[site] 2018. – 12 dec. URL: <https://moldovenii.md/md/news/view/section/784/id/41908> (accesat 14.03.25).
994. Tofan, Eugenia. „O carte ca omul, un om ca o carte” sau omagierea unui istoric total, membru corespondent Demir Dragnev : [despre lansarea volumului „Societatea medievală și modernă a românilor. În onoarea lui Demir Dragnev la 85 de ani”] / Eugenia Tofan. – Text (vizual) : electronic //Academia de Științe a Moldovei : [site]. 2022. – 13 iul. – URL: <https://asm.md/o-carte-ca-omul-un-om-ca-o-carte-sau-omagierea-unui-istoric-total-membru-corespondent-demir-dragnev> (accesat 14.03.25).